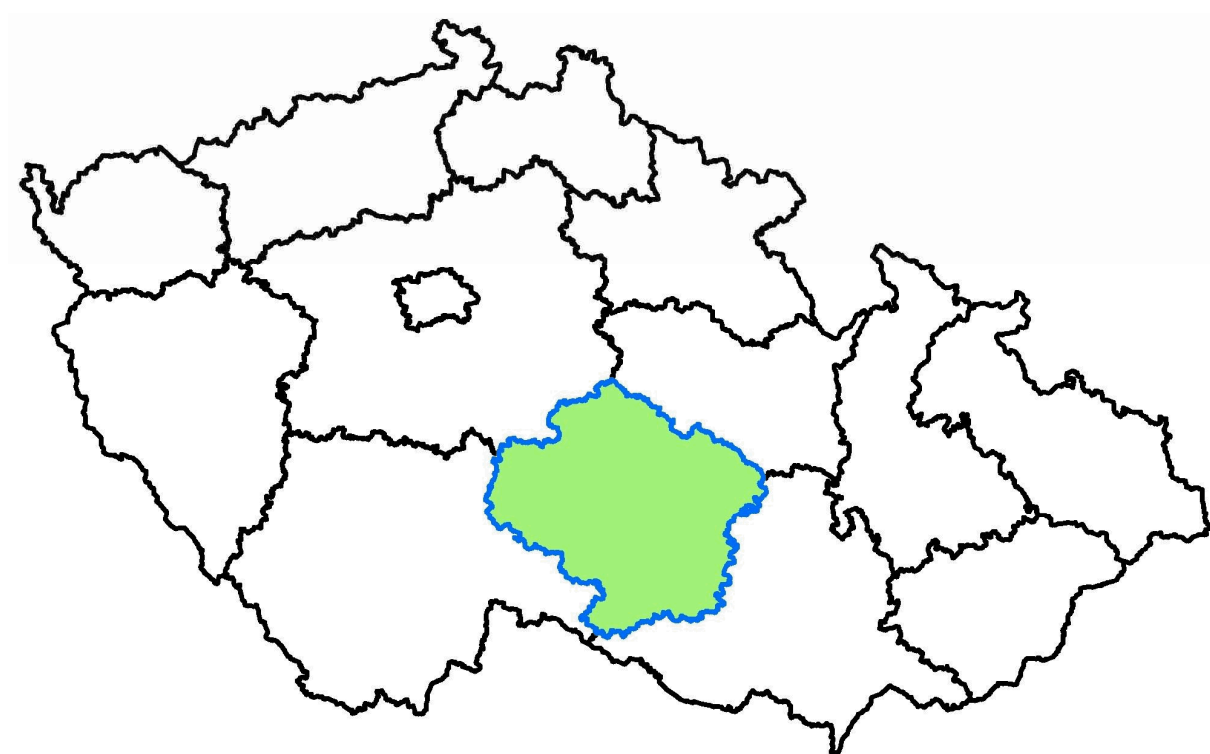

Profil KRAJE VYSOČINA

listopad 2013

Zpracovatel: Krajský úřad Kraje Vysočina

OBSAH:

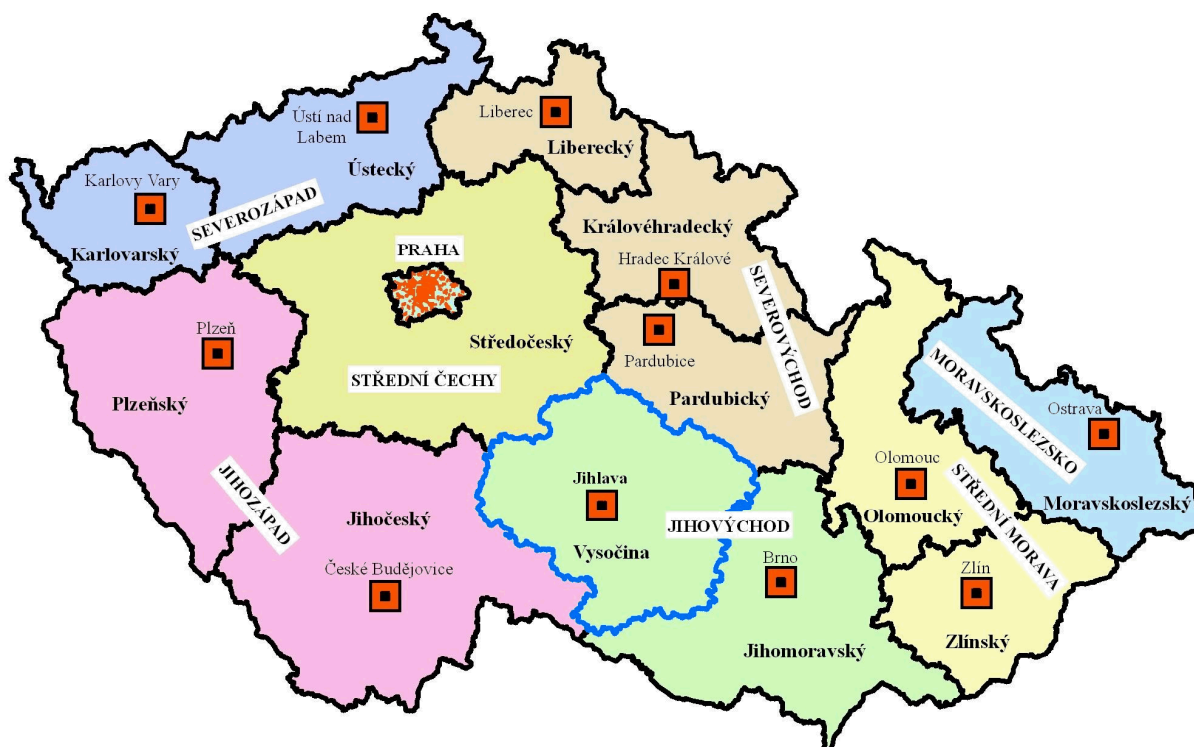
1. Geografická poloha Kraje Vysočina v rámci České republiky	4
2. Obyvatelstvo a sídelní struktura	9
2.1 Stav a pohyb obyvatelstva	9
2.1.1 Porodnost, úmrtnost, potratovost a přirozený přírůstek	11
2.1.2 Migrace obyvatelstva	16
2.1.3 Celkový přírůstek obyvatelstva	18
2.1.4 Sňatečnost a rozvodovost	20
2.2 Věkové složení a průměrný věk obyvatelstva	22
2.3 Vzdělanostní struktura obyvatelstva	23
2.4 Náboženské vyznání obyvatelstva	24
2.5 Sídelní struktura	25
3. Bydlení a domácnosti	26
4. Dopravní infrastruktura	28
4.1 Silniční doprava	28
4.1.1 Základní údaje o silniční síti	28
4.1.2 Páteřní silniční síť Kraje Vysočina	30
4.1.3 Intenzita provozu na silnicích v Kraji Vysočina	32
4.1.4 Modernizace a údržba silniční sítě Kraje Vysočina	33
4.2 Železniční doprava	34
4.3 Letecká doprava	35
4.4 Cyklistická doprava	36
4.5 Dopravní obslužnost veřejnou dopravou	36
5. Technická infrastruktura	38
5.1 Zásobování energiemi	38
5.1.1 Výroba a rozvod elektrické energie	38
5.1.2 Rozvod zemního plynu	41
5.1.3 Vytápění bytů	42
5.2 Zásobování vodou, odvádění a čištění odpadních vod	44
5.2.1 Zásobování vodou	44
5.2.2 Odvádění a čištění odpadních vod	46
5.3 Územně plánovací dokumentace	47
5.4 Informatizace, informační společnost, rozvoj telekomunikací	49
5.5 Krizové řízení a Integrovaný záchranný systém (IZS)	55
5.5.1 Hasičský záchranný sbor Kraje Vysočina (HZS)	55
5.5.2 Police České republiky, prevence kriminality	56
5.5.3 Zdravotní záchranná služba	58
6. Hospodářství	59
6.1 Hrubý domácí produkt	59
6.2 Podnikatelský sektor	61
6.3 Průmysl a stavebnictví	63
6.4 Zemědělství	67
6.5 Lesnictví	73
6.6 Hospodaření obcí	77
6.7 Hospodaření Kraje Vysočina	79
7. Trh práce	81
7.1 Zaměstnanost v Kraji Vysočina	81
7.1.1 Vývoj a struktura zaměstnanosti podle sektorů a odvětví ekonomické činnosti	81
7.1.2 Cizinci na trhu práce	84
7.1.3 Úroveň průměrných výdělků v kraji	86
7.2 Rozsah a struktura nezaměstnanosti	89
7.2.1 Vývoj nezaměstnanosti v letech 2000 - 2011	89
7.2.2 Vývoj nezaměstnanosti do poloviny roku 2012	91
7.2.3 Věková struktura uchazečů o zaměstnání	92
7.2.4 Vzdělanostní struktura uchazečů o zaměstnání	93
7.2.5 Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence	95

7.2.6. Aktuální situace na trhu práce v okresech Kraje Vysočina	96
8. Vzdělávací, zdravotnická, sociální a kulturní infrastruktura	99
8.1 Vzdělávání.....	99
8.1.1 Předškolní vzdělávání	100
8.1.2 Základní vzdělávání.....	100
8.1.3 Střední vzdělávání	101
8.1.3.1 Střední školy – obory se všeobecným zaměřením.....	101
8.1.3.2 Střední školy – odborně zaměřené studijní a učební obory	101
8.1.4 Vyšší odborné školy	102
8.1.5 Speciální školství.....	104
8.1.6 Vysoké školy	104
8.1.7 Celoživotní vzdělávání	105
8.2 Zdravotnictví	105
Zdravotnická záchranná služba (ZZS).....	109
8.3 Sociální zabezpečení a sociální služby	110
8.3.1. Sociální zabezpečení.....	110
8.3.2 Sociální služby.....	111
8.4 Skupiny osob ohrožené sociálním vyloučením	113
8.4.1 Romská problematika.....	113
8.4.2 Cizinci.....	116
8.4.2 Protidrogová prevence a péče o uživatele drog	117
8.5 Volnočasové aktivity a sport.....	120
8.6 Nestátní neziskový sektor v Kraji Vysočina (NNO).....	121
8.7 Kultura a památková péče	122
8.7.1 Kultura	122
8.7.2 Památková péče	126
9. Životní prostředí	131
9.1 Ovzduší	131
9.1.1. Emisní situace	131
9.1.2. Imisní situace	131
9.2 Voda.....	132
9.3 Staré ekologické zátěže	133
9.4 Produkce odpadů a způsoby nakládání s nimi.....	135
9.4.1 Produkce odpadů	135
9.4.2 Technické vybavení kraje.....	135
9.5 Radonové riziko	135
9.6 Ochrana půdního fondu.....	136
9.7 Ochrana přírody a krajiny	137
9.7.1 Obecná ochrany přírody a krajiny	137
9.7.2 Zvláště chráněná území a území soustavy Natura 2000.....	139
9.7.3 Zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů.....	140
9.7.4 Aktivní úloha místních obyvatel v ochraně přírody a krajiny.....	140
10. Rekreační a cestovní ruch	141
PŘÍLOHY.....	147
2. Obyvatelstvo.....	147
7. Trh práce.....	157
8.3 Sociální zabezpečení a sociální služby	161
Přehled použitých zkratek a cizích výrazů	163

1. Geografická poloha Kraje Vysočina v rámci České republiky

Kraj Vysočina má v rámci České republiky centrální polohu. Sousedí s krajem Jihočeským, Středočeským, Pardubickým a Jihomoravským. Pouze další dva kraje (Praha a Středočeský) ze 14 mají podobně jako Kraj Vysočina vnitrozemskou polohu a jejich hranice se nedotýká státní hranice ČR. Rozlohou 6 795,7 km² je Kraj Vysočina krajem nadprůměrné velikosti - pouze 4 kraje ČR jsou plošně rozlehlejší (tabulka 1.1).

Obr. 1.1: Územní samosprávné členění ČR – kraje ČR a regiony soudržnosti NUTS II (oblasti)

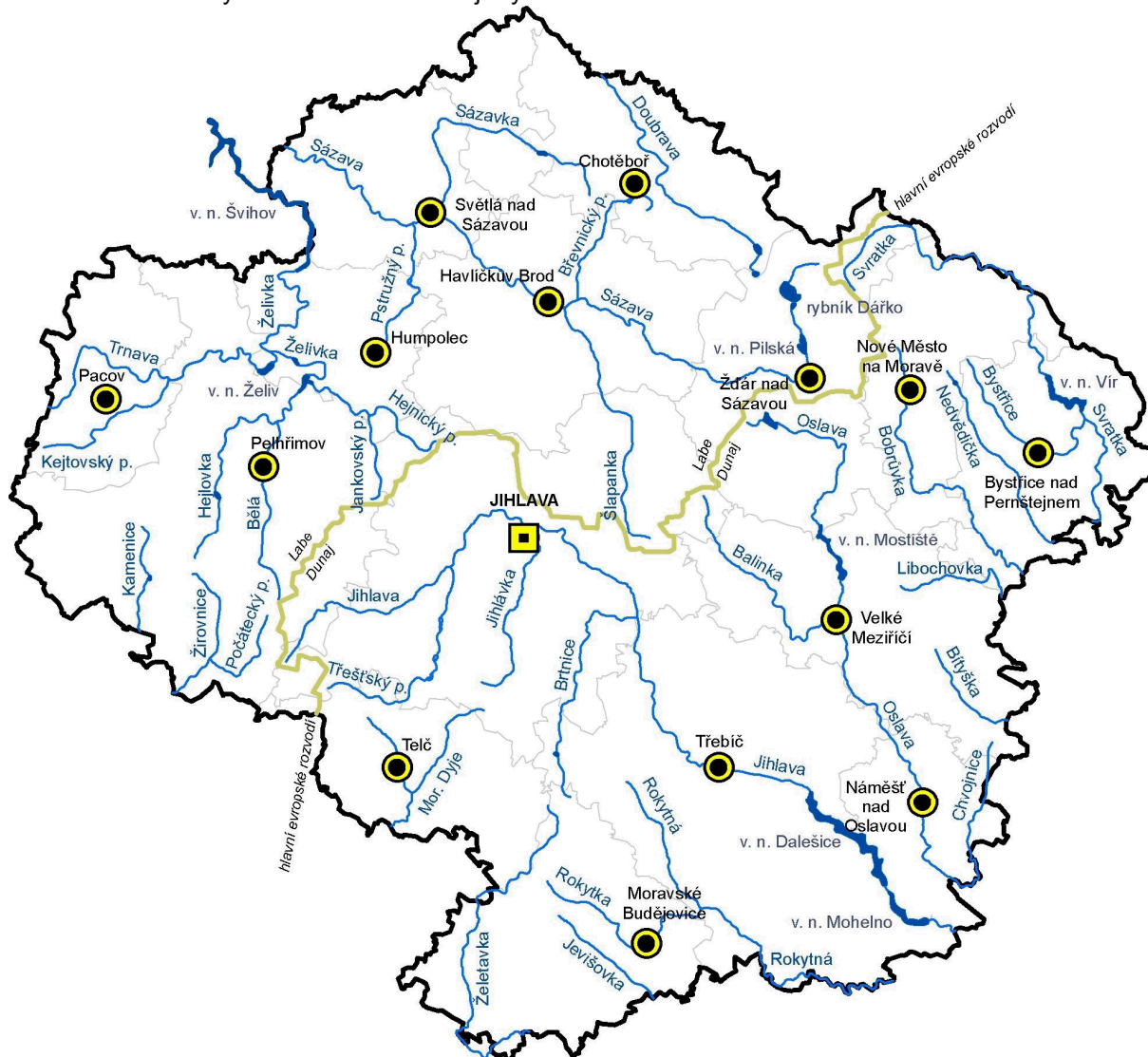
Až na severní výběžek Kraje Vysočina, který náleží do geomorfologické oblasti zvané Středočeská tabule, přísluší celé území kraje k jedné z největších geomorfologických oblastí ČR, jež se nazývá Českomoravská vrchovina. Obě geomorfologické oblasti jsou součástí geomorfologické jednotky vyššího řádu – provincie Česká vysočina, která v sobě zahrnuje celé území Čech a západní část Moravy zhruba po pomyslnou osu měst Znojmo – Brno – Olomouc – Ostrava. Českomoravská vrchovina je dále členěna do sedmi geomorfologických celků, a to na Křemešnickou vrchovinu, Hornosázavskou pahorkatinu, Železné hory, Hornosvrateckou vrchovinu, Křižanovskou vrchovinu, Javořickou vrchovinu a Jevišovickou pahorkatinu, přičemž území kraje spadá do všech vyjmenovaných celků. V reliéfu Kraje Vysočina převažují plošiny, ploché hřbety, úvalovitá údolí, která přechází směrem k okrajům Českomoravské vrchoviny do údolí hluboce zaříznutých. K nejvýše ležícím oblastem kraje patří zejména Žďárské vrchy s řadou vrcholů přes 800 m n.m. (Devět skal 836 m n.m.) a Jihlavské vrchy v Javořické vrchovině (Javořice 837 m n.m.). Nejčlenitější území s největšími výškovými rozdíly leží při horní Svatce - tzv. Svratecká hornatina. K významným vrcholům patří například Křemešník (765 m n.m.), Čeřínek (761 m n.m.), Strážístě (744 m n.m.), Špičák (734 m n.m.), Mařenka (711 m n.m.), Melechov (709 m n.m.) či Vestec v Železných horách (668 m n.m.).

Území kraje je pramennou oblastí významných českých a moravských řek a prochází jím hlavní evropské rozvodí Labe - Dunaj. Řeky Doubrava, Sázava a Želivka náleží do úmoří Severního moře, Svratka, Oslava, Jihlava, Rokytná a Moravská Dyje náleží do úmoří Černého moře. Na řadě vodních toků byly zbudovány údolní vodní nádrže, některé jsou významnými zdroji pitné vody z celorepublikového hlediska. Jde především o vodní nádrž Švihov na Želivce (leží z větší části ve Středočeském kraji) zásobující Prahu a Vír na Svatce, ze které je dodávána pitná voda do brněnské aglomerace. Na řece Jihlavě byla zbudována vodní nádrž Dalešice s nejvyšší hrází v ČR (100 m). Kraj

Vysočina oplývá rovněž velkým počtem rybníků. Největší z nich - Velké Dářko - se nachází u Žďáru nad Sázavou.

Českomoravskou vrchovinu budují přeměněné horniny s malým obsahem živin, převahou SiO_2 , což je činí kyselými - proto jsou na nich většinou hnědé kyselé, čili živinami nenasycené půdy. Zbytek hornin tvoří hlubinné vyvřeliny - většinou žuly a jim podobné horniny (syenity, diority, granodiority) v centrálních masívech - jihlavském, třebičském, železnohorském), které mají rovněž kyselý chemismus a nízkou úživnost. Existují však i významné místní odchylky: živinami bohaté hadce, amfibolity, krystalické vápence (mramory) a také živinami bohaté hlubinné vyvřeliny v masívech ranském a borském. Svým charakterem je výjimečný výběžek České křídové tabule, která pískovci a opukami na okraji Železných hor vybíhá až k Velkému Dářku, kde jsou proslulá rašeliniště.

Obr. 1.2: Vodní toky a vodní nádrže v Kraji Vysočina

Z hlediska fyzickogeografické regionalizace lze v Kraji Vysočina rozlišit pět základních výškových stupňů. Za hlavní kritéria byly vybrány tyto charakteristiky: půdní pokryv, specifický odtok, klima a potenciální rekonstruovaná vegetace.

První stupeň Vysočiny je vyvinut v moravské části kraje v povodí Dyje a označujeme jej **Dyjsko-oslavský**. Má teplé až mírně teplé podnebí, počet dní se sněhovou pokrývkou dosahuje 40-50 (50-60), zasahuje sem potenciální vegetační stupeň dubový a bukovo-dubový, specifický odtok v litrech za sekundu z 1 km^2 dosahuje hodnot 1 - 2 litry. Zasahují sem černozemě a hnědozemě, jsou zde i oglejené půdy a plavozemě, méně pak hnědé půdy. V reliéfu dominují plošiny oddělené hluboce zaříznutými údolími řek.

Druhý stupeň Vysočiny označujeme **Jemnicko-bítešský**, který se dělí do kotlin Jemnické, Jaroměřicko-třebíčské a Velkomeziříčské, jež jsou odděleny hřbety. Klima je mírně teplé s 50-80 dny se sněhovou pokrývkou. Potenciálními vegetačními stupni jsou bukovo-dubový, dubovo-bukový a dubovo-jehličnatý. Specifický odtok dosahuje hodnot $2 - 4 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$, v půdním pokryvu je méně hnědozemí, ale více plavozemí a oglejených půd, přibývá půd hnědých. Reliéf zahrnuje jednak kotliny, jednak hřbety.

Třetí stupeň Vysočiny je zastoupen spíše na české straně Kraje Vysočina: počítáme sem **Horní Sázavu s Doubravou / Chrudimkou a Střední Želivku**. Klima je zde mírně teplé s 60-80, místy až se 100 dny se sněhovou pokrývkou, specifický odtok dosahuje hodnot na Střední Želivce $4 - 6 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$, na Horní Sázavě / Doubravě / Chrudimce $5 - 10 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$. Potenciální vegetací jsou stupně dubovo-bukový a dubovo-jehličnatý, v půdním pokryvu dominují hnědé půdy s půdami oglejenými. Převládají hřbety a údolí.

Čtvrtý stupeň má své zastoupení na straně české jako **Křemešnický (Melechovský)** a na straně moravské jakožto **Brtnicko-arnolecký**. Klima je mírně teplé až chladné se 60 - 100 (místy i 120) dny se sněhovou pokrývkou, specifický odtok dosahuje hodnot 5 - 8 (Křemešnický) a 4 - 6 $\text{l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$ v Brtnicko-arnoleckém. Potenciálním vegetačním stupněm je dubovo-jehličnatý až jedlovo-bukový, v půdním pokryvu převládají hnědé půdy nenasyčené neboli kyselé s půdami oglejenými. Reliéf zahrnuje hřbety, plošiny i úvalovité sníženiny.

Pátým a nejvyšším stupněm Vysočiny jsou dvě klenby - **Žďárské vrchy a Jihlavské vrchy**. Mají chladné podnebí se 100 - 120 dny se sněhovou pokrývkou, specifický odtok v Jihlavských vrších dosahuje jen 6 - 8 $\text{l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$, ve Žďárských vrších je to však 6 - 14 $\text{l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$. Potenciálním vegetačním stupněm je jedlovo-bukový, půdní pokryv je zcela odlišný od ostatních: nejen, že jsou zde hnědé půdy kyselé, ale i jejich přechody do podzolů, rašelinných půd, glejů se semigleji a pseudogleji. Reliéf tvoří poměrně vysoké hřbety se sedly, kopci, hlubokými údolními a úvalovitými sníženinami.

Navzdory poměrně velké rozloze náleží Kraj Vysočina z hlediska počtu obyvatel do dolní poloviny pomyslného žebříčku (tabulka 1.2) - pouze dva kraje jsou počtem obyvatel menší než Kraj Vysočina. Nesoulad těchto dvou základních charakteristik je důsledkem vlivu přírodních podmínek a historického vývoje území, během něhož bylo území kraje zalidněno na poměry České republiky i střední Evropy poměrně řídko. Počtem obyvatel na 1 km^2 (75,7) se kraj nachází hluboko pod průměrem ČR a spolu s krajem Plzeňským a Jihočeským patří mezi tři regiony s nejnižší hustotou zalidnění regiony ČR.

Území Kraje Vysočina je rozděleno celkem na 704 samosprávných obcí. Pouze ve Středočeském kraji existuje více obcí, všechny ostatní kraje ČR mají počet obcí menší. To svědčí o značné administrativní roztříštěnosti území kraje. Tu je možné vyjádřit průměrným počtem obyvatel připadajících na jednu obec - hodnota 731 obyvatel jako průměrná velikost obce Kraje Vysočina je nejnižší v mezikrajském porovnání.

Při reformě územní veřejné správy byla k 1. 1. 2003 ukončena činnost okresních úřadů a jejich působnost přenesena z části na krajský úřad a z části na nově zřízené obce s rozšířenou působností. V Kraji Vysočina bylo vymezeno celkem 15 správních obvodů těchto obcí s rozšířenou působností. Jejich základní charakteristika je uvedena v tab. 1.5. Kraj se tak od 1. 1. 2003 administrativně člení na 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností, 26 obvodů pověřených obecních úřadů a 704 obcí. Stále ovšem, i přes reformní opatření v posledních letech, existují instituce s okresní působností (okresní soudy, okresní správa sociálního zabezpečení, okresní státní zastupitelství, apod.), čili se zrušením okresních úřadů nepominula existence okresů. Ba ani krajů z roku 1960, a tak území kraje spadá působností pod tři krajské soudy se sídly v Brně, Českých Budějovicích a Hradci Králové.

Polohu území je nutné hodnotit na několika řádových úrovních. Poloha Kraje Vysočina na makroregionální úrovni (v rámci střední Evropy, resp. Evropy) je poměrně exponovaná. Území kraje je součástí hlavní středoevropské urbanizované osy (Berlín - Praha - Vídeň/Bratislava - Budapešť), která je v širším kontextu součástí hlavní komunikační spojnice severní Evropy a Skandinávie s jihovýchodní Evropou a západní Asií. Exponovanost polohy je zvýrazněna průběhem komunikací evropského významu, především dálnicí D1 (v síti evropských silnic označení E 50 a E 65), železnicí (Berlín -) Praha - Havlíčkův brod - Břeclav (- Vídeň/Bratislava) a silnicí I/38 (Jihlava - Znojmo - Vídeň - v síti evropských silnic označení E 59).

Hodnota polohy kraje na mezoregionální úrovni (vzhledem k hlavním koncentracím obyvatelstva, výroby a služeb v rámci státu) je však v kontrastu k výhodné makropoloze jen průměrná až podprůměrná. Území kraje je poměrně vzdálené od všech jedenácti hlavních sídelních aglomerací ČR. Nejbližší z nich je brněnská, která zvyšuje exponovanost východní části regionu. Zdrojem

exponovanosti na mezoúrovni tak jsou zejména hlavní dopravní osy. Většina komunikací nadregionálního významu sleduje směr severozápad - jihovýchod, resp. západ - východ, zatímco významné komunikace v kolmém směru v území chybí. Výhodou je centrální poloha v rámci ČR.

Na mikroregionální úrovni jde již o hodnocení diferencovaného stupně exponovanosti jednotlivých částí regionu (kraje). Zdroji exponovanosti jsou jednak významné komunikace, jednak významná centra uvnitř území - především krajské město a okresní města. Dominantním rozvojovým pólem území je Jihlava, která je s 50,6 tis. obyvatel (k 1. 1. 2013) centrem republikového významu.

Tab. 1.1: Pozice Kraje Vysočina v ČR z hlediska rozlohy (k 31. 12. 2012)

Pořadí	Kraj	Rozloha v km ²
1	Středočeský	11 015
2	Jihočeský	10 056
3	Plzeňský	7 561
4	Jihomoravský	7 195
5	Vysočina	6 796
6	Moravskoslezský	5 427
7	Ústecký	5 335
8	Olomoucký	5 267
9	Královéhradecký	4 759
10	Pardubický	4 519
11	Zlínský	3 963
12	Karlovarský	3 314
13	Liberecký	3 163
14	Hl. město Praha	496

Tab. 1.2: Pozice Kraje Vysočina v ČR z hlediska počtu obyvatel (k 30. 6. 2013)

Pořadí	Kraj	Počet obyvatel
1	Středočeský	1297044
2	Hl. město Praha	1246176
3	Moravskoslezský	1224044
4	Jihomoravský	1168975
5	Ústecký	826037
6	Olomoucký	636677
7	Jihočeský	636459
8	Zlínský	586626
9	Plzeňský	572859
10	Královéhradecký	552099
11	Pardubický	515804
12	Vysočina	510520
13	Liberecký	438527
14	Karlovarský	301075

Tab. 1.3: Pozice Kraje Vysočina v ČR z hlediska hustoty zalidnění (k 30. 6. 2013)

Pořadí	Kraj	Počet obyvatel na 1 km ²
1	Hl. město Praha	2 511,7
2	Moravskoslezský	225,5
3	Jihomoravský	162,5
4	Ústecký	154,8
5	Zlínský	148,0
6	Liberecký	138,6
7	Olomoucký	120,9
8	Středočeský	117,7
9	Královéhradecký	116,0
10	Pardubický	114,1
11	Karlovarský	90,8
12	Plzeňský	75,8
13	Vysočina	75,1
14	Jihočeský	63,3

Tab. 1.4: Pozice Kraje Vysočina v ČR z hlediska průměrné velikosti obcí (k 30. 6. 2013)

Pořadí	Kraj	Počet obyvatel na 1 obec
1	Hl. město Praha	1 246 176,0
2	Moravskoslezský	4 080,1
3	Ústecký	2 333,4
4	Karlovarský	2 280,9
5	Liberecký	2 039,7
6	Zlínský	1 910,8
7	Jihomoravský	1 737,0
8	Olomoucký	1 595,7
9	Královéhradecký	1 232,4
10	Pardubický	1 143,7
11	Plzeňský	1 143,4
12	Středočeský	1 132,8
13	Jihočeský	1 021,6
14	Vysočina	725,2

Zdroj dat (tabulky 1.1 – 1.4): Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v 1.a 2. čtvrtletí 2013. ČSÚ Praha, 2012; Registr sčítacích obvodů a budov. ČSÚ Praha, 2013

Tab. 1.5: Základní charakteristika správních obvodů obcí s rozšířenou působností (k 1.1. 2013)

Správní obvod	Rozloha (km ²)	Počet obyvatel	Hustota zalidnění (ob./km ²)	Počet měst	Počet městysů	Počet obcí	Počet částí obcí
Bystřice nad Pernštejnem	347,9	20 172	58,0	1	1	39	91
Havlíčkův Brod	631,8	52 167	82,6	4	4	56	139
Humpolec	227,9	17 421	76,4	1	0	25	66
Chotěboř	329,0	22 338	67,9	2	4	31	101
Jihlava	921,8	99 419	107,9	4	6	79	145
Moravské Budějovice	414,0	23 732	57,3	2	0	47	60
Náměšť nad Oslavou	211,3	13 450	63,6	1	1	27	32
Nové Město na Moravě	292,9	19 429	66,3	1	3	30	59
Pacov	234,6	9 759	41,6	1	1	24	64
Pelhřimov	827,4	45 231	54,7	7	3	71	192
Světlá nad Sázavou	290,2	20 134	69,4	2	0	32	89
Telč	291,4	13 259	45,5	1	3	45	59
Třebíč	837,7	75 651	90,3	3	8	93	133
Velké Meziříčí	473,4	35 868	75,8	2	2	57	96
Žďár nad Sázavou	464,4	43 177	93,0	2	4	48	76
Kraj Vysočina	6 795,7	511 207	75,2	34	40	704	1 402

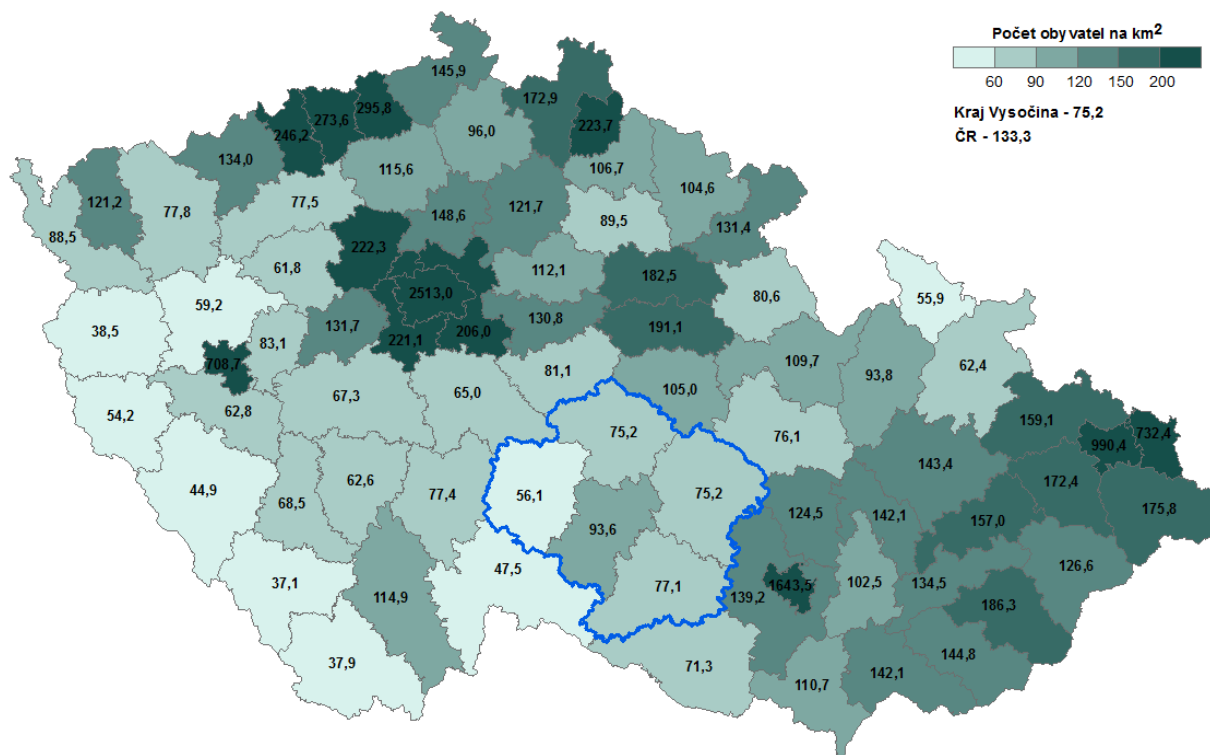
Zdroj dat: Statistický bulletin - Kraj Vysočina 1. čtvrtletí, ČSÚ Jihlava, 2013; Regionální statika (KROK). ČSÚ Praha, 2013

2. Obyvatelstvo a sídelní struktura

2.1 Stav a pohyb obyvatelstva

Kraj Vysočina se s 511 207 obyvateli (k 31. 12. 2012) řadí k méně lidnatým krajům České republiky (třetí populačně nejmenší po Karlovarském a Libereckém) a na obyvatelstvu ČR se podílí 4,9 %. Zatímco obyvatelstvo tvoří dvacetinu populace ČR, rozloha kraje zaujímá 1/12 území státu (8,6 %). Z toho plyne velmi nízká hustota zalidnění; na 1 km² připadá 75 obyvatel (v ČR 133 obyvatel), což je po Jihočeském kraji druhá nejnižší hodnota mezi kraji ČR.

Obr. 2.1: Hustota zalidnění v okresech ČR k 31. 12. 2012

Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2012. ČSÚ Praha, 2013

Tab. 2.1: Vývoj počtu obyvatel v okresech Kraje Vysočina v letech 1869 – 2012

Okres	1869	1910	1930	1950	1991	2001	2012
Havlíčkův Brod	106 421	110 719	105 871	93 312	96 113	95 040	95 053
Jihlava	99 553	111 175	112 378	92 940	109 883	109 856	112 264
Pelhřimov	99 331	100 702	90 990	74 597	74 614	72 984	72 411
Třebíč	87 050	103 395	107 317	99 756	114 289	114 636	112 833
Žďár nad Sázavou	113 125	110 497	105 212	92 023	118 841	119 627	118 646
Vysočina	505 480	536 488	521 768	452 628	513 740	512 143	511 207
Česká republika	7 621 086	10 076 727	10 674 240	8 896 086	10 302 215	10 230 060	10 516 125

Pozn.: Stav obyvatelstva dle výsledků příslušných sčítání lidu, v roce 2012 průběžná evidence obyvatelstva k 31.12. 2012.

Zdroj dat: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005. ČSÚ Praha, 2006.; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2012. ČSÚ Praha, 2013

Z historického pohledu bydlelo na území kraje více obyvatel nejen před druhou, ale také před první světovou válkou. Nejvyšší počet obyvatel na území Kraje Vysočina byl registrován při sčítání v roce 1910, kdy zde žilo 536 488 osob (tabulka 2.1). Velké populační ztráty byly zaznamenány v průběhu první světové války (vysoká úmrtnost) a po skončení druhé světové války (odsun a dosídlování). Současný stav je i přes mírný nárůst počtu obyvatel v posledních letech blízký počtu obyvatel, který byl zjištěn při prvním moderním sčítání lidu na našem území v roce 1869. Vývoj počtu obyvatel byl však značně územně diferencován. Zatímco v období moderní populační statistiky (1869 – 2001) nejvýznamněji vzrostl počet obyvatel v okrese Třebíč (o 32 %; tempo růstu v tomto okrese se blíží

populačnímu růstu celé ČR), tak v okrese Pelhřimov počet obyvatel v tomto období klesl na méně než tři čtvrtiny stavu v roce 1869. Také v okrese Havlíčkův Brod je současný počet obyvatel nižší než před 140 lety. V období po 2. světové válce se nejdynamičtějším populačním růstem vyznačoval okres Žďár nad Sázavou.

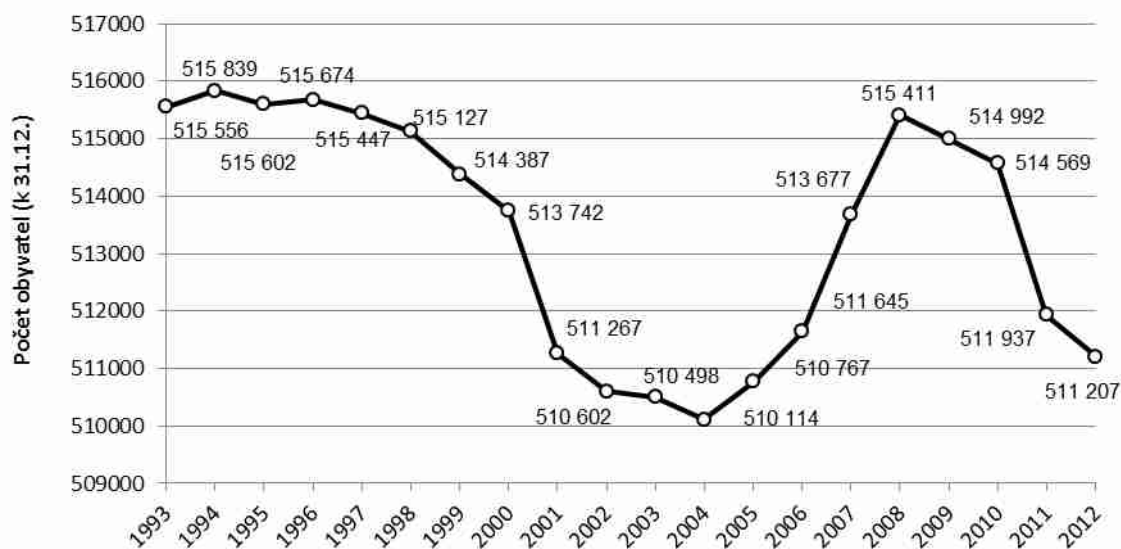
Tab. 2.2: Indexy vývoje počtu obyvatel v okresech Kraje Vysočina v letech 1869 – 2012

Okres	1910/1869	1930/1910	1950/1930	1991/1950	2001/1991	2001/1869	2012/2001
Havlíčkův Brod	104,0	95,6	88,1	103,0	98,9	89,3	100,0
Jihlava	111,7	101,1	82,7	118,2	100,0	110,3	102,2
Pelhřimov	101,4	90,4	82,0	100,0	97,8	73,5	99,2
Třebíč	118,8	103,8	93,0	114,6	100,3	131,7	98,4
Žďár nad Sázavou	97,7	95,2	87,5	129,1	100,7	105,7	99,2
Vysočina	106,1	97,3	86,7	113,5	99,7	101,3	99,8
Česká republika	132,2	105,9	83,3	115,8	99,3	134,2	102,8

Zdroj dat: viz tabulka 2.1, vlastní výpočty

Informaci o vývoji počtu obyvatel v Kraji Vysočina v posledních dvou dekadách podává obrázek 2.2. V období 1993 až 1998 počet obyvatel kolísal a pohyboval se mezi hodnotami 515 a 516 tis. Poté již počet obyvatel v kraji klesal až do roku 2004. Teprve v roce 2005 zaznamenala Vysočina meziroční růst populace. Výrazný skok v počtu obyvatel kraje v roce 2001 byl způsoben opravou dle výsledků sčítání 2001 (snížení počtu obyvatel v důsledku této opravy o 1 509 osob). Po několikaletém růstu, který vyvrcholil v roce 2008 opětovným překonáním hranice 515 tis., dochází od roku 2009 k opětovnému poklesu počtu obyvatel v kraji, který pokračoval i v následujících letech. Výrazný pokles počtu obyvatel v roce 2011 je třeba opět dát do souvislosti s převzatými výsledky Sčítání obyvatel.

Obr. 2.2: Vývoj počtu obyvatel v Kraji Vysočina v letech 1993 – 2012 (vždy k 31.12.)

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2009. ČSÚ Praha, 2010; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v letech 2010 až 2012. ČSÚ Praha, 2013

Vývoj počtu obyvatel ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností (SO ORP) od roku 2006 zachycuje následující tabulka. Nejvíce obyvatel, téměř sto tisíc, má SO ORP Jihlava. V třebíčském SO ORP pak žije o více než dvacet tis. osob méně. Nejmenším sídlem SO ORP je Pacov, a také počet obyvatel tohoto správního obvodu je nejnižší, když nedosahuje ani hranice 10 tis. obyvatel. Absolutní nárůst počtu obyvatel mezi roky 2006 a 2012 zaznamenalo Jihlavsko (1 619), Velkomeziříčsko (638) a Humpolecko (479). Velké úbytky počtu obyvatel byly naopak zjištěny v SO ORP Žďár n. S. (724), Moravské Budějovice (623) a Bystřice n.P. (532),.

Tab. 2.3: Vývoj počtu obyvatel ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina v letech 2006 – 2012 (vždy k 31.12.)

Správní obvod obce s rozšířenou působností	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bystřice nad Pernštejnem	20 704	20 629	20 622	20 489	20 391	20 359	20 172
Havlíčkův Brod	51 776	52 178	52 610	52 455	52 472	52 107	52 167
Humpolec	16 942	17 123	17 203	17 174	17 202	17 331	17 421
Chotěboř	22 431	22 698	22 805	22 767	22 647	22 427	22 338
Jihlava	97 800	98 202	98 946	99 421	99 634	99 345	99 419
Moravské Budějovice	24 355	24 438	24 372	24 267	24 187	23 945	23 732
Náměšť nad Oslavou	13 411	13 406	13 405	13 382	13 416	13 497	13 450
Nové město na Moravě	19 540	19 670	19 799	19 619	19 566	19 472	19 429
Pacov	10 010	10 005	10 011	9 955	9 914	9 811	9 759
Pelhřimov	45 530	45 830	46 013	45 888	45 759	45 318	45 231
Světlá nad Sázavou	20 325	20 342	20 262	20 201	20 141	20 136	20 134
Telč	13 469	13 455	13 487	13 490	13 492	13 257	13 259
Třebíč	76 221	76 309	76 251	76 163	75 987	75 888	75 651
Velké Meziříčí	35 230	35 369	35 575	35 686	35 762	35 800	35 868
Žďár nad Sázavou	43 901	44 023	44 050	44 035	43 999	43 244	43 177
Vysočina	511 645	513 677	515 411	514 992	514 569	511 937	511 207

Zdroj dat: Bilance počtu obyvatel v obcích Kraje Vysočina 2012. ČSÚ Jihlava 2013.

Od poloviny 19. století do současnosti, tedy v období, za které existují spolehlivé údaje o počtu obyvatel, lze zaznamenat velký nárůst počtu obyvatel bydlících ve městech. V roce 1850 bydlelo v současných městech kraje pouze 118 474 osob, tedy 23,0 % obyvatelstva kraje. K 31. 12. 2012 žilo ve městech na Vysočině již 292 123 obyvatel, tedy 57,1 % obyvatel kraje. To byl však výrazně nižší podíl než v celé ČR (70,0 %) a třetí nejnižší hodnota ze všech krajů ČR hned po Středočeském a Olomouckém kraji.

Největším městem byla vždy Jihlava. V sídelním systému Vysočiny nejvíce vzrostla role Žďáru nad Sázavou, a to zejména v souvislosti s poválečnou výstavbou Žďárských strojírén. Nyní je Žďár nad Sázavou 4. největším městem kraje po Jihlavě, Třebíči a Havlíčkově Brodu. Na významu naopak nejvíce ztratilo město Polná. V polovině 19. století měla Polná celkem 5 195 obyvatel a byla 4. největším městem kraje. K 31. 12. 2012 bydlelo v Polné 5 140 obyvatel, a to ji řadilo až na 16. místo v souboru měst Kraje Vysočina, i když v posledních letech zaznamenalo město Polná nárůst počtu obyvatel. V období 1850 - 2010 se snížil počet obyvatel také ve městech Počátky, Golčův Jeníkov, Černovice, Brtnice, Svatka a zejména v Červené Řečici a Habrech. Nejmladšími městy (od roku 1999 a 2000) jsou Svatka, Ždírec nad Doubravou, Brtnice, Horní Cerekev, Habry a Červená Řečice, která získala titul města teprve v dubnu 2007. Bližší údaje o počtu obyvatel měst Kraje Vysočina uvádí tabulka 2.1 v přílohách Profilu Kraje Vysočina.

Nově byl zaveden reprezentativní titul městys. V Kraji Vysočina bylo v prosinci roku 2012 evidováno 40 městysů.

2.1.1 Porodnost, úmrtnost, potratovost a přirozený přírůstek

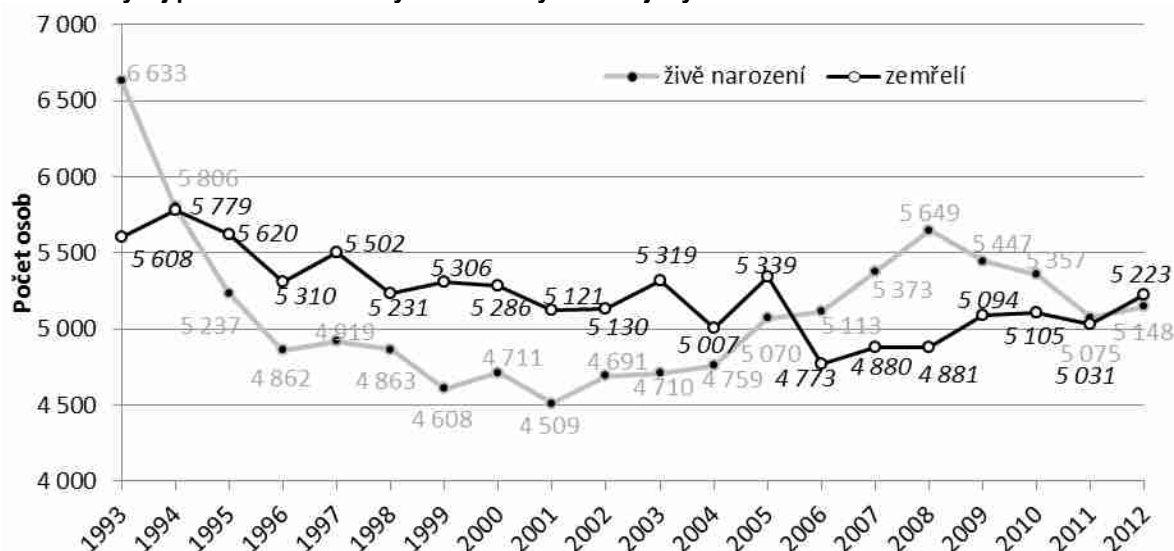
Počet živě narozených dětí se vyznačoval v Kraji Vysočina po 2. světové válce, kdy se rodilo více než 12 tis. dětí ročně, klesající tendencí až do konce šedesátých let. Tehdy počet živě narozených klesl pod 7,5 tis. (nejméně v roce 1968). Poté již dochází k populační explozi charakteristické pro celé tehdejší Československo, která probíhala v sedmdesátých letech a svého vrcholu dosáhla v roce 1974, kdy se v Kraji Vysočina narodilo ročně téměř 10 tis. dětí. Poté již slabne pronatalitní populační klima a dochází k prudkému úbytku počtu živě narozených; již v roce 1981 se v Kraji Vysočina narodilo méně než 8 tis. dětí, o šest let později pak dokonce méně než 7 tis. dětí.

Stejně jako na úrovni celé České republiky docházelo i v Kraji Vysočina od roku 1990 (s výjimkou roku 1993) k poklesu počtu živě narozených. V období let 1996 - 2004 se počet živě narozených v Kraji Vysočina každoročně pohyboval v rozmezí 4,5 až 5 tis. osob. V letech 2005 až 2012 však opět došlo k překročení hranice 5 000 živě narozených.

Zatímco v ČR bylo minima v počtu živě narozených dosaženo v roce 1999, v Kraji Vysočina se tak stalo až o dva roky později. Poté se počet živě narozených každoročně zvyšoval, po maximu

zaznamenaném v roce 2008 následuje opětovný propad. V roce 2012 připadalo na 1 000 obyvatel Vysočiny (středního stavu) 10,1 živě narozených dětí (průměr ČR – 10,3), což byla sedmá nejnižší hodnota mezi kraji ČR.

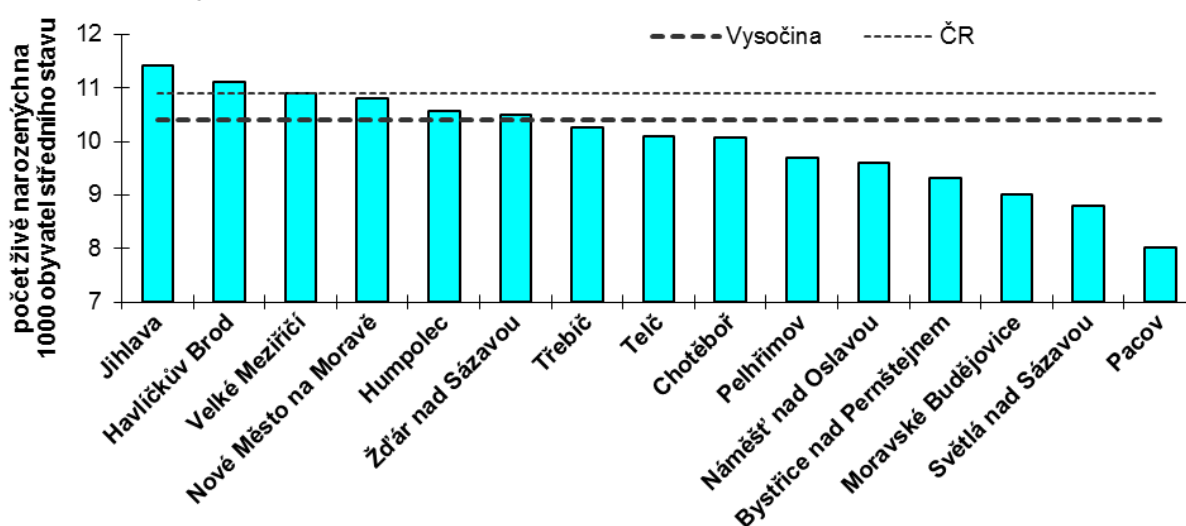
Obr. 2.3: Vývoj počtu živě narozených a zemřelých v Kraji Vysočina v letech 1993 – 2012

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2009. ČSÚ Praha, 2010; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v letech 2010 až 2012. ČSÚ Praha, 2013

Na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností počty živě narozených meziročně kolísají. Hrubá míra porodnosti (počet živě narozených na 1 000 obyvatel středního stavu) byla v období 2008 - 2012 nejvyšší ve správních obvodech ORP Jihlava a Havlíčkův Brod, kteří se zároveň dostalo nad průměr ČR. Nejnížší hrubou míru porodnosti vykázalo Pacovsko, Světelsko a Budějovicko (viz obr. 2.4). Pro počet živě narozených dětí na úrovni ORP je typické meziroční kolísání hodnot v průběhu posledních pěti let a je tedy těžké vysledovat trendy. Podrobnější údaje za jednotlivé správní obvody uvádí tabulky 2.2 a 2.3 v přílohách.

Obr. 2.4: Hrubá míra porodnosti ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2008 - 2012 (roční průměry)

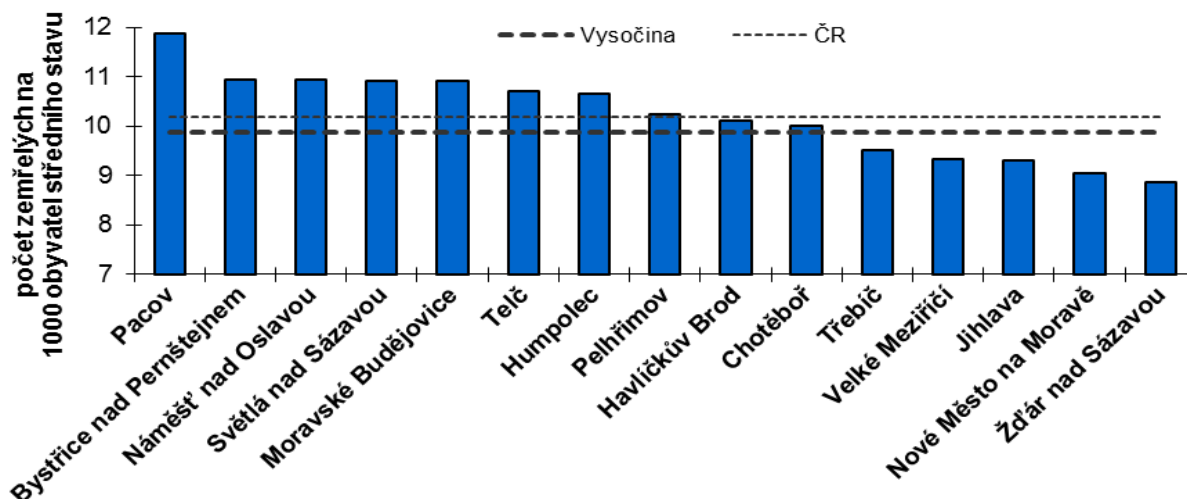

Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2008-2012. ČSÚ Praha, 2013; Bilance počtu obyvatel v obcích Kraje Vysočina 2008-2012. ČSÚ Jihlava 2013

Také roční údaje o **zemřelých** v Kraji Vysočina zaznamenaly v poválečném období dynamický vývoj. Až do konce šedesátých let umíralo na území Kraje Vysočina ročně 5 až 6 tis. osob. V roce 1968 byla přesažena hranice 6 tis. a nastalo období s vyšší úmrtností (6 – 7 tis. zemřelých ročně), které trvalo až do počátku devadesátých let.

V roce 1991 počet zemřelých opět klesl pod hranici 6 tis. Přes určitou rozkolísanost počet zemřelých stále klesal tak, že v roce 2006 bylo na Vysočině evidováno méně než 5 000 zemřelých osob a bylo tak dosaženo dlouholetého minima. Poté však následuje opětovný nárůst a od roku 2009 se počty zemřelých pohybují nad zmíněnou hranicí. Na 1 000 obyvatel kraje tak připadalo v roce 2012 pouze 10,2 úmrtí, což byla pátá nejnižší hodnota v mezikrajském porovnání.

Obr. 2.5: Hrubá míra úmrtnosti ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2008 - 2012 (roční průměry)

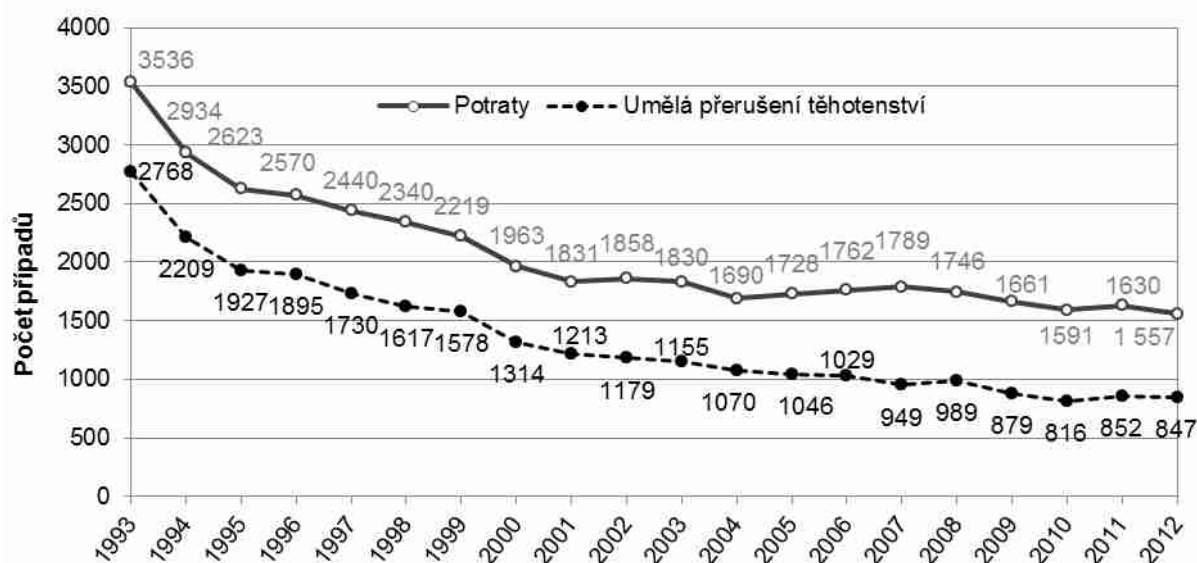
Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2008-2012. ČSÚ Praha, 2013; Bilance počtu obyvatel v obcích Kraje Vysočina 2008-2012. ČSÚ Jihlava 2013

Mezi jednotlivými obvody SO ORP Kraje Vysočina panují poměrně značné rozdíly. Jak vyplývá z obrázku 2.5. Relativní hodnoty úmrtnosti jsou nejnižší právě v těch regionech, kde jsou nejpříznivější natalitní charakteristiky. Počet zemřelých na tisíc obyvatel středního stavu byl v období let 2008 – 2012 nejvyšší ve správním obvodu ORP Pacov, Humpolec, Bystrice n. P. a Náměšť n. O. Naopak nejpříznivější hodnoty v úmrtnostních statistikách vykazovalo ve sledovaném období Žďársko a Novoměstsko. Informace o úmrtnostních poměrech na úrovni správních obvodů ORP podávají tabulky 2.4 a 2.5 v přílohách.

Před rokem 1990 se Česká republika vyznačovala vysokým počtem **potratů**, resp. **umělých přerušení těhotenství** na počet živě narozených dětí (index potratovosti), což souviselo s nízkou mírou religiozity obyvatel a nízkým využíváním antikoncepčních prostředků. Potratovost je v ČR statisticky sledována od počátku sedmdesátých let. V roce 1971 bylo v Kraji Vysočina zaznamenáno necelých 3 tis. potratů. Až do roku 1986 jejich počet rostl velmi pozvolna až k hranici 4 tis., poté došlo ke značnému meziročnímu nárůstu o více než tisíc potratů. K zásadnímu růstu počtu umělých přerušení těhotenství ve druhé polovině osmdesátých let výrazně přispělo přijetí vyhlášky Ministerstva zdravotnictví ČSR č. 75/1986 Sb., která mj. blíže upravovala podmínky, za nichž bylo možné přerušit těhotenství ze zdravotních důvodů. Nad hranici 5 tis. se počet potratů dostal v roce 1988 a udržel se zde až do roku 1991. V následujících letech však v Kraji Vysočina stejně jako v ČR počet interrupčních zákroků strmě klesal. Pod hranici 3 tis. se počet potratů v Kraji Vysočina dostal již v roce 1994, pod dvoutisícovou hodnotu pak v roce 2000. S určitými pokračoval pokles počtu potratů i roku 2012, se počet přiblížil hranici 1500. Počet umělých přerušení těhotenství se také každoročně snižuje od počátku devadesátých let a kopíruje potratů jako celku. V roce 2007 bylo na Vysočině poprvé evidováno méně než tisíc takových případů. V kraji bylo v roce 2012 zaznamenáno 16,5 umělých přerušení těhotenství na 100 narozených dětí, což bylo méně, než činil průměr ČR (21,2) a po Pardubickém nejméně mezi kraji ČR.

Významně klesá podíl UPT na celkovém počtu potratů, zatímco v roce 1993 to bylo 78 %, na konci sledovaného období atakuje hranici 50 %. Přes určité výkyvy je zaznamenán mírný nárůst samovolných potratů.

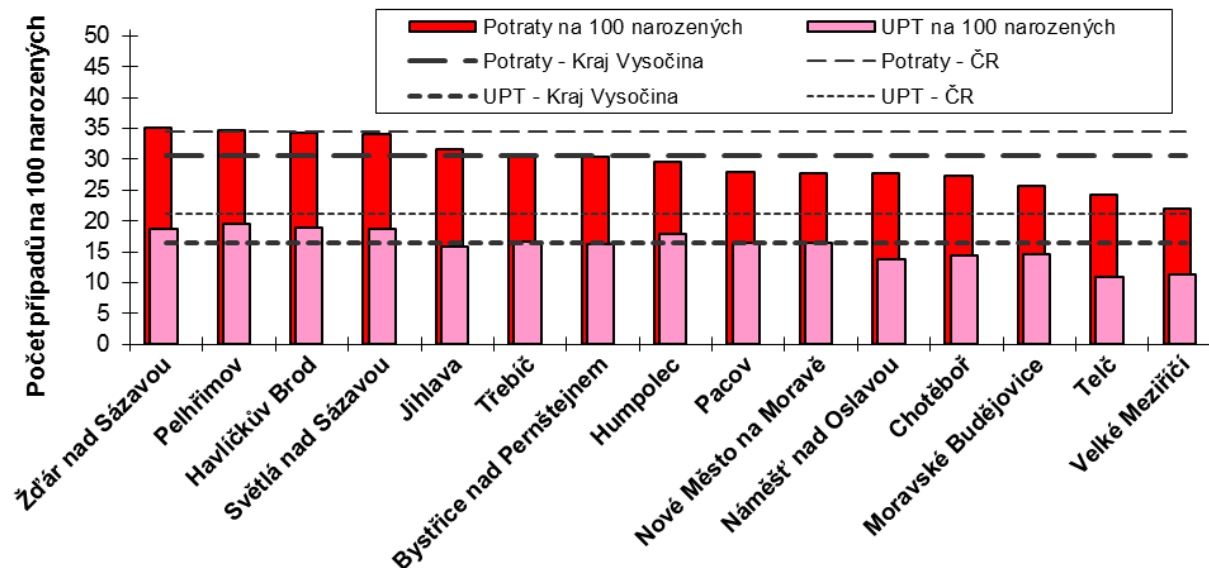
Obr. 2.6: Vývoj počtu potratů (včetně umělých přerušení těhotenství) a umělých přerušení těhotenství v Kraji Vysočina v letech 1993 – 2012

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2012. ČSÚ Praha, 2013.

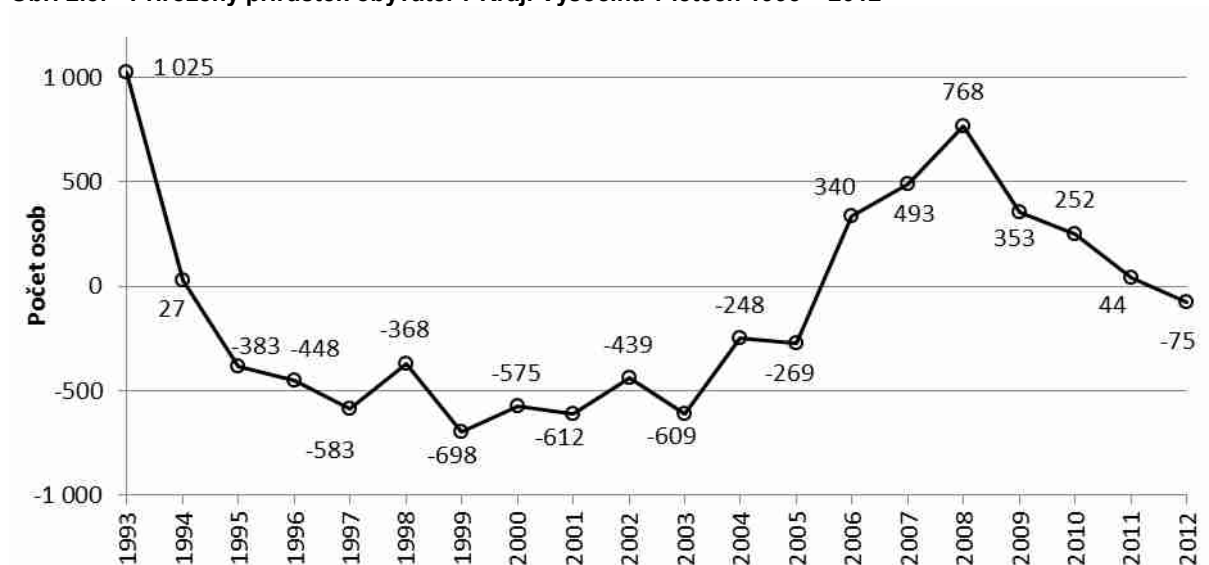
Na úrovni jednotlivých správních obvodů ORP vykazovalo v ročním průměru let 2008 - 2012 nejvyšší index potratovosti Žďársko, Pelhřimovsko, kde byl překonán průměr České republiky a Havlíčkobrodsko. U počtu umělých přerušení těhotenství na 100 narozených nebyl republikový průměr překročen v žádném ze správních obvodů ORP. Mírně příznivější situace vládne dlouhodobě ve východní části kraje. Územní srovnání nabízí obrázek 2.7.

Obr. 2.7: Počet potratů včetně umělých přerušení těhotenství (UPT) na 100 narozených dětí (index potratovosti) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2008 - 2012 (roční průměry)

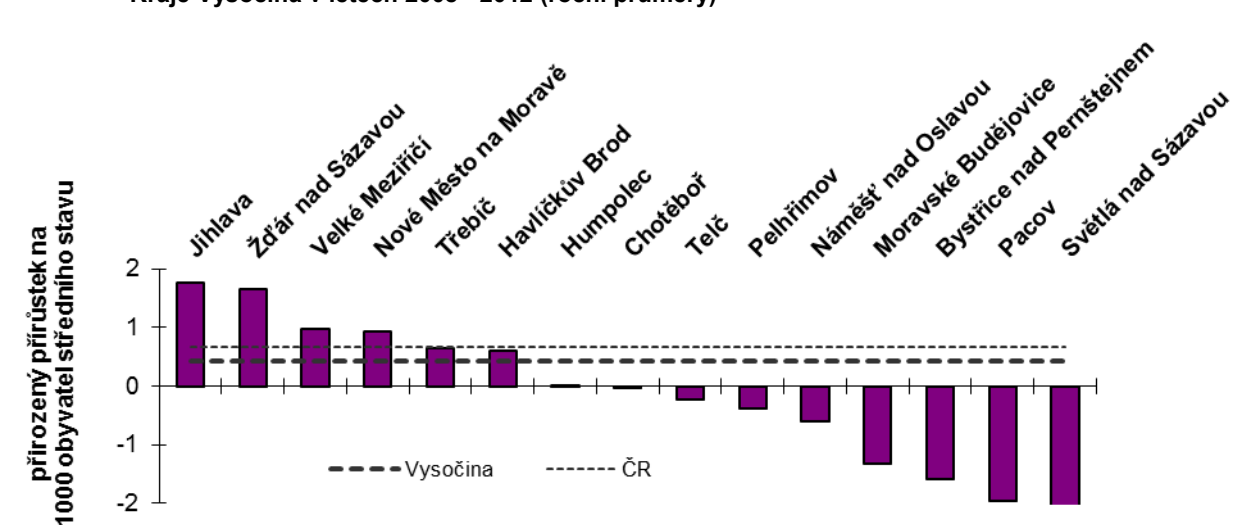
Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2008-2012. ČSÚ Praha, 2013; Bilance počtu obyvatel v obcích Kraje Vysočina 2008-2012. ČSÚ Jihlava 2013

Kraj Vysočina se v minulosti dlouhodobě vyznačoval vysokým přirozeným přírůstkem obyvatelstva (rozdíl mezi počtem živě narozených a zemřelých). Ten v období po 2. světové válce bohatě nahrazoval úbytek obyvatelstva způsobený stěhováním, takže mezi prvním poválečným sčítáním v roce 1950 a rokem 1991 počet obyvatel v Kraji Vysočina vzrostl téměř o 60 tisíc.

Obr. 2.8: Přirozený přírůstek obyvatel v Kraji Vysočina v letech 1993 – 2012

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2012. ČSÚ Praha, 2013.

Nepříznivý demografický vývoj v České republice, který započal již v první polovině devadesátých let, se promítl i na Vysočině. V roce 1995 zaznamenal kraj poprvé ztrátu obyvatelstva přirozenou měnou. Rozdíl mezi živě narozenými a zemřelými se pohyboval v záporných číslech až do roku 2005. V roce 2006 vykázal Kraj Vysočina po 12 letech kladný přirozený přírůstek obyvatelstva. Nejvyšší přírůstek byl zjištěn v roce 2008, poté nastává opět propad a v roce 2012 se kraj opět dostal do záporných čísel. Vývoj přirozeného přírůstku od roku 1993 zachycuje obrázek č. 2.8.

Obr. 2.9: Přirozený přírůstek (úbytek) na 1 000 obyvatel středního stavu ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2008 - 2012 (roční průměry)

Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2008-2012. ČSÚ Praha, 2013; Bilance počtu obyvatel v obcích Kraje Vysočina 2008-2012. ČSÚ Jihlava 2013

Na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností zaznamenalo v průměru let 2008 - 2012 kladné přirozené přírůstky šest správních obvodů ORP, z nichž rovněž čtyři vykázaly vyšší nárůst populace přirozenou měnou, než činil celostátní průměr. Dle obrázku 2.9 byl ve sledovaném období nejvýraznější přirozený úbytek obyvatelstva na Světelsku a Pacovsku. Pokud se budeme zabývat trendy (tabulky 2.6 a 2.7 v přílohách), tak přes poměrně značné kolísání hodnot přirozeného přírůstku na úrovni menších územních celků nelze opomenout přechod z výrazně záporných do kladných čísel u Jihlavska, což je zřejmě způsobeno migrační atraktivitou krajského města a okolí pro mladší složku populace zakládající rodiny. Od roku 2002 vykazoval pravidelně kladné hodnoty přirozeného přírůstku obvod ORP Žďár nad Sázavou a Nové Město na Moravě. Na druhou stranu v období let 2003 - 2012

každoročně přirozenou měnou obyvatelstvo ztrácely Světelsko a s výjimkou jednoho roku i Moravskobudějovicko a Bystřicko.

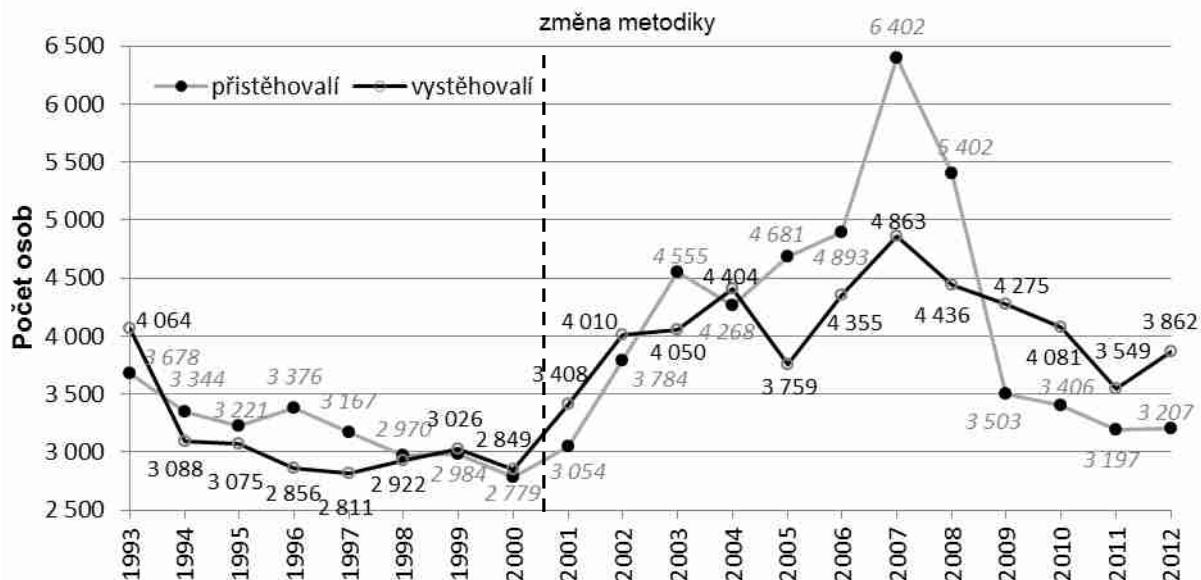
2.1.2 Migrace obyvatelstva

Vývoj počtu obyvatel území kraje není ovlivněn pouze přirozenou měnou, ale také migrací, tedy počtem přistěhovalých a vystěhovalých. Od konce 2. světové války se Kraj Vysočina až na výjimky vyznačoval spíše vyšším počtem vystěhovalých než přistěhovalých. Tento trend přerušila až výstavba jaderné elektrárny v Dukovanech, která způsobila velký příliv obyvatel do okresu Třebíč v letech 1981 – 1983. Ke konci osmdesátých let však kraj znovu vykazoval záporné migrační saldo, tedy vyšší počet vystěhovalých než přistěhovalých, a tento stav přetrvával až do konce roku 1994. Tehdy byl poprvé po deseti letech zaznamenán vyšší počet přistěhovalých než vystěhovalých a obdobná situace vydržela celých pět let. Od roku 2001 bylo přikročeno ke změně metodiky evidence migrujících osob. Počet vystěhovalých i přistěhovalých se zvýšil díky nově započítávaným cizincům, kteří u nás pobývají na základě víza přesahujícího platnost 90 dní. Na vyšším počtu migrantů se rovněž podílili cizinci s azylem. Od roku 2001 počet přistěhovalých rostl, přičemž v roce 2007 dosáhl rekordní úrovně. Počet vystěhovalých se každoročně zvyšoval až do roku 2004, v roce 2005 nastal meziroční propad počtu emigrujících osob z Kraje Vysočina, ovšem poté došlo opět k dalším meziročním růstům. Hodnota za rok 2007 byla stejně jako u imigrantů rekordní. Od roku 2008 došlo k výraznému snížení počtu přistěhovalých do Kraje Vysočina i vystěhovalých z kraje. Celkově bylo od roku 2009 v kraji záporné saldo migrace.

V roce 2012 se do Kraje Vysočina **přistěhovalo** celkem 3 207 osob, z toho 371 osob tvořili cizinci. Na 1 000 obyvatel středního stavu připadalo 6,3 přistěhovalých, což v mezikrajském srovnání představovalo čtvrtou nejnižší hodnotu hrubé míry imigrace. Nižší příliv přistěhovalých přepočtený na počet obyvatel byl zaznamenán jen v Moravskoslezském, Olomouckém a Zlínském kraji.

Počet **vystěhovalých** z Vysočiny v roce 2012 činil 3 862 osob, což znamenalo 7,5 emigrantů na 1 000 obyvatel středního stavu. Hrubá míra emigrace tak byla sedmá nejvyšší v mezikrajském porovnání.

Obr. 2.10: Vývoj počtu přistěhovalých do Kraje Vysočina a vystěhovalých z Kraje Vysočina v letech 1993 – 2012

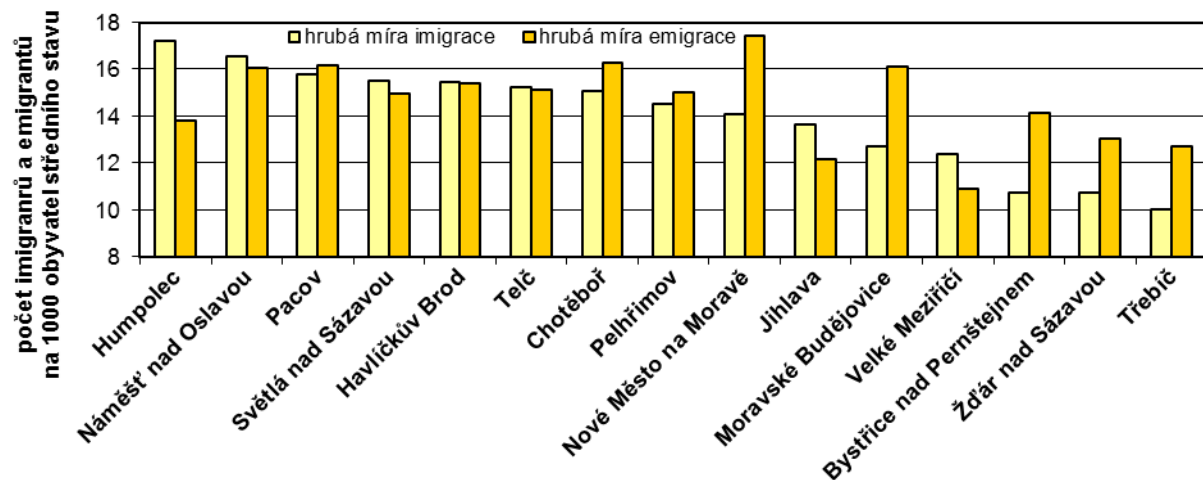
Pozn.: Za roky 1991 - 2000 je v zahraničním stěhování České republiky zahrnuto stěhování všech osob (včetně cizinců) s místem trvalého pobytu v České republice a od 1.1.2001 všech občanů ČR s trvalým pobytem na území ČR, cizinců s povolením k trvalému pobytu na území ČR, cizinců s vízem nad 90 dní a cizinců s azylem na území ČR.

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2011 a 2012. ČSÚ Praha, 2013

Počet přistěhovalých do jednotlivých správních obvodů ORP bývá meziročně poměrně dost proměnlivý. V relativním vyjádření (podle hrubé míry imigrace) byly v letech 2008 - 2012 nejúspěšnější v přitahování nových obyvatel spíše správní obvody v západní polovině Kraje Vysočina. Naopak do regionů na východě kraje se lidé stěhovali se značně nižší intenzitou. Určitou výjimkou jsou periferní

regiony Novoměstska, Moravskobudějovicka a Náměšťska, kde však „pull faktor“ představují spíše armádní zařízení, domovy důchodců nebo jiná podobná zařízení přesahující působnost regionů.

Obr. 2.11: Hrubá míra imigrace a hrubá míra emigrace ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2008 - 2012 (roční průměry)

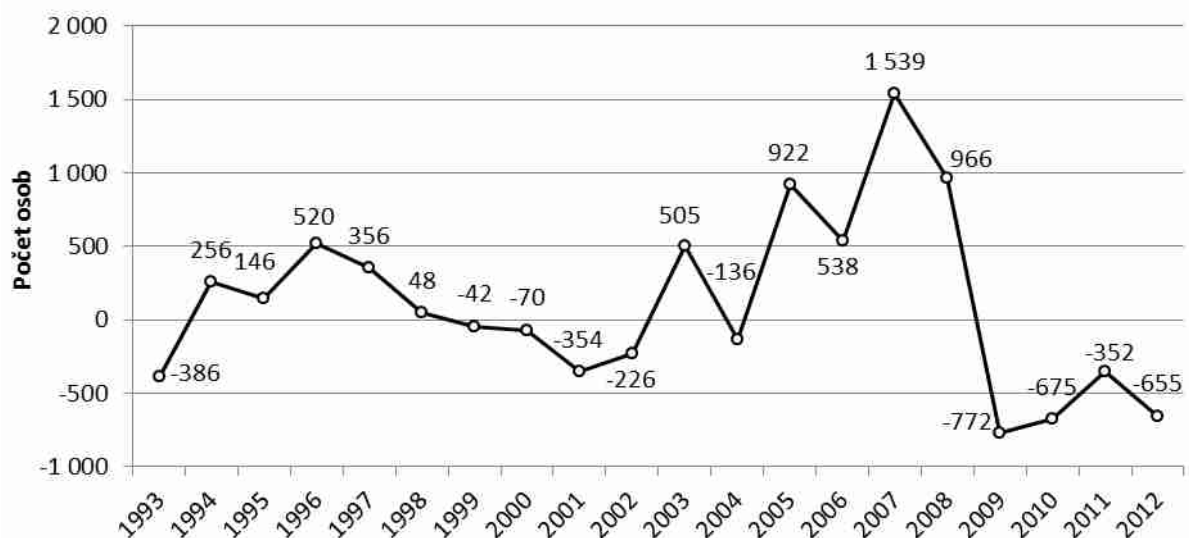
Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2008-2012. ČSÚ Praha, 2013; Bilance počtu obyvatel v obcích Kraje Vysočina 2008-2012. ČSÚ Jihlava 2013

Vztaženo na počet obyvatel evidovaly ve sledovaném období 2008 - 2012 nejvíce emigrujících osob periferní regiony Kraje Vysočina – Novoměstsko, Chotěbořsko, Pacovsko. S daleko nejnižší intenzitou se lidé stěhovali ze správního obvodu ORP Třebíč, dále pak z Bystřicka a Žďársko.

Pokud se budeme zabývat trendy, poměrně evidentní je od roku 2003 značný nárůst imigrujících osob na Jihlavsko, Pelhřimovsko, Havlíčkobrodsko, Novoměstsko, Velkomeziříčsko a Humpolecko. Tento trend byl však popřen od 2009, kdy dochází také k výraznému poklesu počtu přistěhovalých osob.

V roce 2007 vykázal Kraj Vysočina rekordní **přírůstek stěhováním** o 1 539 osob, naopak v letech 2009 byl zaznamenán největší úbytek stěhováním o 772 osob. I v následujících letech zůstává migrační saldo záporné. Větší ztráta obyvatel stěhováním byla v roce 2011 podle hrubé míry migračního salda zjištěna pouze u krajů Moravskoslezský, Karlovarský a Zlínský.

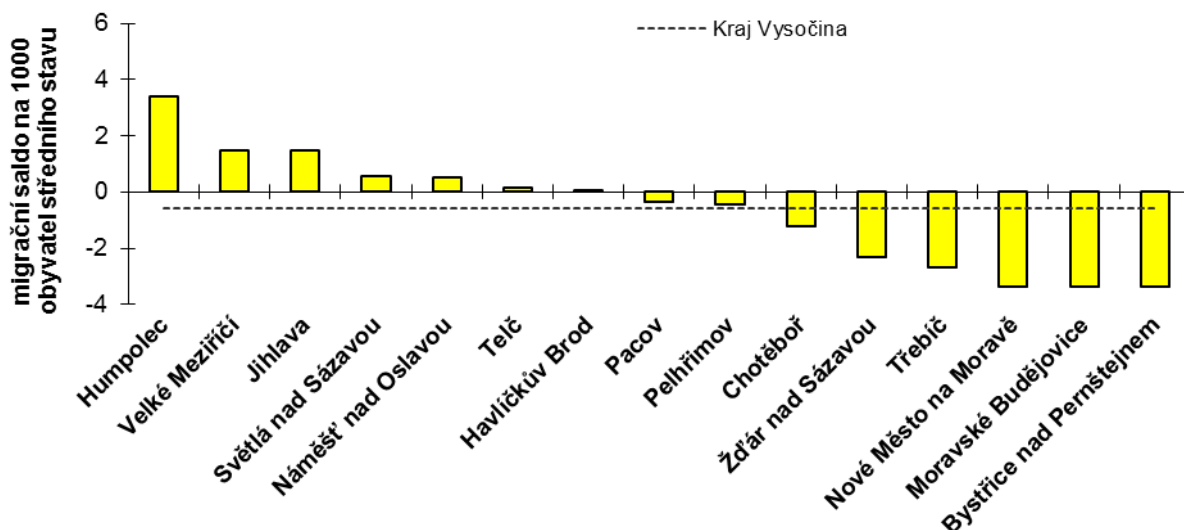
Obr. 2.12: Vývoj migračního salda Kraje Vysočina v letech 1993 – 2012

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2011 a 2012. ČSÚ Praha, 2013

Na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností existují v bilanci stěhování obyvatel nemalé rozdíly. Ztrátu obyvatelstva stěhování vykázalo v souhrnu let 2008 - 2012 celkem 8 správních obvodů ORP, přičemž největší pokles populace tímto způsobem nastal v případě Bystřicka. Mezi migračně nejvíce ziskové patřilo ve sledovaném období Humpolecko. Jak vyplývá z tabulek 2.12 a 2.13 v přílohách, v období 2003 – 2012 zaznamenaly ztrátu obyvatel stěhování s jedinou výjimkou každoročně správní obvody ORP Bystřice nad Pernštejnem. Migrační saldo bylo ve stejném období pravidelně v kladných číslech pouze s jednou výjimkou na Humpolecku a Velkomeziříčsku.

Obr. 2.13: Hrubá míra migračního salda ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2008 - 2012 (roční průměr)

Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2008-2012. ČSÚ Praha, 2013; Bilance počtu obyvatel v obcích Kraje Vysočina 2008-2012. ČSÚ Jihlava 2013

V průběhu devadesátých let došlo také k významné změně směrů migrace mezi městy a venkovem: po desetiletích převahy migrace z venkova do měst došlo k zásadnímu obratu. Města jako celek, zejména střední a větší města, v současnosti obyvatelstvo migračně ztrácí, zatímco venkovské obce (jako celek) mají kladné migrační saldo, avšak při velkých regionálních rozdílech. Specifickým fenoménem je migrační atraktivita obcí v zázemí větších měst (suburbanizace), která se ale na Vysočině dosud projevila výrazněji pouze v okolí Jihlavy.

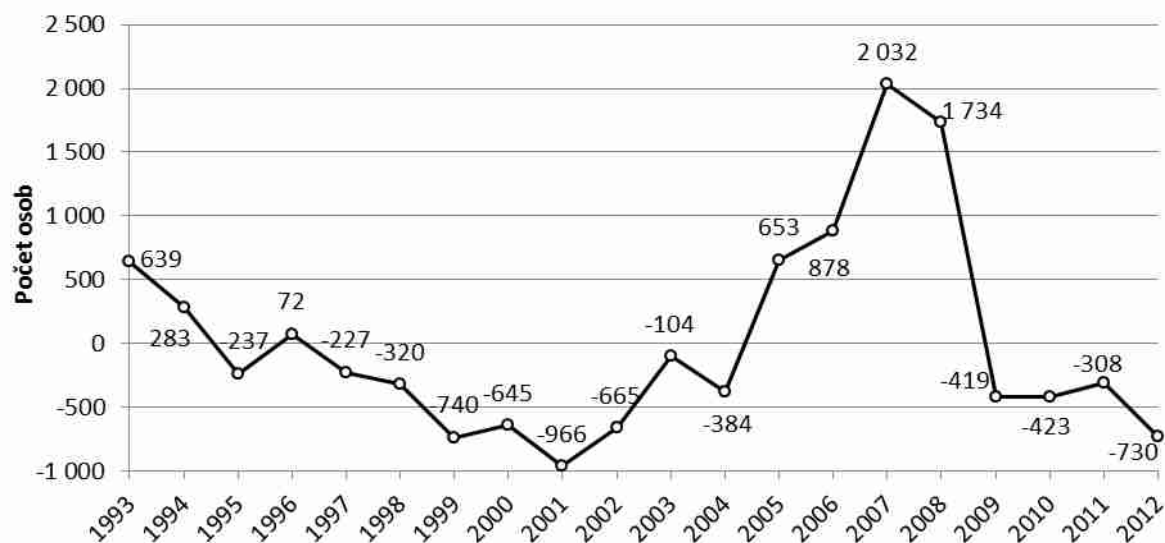
2.1.3 Celkový přírůstek obyvatelstva

Celkový růst (úbytek) populace je výsledkem kombinace čtyř charakteristik pohybu obyvatelstva. Jeho výpočet určuje součet počtu živě narozených a přistěhovalých obyvatel do daného regionu, odečítá se počet zemřelých a vystěhovalých osob.

Na počátku devadesátých let vykazoval Kraj Vysočina růst populace v řádu několika stovek osob ročně. Poprvé se Vysočina dostala do záporných čísel v roce 1995. Přestože se kraj o rok později opět „vynořil“ nad nulu, v letech 1997 - 2004 zaznamenávala Vysočina každoročně celkový přírůstek obyvatel v záporných hodnotách; jednalo se tedy o populační pokles. Ten byl nejvýraznější v roce 2001, ve kterém Kraj Vysočina přišel skoro o 1 000 obyvatel¹⁾. V následujících letech nastal zcela opačný vývoj a v kraji se zvyšoval počet obyvatel, nejvíce v roce 2007. Pak již nastává další zlom, v roce 2008 došlo ještě přírůstku obyvatelstva ale již menšímu. Od roku 2009 je pak zaznamenávána záporná hodnota celkového přírůstku obyvatel.

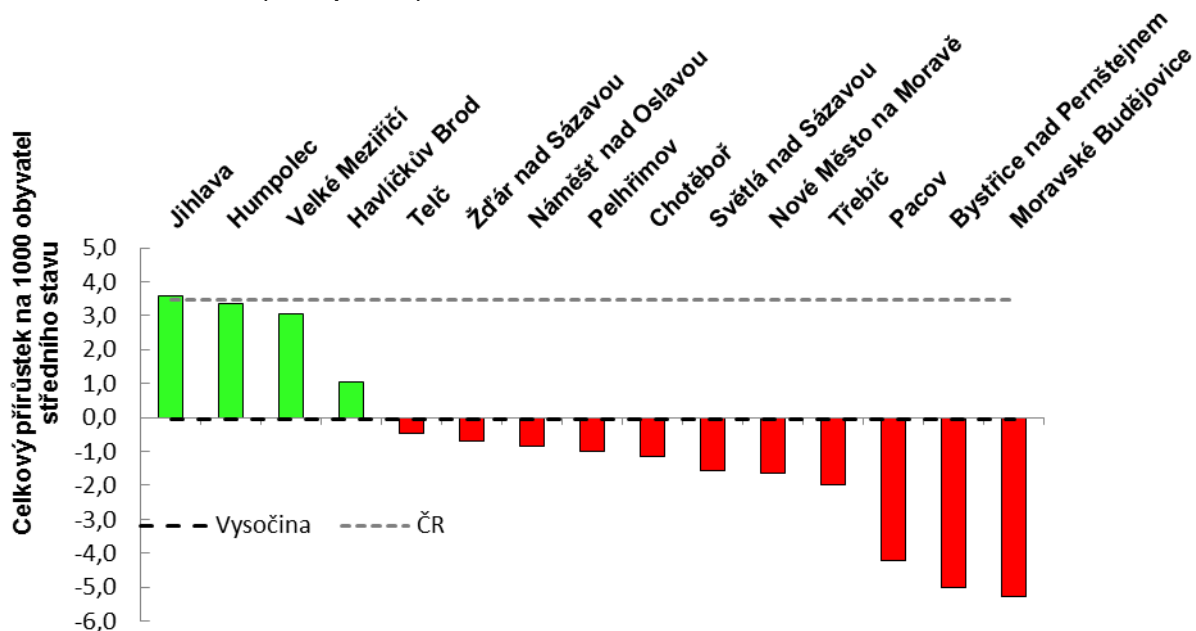
Srovnání mezi kraji podle celkového růstu obyvatel v roce 2012 vyznívá jednoznačně nejlépe pro Prahu a Středočeský kraj, ve kterých byly zaznamenány absolutní i relativní přírůstky obyvatelstva zdaleka nejvyšší. V Kraji Vysočina byl evidován v relativním vyjádření sedmý nejvyšší celkový úbytek obyvatel. Nejvyšší úbytek populace v přepočtu na 1 000 obyvatel středního stavu vykázaly v roce 2012 pouze kraje Moravskoslezský a Karlovarský.

¹⁾ Tak vysoký úbytek obyvatelstva byl zapříčiněn mj. opravou, která byla uskutečněna na základě výsledků sčítání lidu. Data ze sčítání lidu se poněkud lišila od údajů z průběžné evidence obyvatel.

Obr. 2.14: Vývoj celkového přírůstu obyvatel v letech 1993 – 2012

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2009. ČSÚ Praha, 2010; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2010 až 2012. ČSÚ Praha, 2013

Souhrnný růst populace v období let 2008 – 2012 vykázaly čtyři z patnácti správních obvodů ORP (nejvíce na Humpolecku a Jihlavsku), pouze ve správním obvodu Jihlava však rostl počet obyvatel v relativním vyjádření rychleji, než činil průměr České republiky. Nejvýznamnější roli hrál příliv imigrujících osob ve správních obvodech v západní polovině kraje. Kladné saldo přirozené měny hrálo roli v případě správních obvodů ORP Nové Město na Moravě a Žďár nad Sázavou. Dle obrázku 2.15 zaznamenal v období 2008 – 2012 nejvyšší průměrný roční úbytek obyvatel správní obvod ORP Moravské Budějovice, výrazně záporné hodnoty celkového přírůstu vykazovaly také další periferní regiony – Bystřicka a Pacovsko. V letech 2003 – 2012 vykazovalo populační úbytek každoročně pouze Bystřicko, s jednou výjimkou dále Náměšťsko (viz tabulky 2.14 a 2.15 v přílohách). Od roku 2003 byl každoročně evidován růst populace na Jihlavsku.

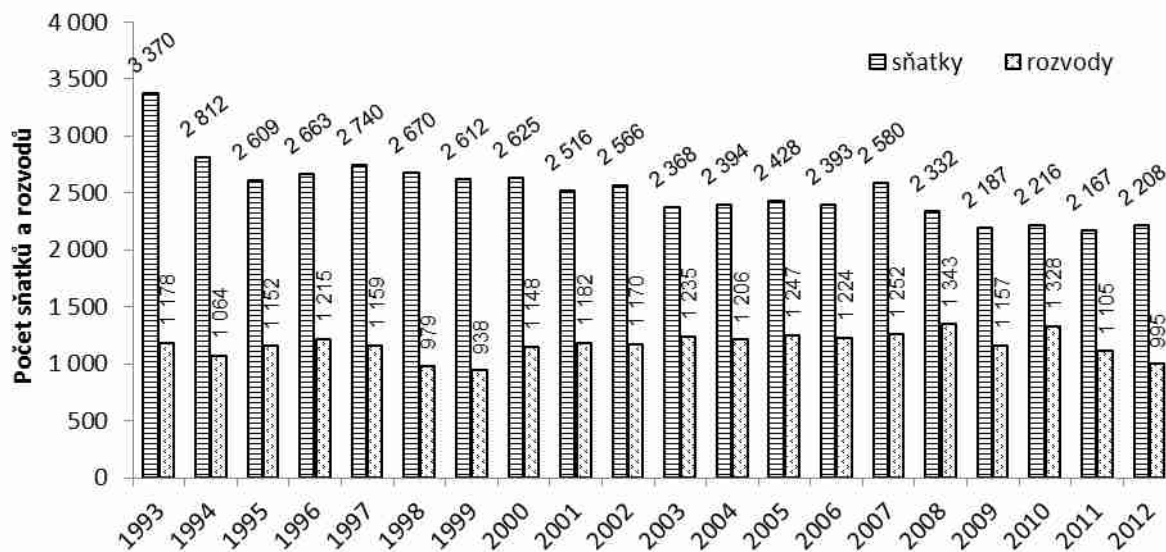
Obr. 2.15: Hrubá míra celkového přírůstu ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2008 - 2012 (roční průměr)

Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2008-2012. ČSÚ Praha, 2013; Bilance počtu obyvatel v obcích Kraje Vysočina 2008-2012. ČSÚ Jihlava 2013

2.1.4 Sňatečnost a rozvodovost

Jedním z demografických jevů, který je významně ovlivněn ekonomickou situací, je počet sňatků. V Kraji Vysočina se počet sňatků¹⁾ po 2. světové válce udržoval mezi 3,5 – 4,5 tis.; kolísavý charakter sňatečnosti v padesátých letech (rok 1953 jen 3,4 tis. sňatků, rok 1956 až 4,4 tis. sňatků) byl vystřídán pozvolným nárůstem v letech šedesátých trvajícím až do poloviny let sedmdesátých. Na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let klesl počet sňatků pod hranici 4 tis. a poté docházelo již pouze k mírnému nárůstu jejich počtu, a to až do roku 1987. V následujících dvou letech počet sňatků opět klesl. Naopak rok 1990 byl charakteristický výrazným vzestupem počtu sňatků, který byl ovlivněn tím, že tento rok byl posledním rokem, kdy byla možnost získat výhodnou novomanželskou půjčku. V tomto roce bylo v Kraji Vysočina sezdáno nejvíce párů od konce 2. světové války (téměř 4,7 tis.).

Obr. 2.16: Počet sňatků a rozvodů v Kraji Vysočina v letech 1993 – 2012

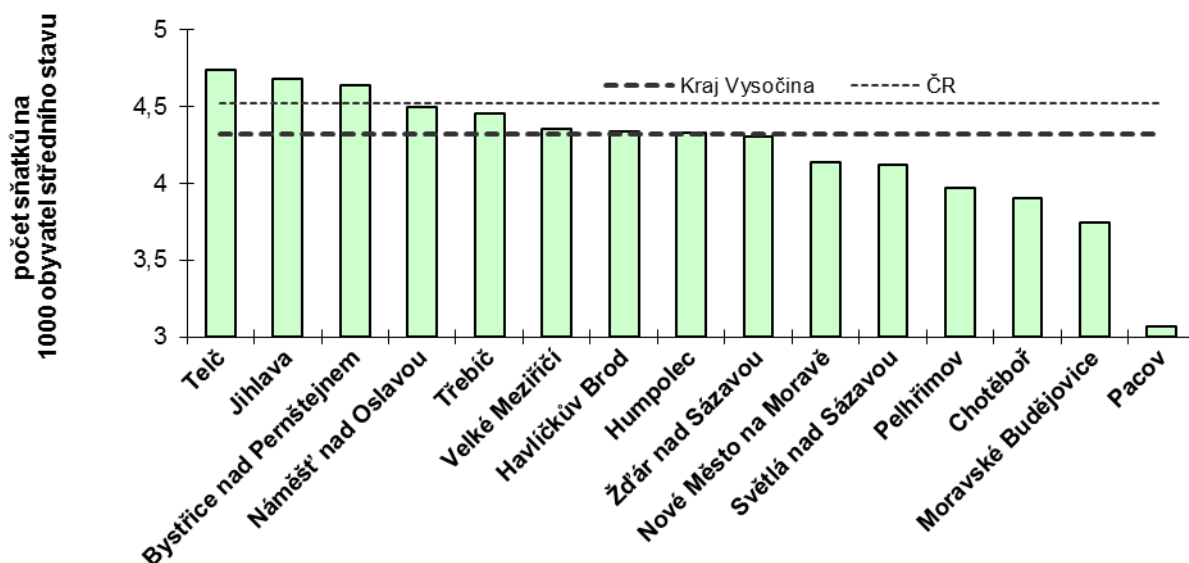
Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 - 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2011 a 2012. ČSÚ Praha, 2013

Po tomto legislativou ovlivněném extrému počet sňatků v Kraji Vysočina hned v následujícím roce prudce klesl, a to na necelých 3,5 tis. Rok 1992 byl pak posledním, kdy na Vysočině počet sňatků ještě překročil hranici 3,5 tis. Pak již docházelo k postupnému snižování intenzity sňatečnosti. V roce 2003 se v kraji poprvé bralo méně než 2,5 tis. párů. Počet sňatků se v posledních letech výrazně nezměnil (viz obr. č. 2.16). Vysočina patří ke krajům s nižší než průměrnou sňatečností. Na 1 000 obyvatel středního stavu zde bylo v roce 2012 evidováno 4,3 sňatků, stejně jako na úrovni celé ČR. Vysočina tak vykázala šestou nejvyšší intenzitu sňatečnosti mezi kraji ČR. Relativně nejvíce sňatků bylo v Praze, nejméně pak na Ústecku.

Podle průměrné roční hodnoty za pětileté období 2008 – 2012 byla intenzita sňatečnosti nejvyšší ve správním obvodu ORP Telč, Jihlava a Bystřice nad Pernštejnem, ve kterých byl také překročen celostátní průměr. Nejnižší hodnoty byly zaznamenány v periferních regionech (Pacovsko, Moravskobudějovicko). Ukazatel hrubá míra sňatečnosti je do značné míry ovlivněn věkovou strukturou obyvatel ve správních obvodech ORP. Například vysoké hodnoty na Jihlavsku jsou způsobeny stěhováním mladých lidí do Jihlavy a okolí, neboť zde byly v posledním desetiletí vytvořeny tisíce nových pracovních míst. Tabulky 2.16 a 2.17 v přílohách nabízí přehledy za jednotlivé roky v období 2005 – 2012, kde je evidentní meziroční kolísání počtu sňatků ve správních obvodech ORP.

¹⁾ Sňatky jsou územně tříděny podle místa trvalého bydliště ženicha

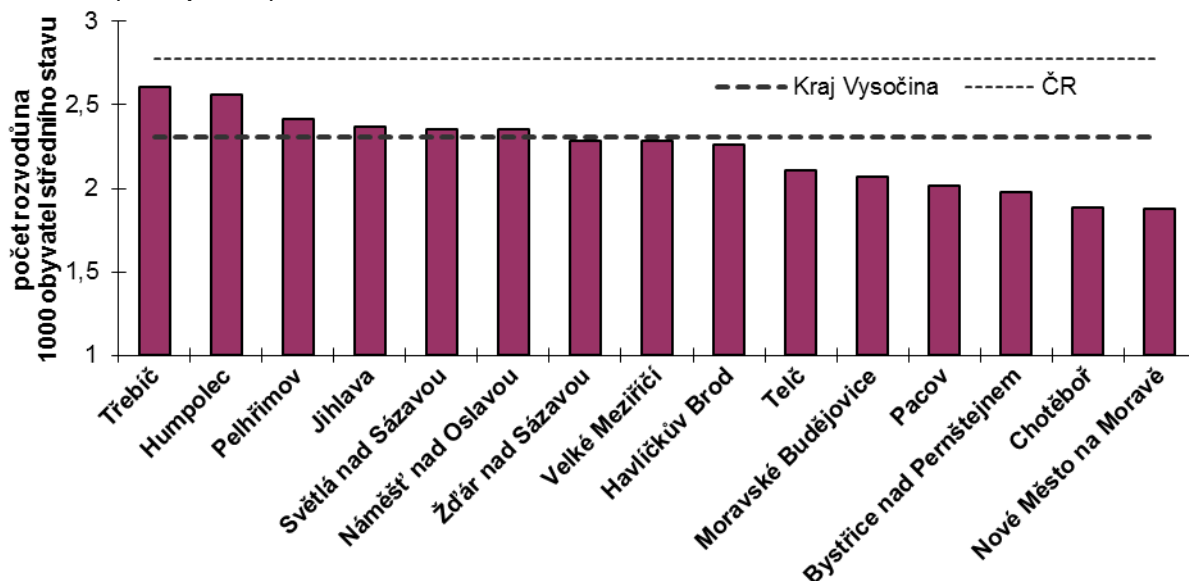
Obr. 2.17: Hrubá míra sňatečnosti ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2008 - 2012 (roční průměr)

Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2008-2012. ČSÚ Praha, 2013; Bilance počtu obyvatel v obcích Kraje Vysočina 2008-2012. ČSÚ Jihlava 2013

Míra rozvodovosti se v Kraji Vysočina po 2. světové válce vyznačovala rostoucí tendencí bez velkých výkyvů. Zatímco v roce 1949 nečinil počet rozvodů¹⁾ ani 200, v roce 1990 již přesáhl 1 000 případů. Od roku 1991 je v hodnotách rozvodovosti kraje patrná jistá rozkolísanost. Minima bylo v devadesátých letech dosaženo v roce 1999, kdy vešlo v platnost nové legislativní opatření snažící se snížit intenzitu rozvodovosti, poté však došlo ke zvýšení počtu rozvodů na úroveň kolem 1,2 tis. případů ročně. V roce 2008 bylo rozvedeno celkem 1 343 párů, což představovalo historicky nejvyšší číslo. Přes tento nepříznivý vývoj je v Kraji Vysočina situace z hlediska rozvodovosti lepší než na úrovni celé ČR. V roce 2011 zde bylo rozvedeno 1,9 manželství na 1 000 obyvatel středního stavu, což bylo nejméně v mezikrajském porovnání a výrazně méně než činil republikový průměr (2,5). Nejvyšší míra rozvodovosti byla zjištěna v Karlovarském kraji.

Obr. 2.18: Hrubá míra rozvodovosti ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2007 - 2011 (roční průměr)

Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2008-2012. ČSÚ Praha, 2013; Bilance počtu obyvatel v obcích Kraje Vysočina 2008-2012. ČSÚ Jihlava 2013

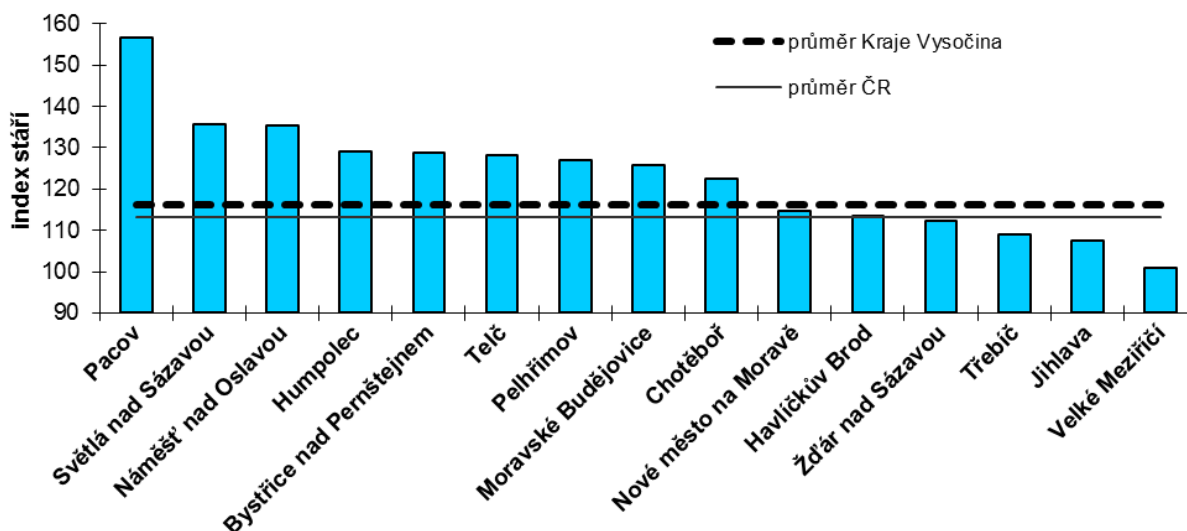
¹⁾ Rozvody jsou územně tříděny podle posledního společného bydliště manželů

V průměru nejvyšší roční hrubá míra rozvodovosti (počet rozvodů na 1 000 obyvatel středního stavu) bývá ve správních obvodech ORP těch středisek, která jsou zároveň okresními městy, mezi něž se vklínily správní obvody ORP Humpolec, Světlá nad Sázavou a Náměšť nad Oslavou. Nejnížší intenzita rozvodovosti byla evidována v některých periferních regionech (Pacovsko, Chotěbořsko, Bystřicko) nebo v regionech s vysokou mírou religiozity obyvatelstva (Velkomeziříčsko, Novoměstsko, Moravskobudějovicko). Na úrovni správních obvodů ORP však prakticky nelze zaznamenat jakékoli tendence vývoje hrubé míry rozvodovosti (tabulky 2.18 a 2.19 v přílohách).

2.2 Věkové složení a průměrný věk obyvatelstva

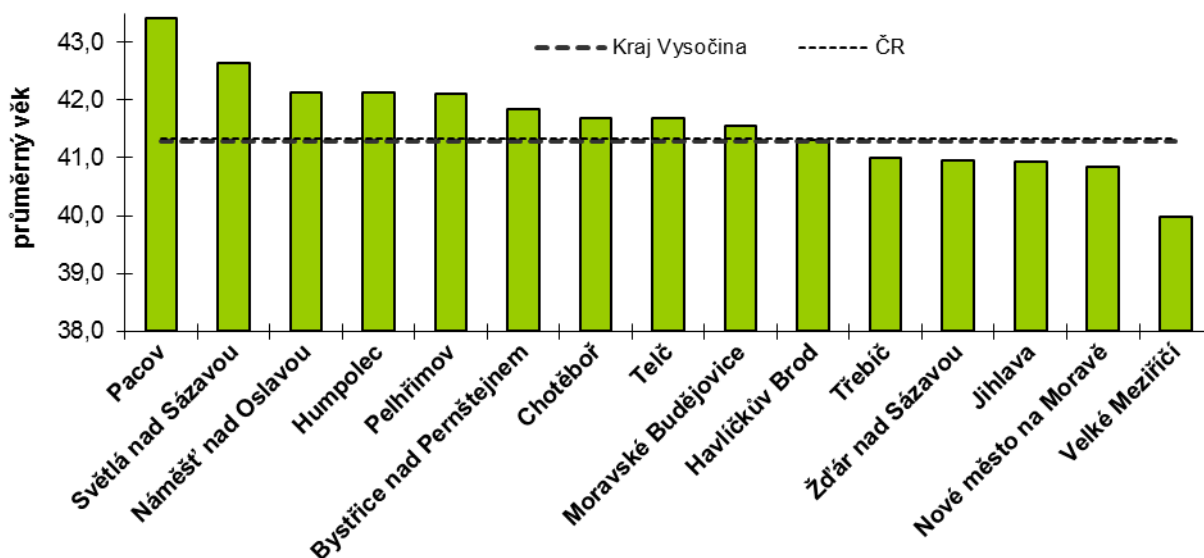
Kraj Vysočina měl v 80. letech ve srovnání s ČR poměrně příznivou věkovou strukturu obyvatelstva. Od devadesátých let však došlo k výraznému a rychlému zhoršování věkové struktury populace (proces stárnutí). V roce 1991 tvořily děti do 15 let 21,8 % obyvatel kraje (v ČR 20,6 %), na konci roku 2010 to bylo již jen 14,5 % (v ČR 14,4 %). Zatímco zpočátku byly projevy procesu stárnutí populace tlumeny vysokým podílem obyvatel v produktivním věku, se vstupem silných poválečných ročníků do poproduktivního věku začne v blízké budoucnosti docházet k jeho urychlování.

Obr. 2.19: Index stáří (počet osob starších 65 let na 100 obyvatel ve věku 0 – 14 let) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina k 31. 12. 2012

Zdroj dat: Věkové složení obyvatelstva v roce 2012. ČSÚ Praha, 2013; Počet obyvatel podle pětiletých věkových skupin ve správních obvodech s rozšířenou působností v roce 2012. ČSÚ Jihlava, 2013.

K základním demografickým ukazatelům, kterými lze hodnotit věkovou strukturu populace, patří index stáří. Jeho hodnota určuje poměr počtu obyvatel v tzv. poproduktivní věkové kategorii (65 let a více) k počtu obyvatel mladších 15 let (předproduktivní složka populace). Výše indexu stáří obyvatel Kraje Vysočina v roce 2012 překročila průměr České republiky a 11 z 15 správních obvodů ORP na konci tento průměr přesáhlo. Podprůměrné hodnoty indexu byly na konci roku 2012 evidovány především v regionech s velkým městem. Obvody ORP na západě Vysočiny a Náměšťsko se vyznačovaly méně příznivou věkovou strukturou (významnější zastoupení starší složky populace). Na konci roku 2012 byl podíl poproduktivní části populace vyšší než zastoupení předproduktivní složky obyvatel ve všech správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina. Ve třinácti z patnácti obvodů ORP již podíl poproduktivní složky obyvatelstva přesáhl 15 %, přičemž nejvyšší zastoupení seniorů bylo evidováno na Pacovsku, Humpolecku a Náměšťsku. Podíl produktivní části populace (15 – 64 let) byl na konci roku 2012 nad průměrem ČR pouze na Jihlavsku a Třebíčsku (viz tabulka 2.20 v přílohách).

Obr. 2.20: Průměrný věk obyvatelstva ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina k 31. 12. 2012

Zdroj dat: Věkové složení obyvatelstva v roce 2012. ČSÚ Praha, 2013; Počet obyvatel podle pětiletých věkových skupin ve správních obvodech s rozšířenou působností v roce 2012. ČSÚ Jihlava, 2013.

Vlivem stárnutí populace dochází i ke zvyšování průměrného věku. Na počátku devadesátých let byl v Kraji Vysočina průměrný věk 35,7 let (v ČR 36,5), 31. 12. 2012 to bylo již 41,3 let (stejně jako průměr ČR), což byla 7. nejnižší hodnota mezi kraji ČR. Nižší hodnotu průměrného věku vykázaly především kraje, které jsou zatíženy těžbou uhlí a těžkým průmyslem a tudíž trpí i nadprůměrnou úmrtností obyvatel. Průměrné stáří obyvatel na úrovni obvodů ORP se však v rámci kraje značně liší. Populace správních obvodů, kde jsou největší města v kraji, má díky menšímu zastoupení poproduktivní složky obyvatelstva průměrný věk nižší. Na druhou stranu nejvyšší průměrný věk obyvatel je na Pacovsku.

2.3 Vzdělanostní struktura obyvatelstva

Struktura obyvatelstva podle nejvyššího dosaženého stupně vzdělání je v Kraji Vysočina méně příznivá v porovnání s průměrem ČR. Dle výběrového šetření pracovních sil za rok 2012 činil na Vysočině podíl vysokoškoláků na obyvatelstvu starším 15 let 12,3 % (ČR 15,7 %). Nižší podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním vykázal Ústecký, Karlovarský, Liberecký a Pardubický kraj. Podíl osob, které dosáhly středoškolského vzdělání s maturitou, byl na Vysočině evidován o něco nižší, než činil průměr ČR (32,8 %; průměr ČR – 33,7 %), nejvyšší podíl osob s maturitou má Praha 39,6 %. Procento osob, které dosáhly pouze základního vzdělání, nebo neměly vzdělání žádné, byl na Vysočině také mírně pod republikovým průměrem (15,4 %; v ČR 15,6 %), nejnižší podíl bývá dlouhodobě vykazován v Praze (v roce 2012 9,1 % osob). V Kraji Vysočina byla nejvíce zastoupena skupina osob se středním vzděláním bez maturity (39,3 %; průměr ČR - 34,8 %), tedy především vyučených. Podíl osob se středním vzděláním bez maturity byl na Vysočině nejvyšší mezi všemi kraji ČR.

Vzdělanostní struktura obyvatel na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností byla dle výsledků sčítání lidu 2011 nejpříznivější na Žďársku, kde žilo nejvíce vysokoškoláků i vysoký podíl osob s maturitou. Na druhé straně byl ve správním obvodu ORP Žďár nad Sázavou nejnižší podíl obyvatel s nejvýše základním vzděláním. V podstatě platí, že nejlepší vzdělanostní strukturou se mohly prezentovat ty správní obvody ORP, jejichž střediska byla zároveň okresními městy. Výjimku v tomto ohledu představovalo Novoměstsko, kde byl podíl vysokoškoláků nejvyšší hned po Žďársku. Opačná situace je v tomto ohledu okrajových oblastí kraje, kde chybí velké centrum. Zde je podprůměrný podíl osob s maturitou a VŠ vzděláním a naopak je zde více osob s nižším vzděláním.

Obr. 2.21: Obyvatelstvo starší 15 let dle nejvyššího dosaženého vzdělání ve SO ORP v roce 2011 (řazeno dle součtu osob s maturitou a VŠ vzdělání)

Zdroj dat: SLDB 2011. ČSÚ Praha, 2013

2.4 Náboženské vyznání obyvatelstva

Religiozita obyvatelstva je na Vysočině ve srovnání s průměrem ČR vysoká. Podíl obyvatelstva, které se hlásilo k nějakému náboženskému vyznání, byl dokonce druhý nejvyšší mezi kraji ČR. V relativním porovnání byl nejvyšší podíl religiozního obyvatelstva ve Zlínském kraji. Na Velkomeziříčsku se při sčítání lidu v roce 2011 hlásily k víře 4,2 obyvatelstva, což byl více než dvojnásobek průměru ČR. Významný podíl věřícího obyvatelstva byl také ve správních obvodech ORP Nové Město na Moravě, Bystřice nad Pernštejnem, Moravské Budějovice a Telč. Na Jihlavsku a Havlíčkobrodsku byl tento podíl nejnižší, avšak i zde přesahoval průměr ČR. V období od posledního sčítání ubylo na Vysočině zhruba 50 tis. věřících, tato informace je však mírně zavádějící protože zhruba 45 % dotazovaných se k otázce religiozity nevýjádřilo.

Tab. 2.5: Obyvatelstvo podle náboženského vyznání ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina v roce 2011

Správní obvod obce s rozšířenou působností	Věřící celkem		V tom církev			Věřící-bez církve	Bez víry	Neuveďeno
			Římsko katolická	Českosl. husitská	Českoobr. evangel.			
	abs.	%	%	%	%	%	%	
Bystřice nad Pern.	7 458	37,5	63,8	0,3	12,8	15,3	19,3	43,2
Havlíčkův Brod	11 906	23,0	57,8	2,1	1,8	28,3	29,4	47,6
Humpolec	4 698	27,1	63,2	0,9	1,0	24,9	25,3	47,6
Chotěboř	5 251	24,0	61,3	0,7	3,4	26,9	28,0	47,9
Jihlava	23 075	23,6	59,9	1,0	1,9	27,2	31,4	45,0
Mor. Budějovice	8 484	35,9	73,0	0,2	0,3	19,7	20,3	43,8
Náměšť nad Osl.	4 125	30,3	69,5	0,5	0,4	23,8	25,2	44,5
Nové město na M.	7 828	41,2	65,1	0,2	14,6	13,6	18,5	40,3
Pacov	2 642	27,1	66,5	0,3	0,7	24,5	20,7	52,2
Pelhřimov	11 996	26,8	64,7	0,3	2,4	23,5	25,5	47,8
Světlá nad Sázavou	4 742	23,5	62,1	1,4	2,3	25,2	26,6	49,9
Telč	4 320	33,1	73,6	0,3	1,2	17,8	20,7	46,1
Třebíč	22 130	29,7	66,2	0,9	1,9	23,2	27,1	43,1
Velké Meziříčí	14 894	42,2	75,4	0,1	1,0	16,1	16,5	41,3
Žďár nad Sázavou	14 596	33,9	70,1	0,5	3,2	18,3	23,7	42,3

Vysočina	148 145	29,3	65,8	0,7	3,1	22,1	25,7	45,0
Česká republika	2168 952	20,8	49,9	1,8	2,4	32,5	34,5	44,7

Zdroj dat: SLDB 2011. ČSU Praha, 2013

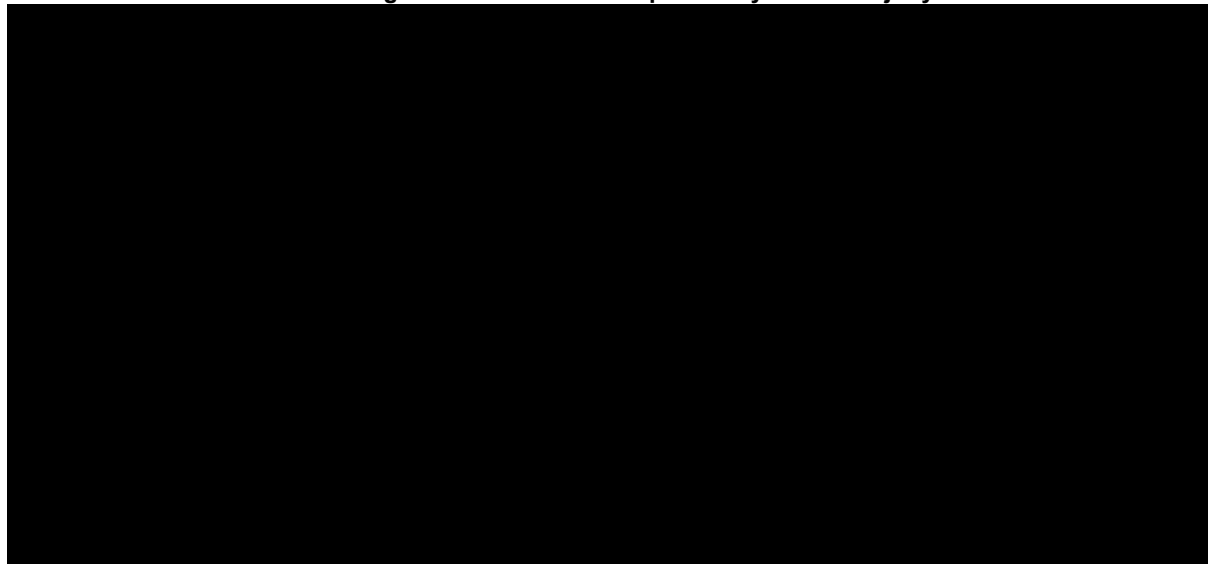
Stejně jako v celé České republice i v Kraji Vysočina se nejvíce věřících hlásilo k Římskokatolické církvi. Podíl římských katolíků byl na Vysočině dokonce vyšší, než činil průměr ČR, nejvíce na Moravskobudějovicku, nejméně na Havlíčkovobrodsku. Regiony Bystřicko a Novoměstsko se ve struktuře věřícího obyvatelstva dost lišily od ostatních správních obvodů na Vysočině, neboť zde bylo asi čtyřnásobně vyšší zastoupení českobratrských evangelíků, než činil průměr kraje. Zajímavé rovněž bylo, že nejvyšší podíl věřících hlásících se k církvi Československé husitské byl na Havlíčkovobrodsku a Světlsku, tedy v regionech, které se vyznačovaly nejnižším podílem religiózního obyvatelstva. Téměř čtvrtina věřících se také nehlásí k žádné z etablovaných církví.

2.5 Sídlní struktura

Sídlní struktura kraje je velmi rozdrobená a je charakteristická velkým počtem populačně malých sídel. Na jedno sídlo (část obce), kterých je v území 1 402, připadalo na počátku roku 2012 průměrně pouze 365 obyvatel, tedy jen o málo více než byla polovina republikového průměru (v ČR je to 697 obyvatel). Sídla jsou integrována do 704 obcí. Průměrná populační velikost obce v kraji byla 727 obyvatel, tedy méně než polovina průměrné hodnoty ČR (1 680 obyvatel). V kraji jsou daleko nejčastěji zastoupeny obce s počtem obyvatel menším než 200, kterých bylo na Vysočině více než pětina ze všech obcí ČR v této velikostní skupině. Z celkového počtu obcí v kraji patřilo 47,6 % právě do kategorie obcí do 200 obyvatel, zatímco v ČR to bylo pouze 23,4 %.

Podstatně vyšší zastoupení dle podílu žijícího obyvatelstva mají na Vysočině oproti průměru ČR také obce ve velikostních kategoriích 200 – 499 a 500 – 999 obyvatel. Kategorie obcí 1 000 – 1 999 obyvatel má v kraji i v ČR téměř stejný populační podíl přesahující 9 %. Ovšem následující skupina obcí s počtem obyvatel 2 000 – 4 999 obyvatel je na Vysočině zastoupena v průměru méně. Kraj Vysočina vykázal k 1. 1. 2013 vyšší podíl na celkovém počtu obyvatel v dalších třech velikostních kategoriích obcí (viz obr. 2.22). V kategorii velkých měst nad 50 000 obyvatel figurovala z Vysočiny pouze Jihlava s 9,9 % podílem na celkové populaci kraje, což bylo více než třikrát méně, než činil republikový průměr (31,6 %).

Obr. 2.22: Podíl velikostních kategorií obcí na celkovém počtu obyvatel v Kraji Vysočina a ČR k 1. 1. 2013

Zdroj dat: Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2013. ČSU Praha, 2013

3. Bydlení a domácnosti

Domovní fond Kraje Vysočina tvořilo při Sčítání lidu, domů a bytů 2011 (SLDB 2011) 108 062 trvale obydlených domů. Z nich 98 411 bylo domů rodinných. Neobydlených domů bylo evidováno 28 639 a z nich 17 539 sloužilo k rekreaci.

Trvale obydlených bytů bylo v Kraji Vysočina při SLDB 2011 registrováno 188 191, z toho 112 602 (59,8 %) v rodinných domech. Podíl domácností bydlících v rodinných domech je tak na Vysočině podstatně vyšší než v ČR jako celku (43,7 %). Od roku 2001 došlo na Vysočině k mírnému snížení tohoto podílu (na rozdíl od ČR). Zhruba 1,5 % bytů v kraji se nachází v ostatních budovách (mimo rodinné a bytové domy). Neobydlených bytů bylo evidováno 41 834. 17 079 neobydlených bytů bylo využíváno k rekreaci, přičemž v některých venkovských sídlech Vysočiny je jejich rekreační funkce významově srovnatelná (podle délky pobytu) s funkcí obytnou.

Struktura domů podle období výstavby se odlišuje od ČR nižším podílem domů postavených před rokem 1970 (42,6 %, v ČR 47,5 %) a vyšším podílem domů postavených v následujících dvou dekádách (na Vysočině 33,0 % domů, v ČR jen 26,8 %). Podíl domů postavených od roku 1991 je na Vysočině (22,5 %) i v ČR (23,1%) shodný.

Obyvatelé bytů v rodinných domech bydleli nejčastěji ve vlastních bytech (86,3 %, v ČR 83,9 %). Struktura obyvatel bytových domů z hlediska vlastnických vztahů byla v roce 2011 následující: 30,2 % trvale obydlených bytů bylo v nájemních bytech (v ČR 36,7 %), v 17,9 % byla majiteli bytová družstva (v ČR 17,0 %) a 45,1 % bytů bylo v osobním vlastnictví (v ČR 36,4 %).

Průměrná obytná plocha trvale obydlených bytů v rodinných domech (74,0 m²) byla při SLDB 2011 podstatně větší než v bytových domech (47,7 m²), současně i větší než obytná plocha bytů v rodinných domech v ČR (73,2 m²). Byt v rodinném domě měl v průměru 3,9 místností s plošnou výměrou přes 8 m² (v ČR 3,8 místností), byt v bytovém domě 3,0 místností (v ČR 2,8 místností).

Tab. 3.1: Trvale obydlené byty ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina v roce 2011

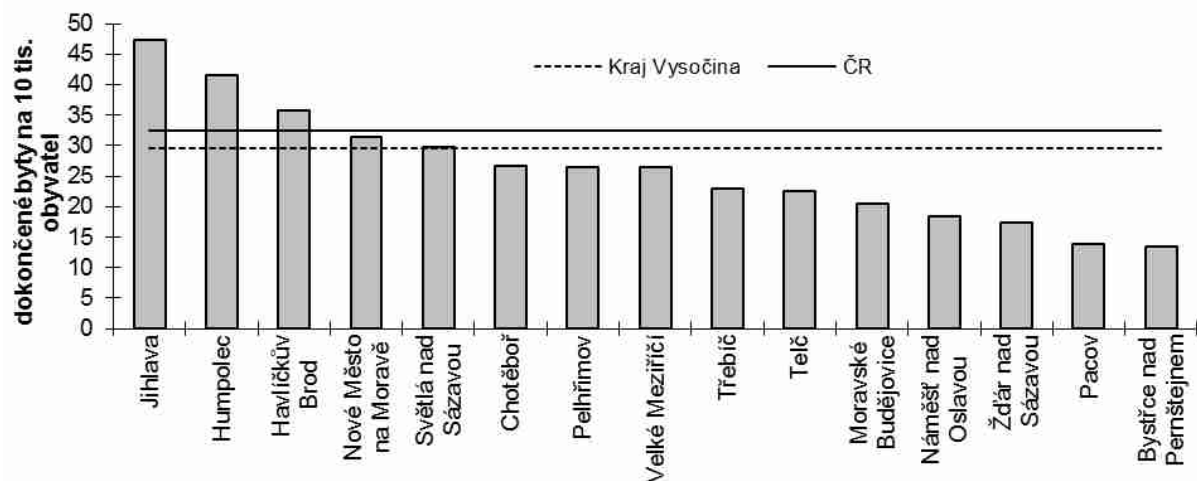
Správní obvod obce s rozšířenou působností	Trvale obydlené byty				
	celkem	v rodinných domech		v bytových domech	
		absolutně	relativně (%)	absolutně	relativně (%)
Bystřice nad Pernštejnem	7 251	4 820	66,5	2 312	31,9
Havlíčkův Brod	19 341	12 152	62,8	6 869	35,5
Humpolec	6 427	3 764	58,6	2 587	40,3
Chotěboř	8 062	5 706	70,8	2 223	27,6
Jihlava	38 068	18 438	48,4	19 158	50,3
Moravské Budějovice	8 476	6 039	71,2	2 360	27,8
Náměšť nad Oslavou	4 851	3 549	73,2	1 273	26,2
Nové město na Moravě	6 795	4 638	68,3	1 996	29,4
Pacov	3 614	2 385	66,0	1 178	32,6
Pelhřimov	16 939	9 718	57,4	6 883	40,6
Světlá nad Sázavou	7 462	4 709	63,1	2 630	35,2
Telč	4 684	3 646	77,8	995	21,2
Třebíč	28 130	16 031	57,0	11 807	42,0
Velké Meziříčí	12 146	8 683	71,5	3 342	27,5
Žďár nad Sázavou	15 945	8 324	52,2	7 243	45,4
Kraj Vysočina	188 191	112 602	59,8	72 856	38,7
Česká republika	4 104 635	1 795 065	43,7	2 257 978	55,0

Zdroj dat: SLDB 2011. ČSÚ Praha, 2013

Ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností byl největší podíl bytů v rodinných domech na Telčsku (77,8 %). Více než 70 % podíl bytů v rodinných domech byl ještě v SO ORP Náměšť nad Oslavou, Moravské Budějovice, Velké Meziříčí a Chotěboř. V bytových domech žili lidé v rámci kraje především na Jihlavsku a Žďársku. Ve srovnání s průměrem ČR byl v roce 2011 ve všech správních obvodech Kraje Vysočina vyšší podíl bytů v rodinných domech.

V roce 2012 bylo v Kraji Vysočina dokončeno 1 276 bytů, což znamenalo o 71 bytů méně než v roce 2011. Intenzita bytové výstavby (počet dokončených bytů na 10 000 obyvatel středního stavu) byla v roce 2012 v Kraji Vysočina těsně pod průměrem ČR. Při srovnání s ostatními kraji ČR byla Vysočina v počtu dokončených bytů na počet obyvatel na devátém místě. Velmi intenzivně se stavělo v Jihočeském, Jihomoravském kraji a v Praze. Naopak nejslabší intenzitu bytové výstavby vykázaly kraje Ústecký a Karlovarský.

Obr. 3.1: Počet dokončených bytů na 10 000 obyvatel v správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina (průměr let 2003 – 2012)

Pozn.: včetně nástaveb, přístaveb, vestaveb, bytů v domech s pečovatelskou službou apod.

Zdroje dat: Vývoj bytové výstavby v Kraji Vysočina v letech 1998 až 2007. ČSÚ Jihlava, 2008.; Analýza bytové výstavby v územích České republiky 1997 – 2009. ČSÚ Praha, 2010.; Statistický bulletin Kraje Vysočina 2010 – 2012. ČSÚ Praha, 2011 - 2013.

Intenzita bytové výstavby ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina je prostorově značně diverzifikovaná. Celkově byla na Vysočině za sledované desetileté období srovnatelná s průměrem ČR.

Nejvíce se byty staví na Jihlavsku, kde bylo v průměru desetiletého období 2003 – 2012 dokončeno téměř 50 bytů na 10 000 obyvatel. Nadprůměrná byla z hlediska krajského i celorepublikového srovnání intenzita bytové výstavby na Humpolecku, Havlíčkovobrodsku. Všechny ostatní správní obvody ORP nedosahovaly průměru Kraje Vysočina ani ČR, přičemž výrazně zaostávalo Bystřicko a Pacovsko.

4. Dopravní infrastruktura

Problematika dopravní infrastruktury byla v doposud zpracovaných strategických dokumentech regionálního rozvoje vždy identifikována jako jedna z priorit. Kraj Vysočina se geograficky nachází v centrální části republiky a územím kraje prochází důležité dálkové linie mezinárodního i národního významu s výrazným podílem tranzitu. K nejvýznamnějším dopravním spojnicím v silniční dopravě patří dálnice D1 (E50 a E65) Praha – Brno, protínající území kraje v délce 93 km od severozápadu k jihovýchodu (součást silniční části IV. panevropského multimodálního koridoru), a silnice I/38 (E59) jako historická tradiční cesta Praha – Vídeň. Do evropské silniční sítě je zařazena ještě silnice I/34 v úseku Jindřichův Hradec – Humpolec jako E551 (důležitá spojnice jižních a východních Čech). V železniční dopravě jsou nejdůležitější tratě č. 230 a 250 (Praha - Kolín – Havlíčkův Brod – Brno). Až do doby modernizace železničního koridoru č. I (SRN – Děčín – Praha – Česká Třebová – Brno – Břeclav – Rakousko) představovaly nejrychlejší vlakové spojení Prahy s Brnem.

4.1 Silniční doprava

4.1.1 Základní údaje o silniční síti

Silniční síť a její konfigurace je výsledkem historického vývoje sídel a jejich vzájemných vazeb. Kraj Vysočina je charakteristický polycentrickou strukturou, přičemž mezi hlavními jádry osídlení (Jihlava, Třebíč, Havlíčkův Brod, Žďár nad Sázavou, Pelhřimov) nejsou velké rozdíly. To se projevuje v charakteru konfigurace silniční sítě, která je typická svým radiálním uspořádáním vůči těmto historickým sídlům.

Tab. 4.1: Délka silniční sítě (km) v Kraji Vysočina k 1. lednu 2013

Okres	D1	I. třída		II. třída		III. třída		Celkem km	I. třída	II. třída	III. třída
Havlíčkův Brod	12	112	26 %	242	15 %	703	24 %	1 069	11 %	23 %	67 %
Jihlava	22	64	15 %	331	20 %	383	13 %	800	8 %	43 %	49 %
Pelhřimov	20	69	16 %	291	18 %	602	21 %	982	7 %	30 %	63 %
Třebíč	0	77	18 %	334	21 %	680	23 %	1 091	7 %	31 %	62 %
Žďár nad Sázavou	39	106	25 %	430	26 %	568	19 %	1 143	10 %	39 %	51 %
Kraj Vysočina	93	428	100 %	1 628	100 %	2 936	100 %	5 085	9 %	33 %	59 %

Pramen: Ředitelství silnic a dálnic, Odbor silniční databanky

Tab. 4.2: Přehled délek silnic a dálnic (km) v krajích ČR k 1. lednu 2013

Kraj	Silnice					
	dálnice a rychlostní silnice	I. třídy	II. třídy	III. třídy	II. a III. tř.	celkem
Praha	35	7	19	0	19	61
Středočeský	326	648	2 368	6 260	8 628	9 602
Jihočeský	16	661	1 634	3 820	5 454	6 130
Plzeňský	109	419	1 510	3 091	4 601	5 129
Karlovarský	15	211	562	1 256	1 818	2 044
Ústecký	59	484	898	2 740	3 637	4 181
Liberecký	22	306	487	1 614	2 101	2 429
Královéhradecký	16	437	894	2 423	3 317	3 770
Pardubický	8	454	906	2 222	3 128	3 590
Vysočina	93	428	1 628	2 936	4 565	5 085
Jihomoravský	164	419	1 478	2 438	3 916	4 499
Olomoucký	97	349	924	2 199	3 122	3 568
Zlínský	3	338	574	1 201	1 775	2 116
Moravskoslezský	48	683	749	1 895	2 644	3 375
ČR	1 011	5 844	14 641	34 097	48 738	55 593

Pramen: Ředitelství silnic a dálnic, Odbor silniční databanky

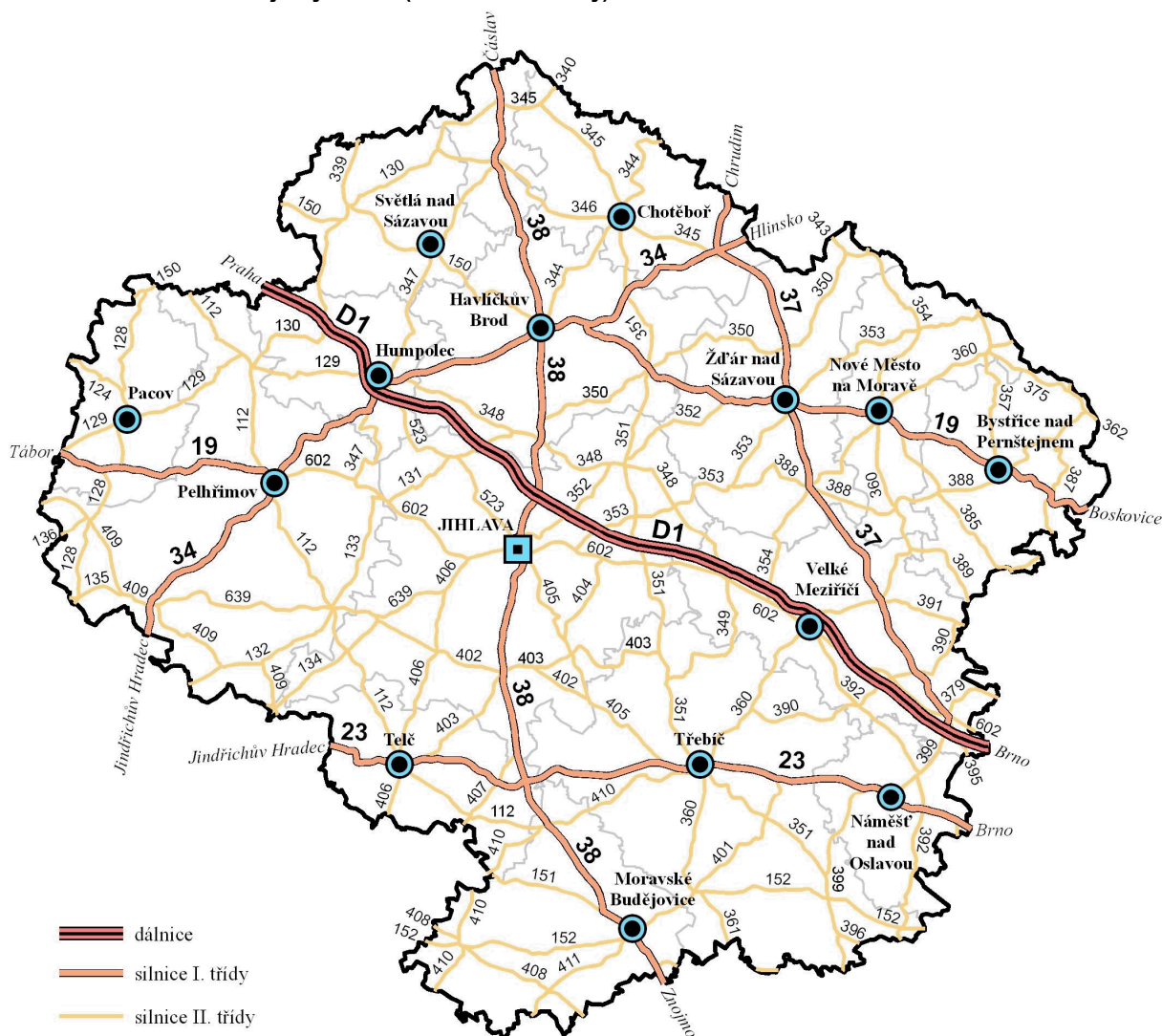
Územím Kraje Vysočina prochází 5 099 km silnic, z toho dálnice D1 protíná Kraj Vysočina v délce 93 km. Dále je na území kraje 428 km silnic I. třídy a 4 565 km silnic II. a III. třídy. Rozložení silniční

sítě v kraji podle okresů je vcelku rovnoměrné a je v relaci s celkovou výměrou územních jednotek a strukturou osídlení.

Soupis úseků dálnice a silnic I. třídy v Kraji Vysočina:

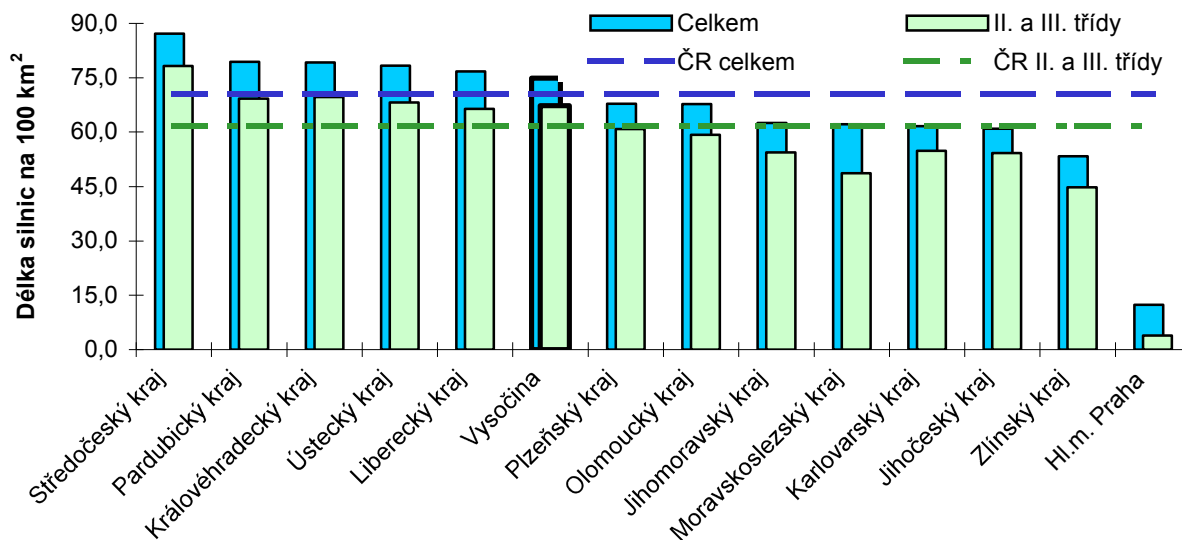
- **dálnice D1 (E 50, E 65):** Praha – exit Hořice (75 km) – exit Koberovice (81 km) – exit Humpolec (90 km) – exit Větrný Jeníkov (104 km) – exit Jihlava (112 km) – exit Velký Beranov (119 km) – exit Měřín (134 km) – exit Velké Meziříčí–západ (141 km) – exit Velké Meziříčí–východ (146 km) – exit Lhotka (153 km) – exit Velká Bíteš (162 km) – Brno;
- **č. I/19:** ve dvou úsecích: **1)** Plzeň – Tábor – Pelhřimov; **2)** Pohled – Žďár nad Sázavou – Nové Město na Moravě – Bystřice nad Pernštejnem – Sebranice (Jihomoravský kraj, křižovatka s I/43);
- **č. I/23:** I/3 – Kardašova Řečice – Jindřichův Hradec – Telč – I/38 – Třebíč – Náměšť nad Oslavou – Rosice – D1;
- **č. I/34 (E 551):** České Budějovice – Jindřichův Hradec – Kamenice nad Lipou – Pelhřimov – Humpolec – Havlíčkův Brod – Ždírec nad Doubravou – Svitavy;
- **č. I/37:** exit Velká Bíteš – Žďár nad Sázavou – Ždírec nad Doubravou – Pardubice – Hradec Králové;
- **č. I/38 (E 59):** Mladá Boleslav – Kutná Hora – Golčův Jeníkov – Havlíčkův Brod – exit Jihlava – Jihlava – Kasárna (křižovatka s I/23) – Moravské Budějovice – Znojmo – Hatě.

Obr. 4.1: Silniční síť Kraje Vysočina (bez silnic III. třídy)

Kraj Vysočina patří ke krajům s nadprůměrnou hustotou silniční sítě. Rovněž délka silnic II. a III. třídy (jsou v majetku krajů) přepočtená na rozlohu území kraje, je v Kraji Vysočina nadprůměrná (obr. 4.2).

Obr. 4.2: Hustota silniční sítě v krajích ČR k 1. červenci 2013

Zdroj dat: Ředitelství silnic a dálnic, Odbor silniční databanky

4.1.2 Páteří silniční sítě Kraje Vysočina

Dne 16. května 2006 přijalo zastupitelstvo Kraje Vysočina usnesení, kterým byla schválena tzv. „Páteří silniční sítě Kraje Vysočina“. Dne 13. května 2008 schválilo zastupitelstvo Změnu č. 1 Páteří silniční sítě Kraje Vysočina. Struktura páteří silniční sítě je tvořena dálnicí D1, silnicemi I. tříd ve vlastnictví státu a vybranými silnicemi II. a III. tříd ve vlastnictví kraje.

Páteří silniční sítě Kraje Vysočina tvoří základní a rozhodující komunikační spojení významných center osídlení regionu a zabezpečuje propojení mezi okresy a sousedními kraji. Tato síť tvoří prioritní osu dopravního spojení, spojuje všechny obce kraje s počtem obyvatel nad 3 000 a zabezpečuje dopravní spojení pro téměř 63 % obyvatelstva kraje. Významnými kritérii pro zpracování návrhu byly údaje o sídelní struktuře, lokalizaci průmyslových center, výsledky sčítání dopravy, údaje ze Silniční databanky, údaje z výsledků Sledování stavů povrchů na silniční síti Kraje Vysočina, zdravotnických a vzdělávacích zařízení, turistických destinací apod.

Páteří silniční sítě Kraje Vysočina zahrnuje 93 km dálnice D1, 428 km silnic I. tříd (ve vlastnictví ČR) a 709 km silnic II. a III. tříd (ve vlastnictví kraje), jejichž délka je v jednotlivých okresech následující: Havlíčkův Brod 137 km, Jihlava 136 km, Pelhřimov 154 km, Třebíč 140 km a Žďár nad Sázavou 143 km.

Soupis úseků silnic II. a III. třídy, které jsou součástí „Páteří silniční sítě Kraje Vysočina“:

Silnice č.	popis
1	II 360 Jaroměřice nad Rokytnou – Třebíč – Velké Meziříčí - Křižanov
2	II 150 hranice kraje – Ledec nad Sázavou – Světlá nad Sázavou – Havlíčkův Brod
3	II 379 Velká Bíteš – hranice kraje
4	II 405 Jihlava - Třebíč
5	II 352 Jihlava - Polná
6	II 602 Pelhřimov – Jihlava – Velké Meziříčí – Velká Bíteš – hranice kraje
7	II 406 Jihlava – Třešť – Telč – hranice kraje
8	II 344 Havlíčkův Brod - Chotěboř
9	II 152 Jemnice – Moravské Budějovice – Jaroměřice nad Rokytnou – hranice kraje
10	II 345 Ždírec nad Doubravou – Chotěboř – Golčův Jeníkov
11	II 399 Velká Bíteš – Náměšť nad Oslavou – hranice kraje
12	II 408 Jemnice – hranice kraje
13	II 388 Bystřice nad Pernštejnem - Rodkov
14	II 353 Jihlava – Žďár nad Sázavou
15	II 360 Nové Město na Moravě – Jimramov – hranice kraje
16	II 130 Golčův Jeníkov – Ledec nad Sázavou – D1 - Křelovice
17	II 347 Humpolec – Světlá nad Sázavou
18	II 357 Bystřice nad Pernštejnem - Jimramov

19	II	128	hranice kraje – Padov - Černovice
20	II	387	Štěpánov nad Svatkou – hranice kraje
21	II	410	Jemnice – hranice kraje
22	II	389	Moravec - Strážek
23	II	112	hranice kraje – Pelhřimov – Horní Cerekev - Telč
24	II	132	Žirovnice – Počátky – Horní Cerekev
25	II	409	Žirovnice – Kamenice nad Lipou - Černovice
26	II	351	Polná - Přibyslav
27	III	3853	Strážek – Horní Rožinka
28	II	350	Přibyslav – směr Modlíkov
29	III	3507	Modlíkov – Slavětín

Obr. 4.3 Páteří silniční síť Kraje Vysočina včetně plánovaného šířkového uspořádání krajských silnic

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, Odbor dopravy a silničního hospodářství

Šířkové uspořádání Pátevní silniční sítě Kraje Vysočina

Cílem Kraje Vysočina je postupná modernizace a rekonstrukce pátevní silniční sítě ve vlastnictví kraje v celé délce na technické parametry kategorií S9,5 nebo S7,5 (šíře vozovky 9,5 m a 7,5 m mezi sloupky nebo svodidly) na základě dostupných finančních prostředků, a tím dosáhnout stanovených stavebních a technických parametrů pro takto určené komunikace a mosty pod těmito komunikacemi.

Podkladem pro stanovení šířkového uspořádání pátevní sítě byla analýza parametrů silnic stanovených normou ČSN 73 6101 Projektování silnic a dálnic, podklady o aktuálním šířkovém uspořádání silnic dle pasportu komunikací, intenzita dopravy ze sčítání dopravy provedeného v roce 2005. Vzhledem k tomu, že modernizace silniční sítě musí zohledňovat výhled do budoucnosti, byly vzaty v potaz též Zásady územního rozvoje Kraje Vysočina. Šířkové uspořádání schválila rada kraje svým usnesením č. 0273/2008/RK, které bylo nahrazeno usnesením č. 0471/10/2010/RK.

Severojižní propojení Kraje Vysočina

Severojižní propojení Kraje Vysočina je významná dopravní osa v rámci Pátevní silniční sítě Kraje Vysočina. Jeho cílem je modernizace dopravní infrastruktury nadregionálního významu ve východní části území Kraje Vysočina. Vymezená trasa podpoří zlepšení dopravní dostupnosti okresu Třebíč ve směru na Dolní Rakousko a zároveň na dálnici D1. Další problémovou oblastí je Bystřicko, které potřebuje zlepšit dostupnost na Pardubický kraj a zároveň na dálnici D1.

Trasa severojižního propojení:

Polička - II/360 - Jimramov - II/357 - Bystřice nad Pernštejnem - II/388 - III/3853 - II/389 - II/360 - Velké Meziříčí - II/360 - Třebíč - II/360 - Jaroměřice nad Rokýtnou - II/152 - Moravské Budějovice - II/152 - Jemnice - II/410 – Hluboká/Schaditz - Raabs an der Thaya

4.1.3 Intenzita provozu na silnicích v Kraji Vysočina

V roce 2010 proběhlo na celém území České republiky sčítání dopravy, které organizuje Ředitelství silnic a dálnic ČR (ŘSD) v pětiletých intervalech. Jednoznačně nejvyšší intenzitou dopravy v Kraji Vysočina vyznačuje dálnice D1, kterou na území kraje průměrně denně využívá 35 580 vozidel, v úseku Velké Meziříčí – Devět křížů pak více než 36 400 vozidel denně. Celkem 28,5 % veškerého provozu na dálnici tvoří nákladní doprava. Počet kamionů na D1 v rámci Kraje Vysočina činí průměrně 10 145 vozidel denně.

Ze silnic první třídy je dopravou nejvíce zatížen úsek silnice I/38 Jihlava – napojení D1 /21 400 vozidel denně/, I/34 Pelhřimov - Humpolec (napojení na D1) /12 598 vozidel denně/ a úsek silnice I/38 z Jihlavy do Štoků /12 740 vozidel denně/, ovšem také další úseky tras těchto silnic se vyznačují nadprůměrnou intenzitou dopravy. Ve srovnání s ostatními komunikacemi prvních tříd je překvapivě pouze průměrně využíván úsek silnice I/38 z Jihlavy do Moravských Budějovic, jehož zatížení je srovnatelné s některými silnicemi druhých tříd – například s tahem Moravské Budějovice – Třebíč – Velké Meziříčí. Nejslabší intenzita provozu na silnicích první třídy byla zaznamenána na silnici I/23 mezi Telčí a křižovatkou se silnicí I/38, kde v některých úsecích nebyl překročen počet 1 700 vozidel za 24 hodin. Slabší zatížení vykazovaly rovněž některé úseky silnic I/37 mezi Žďárem nad Sázavou a Velkou Bíteší a silnice I/19 mezi Havlíčkovým Brodem a Bystřicí nad Pernštejnem, resp. Kunštátem v Jihomoravském kraji.

Ze silnic druhé třídy projíždí nejvíce vozidel úseky silnice II/602 u Jihlavy (směr Pelhřimov na křižovátku II/406) /12 062 vozidel denně/, směr Velký Beranov /9 509 vozidel denně/ a u Velkého Meziříčí /12 255 vozidel denně/. Intenzitou provozu nad 4 000 projíždějících vozidel denně se vyznačuje silnice II/150 – Havlíčkův Brod – Světlá nad Sázavou, nad 3 000 vozidel denně II/405 z Jihlavy do Třebíče, úsek silnice II/406 Kostelec - Třešť – Telč, úseky silnic II/152 a II/360 z Moravských Budějovic přes Třebíč do Velkého Meziříčí, úsek silnice II/345 z Chotěboře do Ždírcu nad Doubravou, úsek silnice II/351 Třebíč - Dalešice a některé další kratší úseky.

Nákladní dopravou jsou ve větší míře, než je tomu v případě intenzity celkového provozu, zatíženy silnice prvních tříd, po kterých je realizována tranzitní kamionová přeprava. Jedná se prakticky o celý úsek silnice I/34 ze směru Jindřichův Hradec – Pelhřimov – Humpolec – Havlíčkův Brod - Ždírec nad Doubravou – Hlinsko. Na tento tranzitní proud se napojuje komunikace I/19 v Pelhřimově (z Tábora) a I/37 ve Ždírci nad Doubravou (z Chrudimi i od Žďáru nad Sázavou). Pod 1 400 nákladních vozidel denně neklesne intenzita nákladní přepravy v celé délce silnice I/38 na území Kraje Vysočina, přičemž větší zatížení přepravou nákladu vykazuje její úsek směřující severně od Jihlavy. Komunikacemi

druhých tříd projíždí více než 1 000 nákladních vozidel během 24 hodin pouze v několika úsecích silnice II/602, dále pak v úseku silnice II/150 z Havlíčkova Brodu do Světlé nad Sázavou, II/406 z Kostelce do napojení na silnici II/602, II/152 z Moravských Budějovic do Jaroměřic nad Rokytnou a v krátkém úseku silnice II/345 z Chotěboře do Nové Vsi u Chotěboře.

4.1.4 Modernizace a údržba silniční sítě Kraje Vysočina

V důsledku dlouhodobého nedostatku finančních prostředků na výstavbu, opravy a údržbu silniční sítě není její stavební stav uspokojivý. Kraj Vysočina vlastní v současné době silnice II. a III. třídy v celkové délce 4 565 km. V prvním pololetí roku 2013 proběhl monitoring stavu krajských silnic a jejich rozřazení do 5 klasifikačních stupňů. Z této analýzy vyplynulo, že v Kraji Vysočina je hodnoceno v 5. klasifikačním (nejhorším) stupni 21 % silnic, ve 4. stupni 20 % silnic, ve 3. stupni 29 % silnic, v 2. stupni 18 % silnic a v 1. klasifikačním (nejlepším) stupni 12 % silnic II. a III. tříd. Z výše uvedeného vyplývá, že 41% silnic ve vlastnictví Kraje Vysočina je ve dvou nejhorších klasifikačních stupních stavu vozovky, u silnic III. třídy se jedná dokonce o 50%.

Pro zlepšení stavu silnic II. a III. tříd vynakládá Kraj Vysočina každým rokem značné prostředky jak investiční, tak i provozní na provádění rekonstrukcí a souvisejících oprav silnic. O údržbu silniční sítě (bez dálnice) se stará od 1. ledna 2007 Krajská správa a údržba silnic Vysočiny, příspěvková organizace Kraje Vysočina. Přehled provozních nákladů vynaložených Krajskou správou a údržbou Vysočiny, příspěvkovou organizací po okresech na území kraje v letech 2011 a 2012 znázorňuje následující tabulka.

Tab. 4.3: Provozní náklady komunikací II. a III. tříd v okresech Kraje Vysočina v letech 2011 a 2012 (v tis. Kč)

Okres	Skutečnost r. 2011				Skutečnost r. 2012			
	zimní údržba	běžná údržba a opravy	ostatní	celkem	zimní údržba	běžná údržba a opravy	ostatní	celkem
Havlíčkův Brod	31 372	50 453	40 654	122 479	42 261	56 422	39 520	138 203
Jihlava	34 163	62 158	34 902	131 223	45 044	30 751	34 186	109 981
Pelhřimov	38 120	49 976	41 179	129 275	50 160	48 448	39 074	137 682
Třebíč	41 484	55 418	39 951	136 853	51 126	56 845	41 505	149 476
Žďár nad Sázavou	44 733	99 499	37 922	182 154	54 370	66 153	38 592	159 115
Kraj Vysočina	189 872	317 504	194 608	701 984	242 961	258 619	192 877	694 457

Pramen: Rozbor hospodaření a finanční plány KSÚS Kraje Vysočina

Od roku 2005 Státní fond dopravní infrastruktury (SFDI) neposkytuje příspěvek na opravy a údržbu silnic II. a III. třídy. Běžnou údržbu na silnicích I. tříd na území kraje pro ŘSD provádí správa a údržba silnic na základě smluvních vztahů podložených výběrovým řízením. V roce 2010 bylo takovýchto prací provedeno za 107,05 mil. Kč. Souvislé opravy silnic II. a III. třídy jsou financovány z prostředků Kraje Vysočina. V roce 2007 a 2008 byly na souvislé opravy silniční sítě II. a III. tříd použity i finanční prostředky z úvěru Evropské investiční banky (EIB) v úhrnné výši 1 mld. Kč (z toho 500 mil. je úvěr od EIB a 500 mil. z prostředků kraje).

Tab.4.4: Náklady silniční sítě v okresech Kraje Vysočina v letech 2011 a 2012 (v tis. Kč)

Okres	Práce pro ŘSD na silnicích I. třídy		Investiční akce financované Krajem Vysočina + EU		Opravy silnic II. a III. tříd ve vlastnictví Kraje Vysočina		Celkem	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Havlíčkův Brod	18 427	18 815	134 912	7 342	14 200	33 661	167 539	59 818
Jihlava	6 767	9 474	42 066	31 260	21 300	14 812	70 133	55 546
Pelhřimov	12 280	9 511	203 127	12 954	25 600	32 495	241 007	54 960
Třebíč	5 621	7 853	218 972	47 725	33 522	33 358	258 115	88 936
Žďár nad Sázavou	13 145	14 000	32 991	0	39 600	40 662	85 736	54 662
Kraj Vysočina	56 240	59 653	632 068	99 281	134 222	154 988	822 530	313 922

Pramen: Krajský úřad Kraje Vysočina, Odbor dopravy a silničního hospodářství

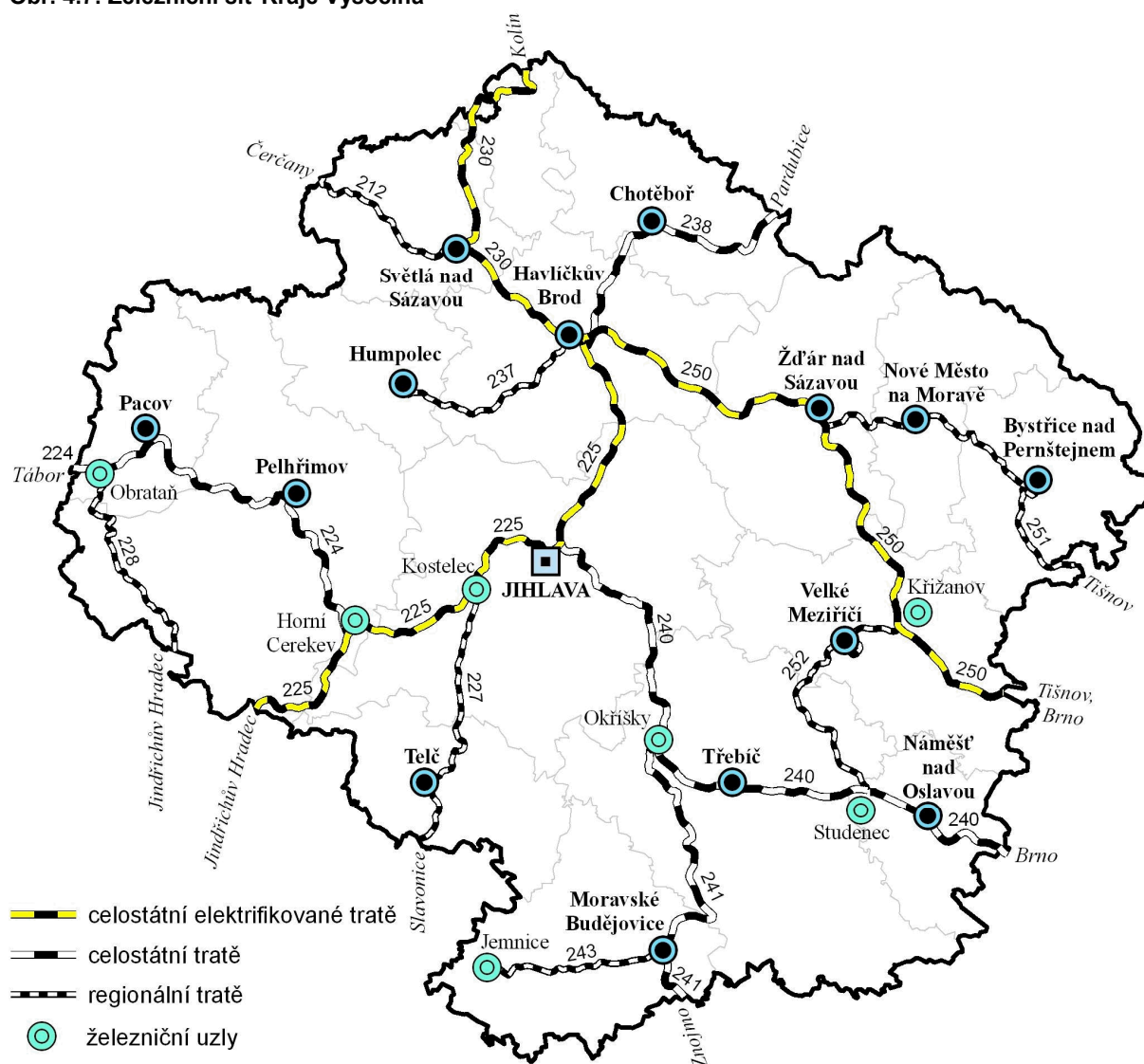
4.2 Železniční doprava

Železniční síť v kraji je konfigurována hvězdovitě se dvěma centry – Jihlavou a Havlíčkovým Brodem. Celková délka 592 km tratí představuje hustotu 0,086 km/km², nižší hustotu železniční sítě má pouze Zlínský kraj.

Železnice protíná území kraje především tratěmi č. 230 a 250 (Praha – Kolín –) Golčův Jeníkov – Světlá nad Sázavou – Havlíčkův Brod – Žďár nad Sázavou – Křižanov (– Brno – Břeclav). Jedná se o tzv. druhý hlavní (též jižní) tah, který představuje významnou součást české železniční sítě. Velmi důležitá je jeho tranzitní role jak v dálkové osobní tak i nákladní dopravě. Je součástí evropské železniční sítě TEN-T. Obě tratě jsou elektrifikovány a jako jediné v kraji jsou dvoukolejné. Úsek Kolín – Havlíčkův Brod – Brno není zařazen do programu modernizace koridorových tratí, přesto zůstává důležitou spojnicí a významnou odklonovou trasou I. tranzitního železničního koridoru.

Dalším významným tahem, po němž jsou vedeny vlaky celostátní dopravy, jsou tratě č. 225 a 240 (České Budějovice – Veselí nad Lužnicí –) Počátky-Žirovnice – Jihlava – Třebíč – Náměšť nad Oslavou (– Brno). Tah se vyznačuje nízkou traťovou rychlostí. Trať 225 Veselí nad Lužnicí – Havlíčkův Brod je elektrifikovaná.

Obr. 4.7: Železniční síť Kraje Vysočina

Tab. 4.5: Stavební délka železničních tratí na území Kraje Vysočina v km

Okres	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou.	Celkem
délka tratí	147	102	99	131	113	592
elektrifikováno	66	47	15	0	53	183

Pramen: krajské centrum Českých drah

Přehled tratí na území Kraje Vysočina:**Trat' č. 212:** Světlá nad Sázavou – Ledec nad Sázavou – hranice se Středočeským krajem (– Zruč nad Sázavou – Čerčany)**Trat' č. 224:** Horní Cerekev – Pelhřimov – Obrataň – hranice s Jihočeským krajem (– Tábor)**Trat' č. 225:** (Veselí nad Lužnicí – Jindřichův Hradec –) hranice s Jihočeským krajem – Horní Cerekev – Kostelec u Jihlavy – Jihlava – Havlíčkův Brod**Trat' č. 227:** Kostelec u Jihlavy – Třešť – Telč – hranice s Jihočeským krajem (– Dačice – Slavonice)**Trat' č. 230:** (Praha – Kolín – Kutná Hora –) hranice se Středočeským krajem – Světlá nad Sázavou – Havlíčkův Brod**Trat' č. 237:** Havlíčkův Brod – Humpolec**Trat' č. 238:** Havlíčkův Brod – Chotěboř – Ždírec nad Doubravou – hranice s Pardubickým krajem (– Chrudim – Pardubice)**Trat' č. 240:** Jihlava – Okříšky – Třebíč – hranice s Jihomoravským krajem (– Brno)**Trat' č. 241:** Okříšky – Moravské Budějovice – hranice s Jihomoravským krajem (– Znojmo)**Trat' č. 250:** Havlíčkův Brod – Žďár nad Sázavou – Křižanov – hranice s Jihomoravským krajem (– Tišnov – Brno – Břeclav)**Trat' č. 251:** Žďár nad Sázavou – Nové Město na Moravě – Bystřice nad Pernštejnem – hranice s Jihomoravským krajem (– Tišnov)**Trat' č. 252:** Křižanov – Velké Meziříčí – Studenec

Na výše uvedených tratích provozují drážní osobní dopravu České dráhy a.s.

Trat' č. 243: Moravské Budějovice – Jemnice

Na této trati není v současné době provozována osobní drážní doprava.

Úzkorozchodná dráha:

Trat' č. 228: Obrataň - Kamenice nad Lipou – hranice s Jihočeským krajem (– Jindřichův Hradec)

Drážní osobní dopravu na této trati provozují Jindřichohradecké místní dráhy, a.s.

4.3 Letecká doprava

Důležitým faktorem zvýšení a udržení hospodářského rozvoje území je v dnešní době také jeho dostupnost prostřednictvím letecké dopravy. Jako důležitá se v této souvislosti jeví poloha letišť. Přehled všech letišť v Kraji Vysočina spolu se základními informacemi (název a provozovatel letiště, jeho statut, povrch, rozměry a únosnost) přináší tab. 4.7. Kromě letišť jsou v kraji zřízeny také čtyři neveřejné heliporty: v Havlíčkově Brodě, Jihlavě, Novém Městě na Moravě a v Pelhřimově. V kraji není zřízeno letiště, které by umožňovalo přistávání dopravních kapacitních letadel.

Tab. 4.6: Přehled letišť v Kraji Vysočina

Název	Provozovatel	Statut	Povrch	Rozměry	Únosnost	Poznámka
Havl. Brod	Aeroklub	neveřejné mezinárodní	tráva	1000x50 m	0,7 Mpa	prostor seskoků padákem
Chotěboř	Aeroklub Chotěboř	veřejné vnitrostátní	tráva	1010x150 m	5700 kg/0,7 Mpa	.
Jihlava	Aeroklub Jihlava	veřejné vnitrostátní	tráva	920x160 m	6000 kg/0,7 Mpa	prostor seskoků padákem
Kámen	Sportovní klub Aero	neověřená plocha SLZ	beton	2000 m	NIL	.
Křižanov	Aeroklub Křižanov	veřejné vnitrostátní	tráva	700x100 m	13000 kg/0,7 Mpa	prostor seskoků padákem
Náměšť n.O.	.	veřejné vnitrostátní	zpevněný	.	.	.
Přibyslav	Aeroklub Přibyslav	veřejné vnitrostátní	tráva	765x150 m	5700 kg/0,7 Mpa	.
Třebíč	Západomoravský aeroklub v Třebíči	neověřená plocha SLZ	tráva	520x25 m	NIL	.

Vysvětlivky: SLZ - sportovní létající zařízení (ultralehká letadla)

NIL - údaj není k dispozici

Poznámka: v tab. není obsažena dokončovaná přistávací plocha v Bystřici nad Pernštejnem

Zdroj dat: Databáze letišť 2002, Avion – Patrik Sainer, 2002

4.4 Cyklistická doprava

Důležitou složkou veřejné dopravy se stává cyklistická doprava realizovaná po cyklostezkách s vyloučením motorových vozidel. Cyklostezky jsou budovány v intravilánech měst pro bezpečnější cyklistickou dopravu, která je tak přemísťována z frekventovaných městských komunikací. Cyklostezky jsou budovány rovněž mezi menšími městy a obcemi především tam, kde vedou významné silniční tahy s tranzitní dopravou (typickým příkladem jsou cyklostezky kolem Ždírcu nad Doubravou). V roce 2010 byla v Kraji Vysočina realizována výstavba 2 787 m nových cyklostezek. V roce 2011 na území kraje přibýlo 9 000 m nových cyklostezek.

Tab. 4.7.: Cyklostezky v Kraji Vysočina

Město, obec	délka (m)
Žďár nad Sázavou	13 500
Přibyslav - Sázava	9 000
Jihlava	8 331
Ždírce nad Doubravou	4 370
Třebíč	3 600
Telč	2 720
Havlíčkův Brod	2 487
Pelhřimov	2 307
Ždírce nad Doubravou - Kruceburk	1 700
Kruceburk - Vojnův Městec	1 500
Horní Krupá - Dolní Krupá	1 200
Velké Meziříčí	796
Nové Město na Moravě	739
Moravec - Pikárec	620
Velká Bíteš	389
Celkem	53 259

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, Odbor dopravy a silničního hospodářství

4.5 Dopravní obslužnost veřejnou dopravou

Kraj Vysočina je charakteristický rozdrobenou sídelní strukturou s velkým počtem malých sídel, pro která je však nutné zabezpečit v souladu s legislativou dopravní obslužnost veřejnou dopravou. Ze 704 obcí, je 340 s počtem obyvatel do 199, což představuje 48,6%. Přestože je veřejná doprava zajišťována různými dopravními systémy a dopravci (železnice, autobusy), je nutné na ni pohlížet jako na jednotný systém – minimálně pro zabezpečení účelnosti vynakládaných prostředků. Vzhledem k tomu, že objem přepravních proudů (cestujících) a výše jízdného nepokrývá náklady na provoz, je nutná finanční účast rozpočtu kraje na zajištění dopravní obsluhy.

Otázka výše finančních prostředků, které směřují do veřejné dopravy, je zcela zásadní. Až do roku 2002 se na zajišťování základní dopravní obslužnosti (ZDO) podílely formou uzavírání tzv. závazků veřejné služby příslušné okresní úřady. Ty ve svém územním obvodu rozdělovaly dopravcům na pokrytí tzv. prokazatelných ztrát vyplývajících z přijatých závazků veřejné služby finanční prostředky, pocházející z rozpočtové kapitoly Ministerstva dopravy a spojů ČR.

Od roku 2005 je uplatnění institutu základní dopravní obslužnosti (ZDO) územního obvodu kraje ve veřejné drážní (železniční) osobní dopravě i veřejné linkové osobní dopravě plně v kompetenci krajů v rámci samostatné působnosti. Pokud jde o související financování závazků veřejné služby, je po změně zákona o rozpočtovém určení daní k 1. 1. 2005, plně v samostatné působnosti kraje.

Na základě dohody Asociace krajů ČR s vládou ČR došlo v případě veřejné drážní osobní dopravy v roce 2009 mezi Českou republikou na straně jedné a vyššími územně samosprávnými celky (tj. 14 krajů) na straně druhé za účasti Asociace krajů ČR k uzavření Memoranda o zajištění stabilního financování dopravní obslužnosti veřejnou regionální železniční osobní dopravou na dobu 10 let. Dofinancování probíhá formou účelové dotace ze státního rozpočtu prostřednictvím Ministerstva dopravy.

Od roku 2004 byla na základě Převážního a tarifního věstníku číslo 23-24 vydaného dne 9. 6. 2001 hrazena dopravcům ztráta vzniklá poskytováním tzv. „žakovské a studentské slevy“ dle výměru ministerstva financí. Předmětná ztráta byla dopravcům hrazena i na spojích objednávaných v rámci ostatní dopravní obslužnosti (ODO) obcí a dále na komerčních spojích dopravců. Stát na úhradu ztráty z poskytování žakovského a studentského jízdného („dále jen žakovské jízdné“) poskytoval krajům účelovou dotaci. V roce 2010 došlo ke změně financování žakovského jízdného, což vyvolalo změnu rozpočtu v tom smyslu, že zvláštní položka na žakovské jízdné byla začleněna do celkové částky na úhradu prokazatelné ztráty. Uvedená změna byla příčinou nárůstu výdajů mezi roky 2009/2010 na zajištění dopravní obslužnosti kraje, jak je uvedeno níže v tabulkách. Jelikož úhrada ztrát z poskytování žakovského jízdného již nebyla krajům financována dotací ze státního rozpočtu, skončila i úhrada ztrát z poskytování žakovského jízdného na spojích ODO a komerčních spojích dopravců z rozpočtu krajů. Ztráty z poskytování slev dle výměru MF na komerčních spojích nově hradí dopravcům přímo ministerstvo dopravy.

Dopravní obslužnost územního obvodu krajů byla do 30. 6. 2010 zajišťována v souladu se zákonem č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě, ve znění pozdějších předpisů. Dnem 3. 12. 2009 vstoupilo v účinnost „Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1370/2007 ze dne 23. října 2007 o veřejných službách v přepravě cestujících po železnici a silnici a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 1191/69 a č. 1107/70“. Dnem 1. 7. 2010 nabyl účinnosti zákon č. 194/2010 Sb., o veřejných službách v přepravě cestujících, který již výše uvedené dělení na ZDO zajišťovanou kraji a ODO zajišťovanou obcemi neobsahuje. Dle nové právní úpravy dopravní obslužnost zajišťují kraje a obce ve své samostatné působnosti v rámci regionální veřejné linkové osobní dopravy i veřejné drážní osobní dopravy, a stát v rámci nadregionální a mezinárodní veřejné drážní osobní dopravy.

Tab. 4.8: Výdaje na zajištění základní dopravní obslužnosti veřejnou linkovou osobní dopravou v Kraji Vysočina z rozpočtu Kraje Vysočina.

Dopravní obslužnost	2010	2011	2012	2013
Základní (tis. Kč)	280 652	275 374	265 929	276 000
Počet mil. km v ZDO	15,8	15,7	15,7	15,5

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, ODSH

Tab. 4.9 Výdaje na zajištění základní dopravní obslužnosti veřejnou drážní (železniční) osobní dopravou v Kraji Vysočina z rozpočtu Kraje Vysočina, resp. ze státního rozpočtu.

Dopravní obslužnost	2010	2011	2012	2013
Rozpočet kraje tis. Kč	264 635	262 795	267 850	293 029
Státní rozpočet tis. Kč	123 097	123 097	125 436	123 097
Počet mil. vlak km	4,3	4,2	4,2	4,1

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, ODSH

Na území Kraje Vysočina bylo v roce 2010 v rámci veřejné linkové osobní dopravy přepraveno cca 17 milionů cestujících, v roce 2011 cca 16,5 milionů cestujících. Veřejná linková osobní doprava je dostupná téměř všem obcím Kraje Vysočina.

Po železnici bylo v rámci regionu – Vysočina přepraveno

v roce 2008 3 147 tis. cestujících

v roce 2009 2 877 tis. cestujících

v roce 2010 2 816 tis. cestujících

v roce 2011 2 676 tis. cestujících

zdroj dat: Ministerstvo dopravy ČR, ročenka dopravy 2011, dostupná z <https://www.sydos.cz/cs/rocenka-2011/index.htm>

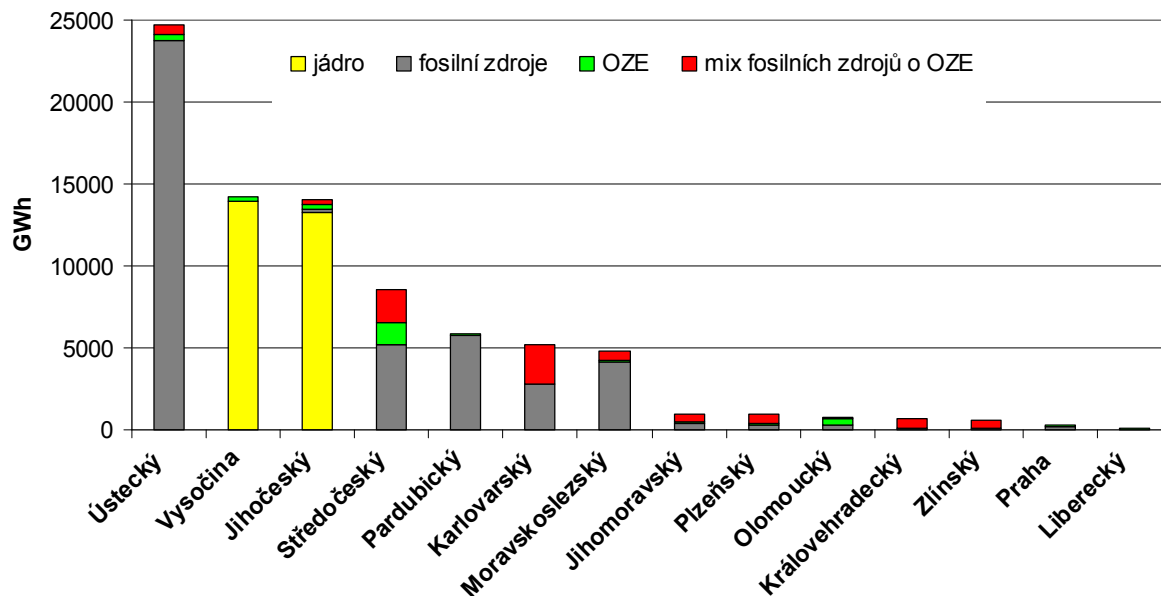
5. Technická infrastruktura

5.1 Zásobování energiemi

5.1.1 Výroba a rozvod elektrické energie

V Kraji Vysočina bylo v roce 2012 vyrobeno 15,8 tis. GWh elektrické energie brutto (v rámci výroby elektřiny brutto je započtena vlastní spotřeba na výrobu elektřiny). Mezi kraji ČR zaujímala Vysočina ve výrobě elektrické energie třetí místo za Ústeckým a nově také Jihočeským krajem, přičemž podíl kraje na celkové produkci elektřiny v roce 2012 činil 18,0 %.

Obr. 5.1.1: Výroba elektrické energie (brutto) v krajích ČR v roce 2009

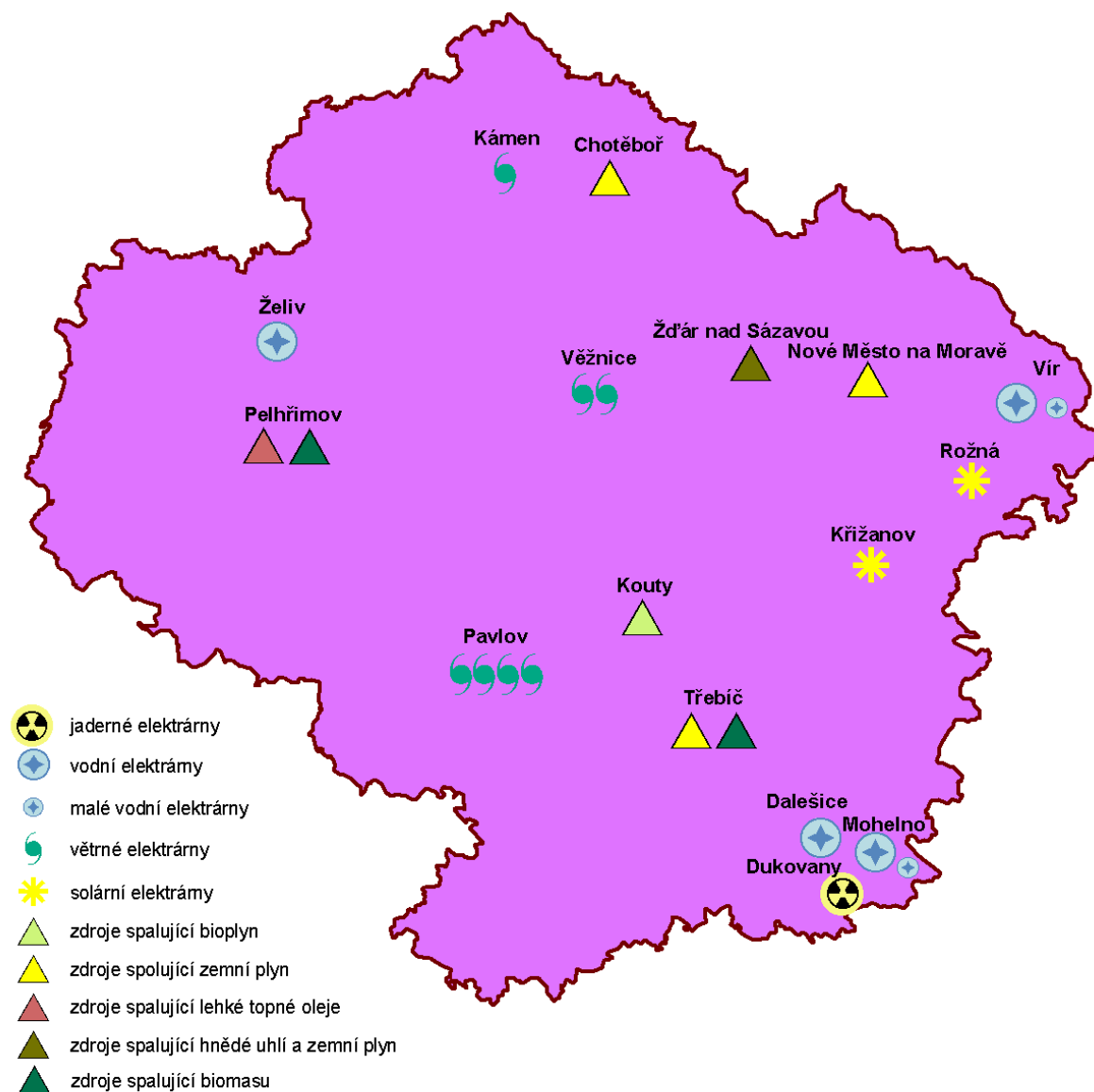
Zdroj dat: Roční zpráva o provozu ES ČR za rok 2009. ERÚ Jihlava, 2010

Na území kraje bylo v roce 2012 spotřebováno 4,3 tis. GWh elektrické energie brutto (do brutto spotřeby je započítávána spotřeba na výrobu elektřiny, spotřeba na přečerpávání v přečerpávacích vodních elektrárnách a ztráty v sítích). Z toho vyplývá, že v kraji se spotřebovalo 27,2 % zde vyrobené elektrické energie. Tento fakt je dán přítomností Jaderné elektrárny Dukovany, jejíž strategický význam daleko přesahuje hranice kraje, neboť v roce 2012 dodávala do sítě 17,1 % elektrické energie vyprodukované v České republice. Kromě toho je i významným zdrojem odpadního tepla, které však v současné době není adekvátním způsobem využíváno. Jaderná elektrárna Dukovany vyrobila v roce 2012 15,0 tis. GWh elektřiny (brutto), což bylo o něco méně než v temelínské jaderné elektrárně, která má o 100 MW vyšší instalovaný výkon.

Svým významem překračuje krajskou úroveň ještě vodní přečerpávací elektrárna Dalešice, která má čtvrtinový instalovaný výkon jaderné elektrárny. V roce 2012 zhruba vyrobila 300 GWh elektrické energie (netto). Dalešická přečerpávací elektrárna slouží k vyrovnávání křivky zatížení elektrizační soustavy v průběhu dne a vyrábí elektřinu několik hodin denně. Navíc tím, že je elektrárna přečerpávací, se sama stává významným spotřebitelem elektřiny. Dukovanskou i dalešickou elektrárnu spravuje největší výrobce elektřiny v Česku – ČEZ, a.s.

Informace o jednotlivých zdrojích elektrické energie jsou značně omezené, což souvisí i výrazných nárůstem malých dodavatelů využívajících obnovitelné zdroje energie.

Obr. 5.1.2: Zdroje elektrické energie s instalovaným výkonem 0,5 MWe a vyšším v Kraji Vysočina k 31. 12. 2009

Zdroj dat: Roční zpráva o provozu ES ČR za rok 2009. ERÚ Jihlava, 2010.

Tab. 5.1.1: Zdroje elektrické energie s instalovaným výkonem 0,5 MWe a vyšším v Kraji Vysočina k 31. 12. 2009

Výrobce	Obec	Druh nebo palivo	Instalovaný výkon (MWe)	Výroba el. energie netto v roce 2009 (GWh)
ČEZ a.s.	Dukovany	jaderná	2 000,0	13 071,7
	Dalešice	vodní přečerpávací	450,0	189,5
	Mohelno	vodní	1,8	6,3
ŽDAS, a.s.	Žďár nad Sázavou	hnědé uhlí, zemní plyn	12,5	17,9
E.ON Trend s.r.o.	Vír I	vodní	7,1	15,0
	Vír II	vodní	0,7	1,9
CHILOE, a.s.	Rožná	solární	4,3	0,03
APB – Plzeň a.s.	Pavlov (Jl)	větrná (2x)	4,0	8,7
ČEZ Obnovitelné zdroje, s.r.o.	Věžnice (HB)	větrná (2x)	4,0	0*
Chotěbořské strojírny služby, a.s.	Chotěboř	zemní plyn	3,5	1,3
1. elektrárnská s.r.o.	Želiv	vodní	2,2	4,6
Vysočina Wind, a.s.	Kámen	větrná	2,0	5,4
TTS energo s.r.o.	Třebíč	zemní plyn	2,0**	3,1**
Novoměstská teplárenská a.s.	Nové Město na Moravě	zemní plyn	2,0**	3,1**
WIND POWER s.r.o.	Pavlov	větrná (2x)	1,7	2,1
IROMEZ s.r.o.	Pelhřimov	biomasa	1,2**	3,7**
	Pelhřimov	lehké topné oleje	0,6**	0,1**
TTS cz s.r.o.	Třebíč	biomasa	1,0**	2,3**
Stylstav, s.r.o.	Křižanov	solární	1,0	0,2
AMAPRINT – Kerndl, s.r.o.	Mohelno	vodní	0,8	0,4
Zemědělské družstvo Kouty	Kouty (okres Třebíč)	bioplyn	0,5**	1,5**

*Poznámka: Větrné elektrárny uvedeny do provozu v roce 2009

**Poznámka: Údaje za rok 2008

Zdroj dat: Roční zpráva o provozu ES ČR za rok 2009. ERÚ Jihlava, 2010.

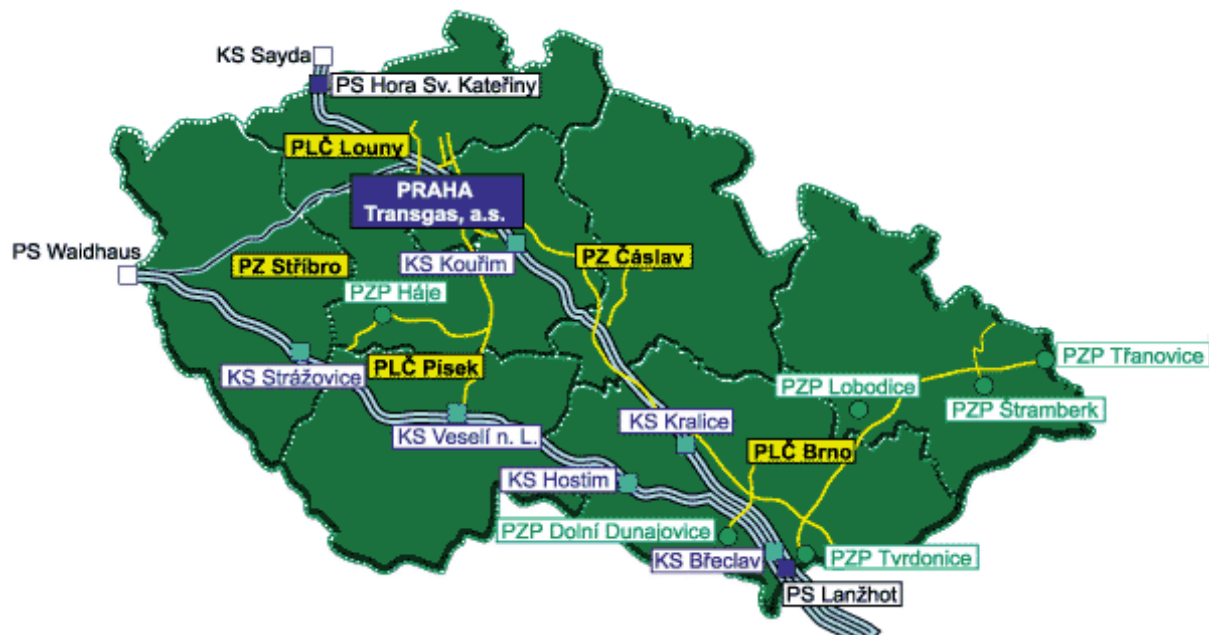
Správu páteří přenosové sítě (systém vedení velmi vysokého napětí 400 kV a 220 kV) vykonává v České republice akciová společnost ČEPS. Součástí přenosové soustavy jsou tzv. rozvodny přenosové sítě. V Kraji Vysočina se nachází dvě – rozvodna Slavětice, která je lokalizována hned v blízkosti Jaderné elektrárny Dukovany a rozvodna Mírovka nedaleko Havlíčkova Brodu.

V Kraji Vysočina působí dva významní distributoři elektrické energie. Krom Havlíčkovobrodské zásobují elektřinou konečné spotřebitele dceřiné společnosti firmy **E.ON Česká republika, a.s.** se sídlem v Českých Budějovicích, která vznikla sloučením Jihomoravské energetiky a Jihočeské energetiky díky společnému majoritnímu vlastníkovi, jímž je německá společnost E.ON. Téměř všechny aktivity druhé distribuční společnosti, Východočeské energetiky, a.s., byly převedeny na dceřiné společnosti ČEZ, a.s. (ČEZ Distribuce, a.s. a ČEZ Prodej, s.r.o.). Podle údajů distributorů bylo v roce 2002 v Kraji Vysočina celkem 266 075 odběratelů elektrické energie.

5.1.2 Rozvod zemního plynu

Nákupem zemního plynu z Ruska a Norska pro Českou republiku se zabývá RWE Transgas, a.s. Firma spravuje tranzitní plynovod a je tak významným přepravcem ruského plynu do zemí západní Evropy.

Obr. 5.1.3 Tranzitní plynovod a vnitrostátní soustava plynovodů společnosti Transgas, a.s.

*poznámka: KS – kompresní stanice; PS – předávací stanice; PZ – pobočná základna; PLČ – provoz liniové části; PZP – podzemní zásobník plynu

Zdroj: Transgas, a.s. (www.transgas.cz).

Součástí tranzitního plynovodu je šest kompresních stanic. Jedna z nich se nachází na Vysočině v katastru obce Kralice nad Oslavou. V roce 1994 převzal Transgas vnitrostátní soustavu plynovodů o provozním tlaku nad 4 Mpa. Vnitrostátní systém zajišťuje dodávku plynu regionálním distribučním společnostem a přímým odběratelům.

Zásobování zemním plynem zajišťují na území Kraje Vysočina tři společnosti: JMP Net, s.r.o., VCP Net, s.r.o. a E.ON Distribuce, a.s. Společnost Českomoravská plynárenská a.s., která zajišťovala dodávku zemního plynu do pěti obcí v severovýchodní části kraje, přenechala činnosti související s distribucí zemního plynu VČP Net v roce 2008.

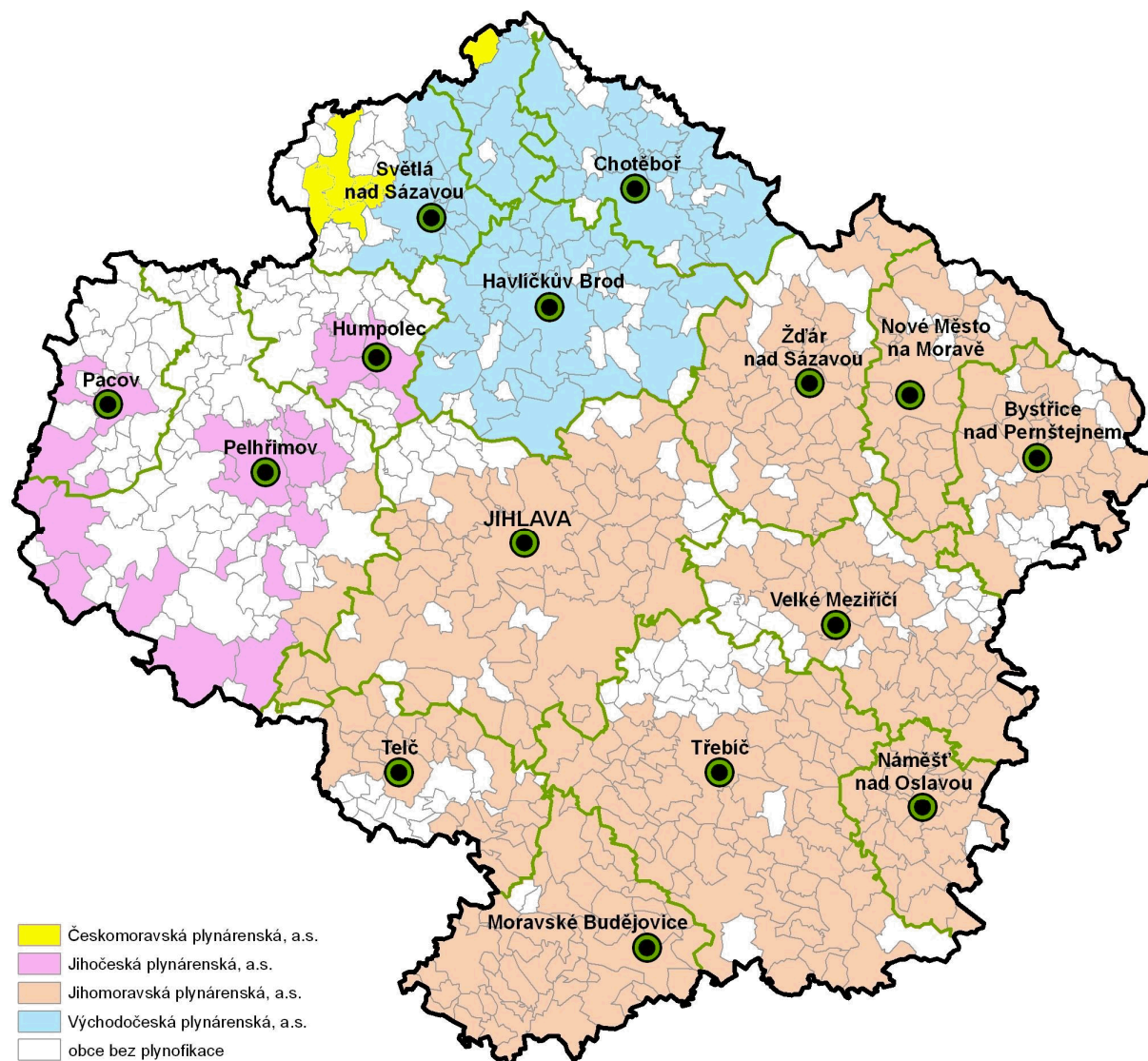
Tab. 5.1.2: Podíl distributorů na prodeji zemního plynu v Kraji Vysočina v roce 2011

Distribuční soustava	počet zákazníků	tis. m ³	MWh	podíl (%)
VČP Net, s.r.o.	23 551	69 087	731 327	18,3
JMP Net, s.r.o.	85 288	257 875	2 738 386	68,6
E.ON Distribuce, a.s.	10 424	48 961	519 487	13,0
Celkem	119 263	375 922	3 989 200	100,0

Pozn.: Jihomoravské plynárenská, a. s. převzala v roce 2005 aktivity z oblasti distribuce zemního plynu od 1. Žďárské plynárenské a vodočernské, a. s. (týkalo se 4 obcí)

Zdroj dat: Energetický regulační úřad, Jihlava, 2012.

Obr. 5.1.4: Plynofikované obce Kraje Vysočina k 31. 12. 2003

Poznámka: Pokud byl alespoň v jedné místní části obce zaveden zemní plyn, je v mapě celá obec považována za plynofikovanou neohledě na to, že v některých jiných místních částech téže obce zemní plyn zaveden nebyl. Data o plynofikovanosti všech místních částí obcí v Kraji Vysočina nejsou k dispozici.

Zdroj dat: Územní energetická koncepce Kraje Vysočina. CityPlan, s. r. o. Praha, EAV, z. s. p. o. Jihlava, 2004.

Ze všech tří distributorů je nejvýznamnější Jihomoravská plynárenská, a.s., která spotřebu zemního plynu v Kraji Vysočina kryje ze dvou třetin.

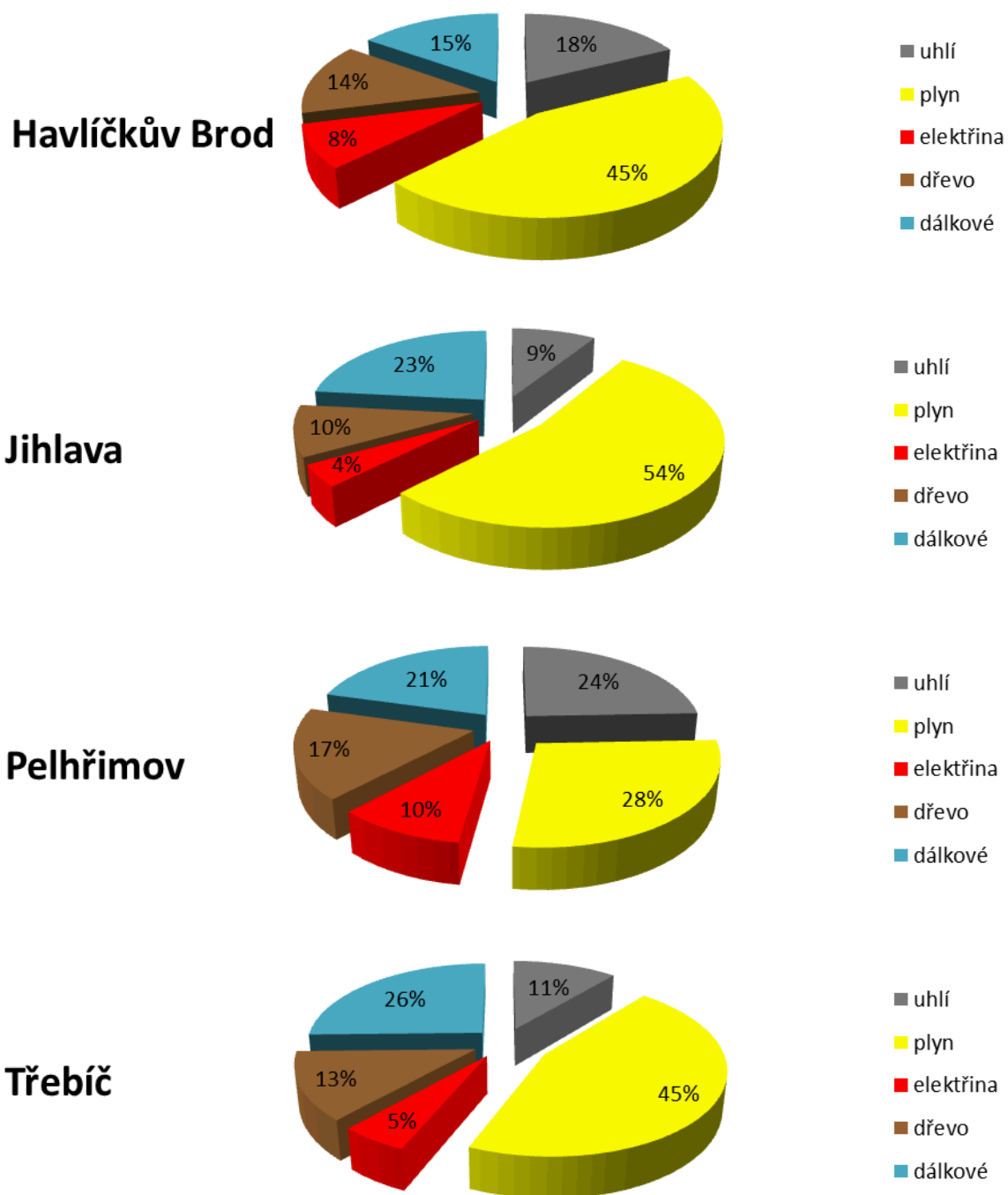
Jak je patrné z obrázku 5.1.3, plynofikace obcí je nejméně rozvinuta v okrese Pelhřimov. Dále není zemní plyn zaveden do malých obcí ve žďárském okrese, na severu Třebíčska, jihu Telčska, v okolí Větrného Jeníkova a roztroušeně v několika obcích okresu Havlíčkův Brod. Otázkou je, zda je v dnešní době při zvyšujících se cenách vstupů ekonomicky výhodné plynofikovat malé obce.

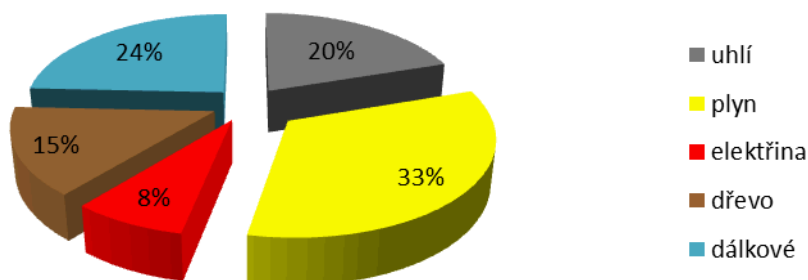
5.1.3 Vytápění bytů

Jak vyplývá z výsledků Sčítání lidu domů a bytů z roku 2011, zemní plyn je v kraji nejrozšířenější médium pro vytápění. Následuje uhlí, nejméně je využívána k vytápění elektřina. Paliva, užívaná k dálkovému vytápění, jsou zahrnuta v položce jiná paliva. Oproti situaci před deseti lety v roce 2011 i rodinné domy využívají pro vytápění nejvíce plyn, následuje uhlí a dřevo.

Z celkového počtu 188 tis. trvale obydlených bytů v Kraji Vysočina je 81 % vytápěno ústředním topením (z toho dálkové vytápění činí 22 %), 7 % etážovým topením, 8 % pomocí kamen.

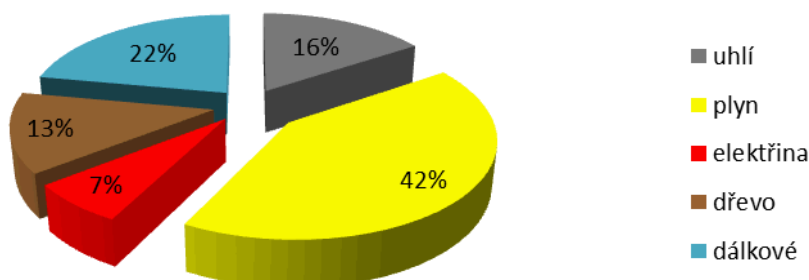
Obr. 5.1.5: Podíl bytů podle paliva použitého na vytápění (v %) v okresech Kraje Vysočina k 26. 3. 2011

Žďár n. S.

Zdroj dat: Sčítání lidu, domů a bytů 2011. ČSÚ Praha, 2013

Obr. 5.1.6: Podíl bytů podle paliva použitého na vytápění (v %) v Kraji Vysočina k 6. 3. 2011

Kraj Vysočina

Zdroj dat: Sčítání lidu, domů a bytů 2011. ČSÚ Praha, 2013.

Podíváme-li se na úroveň okresů dle obrázku 5.1.4, potvrdí se nám, že nejméně plynofikováno je území okresu Pelhřimov. Lehce přes čtvrtinu bytů je na Pelhřimovsku vytápěna zemním plynem, zatímco v celém kraji 42 % bytů. Proto nepřekvapuje, že je v okrese Pelhřimov ve větší míře než v ostatních okresech k vytápění využíváno černé uhlí, dřevo i elektřina. Na druhé straně zemní plyn je topným médiem ve více než polovině bytů okresu Jihlava, následuje okres Třebíč a Havlíčkův Brod.

5.2 Zásobování vodou, odvádění a čištění odpadních vod

5.2.1 Zásobování vodou

Zásobování pitnou vodou na území Kraje Vysočina se vyznačuje dostatečnou kapacitou vodních zdrojů, především zdrojů vod povrchových. Vrchovinný reliéf regionu dává území charakter důležité pramenné oblasti nadregionálního významu. Na řadě vodních toků byly zbudovány velké údolní vodní nádrže, z nichž některé jsou významnými zdroji pitné vody i z celorepublikového hlediska. Jedná se především o vodárenskou nádrž Švihov na řece Želivce (leží z větší části ve Středočeském kraji, ale převážná část jejího povodí je na území Kraje Vysočina), která je nejvýznamnějším vodárenským zdrojem v České republice a která zásobuje pitnou vodou hlavní město Prahu včetně části Středočeského kraje a Kraje Vysočina. Dále to jsou vodárenská nádrž Vír na řece Svratce, ze které je dodávána pitná voda do brněnské aglomerace a části Kraje Vysočina, vodárenská nádrž Mostiště na Oslavě, ze které je dodávána pitná voda do východní části Kraje Vysočina (okresy Třebíč a Žďár nad Sázavou), vodárenské nádrže Hubenov a Nová Říše dodávající pitnou vodu pro velkou část okresu Jihlava. Značná část území okresu Třebíč je zásobována vodou z vodárenské nádrže Vranov v Jihomoravském kraji po úpravě v úpravě vody Štítary.

V kraji existuje několik významných svazků obcí vytvořených za účelem zabezpečování zásobování pitnou vodou a odvádění a čištění odpadních vod. Hlavními provozovateli vodovodů a kanalizací pro veřejnou potřebu a čistíren odpadních vod (ČOV) na území kraje jsou VODÁRENSKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST, a.s., Brno prostřednictvím jednotlivých divizí pro okresy Třebíč, Jihlava a Žďár nad Sázavou, Vodovody a kanalizace Havlíčkův Brod, a.s. pro oblast Havlíčkovobrodská a VODAK Humpolec, s.r.o. pro oblast Pelhřimovska. Ostatními provozovateli jsou menší provozní společnosti či obce.

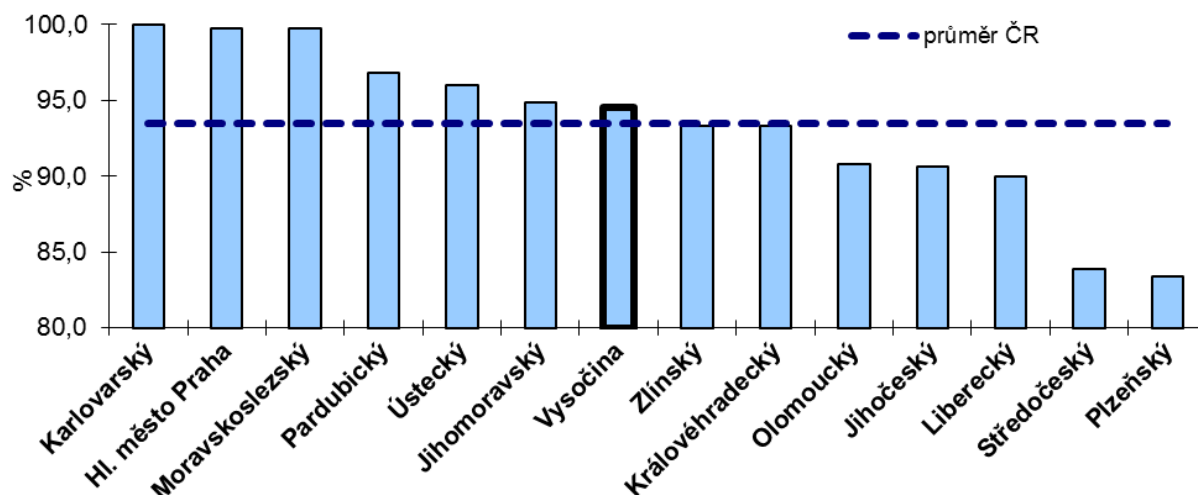
Kraj Vysočina má oproti některým jiným krajům výhodu v možnosti propojení některých skupinových vodovodů, což umožňuje z velké části operativní nahrazení vodních zdrojů, u kterých by byly zjištěny problémy. Vodovodními systémy jsou propojeny vodárenské nádrže Vír, Mostiště a Vranov, dále vodárenské nádrže Hubenov a Nová Říše, propojeny jsou rovněž vodovodní soustavy v okresech Pelhřimov a Havlíčkův Brod s vodárenskou nádrží Švihov. Kromě velkých vodovodních soustav vázaných zejména na zdroje vod povrchových existují na území kraje i méně rozsáhlé lokální systémy využívající místní zdroje zejména podzemních vod. Nejvýznamnějšími zdroji kvalitní podzemní vody jsou Podmoklany u Chotěboře, Heraltice-Opatov-Předín u Třebíče a Rytířsko u Jihlavy.

Některé lokální zdroje podzemních vod pro individuální potřebu vykazují kontaminaci a hygienickou závadnost (radon, dusičnany, atd.) nebo nedostatečnou vydatnost. Rovněž některé vodárenské nádrže mají zejména v letních měsících problémy s kvalitou surové vody (vysoký přísun živin v povrchové vodě z povodí). Oproti tomu kvalita a kvantita vody ve vodovodních sítích pro veřejnou potřebu odpovídá v převážné většině případů požadavkům příslušných právních předpisů. K ochraně vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti zdrojů podzemních nebo povrchových vod se stanovují ochranná pásma vodních zdrojů, která ale mohou omezovat hospodářskou činnost v území. Na území Kraje Vysočina se také nachází Chráněná oblast přirozené akumulace vod Žďárské vrchy. Tato oblast o rozloze 520 km² tvoří 7,5 % plochy území kraje.

Malá hustota osídlení regionu a velký počet malých sídel na území kraje způsobuje v průměru vysoké investiční náklady na další rozšiřování vodovodních sítí a celkově i vyšší náklady na jejich provoz. Rovněž regionální průměrná spotřeba pitné vody z veřejných vodovodních sítí nedosahuje celostátního průměru.

Podle údajů Českého statistického úřadu (ČSÚ) bylo v Kraji Vysočina v roce 2012 z veřejných vodovodů zásobeno pitnou vodou 483 719 obyvatel, tj. 94,6 % z celkového počtu obyvatel kraje. Tento podíl byl lehce nad průměrnou hodnotou za celou ČR (93,5 %). Z veřejných vodovodů bylo dále v kraji zásobeno asi 3 desítky tis. přechodných obyvatel obcí (chataři a chalupáři). V roce 2012 činila v Kraji Vysočina délka vodovodní sítě 5 626 km a byla organizačně členěna do 659 vodovodů, z toho 123 skupinových. Počet vodovodních přípojek v roce 2012 činil 129 544 a jejich délka dosahovala 1 470 km. Počet úpraven vody v kraji v roce 2012 byl 389. Celková kapacita vodojemů dosahovala 217 296 m³, kapacita zdrojů podzemních vod pak 1 021 l/s⁻¹.

Obr 5.2.1: Podíl obyvatel zásobovaných vodou z vodovodů v krajích ČR v roce 2012

Zdroj dat: Vodovody, kanalizace a vodní toky v roce 2012. ČSÚ Praha, 2013.

V roce 2012 bylo v Kraji Vysočina vyrobeno celkem 25,0 mil. m³ vody, z toho bylo 13,5 mil. m³ vyrobeno z vody podzemní. Celkové množství fakturované vody v roce 2012 představovalo 21,3 mil. m³, 14,1 mil. m³ fakturované vody bylo určeno pro spotřebu domácností, dále pro zemědělství 0,9 m³ a pro průmysl 1,0 mil. m³, pro ostatní odběratele bylo určeno 5,3 mil. m³ vody. Celkové vodné v kraji v roce 2012 dosáhlo cca 692,1 mil. Kč.

Celkové množství nefakturované vody bylo v roce 2012 evidováno ve výši 4,6 mil. m³. Ztráty ve vodovodních systémech v roce 2012 dosahovaly přibližně 4,2 mil. m³ vody, podíl ztrát z vody vyrobené k realizaci dosáhl 16,0 %.

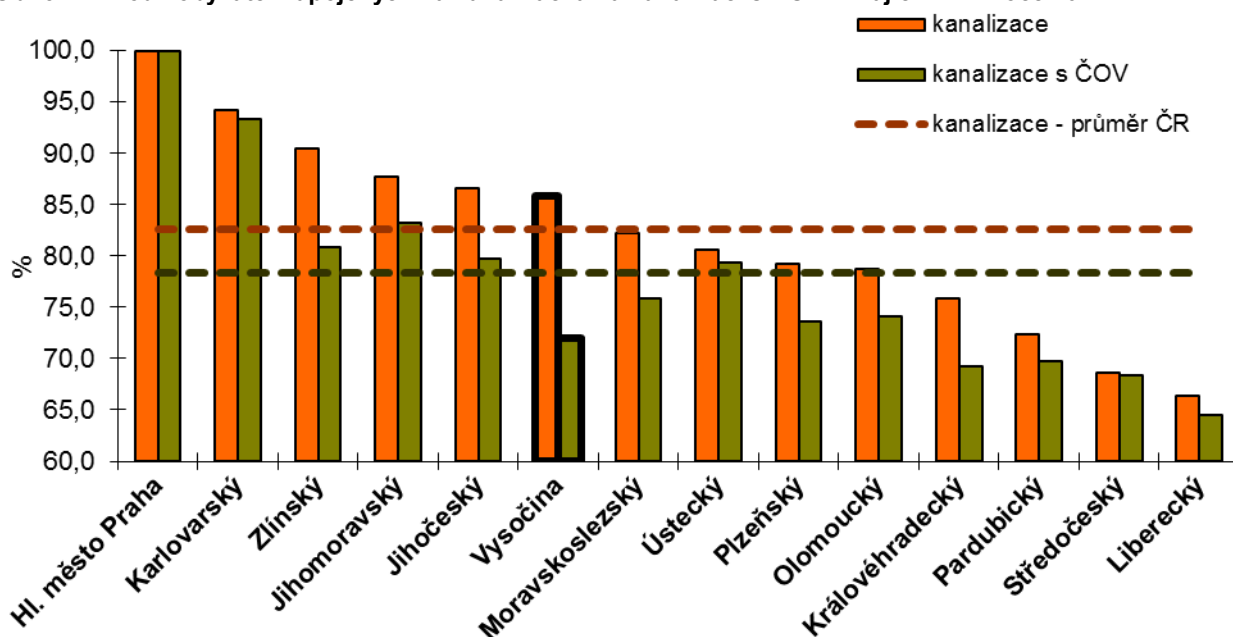
5.2.2 Odvádění a čištění odpadních vod

V oblasti odvádění a čištění odpadních vod je i přes roztržitou sídelní strukturu odkanalizování obcí na území Kraje Vysočina na poměrně dobré úrovni. Kvalita této infrastruktury však často neodpovídá současným potřebám. Problematickým zůstává zejména špatný stavebně-technický stav kanalizačních sítí z let 1950 – 1970 a doposud neexistující ucelené kanalizační systémy zakončené ČOV v menších obcích. Taktéž ne všechny stávající ČOV svým technickým řešením a stavem umožňují dosáhnout vyčištění odpadních vod na úroveň odpovídající současným legislativním požadavkům. Uvedené skutečnosti mají vliv na kvalitu zejména povrchových ale i podzemních vod. Problematika čistoty vod je tak jednou z priorit regionu.

Prioritním úkolem v této oblasti bylo do konce roku 2010 zajištění odpovídajícího způsobu odvádění a čištění odpadních vod ve všech obcích (aglomeracích), které jsou zdrojem znečištění o velikosti nad 2 000 ekvivalentních obyvatel (EO). V současné době a dalším plánovacím období bude prioritou řešení odvádění a čištění odpadních vod v menších sídlech o velikosti pod 2000 EO a to zejména v místech, kde je zvláštní zájem ochrany vod a ochrany přírody.

Podle údajů ČSÚ v roce 2012 bydlelo v domech napojených na veřejnou kanalizaci 439 273 obyvatel, což představovalo 85,9 % všech obyvatel kraje (v ČR 82,5 %). Počet obyvatel bydlících v domech napojených na veřejnou kanalizaci s koncovou ČOV pak činil 368 221, což znamenalo 71,0 % všech obyvatel kraje. Na mechanickou ČOV bylo připojeno 866 obyvatel, na mechanicko-biologickou pak 367 355 obyvatel Kraje Vysočina. Délka kanalizační sítě v roce 2012 dosahovala 3 049 km, počet kanalizačních přípojek byl evidován v počtu 105 021 s délkou 970 km.

Obr 5.2.2: Podíl obyvatel napojených na kanalizaci a na kanalizaci s ČOV v krajích ČR v roce 2012

Zdroj dat: Vodovody, kanalizace a vodní toky v roce 2012. ČSÚ Praha, 2013.

Do kanalizační sítě bylo v roce 2012 vypuštěno celkem 20,1 mil. m³ odpadních vod, z toho činily splaškové vody 16,3 mil. m³, průmyslové a ostatní odpadní vody 3,8 mil. m³. Podíl čištěných odpadních vod z vod vypouštěných do kanalizace v roce 2012 dosahoval 87,1 %.

ČOV bylo v Kraji Vysočina v roce 2012 evidováno 175 s celkovou kapacitou 225 509 m³ odpadních vod/den. Počet mechanických ČOV činil 3, mechanicko-biologických pak 172, z nichž ČOV s dalším odstraňováním dusíku bylo 21, fosforu 1 a dusíku i fosforu 55.

Celkové množství čištěných odpadních vod v kraji v roce 2012 představovalo 37,8 mil. m³, z toho splaškové vody činily 13,8 mil. m³, průmyslové a ostatní odpadní vody 3,7 mil. m³, srážkové (balastní) 20,3 mil. m³. Do vodních toků, tj. do vod povrchových bylo vypuštěno celkem 42,6 mil. m³ odpadních vod. Celkové stočné v kraji v roce 2012 dosáhlo cca 438 mil. Kč.

Celkové množství znečištění na ČOV v našem kraji v roce 2012 dosáhlo 9 561 t BSK₅ (biochemická spotřeba kyslíku) na přítoku do ČOV a 197 t na odtoku z ČOV, 20 992 t CHSK_{Cr} (chemická spotřeba kyslíku) na přítoku a 1 206 t na odtoku a 10 098 t NL (nerozpuštěných látek) na přítoku a 244 t na odtoku.

5.3 Územně plánovací dokumentace

Územní plánování soustavně a komplexně řeší funkční využití území, stanoví zásady jeho organizace a věcně a časově koordinuje výstavbu a jiné činnosti ovlivňující rozvoj území. Vytváří tak předpoklady k zabezpečení trvalého souladu všech přírodních, civilizačních a kulturních hodnot v území, tj. vytváří předpoklady pro udržitelný rozvoj území.

Pro území Kraje Vysočina jsou zpracovány Zásady územního rozvoje Kraje Vysočina, které byly vydány zastupitelstvem kraje dne 16. září 2008 a nabýly účinnosti dne 22. listopadu 2008. Nabytím účinnosti se Zásady územního rozvoje Kraje Vysočina (ZÚR) stávají závazným podkladem pro pořizování územních i regulačních plánů a pro rozhodování v území. V červnu 2010 schválilo zastupitelstvo kraje Zprávu o uplatňování Zásad územního rozvoje Kraje Vysočina (Zpráva). Na základě této schválené Zprávy byl vybraným projektantem zpracován a v dubnu 2011 odevzdán návrh aktualizace č. 1 ZÚR. Projednání návrhu aktualizace č.1 ZÚR proběhlo v září 2011, v květnu 2012 proběhlo veřejné projednání, dne 18. 9. 2012 zastupitelstvo kraje rozhodlo o vydání aktualizace č.1 ZÚR. Aktualizace č. 1 ZÚR byla vydána 8. 10. 2012 a nabyla účinnosti dne 23. 10. 2012.

Stavební zákon č. 183/2006 Sb. ve znění pozdějších předpisů stanovil povinnost pořizovat územně analytické podklady (ÚAP). ÚAP obsahují zjištění a vyhodnocení stavu a vývoje území, jeho hodnot, omezení změn v území z důvodů ochrany veřejných zájmů (tzv. limity využití území), záměrů na provedení změn v území, zjišťování a vyhodnocování udržitelného rozvoje území a určení problémů k řešení v územně plánovací dokumentaci. První ÚAP Kraje Vysočina byly projednány v zastupitelstvu kraje 12. 5. 2009. V březnu 2011 odbor územního plánování a stavebního řádu pořídil 1. úplnou aktualizaci ÚAP, která byla dne 21. 6. 2011 projednána zastupitelstvem kraje. Druhou úplnou aktualizaci ÚAP odbor územního plánování a stavebního řádu zpracoval v dubnu 2013 a dne 25. 6. 2013 byla kladně projednána zastupitelstvem kraje.

Tab. 5.3.1: Přehled obcí Kraje Vysočina dle vybavenosti územně plánovací dokumentací (k 1. 8. 2013)

č.	Název obce III. stupně	Počet obcí	ÚPD-schválená	%
1	Bystřice nad Pernštejnem	39	32	82,1
2	Havlíčkův Brod	56	54	96,4
3	Humpolec	25	25	100,0
4	Chotěboř	31	27	87,1
5	Jihlava	79	67	84,8
6	Moravské Budějovice	47	28	59,6
7	Náměšť nad Oslavou	27	23	85,2
8	Nové Město na Moravě	30	19	63,3
9	Pacov	24	21	87,5
10	Pelhřimov	71	62	87,3
11	Světlá nad Sázavou	32	29	90,6
12	Telč	45	24	53,3
13	Třebíč	93	88	94,6
14	Velké Meziříčí	57	49	86,0
15	Žďár nad Sázavou	48	46	95,8
	celkem	704	594	84,4

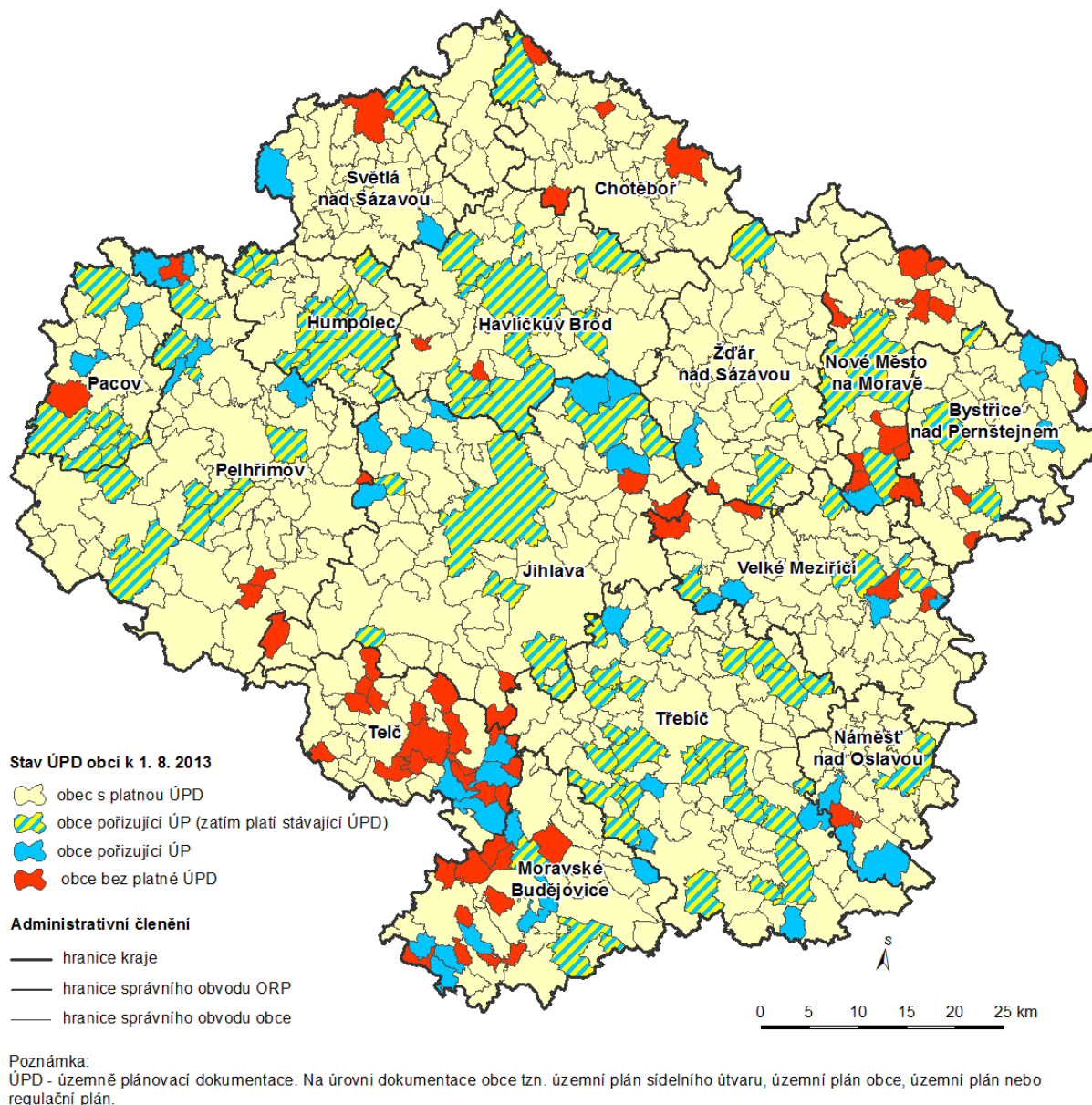
Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, OUPSR.

Z celkového počtu měst a obcí kraje má pro své území schválenou územně plánovací dokumentaci 594 měst, městysů a obcí (z toho počtu pouze obec Křelovice má pro území sídla schválený pouze regulační plán). V současné době 63 obcí nemá územní plán (ani rozpracovaný).

Odbor územního plánování a stavebního řádu podporuje pořízení územních plánů i finančně a to poskytnutím dotace na pořízení návrhu územního plánu. Cílem dotace je podpora pořízení územních plánů hlavně malých obcí, které by si bez dotace územní plán nepořídily. Od roku 2003 již o dotaci požádalo 617 obcí.

Rozvoj kraje se odehrává především v centrech osídlení, které jsou definovány zásadami územního rozvoje (ZÚR) jako vyšší, střední, nižší a lokální. Jako vyšší centrum rozvoje je vymezeno krajské město Jihlava, středními centry rozvoje jsou Havlíčkův Brod, Humpolec, Pelhřimov, Třebíč, Velké Meziříčí a Žďár nad Sázavou. Jako nižší centra rozvoje jsou vymezeny Bystřice nad Pernštejnem, Chotěboř, Moravské Budějovice, Nové Město na Moravě, Světlá nad Sázavou a Telč, lokálními centry jsou dle ZÚR Golčův Jeníkov, Hrotovice, Jaroměřice nad Rokýtnou, Jemnice, Kamenice nad Lipou, Ledec nad Sázavou, Náměšť nad Oslavou, Pacov, Počátky, Polná, Přibyslav, Třešť a Velká Bíteš. Všechna tato města mají zpracovány územní plány a v nich mají stanoveny plochy pro hospodářský rozvoj (plochy výrobní sféry, průmyslové zóny apod.).

Obr. 5.3.1: Stav ÚPD podle obcí Kraje Vysočina k 1. 8. 2013

Pramen: Krajský úřad Kraje Vysočina, OUPSR.

5.4 Informatizace, informační společnost, rozvoj telekomunikací

Informační a komunikační technologie představují jeden ze základních pracovních nástrojů veřejné správy a během posledních desetiletí se staly nedílnou součástí naší každodenní existence. Elektronická komunikace je jedním ze základních a nezbytných předpokladů pro celkový růst ekonomiky a svou infrastrukturou vytváří podmínky pro vznik a fungování tzv. informační společnosti. Rozvoj ICT přináší především obecně vyšší dostupnost dat na provozní úrovni a rozšiřuje možnosti moderního řízení a kontroly. Prioritní osy, které vytvářejí možnost pozitivního ovlivnění regionálního rozvoje prostřednictvím ICT a zároveň zohledňují specifické potřeby v oblasti rozvoje informační společnosti jsou:

Infrastruktura

Služby systému

Data

Podpora řízení a rozvoje

Vzdělávání

Vybavenost domácností:

V Kraji Vysočina došlo v posledních letech k nárůstu jak ve vybavenosti domácností osobním počítačem, tak ve využívání internetu a zejména rozšíření broadbandu. Podle údajů ČSÚ vlastnilo v roce 2011 62,6 % domácností osobní počítač, 59,3 % bylo připojeno k internetu (z toho k vysokorychlostnímu internetu asi 94,9 %). Informační technologie jsou nejvíce využívány v Praze, naopak nejméně jsou tyto technologie využívány v Libereckém kraji. Meziročně došlo zhruba k 5 % nárůstu využívání jak počítače tak internetu. Dostupnost broadbandu je ovšem velmi rozdílná z pohledu rovnoměrnosti pokrytí území kraje, zejména pak v menších obcích je výrazně horší nebo žádná.

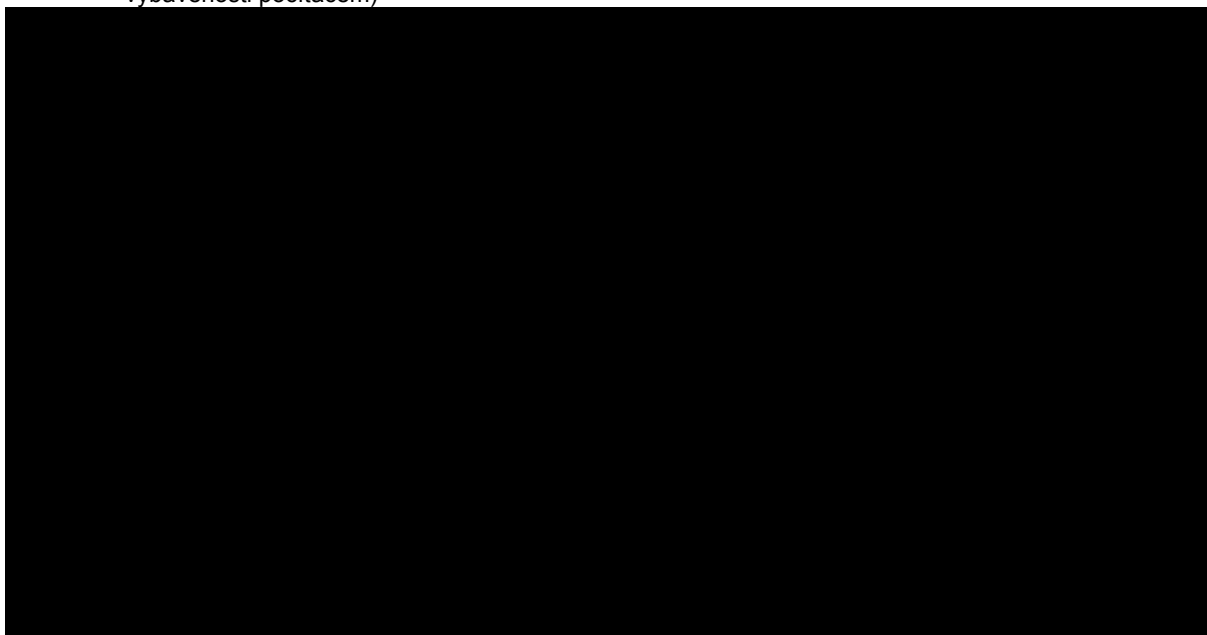
Obr. 5.4.1: Vybavenost domácností osobním počítačem a připojením k internetu v krajích ČR (průměr za roky 2010 až 2012, řazeno dle vybavenosti počítačem)

Zdroj: Vybavenost osobním počítačem a internetem, portál VDB. ČSÚ Praha, 2013.

Co se týká jednotlivců, 66,8 % jich používá osobní počítač a 65,5 % internet. Informace o využívání mobilních telefonů nově již statistika nezjišťuje, protože jejich využívání se v současné době týká téměř 100 % jedinců. Situace v jednotlivých krajích, jak ukazuje následující graf, se poměrně výrazně liší. Informační technologie jsou nejvíce využívány v Praze, naopak nejméně jsou využívány v Ústeckém a Libereckém kraji.

Obr. 5.4.2: Využívání ICT mezi jednotlivci podle krajů ČR (průměr za roky 2010 až 2012, řazeno dle vybavenosti počítačem)

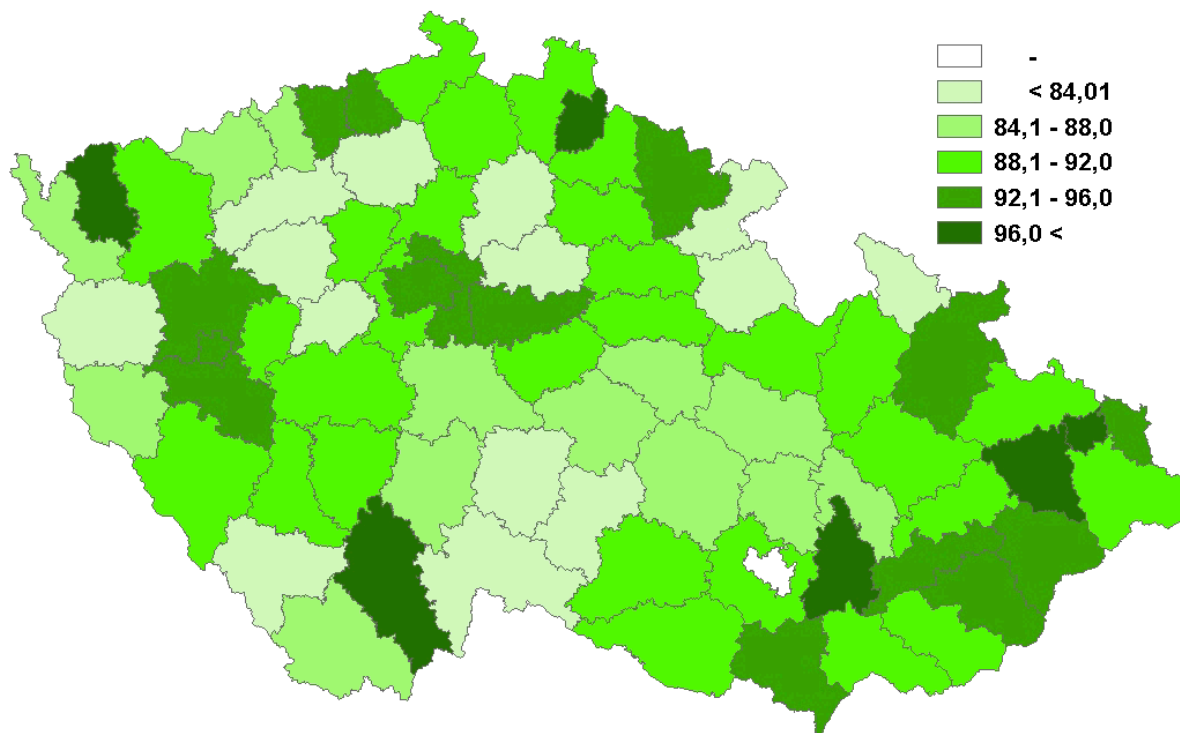

Zdroj: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2012. ČSÚ Praha, 2012.

Samospráva:

Rozvoj informačních technologií je patrný i v případě samospráv ve vybavenosti obcí a možnosti vysokorychlostního připojení k internetu. Celkem 85,2 % obcí na Vysočině je vybaveno vysokorychlostním internetem (broadband), což je mírně pod průměrem České republiky (88,2). Ve vybavenosti broadbandem vede okres Třebíč (88,3 %), následují okresy Žďár nad Sázavou (87,9 %), Havlíčkův Brod (87,7 %), Jihlava (82,8 %) a Pelhřimov (77,1 %).

Obr. 5.4.3: Podíl obcí s možností vysokorychlostního připojení v okresech ČR k 31. 12. 2011

Zdroj dat: Informační a komunikační technologie ve veřejné správě 2011. ČSÚ Praha, 2012.

Statistika rovněž sleduje množství obcí, které mají funkční webové stránky. Z tohoto hlediska je vybavenost v obcích na Vysočině (95,0 %) mírně pod průměrem ČR (97,7 %). Nejlepší je situace na

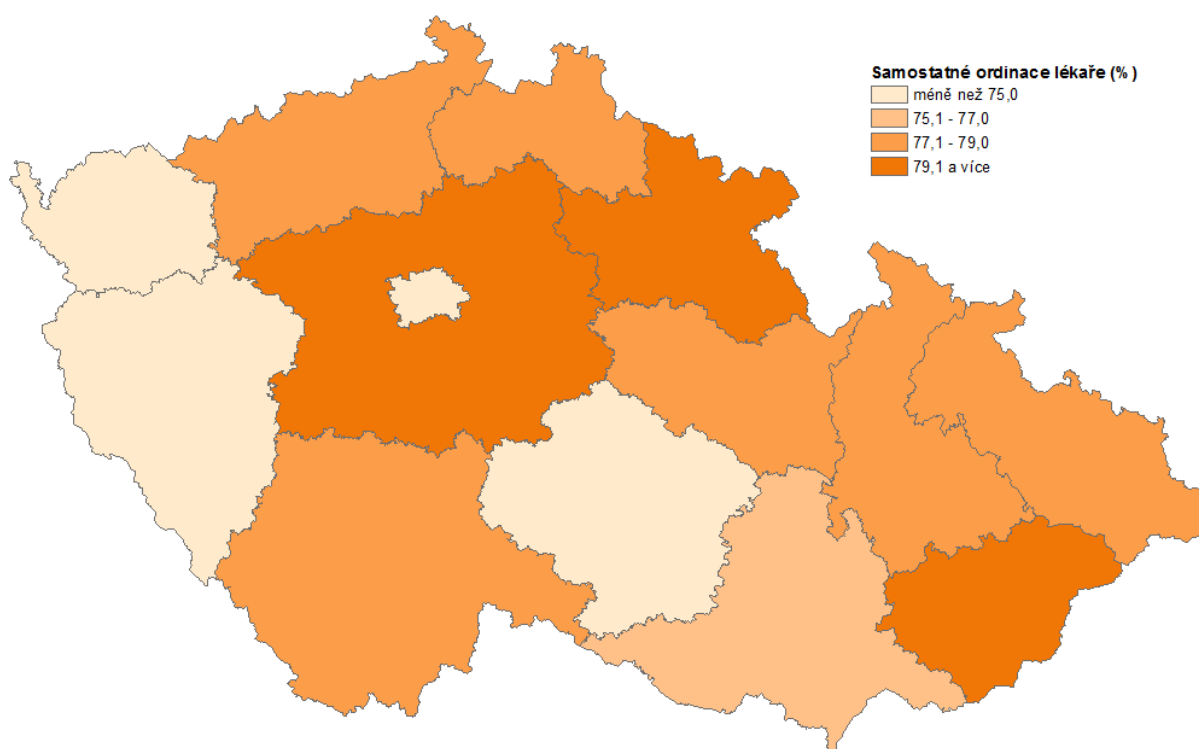
Žďársku (97,0 %), poté následují okresy Havlíčkův Brod (96,5 %), Třebíčsku (96,3 %), Pelhřimov (93,2 %) a Jihlava (90,5 %).

Zdravotnictví a školství:

Vliv informační společnosti a elektronizace se projevuje i v oblastech jako zdravotnictví nebo školství. Nejvíce samostatných ordinací lékařů majících vysokorychlostní připojení k internetu se nachází v okrese Havlíčkův Brod (77,7 %), následují okresy Pelhřimov (77,5 %), Žďár nad Sázavou (76,6 %), Jihlava (72,5 %) a Třebíč (70,5 %). Celkový průměr v Kraji Vysočina v roce 2011 byl 74,6 %. 73,8 % samostatných ordinací praktického lékaře má zdravotnickou dokumentaci na počítači, 15,1 % z celkového počtu ordinací, které se účastnily šetření, ji má na internetu. Všechna zdravotnická zařízení zřizovaná Krajem Vysočina pak používají elektronickou zdravotnickou dokumentaci ve svých NIS (Nemocniční informační systém). Postupně dochází také k digitalizaci diagnostických výstupů (PACS). Nemocnice Jihlava dosáhla plné digitalizace již v roce 2009.

Na prvním místě se Vysočina umístila v počtu počítačů na 100 žáků základních škol i v počtu počítačů připojených k internetu.

Obr. 5.4.4: Podíl samostatných ordinací lékaře s připojením k internetu v krajích ČR za rok 2011

Zdroj: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2012. ČSÚ Praha, 2012.

Telekomunikační a internetovou infrastrukturu bychom mohli označit za základní stavební prvek většiny informačních technologií a informační společnosti jako celku. Nároky na kvalitnější a kapacitnější přenos dat vyžadují rozvoj optických telekomunikačních sítí. Trasy páteřních optických sítí, které provozuje deset stěžejních poskytovatelů datových služeb, jsou znázorněny na níže uvedeném obrázku.

Obr. 5.4.5: Trasy optických telekomunikačních sítí v Kraji Vysočina

Pramen: Krajský úřad Kraje Vysočina, OI

Mezi **nejvýznamnější vlastníky telekomunikačních tras** v regionu Kraje Vysočina patří O2, Optonet, Selfservis, První Telefonní, Pragonet, TeliaSonera, ČS – Telematika, a.s., GTS Novera a SloanePark. Velmi silná konkurence ve větších aglomeracích vede k tomu, že v nabídkách firem přibývá připojení o vyšších rychlostech (nad 10 Mb/s) a zároveň nejpomalejší připojení jsou stahována z nabídky. Ve venkovských a odlehlých oblastech je konkurence stále minimální. Přesto však v Kraji Vysočina působí několik desítek komerčních poskytovatelů připojení k internetu.

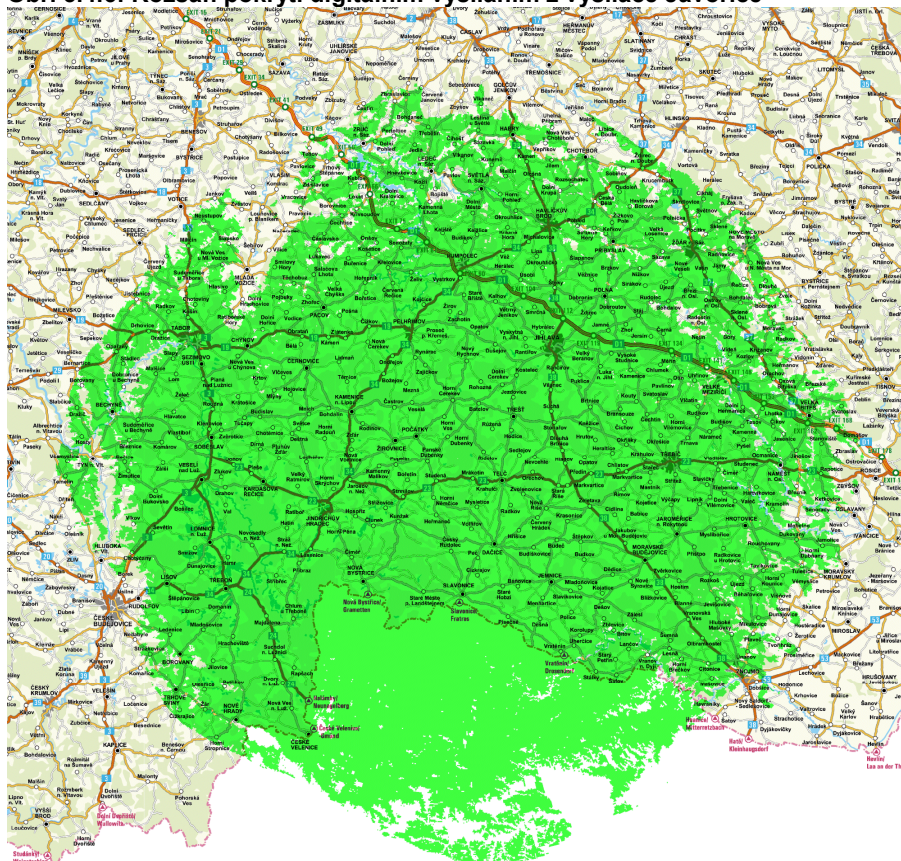
Na níže uvedeném obrázku je schematicky znázorněna **optická síť ROWANet**, která vznikla jako projekt páteřní optické datové sítě veřejné správy v Kraji Vysočina. Nositelem projektu je odbor informatiky Krajského úřadu Kraje Vysočina. Projekt si klade za cíl vybudovat páteřní optické trasy mezi všemi většími městy v kraji za využití veřejných, privátních a evropských finančních zdrojů. Ve své stávající podobě je tato síť založena na technologiích CWDM, měla by vést k vytvoření prostředí pro vznik nových služeb veřejné správy občanům kraje, k nepřímé podpoře telekomunikačního trhu regionu přivedením poskytovatelů telekomunikačních služeb do oblastí, které byly v minulosti komerčně nezajímavé.

Stejně jako v celé ČR i v Kraji Vysočina působí tři **provozovatelé sítí mobilních telefonů GSM**. Vzhledem k rozvoji rozsahu pokrytí území signálem mobilních telefonů se již v Kraji Vysočina

pravděpodobně nenachází jediné sídlo, kde by nebyl dosažitelný signál alespoň jednoho mobilního operátora.

Celé území Kraje Vysočina je v současné době pokryto **digitálním televizním signálem** v rozsahu všech tří multiplexů (Multiplex 1 – provozovatel: Česká televize, programy: ČT1, ČT2, ČT4 SPORT, ČT24, ČRo1-Radiožurnál, ČRo2-Praha, ČRo3-Vltava, ČRo Leonardo, ČRo D-dur, Rádio Česko, ČRo4-Rádio Wave; Multiplex 2 - provozovatel: České Radiokomunikace, programy: TV Nova, Nova Cinema, TV Prima, Cool, TV Barrandov; Multiplex 3 - provozovatel: CDG, programy: Prima LOVE, rádio Proglas). Výjimky tvoří některé lokality historicky vykryté TV signálem pomocí místních převaděčů (např. Brtnice) kde probíhají jednání s ČTÚ a Českou Televizí s nejistým výsledkem.

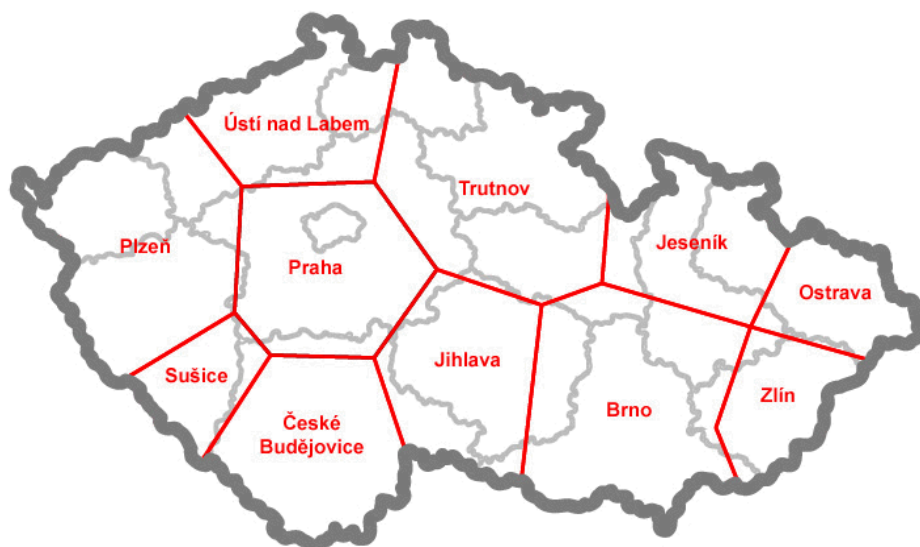
Obr. 5.4.6: Rozsah pokrytí digitálním vysíláním z vysílače Javořice

Pramen: www.radiokomunikace.cz

Digitální vysílání televize a rozhlasu znamená pro diváka především výrazné rozšíření programové nabídky, stabilizaci kvality obrazu a zvuku zejména ve ztížených podmínkách a doplňkové informační služby. Problematické lokality, které mají nedostatečnou kvalitu digitálního televizního signálu z vysílače Javořice, byly v roce 2010 posíleny formou dokrývačů signálu. Dokrývače jsou v následujících lokalitách: Havlíčkův Brod - Údolní ulice, Třebíč - Strážný vrch, Velké Meziříčí - Fajtův vrch a Žďár nad Sázavou - Harasův kopec.

Obr. 5.4.7: Pokrytí ČR digitálním signálem různými vysílači

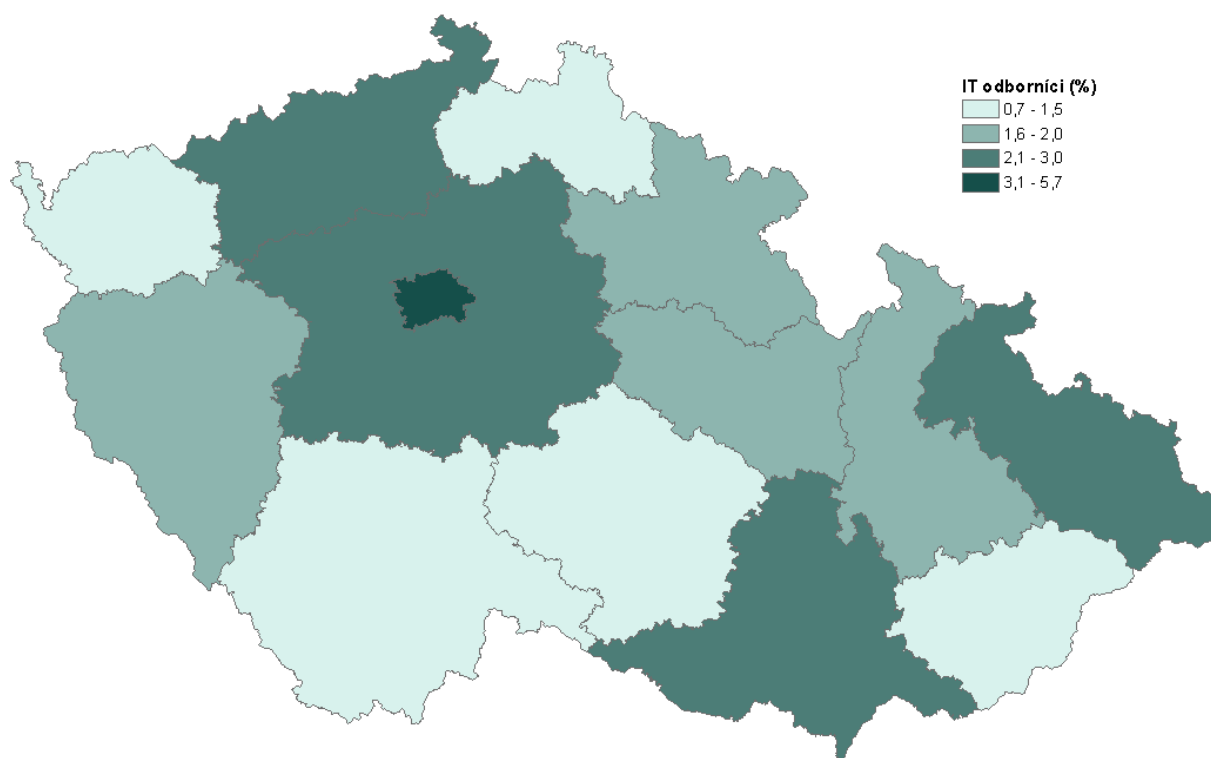

Pramen: www.digitalnitelevize.cz

IT odborníci v krajích ČR

Nejvyšší výskyt IT odborníků je dlouhodobě zaznamenáván v Praze, v roce 2010 zde pracovalo jako IT odborník 5,7 % všech osob. V absolutních hodnotách se jednalo téměř o 38 tisíc osob zaměstnaných jako IT odborníci. V absolutních hodnotách následovaly za Prahou kraje Moravskoslezský (14,5 tis.), Jihomoravský (13,3 tis.) a Středočeský (12,7 tis.). V případě zastoupení IT odborníků na zaměstnané populaci je však pořadí krajů odlišné. Za hlavním městem byl v roce 2010 kraj Moravskoslezský (2,7 % zaměstnané populace) následovaný krajem Ústeckým (2,6 %). Nejhorší situace je naopak v kraji Karlovarském (0,7 %) a na Vysočině (1,3 %)

Obr. 5.4.5: Podíl IT odborníků na zaměstnanosti v krajích ČR k 31. 12. 2010

Zdroj: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2011. ČSÚ Praha, 2011.

5.5 Krizové řízení a Integrovaný záchranný systém (IZS)

Zkušenosti z minulých let ukazují na vzrůstající význam krizového řízení ve veřejné správě. Z celosvětového pohledu je možné připomenout narůstání četnosti a rozsahu teroristických aktivit. Z domácích příkladů jde především o skutečnosti spjaté s ničivými povodněmi na Moravě a v Čechách, které postihly naše území a jeho infrastrukturu v minulých letech a nevyhnuly se ani Kraji Vysočina. Kromě uvedených „plošných“ domácích událostí, nelze nezpomenout i menší jevy jako např. přívalové deště nebo doposud v ČR neznámý fenomén tornád. Krizové řízení v sobě zahrnuje systém a metody řešení řízení mimořádných událostí – mimořádných nebo krizových situací specializovanými orgány.

Území Kraje Vysočina je většinou díky svým geografickým podmínkám postihováno mimořádnými událostmi pouze lokálního charakteru např. v podobě přívalových dešťů nebo jiných živelných pohrom. Ohrožujícím faktorem z hlediska mimořádných událostí je i dálnice D1, která vede napříč celým územím kraje. Dálnice je silně přetížena a je vzhledem k době uvedení do provozu velmi zastaralým zařízením. Na území kraje se nachází Jaderná elektrárna Dukovany, která je moderním zařízením s bezpečností na velmi vysoké úrovni. Přesto nelze se stoprocentní jistotou vyloučit mimořádnou událost v podobě havárie, jejíž následky by postihly velkou část území kraje.

Organizace krizového řízení na úrovni kraje vychází z platné legislativy, která stanovuje jednotnou strukturu krizových orgánů. Tyto orgány jsou předurčené k řešení mimořádných událostí a krizových situací na území Kraje Vysočina, rovněž spolupracují s orgány krizového řízení ostatních krajů a ústředními orgány. Ke své činnosti využívají orgány krizového řízení pracoviště krizového řízení. Jsou to pracoviště pověřené statutárním orgánem koordinací krizového řízení, zajištěním připravenosti na řešení úkolů za krizových stavů a jejich plnění.

Orgány krizového řízení nemohou existovat bez kvalitních výkonných složek. Tyto složky sdružuje tzv. integrovaný záchranný systém (IZS). Jeho budování se datuje od roku 1993. IZS je určen pro koordinaci záchranných a likvidačních prací při mimořádných událostech včetně havárií a živelných pohrom. IZS není instituce, ale účelná soustava s nástroji spolupráce tvořící součást systému pro zajištění vnitřní bezpečnosti státu. Je to systém spolupráce a koordinace složek, orgánů státní správy a samosprávy, fyzických a právnických osob při společném provádění záchranných a likvidačních prací. IZS využívá vlastní technickou infrastrukturu, jejíž úroveň zásadně ovlivňuje funkčnost celého systému. IZS se člení na **základní složky**, kterými jsou v rámci Kraje Vysočina Hasičský záchranný sbor Kraje Vysočina, jednotky požární ochrany zařazené do plánu plošného pokrytí kraje, Zdravotnická záchranná služba Kraje Vysočina a Policie ČR, a **ostatní složky**, které poskytují plánovanou pomoc na vyžádání.

5.5.1 Hasičský záchranný sbor Kraje Vysočina (HZS)

Hasičský záchranný sbor České republiky (HZS ČR) tvoří generální ředitelství, které je organizační součástí Ministerstva vnitra ČR, a jednotlivé krajské hasičské záchranné sbory, které jsou organizačními složkami státu. Základním posláním HZS ČR je chránit životy, zdraví a majetek obyvatel před požáry a poskytovat účinnou pomoc při mimořádných událostech. HZS kraje jako jedna z jeho základních složek je hlavním koordinátorem a páteří integrovaného záchranného systému na úrovni kraje, který v případě mimořádné události nebo krizového stavu slučuje všechny záchranné složky a zabezpečuje koordinovaný postup při provádění záchranných a likvidačních prací.

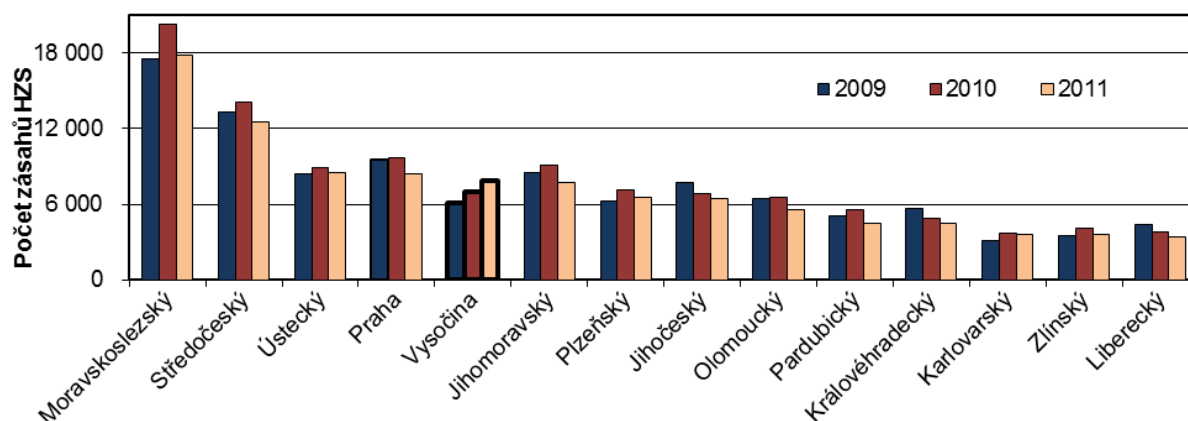
HZS Kraje Vysočina řeší ročně okolo 7 tisíc mimořádných událostí. V roce 2011 tvořily 8,1 % zásahů HZS plané poplachy, stejně jako v celé ČR. Z mimořádných událostí zasahovali krajští hasiči nejčastěji u tzv. technických havárií. 17,3 % všech zásahů HZS Kraje Vysočina tvoří dopravní nehody, což je mírně nad úroveň celorepublikového průměru (16,9 %).

Tab. 5.5.1: Důvody zásahu hasičských záchranných sborů v okresech Kraje Vysočina v roce 2011

	Požár	Dopravní nehoda	Únik nebezpečné chemické látky	Technická havárie	Ostatní mimořádné události	Planý poplach	Zásahy celkem
Havlíčkův Brod	148	219	60	928	-	73	1 428
Jihlava	176	288	91	1 056	-	96	1 707
Pelhřimov	114	305	47	881	-	90	1 437
Třebíč	134	240	40	969	-	286	1 669
Žďár nad Sázavou	153	318	58	1 044	-	97	1 670
Vysočina – celkem	725	1 370	296	4 878	-	642	7 911
Vysočina - podíl (%)	9,2	17,3	3,7	61,7	0,0	8,1	100,0
ČR - podíl (%)	20,3	16,9	5,2	49,5	0,0	8,1	100,0

Zdroj dat: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2012. ČSÚ Jihlava, 2012.

Vysočina patřila ke krajům s celkově nižším ročním počtem zásahů HZS, avšak v posledních letech došlo k poměrně výraznému nárůstu a díky tomu, patří dnes náš kraj mezi průměrné v rámci ČR. Nejvíce zásahů je dlouhodobě v Moravskoslezském kraji.

Obr. 5.5.1: Počty zásahů hasičských záchranných sborů dle krajů ČR v letech 2008 – 2010

Zdroj dat: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2010-2012. ČSÚ Jihlava, 2012.

5.5.2 Policie České republiky, prevence kriminality

Policie ČR je výkonným orgánem státní moci v oblasti bezpečnosti občanů, ochrany majetku a veřejného pořádku. Policie ČR je centrálně řízená organizace v rezortu ministerstva vnitra a její rámcové řídicí a organizační struktury tvoří Policejní prezidium ČR, útvary policie s celostátní působností, krajská ředitelství policie a útvary zřízené v rámci krajského ředitelství. V rámci Policie bylo zřízeno 14 krajských ředitelství, jejichž územní obvody jsou shodné s územními obvody vyšších územních samosprávných celků. Zákonem č. 273/2008 Sb., o policii České republiky bylo zřízeno i Krajské ředitelství Policie ČR Kraje Vysočina se sídlem v Jihlavě s tím, že zahájilo svoji činnost od 1. 1. 2010.

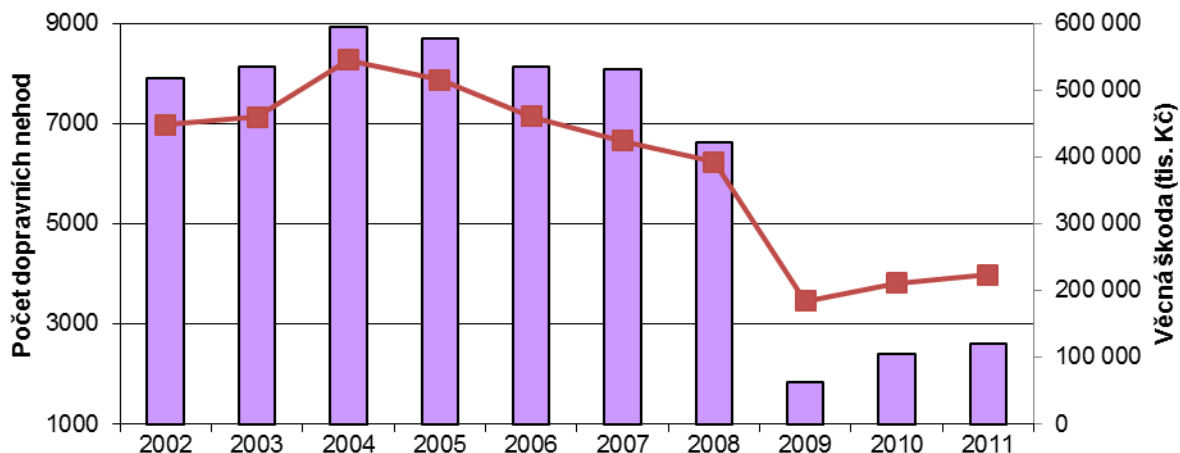
V rámci systému IZS provádí Policie ČR při mimořádných událostech především tuto činnost:

- uzavírání zájmových prostorů a regulaci vstupu a opuštění těchto prostor;
- regulaci dopravy v prostoru mimořádné události;
- šetření okolností vzniku mimořádné situace k objasnění příčin jejího vzniku;
- plnění úkolů, souvisejících s identifikací zemřelých;
- řešení ochrany a zabezpečení movitého a nemovitého majetku a eliminaci kriminální činnosti při vzniku mimořádné situace;
- plnění dalších úkolů podle pokynu velitele zásahu nebo řídicí složky IZS.

Podle statistického vyhodnocování společných zásahů jednotlivých složek IZS lze konstatovat, že hlavní podíl Policie ČR na společných zásazích spočívá v pořádkové činnosti a v regulaci dopravy.

Policii ČR bylo na území Kraje Vysočina v roce 2011 nahlášeno 2 594 nehod. Absolutně nejvíce nehod řešila Policie ČR na území Vysočiny v roce 2004, od té doby jejich počet každoročně klesal (viz obr. 5.5.2). Po výrazný poklesu dopravních nehod v roce 2009, což však bylo způsobeno legislativní změnou v podobě zmírnění povinnosti ohlášení nehody, dochází v následujících letech k opětovnému zvyšování jejich počtu.

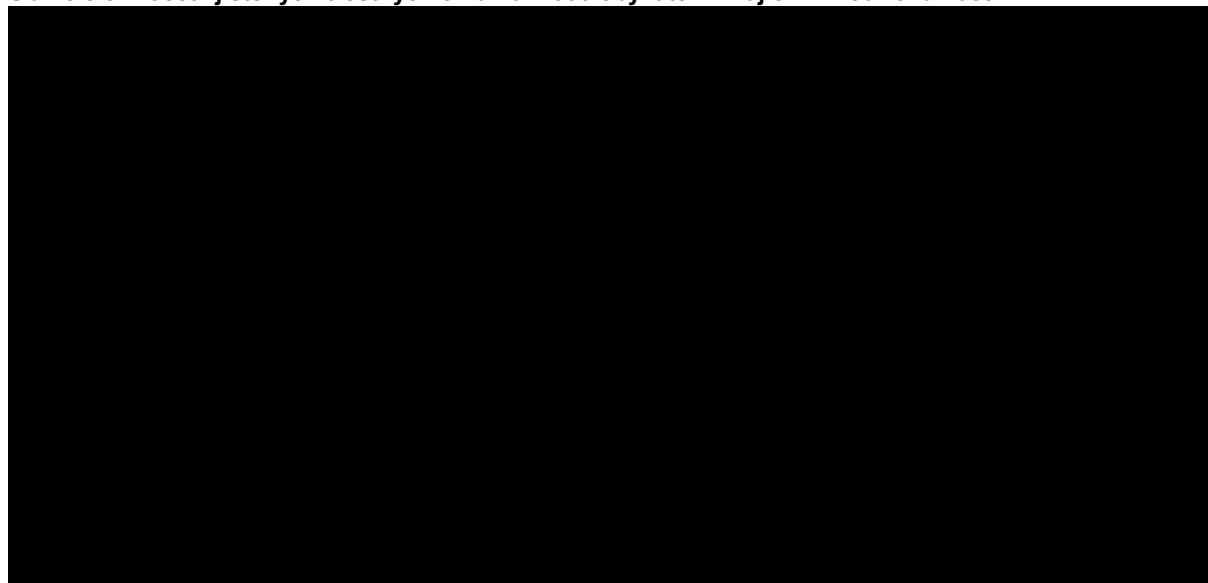
Obr. 5.5.2: Počet dopravních nehod na území Kraje Vysočina v letech 2002 - 2011

Zdroj dat: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2003 - 2011. ČSÚ Jihlava, 2004 – 2011.

V roce 2012 bylo v Kraji Vysočina zjištěno 8 543 trestných činů. V přepočtu na 1 000 obyvatel je to necelých 17 trestných činů a Kraj Vysočina tak vykazuje druhou nejnižší míru kriminality ze všech krajů České republiky. Od roku 2009 byla v Kraji Vysočina zaznamenána nejnižší míra kriminality.

Obr. 5.5.3: Počet zjištěných trestných činů na 1 000 obyvatel v krajích ČR od roku 2009

Zdroj dat: Policie ČR 2013

Na úrovni nižších územních celků Kraje Vysočina bylo v roce 2012 v přepočtu na 1 000 obyvatel evidováno nejméně trestných činů (14,5) v okrese Třebíč. Bezesporně nejzávažnějším trestným činem je vražda. Těch bylo v roce 2012 v kraji spácháno celkem 6.

Celkově nejhorší situace v páčání trestných činů panuje na Jihlavsku, kde bylo v roce 2012 spácháno 19,9 trestných činů na 1 000 obyvatel.

Obr. 5.5.2: Struktura kriminality (počty zjištěných vybraných trestných činů) v Kraji Vysočina od roku 2008

Kriminalita	2009	2010	2011	2012
Násilná a mravnostní	598	607	604	666
z toho: vraždy	8	8	5	6
Loupeže	100	87	72	59
Majetková	5146	5072	4451	4624
z toho: kapesní krádeže	217	169	141	148
krádeže aut	209	156	89	149
krádeže věcí z aut	646	649	405	394
vloupání do bytů a rodinných domků	259	334	294	260
Ostatní a zbývající kriminalita	2416	2075	2574	2323
z toho: ohrožení pod vlivem návykových látek	422	373	509	443
Hospodářská kriminalita	824	924	984	930
z toho: úvěrové podvody	133	74	115	99
Celková kriminalita	8984	8678	8613	8543

Zdroj dat: Policie ČR 2013

V roce 2011 vstoupil v platnost nový systém prevence kriminality schválený vládou ČR dne 14.12. 2011 usnesením č. 925. Základem systému jsou obce, kterým bude poskytovat dotace ze státního rozpočtu Ministerstvo vnitra ČR na základě stanovisek Kraje Vysočina. Předpokládá se, že ročně budou v průměru poskytnuty obcím v celé ČR státní dotace ve výši 55 – 60 mil Kč. V roce 2013 obdrželo celkem 5 obcí Kraje Vysočina státní dotace na projekty prevence kriminality v celkové výši 2,187 mil. Kč..

Zastupitelstvo Kraje Vysočina schválilo dne 18. září 2012 usnesením č. 0382/05/2012/ZK novou Koncepti prevence kriminality Kraje Vysočina na léta 2013 až 2016 (dále jen „Koncepce“). Na základě této Koncepce jsou každoročně schvalovány programy na příslušný rok, prostřednictvím kterých budou realizována přijatá opatření.

Na rok 2013 byly z rozpočtu kraje poskytnuty obcím Kraje Vysočina dotace na realizaci projektů prevence kriminality ve výši 1,5 mil. Kč a dotace na ochranu obecního nemovitého majetku ve výši 1,0 mil. Kč. Neziskovým organizacím, které působí v oblasti prevence kriminality, byly poskytnuty v roce 2013 dotace na realizaci projektů prevence kriminality v celkové výši 1,3 mil. Kč.

5.5.3 Zdravotní záchranná služba

Zdravotní záchranná služba (ZZS) je tvořena čtrnácti územními středisky ZZS s právní subjektivitou, pokrývající území všech krajů a hl. m. Prahy. ZZS Kraje Vysočina je organizačně dělena na pět oblastních středisek. Na 20 stanovištích je 27 výjezdových skupin ZZS a jedna skupina letecké záchranné služby (LZS). Vlastní řídicí složkou je Zdravotnické operační středisko v Jihlavě (ZOS). Jednotlivá stanoviště ZZS jsou situována samostatně, ve střediscích lékařské péče nebo přímo v lůžkových zařízeních, do kterých jsou postižení transportováni. Posláním ZZS je poskytování odborné neodkladné přednemocniční péče od okamžiku vyrozumění až po předání postiženého do nemocniční péče a základním principem činnosti je provedení maxima možných dostupných lékařských výkonů na místě nehody a před hospitalizací. Pro tyto účely je vytvořena síť zařízení a pracovišť ZZS, jejichž výkonnými prvky jsou výjezdové skupiny dislokované obvykle na svých výjezdových stanovištích. Bližší informace v kapitole 8.2.

6. Hospodářství

Struktura hospodářství Kraje Vysočina je ovlivněna historickým vývojem a zdejšími přírodními podmínkami. Po roce 1989 prošla ekonomika kraje (podobně jako celé ČR) významnými transformačními změnami, spojenými s velmi rychlou privatizací a restrukturalizací hospodářství.

6.1 Hrubý domácí produkt

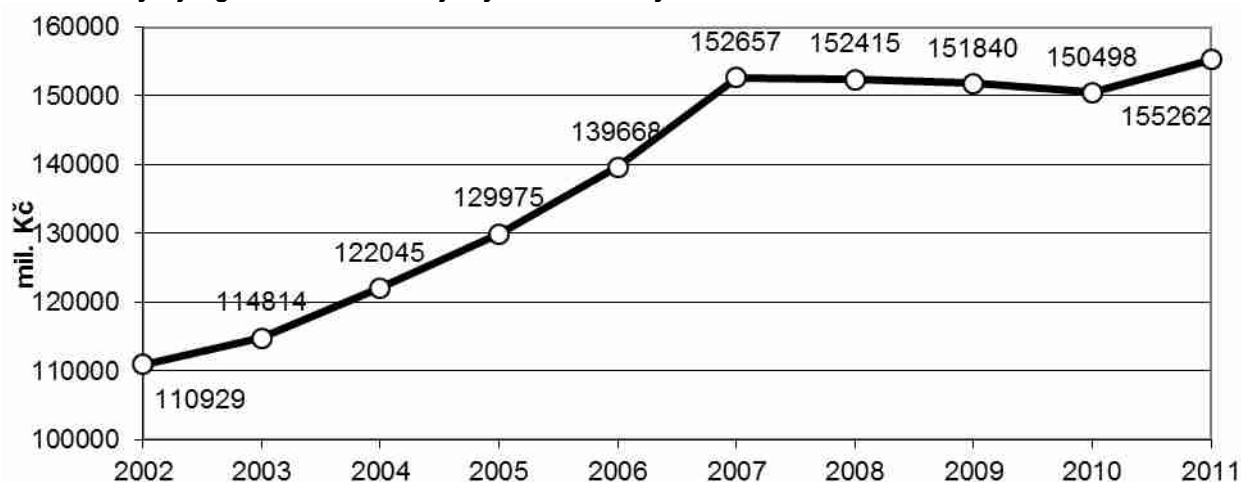
Jedním ze základních souhrnných ukazatelů hospodářské úrovně je výše hrubého domácího produktu (HDP), která vyjadřuje celkovou peněžní hodnotu statků a služeb vytvořenou za dané období na určitém území. Pro srovnávání ekonomické úrovně regionů se užívá relativní ukazatel HDP na 1 obyvatele. Český statistický úřad každoročně publikuje údaje o ročním regionálním HDP do úrovně krajů ČR. Základní data za rok 2011 uvádí následující tabulka.

Tab. 6.1.1: Srovnání regionálního HDP v krajích ČR v roce 2011

Kraj	HDP	Podíl na HDP ČR	HDP na obyvatele	HDP na obyvatele ČR = 100	HDP na obyvatele EU = 100
	mil. Kč	%	Kč	%	%
Praha	950955	24,9	768173	210,9	169
Středočeský	414770	10,8	325797	89,4	72
Jihočeský	194954	5,1	306576	84,2	67
Plzeňský	186601	4,9	326513	89,6	72
Karlovarský	78940	2,1	260083	71,4	57
Ústecký	240169	6,3	289851	79,6	64
Liberecký	122560	3,2	279733	76,8	62
Královéhradecký	174696	4,6	315307	86,6	69
Pardubický	153719	4,0	297755	81,7	65
Vysočina	155262	4,1	303263	83,3	67
Jihomoravský	397168	10,4	341024	93,6	75
Olomoucký	179861	4,7	281540	77,3	62
Zlínský	181974	4,8	308642	84,7	68
Moravskoslezský	391772	10,2	317835	87,3	70
Česká republika	3823401	100,0	364249	100,0	80

Zdroj dat: Regionální účty 2011. ČSÚ Praha, 2012

Obr. 6.1.1: Vývoj regionálního HDP Kraje Vysočina v běžných cenách v letech 2002 – 2011

Zdroj dat: Regionální účty 2011. ČSÚ Praha, 2012

V roce 2011 byl na území Kraje Vysočina vytvořen HDP přesahující 155 miliard korun (podíl na HDP ČR tvořil 4,1 %). Meziročně se jednalo o nárůst o zhruba 5 miliard korun. V relativním vyjádření činil meziroční pokles regionálního HDP Vysočiny (ve běžných cenách) 3,1 procentních bodů, což byla čtvrtá nejvyšší hodnota v mezikrajském porovnání (po Středočeském, Moravskoslezském a Pardubickém kraji).

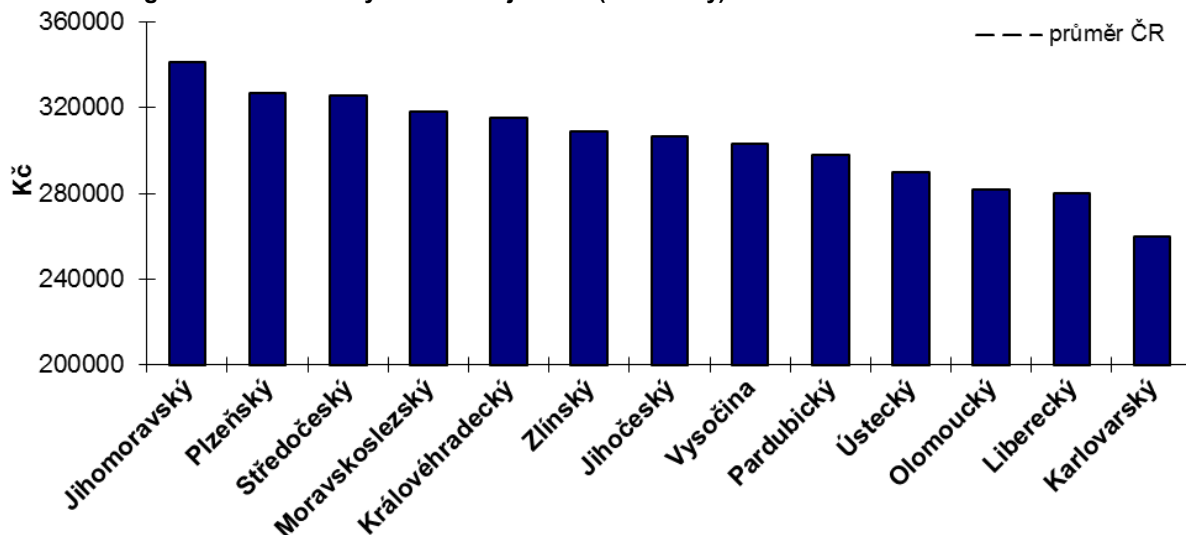
Obr. 6.1.2 : Růst regionálního HDP ve stálých cenách (předchozí rok = 100 %) v Kraji Vysočina, NUTS 2 Jihovýchod a v ČR v letech 2002 - 2011

Zdroj dat: Regionální účty 2011. ČSÚ Praha, 2012

Obrázek 6.1.3 nabízí srovnání krajů ČR podle výše HDP na 1 obyvatele. Záměrně zde není znázorněna hodnota za Prahu, neboť ta je oproti výsledkům ostatních krajů ČR extrémně vysoká (v roce 2011 768 173 Kč), takže žádný z mimopražských regionů nedosahuje průměru České republiky. V roce 2011 představovala výše regionálního HDP na obyvatele Kraje Vysočina 303 263 Kč. Vysočina dosahuje 83,3 % průměru České republiky, což ji v mezikrajském porovnání řadí na deváté místo.

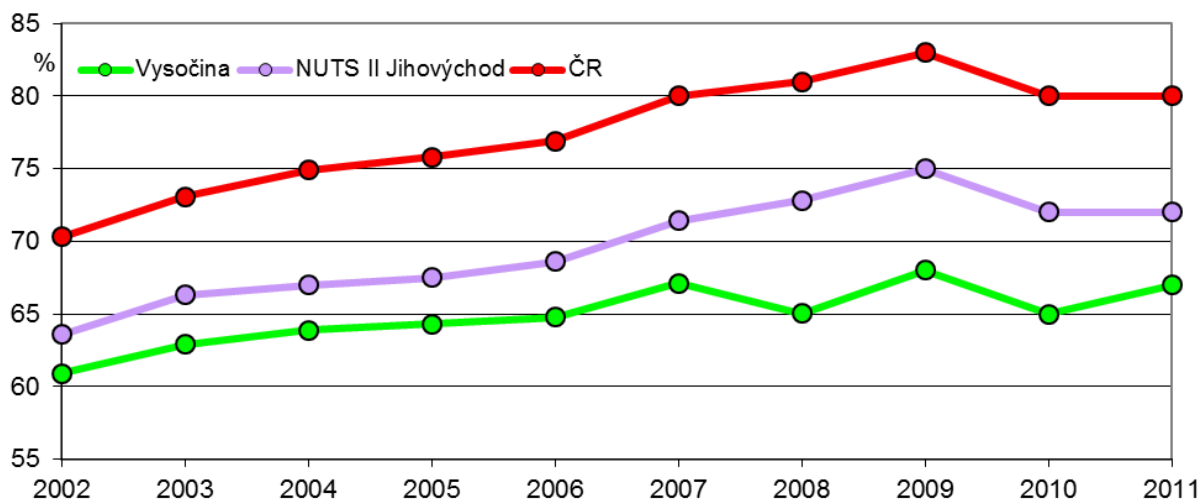
Obr. 6.1.3: Regionální HDP na obyvatele v krajích ČR (bez Prahy) v roce 2011

Zdroj dat: Regionální účty 2011. ČSÚ Praha, 2012

Česká republika dosahuje svým HDP na obyvatele 80 % průměru Evropské unie rozšířené o Bulharsko a Rumunsko (EU 27). Z našich regionů soudržnosti přesahuje republikový průměr pouze Praha. NUTS 2 Jihovýchod, který tvoří Vysočina společně s Jihomoravským krajem, dosahuje 72 % evropského průměru. Kraj Vysočina je v rámci společného regionu soudržnosti ekonomicky méně výkonný (67 % průměru EU 27), přičemž „tahounem“ růstu HDP našeho NUTS 2 je v posledních letech velmi dynamicky se rozvíjející brněnská aglomerace. Vysočina se průměru EU 27 přibližuje i když s určitými výkyvy.

Obr. 6.1.4 : Vývoj regionálního HDP na obyvatele (EU 27 = 100 %) v Kraji Vysočina, regionu soudržnosti NUTS 2 Jihovýchod a ČR v letech 2002 – 2011

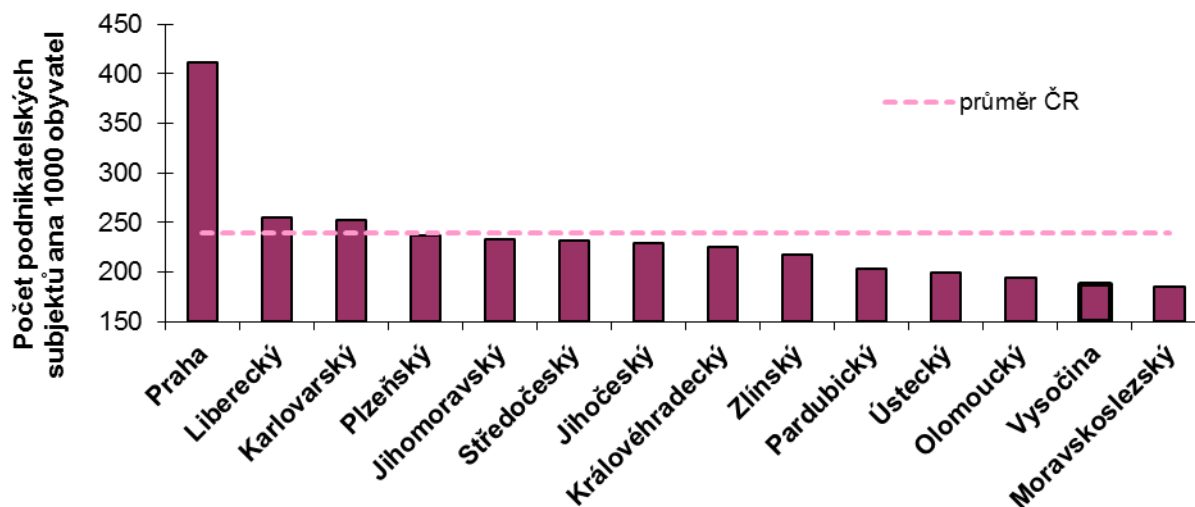

Zdroj dat: Regionální účty 2011. ČSÚ Praha, 2012

6.2 Podnikatelský sektor

V Kraji Vysočina existovalo k 31. 12. 2012 celkem 106 578 ekonomických subjektů (podle Registru ekonomických subjektů). Z toho počet existujících podnikatelských subjektů činil ke stejnému datu 96 319. Vzátaženo na počet obyvatel bylo na Vysočině evidováno nejméně podnikatelských subjektů ze všech krajů ČR (obr. 6.2.1).

Obr. 6.2.1: Počet podnikatelských subjektů na 1 000 obyvatel se sídlem v krajích ČR k 31. 12. 2012

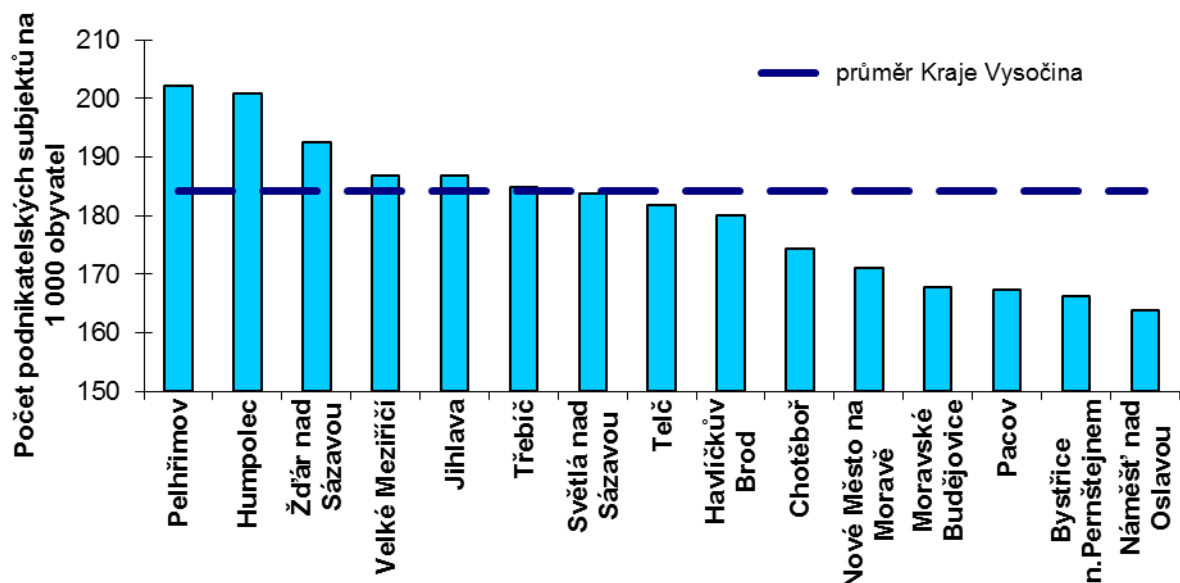

Poznámka: Mezi podnikatelské subjekty byly zařazeny subjekty, které mají tyto právní formy (kódy): 101-108, 111-113, 115, 121, 205, 231-234, 301, 421, 501 a 541.

Zdroj dat: Organizační statistika, ČSÚ Praha, 2013.

Podnikatelská aktivita na úrovni správních obvodů ORP se v rámci Kraje Vysočina poměrně značně liší. Na konci roku 2012 figurovalo nad úrovní krajského průměru 6 z 15 správních obvodů, přičemž nejvyšší míru podnikatelské aktivity vykazovalo Pelhřimovsko a Humpolecko. Na úplném chvostu se dle míry podnikatelské aktivity ocitly periferní regiony, které se vyznačují vysokou mírou nezaměstnanosti (Bystřicko, Náměšťsko a Pacovsko).

Obr. 6.2.2: Počet podnikatelských subjektů na 1 000 obyvatel se sídlem ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina k 31. 12. 2012

Poznámka: Mezi podnikatelské subjekty byly zařazeny subjekty, které mají tyto právní formy (kódy): 101-108, 111-113, 115, 121, 205, 231-234, 301, 421, 501 a 541.

Zdroj dat: Registr ekonomických subjektů k 31. 12. 2012. ČSÚ Praha, 2013.

Na základě velikostní kategorie podniků podle počtu zaměstnanců jsou podnikatelské subjekty děleny na drobné podnikatele (0 – 9 zaměstnanců), malé podnikatele (10 – 49 zaměstnanců) a střední podnikatele (50 – 249 zaměstnanců). Subjekty s 250 a více zaměstnanci jsou již řazeny do kategorie velkých podniků. V Kraji Vysočina je nejvíce drobných podnikatelů, a to především v sektoru služeb. Naopak nejvyšší počet velkých podniků je v oborech průmyslu. Celkově bylo na konci dubna 2013 v Kraji Vysočina 67 podniků s počtem rovným nebo vyšším 250 zaměstnanců. Z toho pouze 12 nepůsobilo v průmyslových odvětvích.

Tab. 6.2.1: Počet podnikatelských subjektů dle odvětví národního hospodářství a kategorií počtu zaměstnanců se sídlem v Kraji Vysočina k 30. 4. 2013

Odvětví	Kategorie počtu zaměstnanců					celkem
	bez zaměstnanců	1 - 9	10 - 49	50 - 249	250 a více	
zemědělství	6 604	430	168	81	1	7 284
průmysl	13 626	1 200	451	170	55	15 502
stavebnictví	13 315	732	165	35	4	14 251
obchod a pohostinství	26 525	2 479	336	35	4	29 379
ostatní služby	27 692	2 640	260	40	3	30 635
celkem	87 762	7 481	1 380	361	67	97 051

Poznámka: Mezi podnikatelské subjekty byly zařazeny subjekty, které mají tyto právní formy (kódy): 101-108, 111-113, 115, 121, 205, 231-234, 301, 421, 501 a 541.

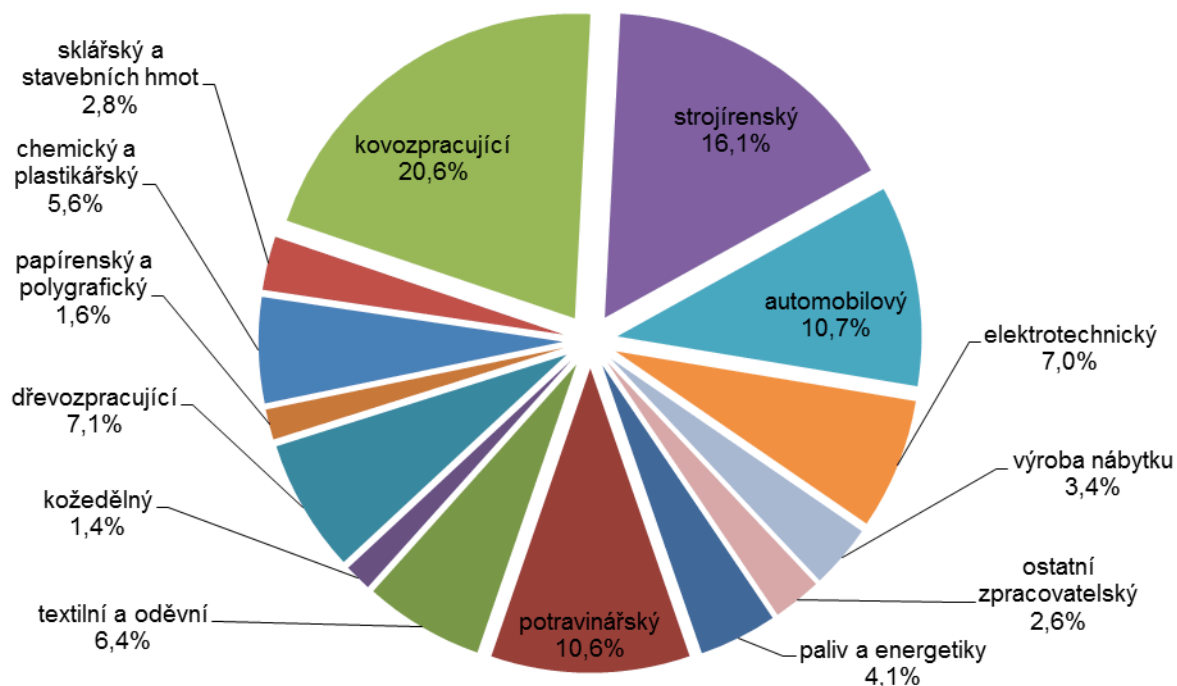
Zdroj dat: Registr ekonomických subjektů k 31. 8. 2011. ČSÚ Praha, 2013.

6.3 Průmysl a stavebnictví

Průmyslová výroba v Kraji Vysočina vykazovala v posledních letech značnou dynamikou a měla významný pozitivní dopad na celou ekonomickou sféru kraje. V období let 1989 – 1999 došlo v kraji vlivem transformace k poklesu počtu pracovníků v průmyslu, který ovšem nebyl nijak zvlášť dramatický (v období 1989 – 1996 se počet pracovníků v průmyslu kraje snížil přibližně o 10 %, v období 1997 – 1999 přibližně o dalších 9 %). Po roce 1999 došlo k dočasnému obratu a do roku 2001 počet zaměstnaných v průmyslu rostl. To bylo dáno především rozsáhlými alokacemi přímých zahraničních investic do průmyslové výroby v kraji, hlavně investicemi firmy Bosch Diesel. Po roce 2001 docházelo opět k mírnému snižování počtu zaměstnanců v průmyslu. V průmyslových podnicích s 20 a více zaměstnanci bylo v kraji podle údajů ČSÚ v roce 2007 zaměstnáno v průměru 69 343 osob a kraj se tak podílel na celkové zaměstnanosti v průmyslových podnicích s 20 a více zaměstnanci v České republice 5,9 %. Hospodářská recese ovšem zasáhla nejvíce právě průmysl. V Kraji Vysočina se snížil počet pracovníků v průmyslu, takže jejich stav ve čtvrtém čtvrtletí 2011 zde činil 80,3 tis. osob. Za období krize nejvíce ubylo pracovních míst v automobilovém a kovozpracujícím průmyslu. Nejvyšší pokles zaměstnanců v relativním vyjádření zaznamenal průmysl sklářský (o více než 50 %) díky pádu Sklo Bohemia a.s. ve Světlé nad Sázavou. Propouštění a zavírání provozů se ve větší míře týkalo ještě textilního, oděvního a plastikářského průmyslu. Existují však také odvětví, kde došlo k nárůstu zaměstnanosti. V Kraji Vysočina se jednalo o průmysl paliv a energetiky a především o výrobu nábytku.

Z obrázku 6.1.3 vyplývá, že nejvýznamnějšími průmyslovými obory na Vysočině jsou kovozpracující, strojírenský a automobilový průmysl, který na Vysočině představuje výroba komponent pro automobilky.

Obr. 6.3.1: Odvětvová struktura průmyslu Kraje Vysočina podle počtu pracovníků v roce 2012

Poznámka: v grafu nejsou uvedena data za tato odvětví průmyslu: výroba a rozvod tepla, rozvod elektřiny, plynu a vody.

Zdroj dat: databáze průmyslových podniků a jejich provozoven v Kraji Vysočina. Krajský úřad Kraje Vysočina.; Registr ekonomických subjektů k 31. 12. 2012. ČSÚ Praha, 2013.

Hospodářská krize urychlila propouštění v textilním a oděvním průmyslu. PLEAS a.s. Havlíčkův Brod zrušil své pobočky v Chotěboři a Lukách nad Jihlavou a s nimi i 370 pracovních míst. Z dalších případů lze uvést zrušení pobočky výrobce autotextilií Faurecia Lecotex a.s. v Počátkách a producenta pletené módy – pelhřimovský podnik Alfatex Móda, s.r.o. Velmi těžké časy zažívá kovozpracující průmysl, přičemž hospodářská recese si vybrala své oběti i v tomto oboru, když na

počátku roku 2009 ukončil svoji činnost LECOM LEDEČ, a.s. Na Havlíčkovobrodsku byla zrušena také pobočka jabloneckého výrobce plastových dílů pro automobilový průmysl BTV plast, s.r.o.

Územní dopad hospodářské krize byl v jejím počátku značně diferenciován. Evidentně nejvýraznější procentuální nárůst počtu uchazečů o práci byl meziročně mezi říjnem 2008 a říjnem 2009 zaznamenán ve správních obvodech ORP v západní polovině kraje, které však dlouhodobě vykazovaly velmi nízké hodnoty míry registrované nezaměstnanosti (obrázky 7.1 – 7.3 v přílohách). Na druhou stranu ty správní obvody, kde je dlouhodobě situace na trhu práce napjatá (Moravskobudějovicko, Bystřicko, Třebíčsko, Náměšťsko, Novoměstsko), zaznamenaly relativně nižší meziroční nárůsty nezaměstnaných.

Obdobně je tomu i na celostátní úrovni. Vysočina, která představovala v uplynulém desetiletí díky zahraničním investicím dynamicky se rozvíjející region, patří v ČR mezi čtyři kraje s nejvyšším meziročním nárůstem počtu uchazečů o práci (obr. 7.4 – 7,6 v přílohách). Kraje Moravskoslezský a Ústecký, vykazující dlouhodobě nejhorší výsledky statistik trhu práce, ovšem zaznamenaly dokonce meziroční úbytek nezaměstnaných. Relativně únosné jsou zatím dopady hospodářské krize v pražské a brněnské aglomeraci, kde daleko více než průmyslová výroba dominuje sektor služeb, kterého se významné propouštění zatím nedotklo.

Nejvýznamnějším průmyslovým podnikem Kraje Vysočina je výrobce dieselových vstřikovacích čerpadel pro automobilový průmysl **Bosch Diesel**, který je vůbec největším zaměstnavatelem v Kraji Vysočina a třetím největším podnikem zpracovatelského průmyslu v ČR (po akciových společnostech ŠKODA AUTO a ArcelorMittal Ostrava). V období let 1993 – 2006 investovala společnost v Jihlavě 650 mil. Euro a mezi roky 1999 a 2007 zvýšila počet zaměstnanců 8krát. Krize v automobilovém průmyslu se však nevyhnula ani této společnosti a v průběhu let 2008 a 2009 ji muselo opustit zhruba 1800 zaměstnanců. Nepříznivý vývoj se v roce 2010 obrací a společnost nabírá 500 nových zaměstnanců, ovšem pouze krátkodobě. Dalším významným strojírenským podnikem kraje je společnost **Motorpal Jihlava**, jenž má obdobný výrobní program jako Bosch Diesel. Kromě mateřského závodu v Jihlavě jsou v Kraji Vysočina lokalizována další detašovaná pracoviště Motorpalu - v Batelově, Jemnici a Velkém Meziříčí. Producent automobilové osvětlovací techniky **Automotive Lighting** začal v Jihlavě podnikat v roce 1997 (jde o investici na „zelené louce“). Na konci roku 2007 už ve společnosti pracovalo 1 813 osob. I zde se projevila krize v podobě poklesu, který se zastavil v roce 2010. V Automotive Lighting má stoprocentní podíl německá společnost Automotive Lighting Reutlingen GmbH, která je součástí koncernu Magneti Marelli Holding S.p.A. se sídlem v Itálii. **Kostelecké uzeniny** je jedním z největších zpracovatelů masa v ČR a největší potravinářská firma na Vysočině, na konci roku 2011 zaměstnávala v kosteleckém provozu 887 osob.

Pokles zaměstnanosti v nejvýznamnějších průmyslových podnicích v okrese Havlíčkův Brod byl patrný od roku 2008. Největším oděvním podnikem v Kraji Vysočina je tradiční producent spodního prádla **PLEAS** Havlíčkův Brod, který je vlastněn mezinárodním koncernem SCHIESSER GROUP AG se sídlem ve Švýcarsku. Už v roce 2008 zrušil PLEAS všechny své pobočky krom polenského provozu. V obou závodech pracovalo na konci roku 2012 812 osob. Největším průmyslovým zaměstnavatelem v okrese Havlíčkův Brod se tak stal dodavatel komponent pro automobilový průmysl **Futaba Czech** (821 zaměstnanců v roce 2012), který zahájil výrobu v lokalitě Havlíčkův Brod - Baštínov teprve v roce 2005. Výstavba tohoto závodu na „zelené louce“ byla první investicí japonského koncernu v kontinentální Evropě.

Také v okrese Pelhřimov se nachází zahraniční investor, ve kterém došlo během poměrně krátké doby k výraznému růstu zaměstnanosti. Jedná se o společnost **Valeo Compressor Europe**, produkující kompresory do klimatizačních jednotek osobních automobilů. Výrobní závod byl v Humpolci založen jako joint venture mezi německým Robert Bosch GmbH a francouzskou společností Valeo Climatization S.A. v roce 2002. Nyní je firma ve stoprocentním vlastnictví japonské pobočky francouzského koncernu. Valeo Compressor Europe zaměstnával ještě na konci roku 2006 téměř 1,3 tis. osob, o dva roky později již jen 569, přičemž hlavní vlna propouštění proběhla v roce 2008. Přes dopady hospodářské krize zde v roce 2012 pracuje 515 zaměstnanců. Strojírenský průmysl reprezentuje na Pelhřimovsku tradiční výrobce zemědělské techniky **AGROSTROJ Pelhřimov**. Firma zaznamenala v posledních letech zvýšení poptávky po produkováném zboží (výroba podniku je dnes mnohem pestřejší a je zaměřena na různé strojírenské obory), což vyústilo v adekvátní nárůst počtu zaměstnanců, který poměrně výrazně překročil hranici

1 000 osob. Krize se sice nevyhnula ani této společnosti, ale díky vývoji v roce 2012 zde pracuje přes 1400 zaměstnanců.

Tab. 6.3.1: Největší průmyslové podniky (nad 500 zaměstnanců) v Kraji Vysočina

Název	Sídlo	Počet zaměstnanců v Kraji Vysočina (k 31.12.2011)	Počet zaměstnanců v Kraji Vysočina (k 31.12.2012)	Meziroční nárůst	Stát původu majoritního vlastníka
BOSCH DIESEL s.r.o.	Jihlava	4803	4266	-537	Německo
ŽDAS, a.s.	Žďár nad Sázavou	2492	2499	7	Slovensko
MOTORPAL, a.s.	Jihlava (+ Jemnice, Batelov, Velké Meziříčí)	1859	1864	5	Česko
AGROSTROJ Pelhřimov, a.s.	Pelhřimov (pobočka: Počátky)	1402	1410	8	Česko
Automotive Lighting s.r.o.	Jihlava	1321	1362	41	Německo (Itálie)*
ČEZ, a. s.	Praha, v kraji Jaderná elektrárna Dukovany	1130	1131	1	Česko
DIAMO, státní podnik	Dolní Rožínka	1000	990	-10	Česko
MANN + HUMMEL (CZ) s.r.o.	Nová Ves (okres Třebíč)	908	914	6	Německo
Kostecké uzeniny a.s.	Kostelec	887	870	-17	Česko
Cooper-Standard Automotive ČR	Žďár nad Sázavou	857	850	-7	Německo
Futaba Czech, s.r.o.	Havlíčkův Brod	914	821	-93	Japonsko
P L E A S a.s.	Havlíčkův Brod (pobočka v kraji Vysočina: Polná)	682	812	130	Švýcarsko (sídlo), Německo (mateřský závod)
První brněnská strojírna Velká Bíteš, a. s.	Velká Bíteš	711	754	43	Česko
Moravské kovárny, a.s.	Jihlava	729	710	-19	Rakousko
Crystalite Bohemia, s.r.o.	Světlá n. S.	507	675	168	Česko
GCE, s.r.o.	Chotěboř	597	618	21	Švédsko
ITW PRONOVIA, s.r.o.	Velká Bíteš	599	612	13	Německo (USA)*
Hettich ČR k.s.	Žďár nad Sázavou	608	583	-25	Německo
Dřevozpracující družstvo	Lukavec, Humpolec	589	582	-7	Česko
ACO Industries k.s.	Přibyslav	592	565	-27	Německo
I & C Energo, a.s.	Třebíč	510	520	10	Maďarsko
Valeo	Humpolec	475	515	40	Japonsko
SUMA		24 172	23 923	-249	

*Pozn.: v závorce sídlo celého holdingu

Zdroj dat: databáze průmyslových podniků a jejich provozoven v Kraji Vysočina. Krajský úřad Kraje Vysočina.

Jaderná elektrárna Dukovany představuje na trhu práce okresu Třebíč z pohledu zaměstnanosti stabilizující prvek. Na konci roku 2012 zde bylo lokalizováno 1 130 zaměstnanců ČEZ, a. s., což ovšem nepředstavuje finální počet pracovníků, které elektrárna zaměstnává, neboť energetický gigant ČEZ vyčleňuje vybrané profese vně mateřský koncern do svých dceřiných společností. Největší zahraniční investici tvoří v okrese Třebíč výrobce filtrační techniky pro automobilový průmysl

MANN + HUMMEL se sídlem v Nové Vsi u Přibyslavic, který zaměstnává zhruba 900 lidí. Samotné okresní město, kde je největším průmyslovým zaměstnavatelem **První brněnská strojírna Třebíč** s necelou pětistovkou zaměstnanců, nebylo doposud úspěšné v lákání zahraničních investic. V trebičské průmyslové však v posledních letech významně rozšiřovala výrobu oborově široce zaměřená společnost **TEDOM s.r.o.**, jež je v držení českého kapitálu. Podnik produkuje kogenerační jednotky a motory na zemní plyn.

Nosným průmyslovým podnikem okresu Žďár nad Sázavou je společnost **ŽŽAS**, která je v současnosti druhým nejvýznamnějším průmyslovým zaměstnavatelem v kraji. Firmu vlastní slovenský hutní podnik Železiarne Podbrezová. V posledních letech docházelo ve Žďasu k mírnému poklesu počtu pracovníků (na konci roku 2012 zde bylo zaměstnáno 2 499 osob). Těžební průmysl je v kraji reprezentován státním podnikem **DIAMO** se sídlem ve Stráži pod Ralskem, který u Dolní Rožínky na Bystřicku těží uranové rudy. Koncem roku 2012 zde pracovalo zhruba tisíc osob. Těžba uranu již měla být na posledním využívaném ložisku Rožná zastavena. Díky rostoucím cenám této energetické suroviny však bylo rozhodnuto o prodloužení těžby a dokonce jsou dnes zvažovány lokality (také v Kraji Vysočina), kde by mohla být těžba uranu zahájena.

Stavebnictví

Podle výběrového šetření pracovních sil pracovalo v Kraji Vysočina v celém sektoru stavebnictví ve čtvrtém čtvrtletí 2012 v průměru 19,1 tis. osob. Nejvyšší objem stavební výroby podle místa stavby byl vykázán v okrese Jihlava, který se podílel 28,0 % na celkových objemech všech podniků s 20 a více zaměstnanci v kraji. Nejnižší objemy stavebních prací za rok 2012 vykázaly stavební firmy působící v okrese Pelhřimov (13,0 %).

Tab. 6.3.2: Vybrané ukazatele stavební výroby v okresech Kraje Vysočina v roce 2012 (podle dodavatelských smluv provedených v kraji, v mld. Kč)

Okresy	Stavební práce celkem	nová výstavba, rekonstrukce a modernizace	bytové domy	inženýrské stavby	pro veřejné zadavatele
Havlíčkův Brod	1 499	1 230	256	336	398
Jihlava	2 819	2 464	473	1 054	711
Pelhřimov	1 308	1 051	111	402	611
Třebíč	2 086	1 823	184	686	692
Žďár nad Sázavou	2 339	2 035	161	924	1 043
Kraj Vysočina	10 051	8 603	1 185	3 401	3 454

Pramen: Stavební práce v tuzemsku podle místa stavby v roce 2012. VDB ČSÚ Praha, 2013.

Na území Kraje Vysočina sídlí téměř výhradně malé a střední stavební firmy. Jedinou společností, která výrazně přesahuje rámec území kraje, je skupina PSJ, která realizuje stavební zakázky v celé republice. Svým konsolidovaným obratem (7,5 mld. Kč v roce 2011) je jedničkou mezi stavebními firmami na Vysočině. Průměrný stav zaměstnanců celé skupiny PSJ činil v roce 2011 přes 400 osob. Další společnosti z oblasti stavebnictví z daleka nedosahují významu skupiny PSJ, i tak dosahují vysokých obrátů a jsou významnými zaměstnavateli v kraji. Podle obratu druhou největší stavební firmou v kraji je havlíčkobrodská společnost ROSS Holding, která se zabývá elektroinstalacemi a řízením staveb. V roce 2011 vytvořila obrát 1,1 mld. Kč s průměrným počtem zaměstnanců 360 osob. Stavební firma PKS INPOS ze Žďáru nad Sázavou, ve které bylo v roce 2011 průměrně zaměstnáno 300 osob, vykázala v roce 2011 obrát 800 mil. Kč.

Další velkou stavební společností v trebičském okrese je firma Ing. Bronislav Vala se sídlem v Hrotovicích, jež zaměstnává kolem 250 pracovníků. Podrobnější ekonomické ukazatele tato společnost nezveřejňuje, její obrát se v roce 2011 pohyboval 900 mil. Kč. Největším stavebním podnikem se sídlem v okrese Pelhřimov je společnost AGOS stavební a.s. Ta v roce 2012 vykázala obrát zhruba 320 mil. Kč s průměrným počtem zaměstnanců 160 osob.

V Kraji Vysočina je aktivní řada významných stavebních firem se sídlem v jiných krajích, které zde realizují různé, často dle finančního objemu významné zakázky. Není výjimkou, že na Vysočině mají velké české stavební společnosti dislokovány svoje organizační složky. Příkladem může být firma COLAS CZ s francouzským kapitálem, která sídlí v Praze, ale v Kraji Vysočina vyvíjí rozsáhlé aktivity a vlastní zde několik provozů souvisejících se stavební činností.

6.4 Zemědělství

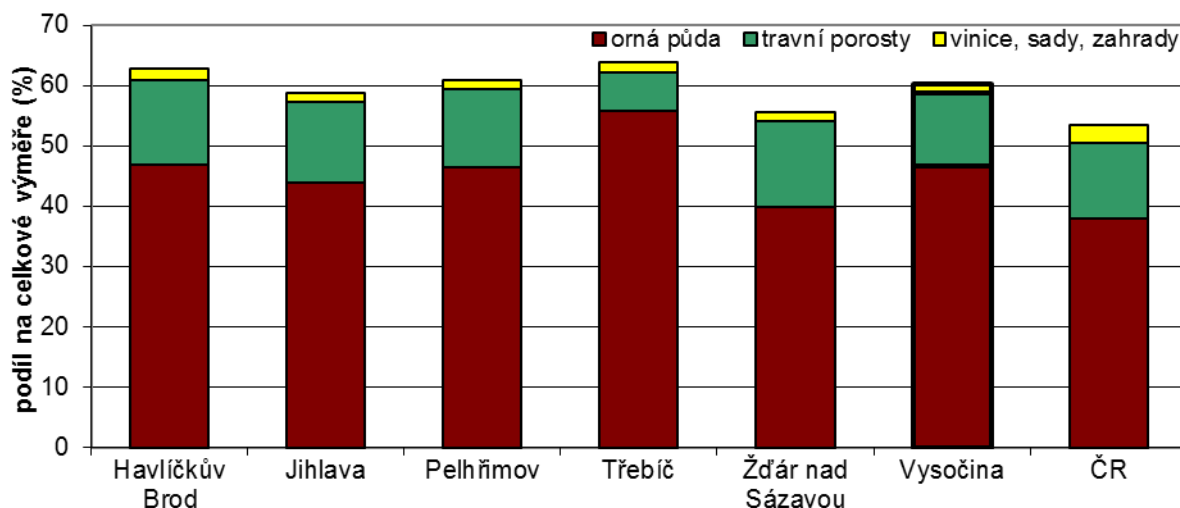
Zemědělství má v ekonomice státu nezastupitelné postavení, které plyne především z jeho základních funkcí, tj. nejen z ekonomické, ale i krajinotvorné, ekologické a sídelní. Jeho význam pro národní hospodářství nelze podceňovat také proto, že zemědělská půda pokrývá stále více než polovinu plochy České republiky (53,6 %). Z celkové plochy Kraje Vysočina tvoří zemědělská půda dokonce 60,3 %, zatímco nezemědělská 39,7 %. Podíl lesní půdy na území kraje je nižší než v republice a činí 30,5 %. Ze zemědělské půdy tvoří největší podíl půda orná (77,3 %). Procento zornění je tedy výrazně vyšší než republikový průměr (70,9 %). Nižší než v celé ČR je podíl plochy zatravněné – travní porosty tvoří 20,1 % plochy zemědělské půdy v kraji, v ČR 23,5 % - a rovněž vinice, sady a zahrady zabírají v kraji výrazně menší část zemědělské půdy než v ČR (3,4 %, ČR 7,7 %).

Tab. 6.4.1: Bilance půdy v okresech Kraje Vysočina (v ha) k 31. 12. 2012

Okresy	Výměra celkem (ha)	Zemědělská půda (ha)				Nezemědělská půda	
		celkem	z toho			celkem	z toho lesní půda
			orná půda	travní porosty	vinice, sady, zahrady		
Havlíčkův Brod	126 485	79 286	59 362	17 573	2 351	47 199	36 099
Jihlava	119 926	70 467	52 726	15 973	1 769	49 459	37 361
Pelhřimov	128 987	78 556	59 756	16 911	1 889	50 431	39 059
Třebíč	146 311	93 304	81 644	9 254	2 406	53 007	39 593
Žďár nad Sázavou	157 861	87 856	63 015	22 427	2 414	70 005	54 865
Kraj Vysočina	679 571	409 470	316 504	82 137	10 829	270 101	206 977
Podíl kraje na ČR	8,6	9,7	10,6	8,3	4,7	7,4	7,8

Zdroj dat: Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí České republiky, Praha 2013.

Obr. 6.4.1: Zemědělská půda – její struktura a podíl na celkové výměře okresů Kraje Vysočina k 31. 12. 2012

Zdroj dat: Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí České republiky, Praha 2013.

I když se většina území kraje nachází v klasickém terénu Českomoravské vrchoviny, kde jsou předpoklady pro intenzivní rozvoj zemědělství poněkud snižené, existují na úrovni okresů některé difference v bilanci půdy. Z převažujícího rázu krajiny se svým charakterem vyčleňuje jižní část okresu Třebíč, která patří do méně členitější, teplejší a pro zemědělskou výrobu příznivější Jevišovické pahorkatiny, a také střední a severní část okresu Havlíčkův Brod, která leží v Hornosázavské pahorkatině. Charakter těchto oblastí se odráží právě v bilanci půdy. Ze všech okresů Kraje Vysočina zabírá zemědělská půda největší část plochy právě v okrese Třebíč (63,8 %). Okres Třebíč je také charakteristický vysokým stupněm zornění (87,5 % zemědělské půdy je půda orná) a nízkým stupněm zatravnění (9,9 %). U ostatních okresů jsou zorněny zhruba ¼ zemědělské půdy a podíl trvalých

travních porostů představuje vždy více než pětinu zemědělské půdy. Výjimkou je okres Žďár nad Sázavou, kde je procento zornění nejnižší v kraji (71,7 %), zatímco travní porosty zabírají více než čtvrtinu zemědělské plochy (25,5 %) a nadprůměrný je rovněž stupeň zalesnění (34,8 % území okresu). Podíl vinic, sadů a zahrad je ve všech okresech téměř zanedbatelný a v žádném z nich nepřesahuje 4 % zemědělské půdy.

Z hlediska zastoupení jednotlivých výrobních oblastí se Kraj Vysočina výrazně liší od podmínek v celé ČR. Z celkem čtyř výrobních oblastí (kukuřičná, řepařská, bramborářská a horská) není v Kraji Vysočina zastoupena oblast kukuřičná. Nejvýraznější podíl na celkové výměře zemědělské půdy tvoří oblast bramborářská (92,0 %), zatímco v ČR je to mírně přes polovinu zemědělské půdy. Na oblast řepařskou, která v ČR pokrývá 34,3 %, připadá v Kraji Vysočina pouze 1,9 %. Nižší než republikový průměr (8,3 %) je v kraji podíl horské výrobní oblasti (6,1 %).

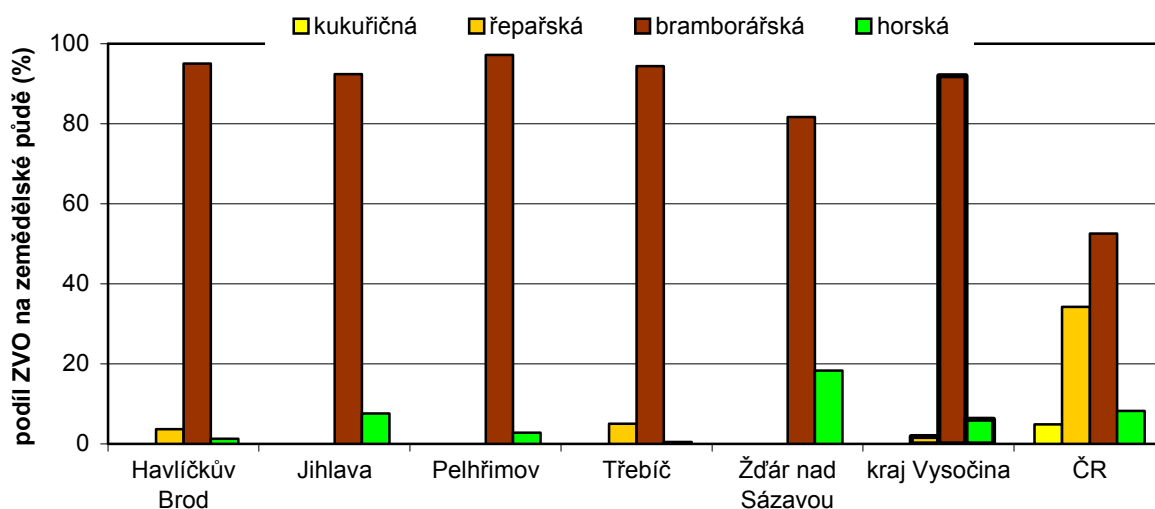
Tab. 6.4.2: Rozdělení zemědělské půdy v okresech Kraje Vysočina do výrobních oblastí k 31. 12. 2008

Území	Výrobní oblast					
	řepařská		bramborářská		horská	
	ha	%	ha	%	ha	%
Havlíčkův Brod	2 955	3,7	75 558	95,0	1 010	1,3
Jihlava	0	0,0	65 539	92,4	5 382	7,6
Pelhřimov	0	0,0	76 727	97,2	2 186	2,8
Třebíč	4 736	5,1	88 393	94,4	482	0,5
Žďár nad Sázavou	0	0,0	72 161	81,7	16 160	18,3
Kraj Vysočina	7 691	1,9	378 378	92,0	25 220	6,1
ČR	1 454 601	34,3	2 229 928	52,5	351 112	8,3

Pramen: Statistická ročenka půdního fondu ČR. ČZÚK Praha, 2009.

Výrobní oblast řepařská je rozvinuta v okrese Třebíč, kde do ní spadá 5,1 % plochy zemědělské půdy, a zasahuje rovněž do okresu Havlíčkův Brod (3,7 %). Více než 90 % zemědělské půdy u téměř všech okresů Kraje Vysočina spadá do výrobní oblasti bramborářské. Výjimkou je okres Žďár nad Sázavou, kde lze do bramborářské oblasti řadit 81,7 % a zbytek plochy zemědělské půdy patří do oblasti horské (18,3 %). Ve zbývajících okresech je horská výrobní oblast zastoupena podprůměrně ve srovnání s ČR, nejméně v okrese Třebíč (0,5 %).

Obr. 6.4.2: Podíl zemědělských výrobních oblastí (ZVO) na zemědělské půdě v okresech Kraje Vysočina k 31. 12. 2008

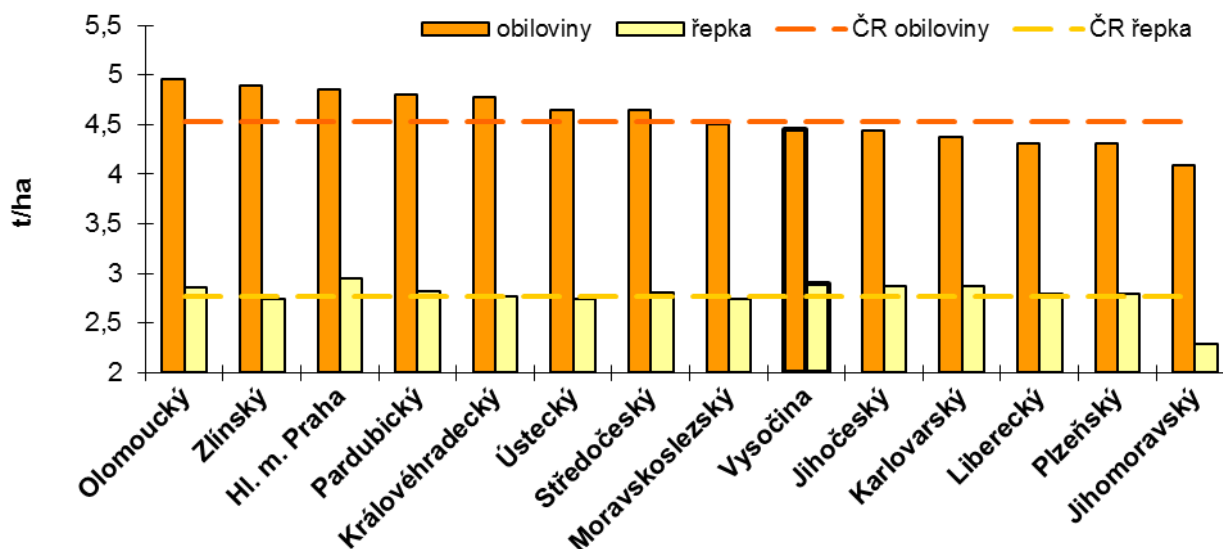

Pramen: Statistická ročenka půdního fondu ČR. ČZÚK Praha, 2009

K celkovému hodnocení přírodních podmínek pro zemědělství nepatří jen klima, nadmořská výška, sklonitost území a jeho expozice, ale i hloubka a skeletovitost půdního profilu. Všechna tato kritéria se pak promítají do tzv. **produkční schopnosti zemědělské půdy**. Podle této charakteristiky má území kraje podprůměrné přírodní podmínky pro rostlinnou výrobu.

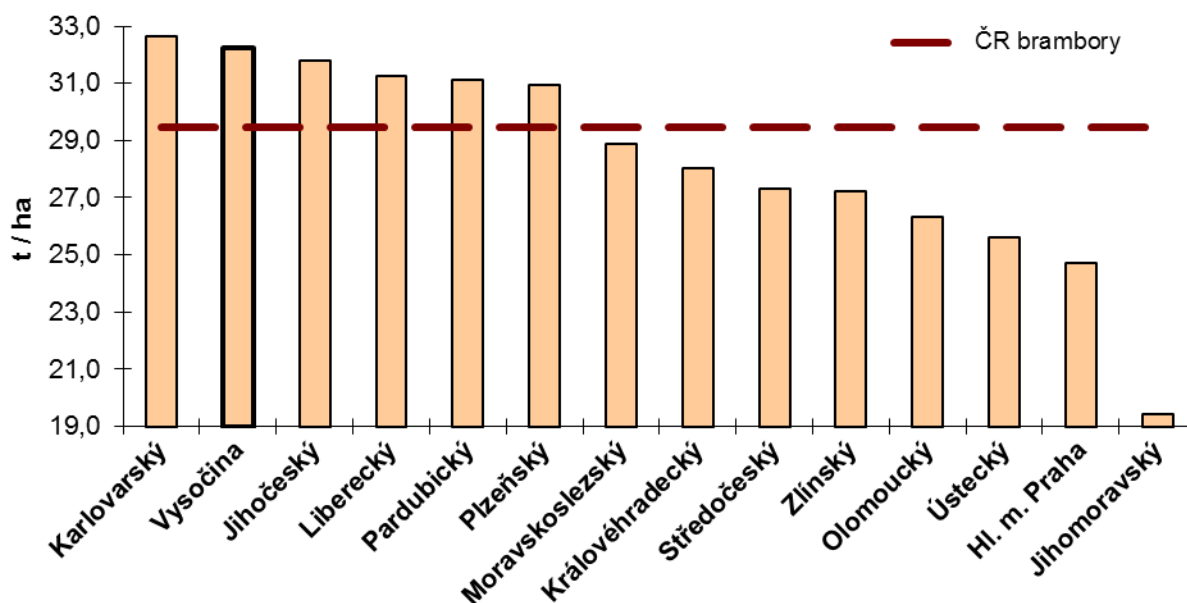
Nízká produkční schopnost půdy na Vysočině se odráží také v nízkých hektarových výnosech u některých důležitých zemědělských plodin. Produkce obilovin v tunách na hektar byla v roce 2012 v Kraji Vysočina šestá nejnížší ze všech krajů. Při pohledu na hektarové výnosy řepky nejsou mezi regiony velké rozdíly. Vysočina se v tomto ohledu pohybovala v roce 2012 lehce nad průměrem ČR. Velmi vhodné se tak z pohledu zdejších přírodních podmínek jeví především pěstování brambor, kde se Vysočina ve výnosech zařadila na druhé místo mezi všemi kraji České republiky (viz obr. 6.4.4.).

Obr. 6.4.3: Hektarové výnosy obilovin a řepky v krajích ČR v roce 2012

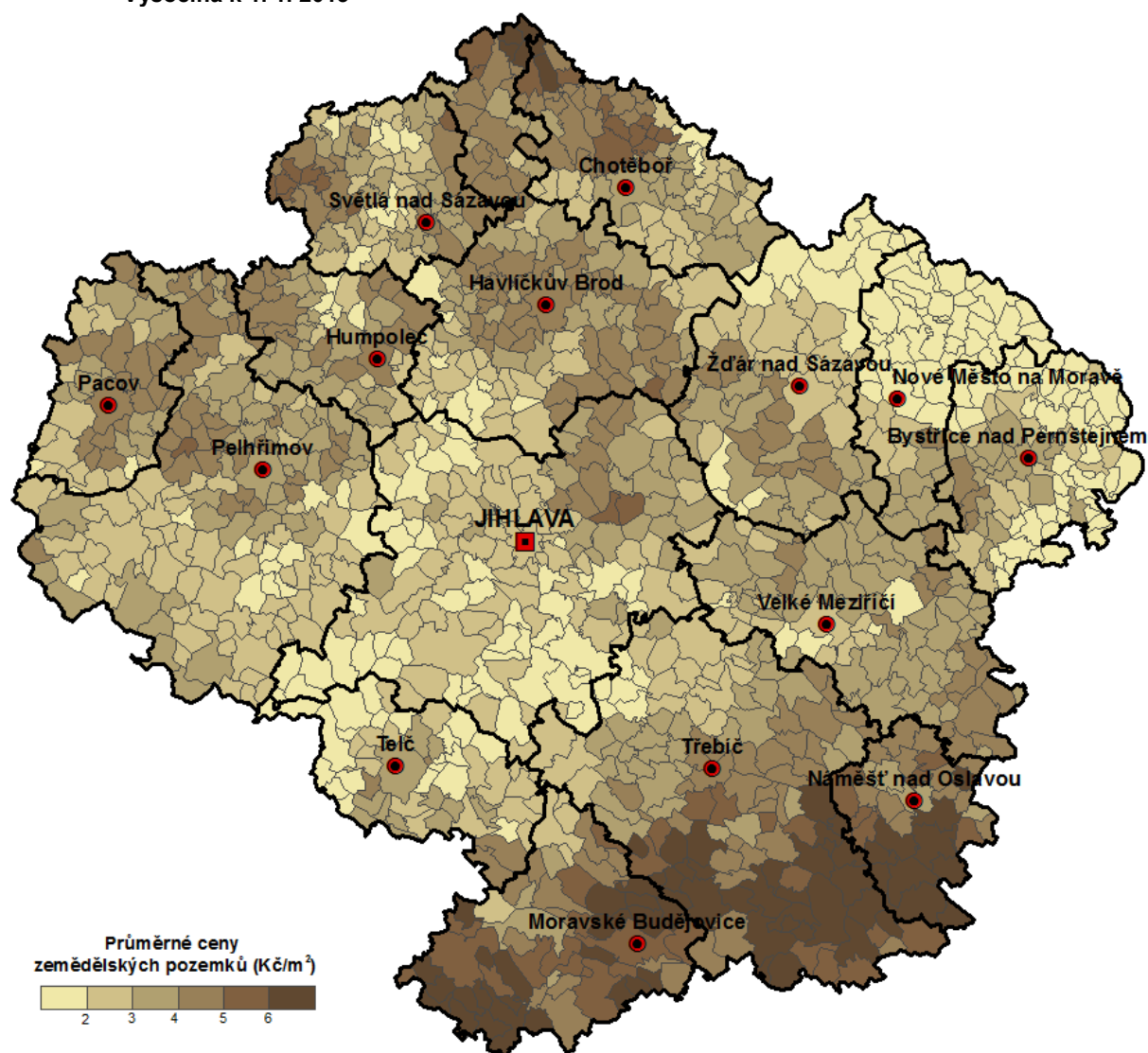
Zdroj dat: Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin za rok 2012. ČSÚ Praha, 2013.

Obr. 6.4.4: Hektarové výnosy brambor v krajích ČR v roce 2012

Zdroj dat: Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin za rok 2012. ČSÚ Praha, 2013.

Obr. 6.4.5: Průměrné základní ceny zemědělských pozemků (Kč/m²) dle katastrálních území Kraje Vysočina k 1. 1. 2013

Pozn.: Ve znění pozdějších úprav zákona

Zdroj dat: Vyhláška 412/2008 Sb., o stanovení seznamu katastrálních území s přiřazenými průměrnými základními cenami zemědělských pozemků. MZe.

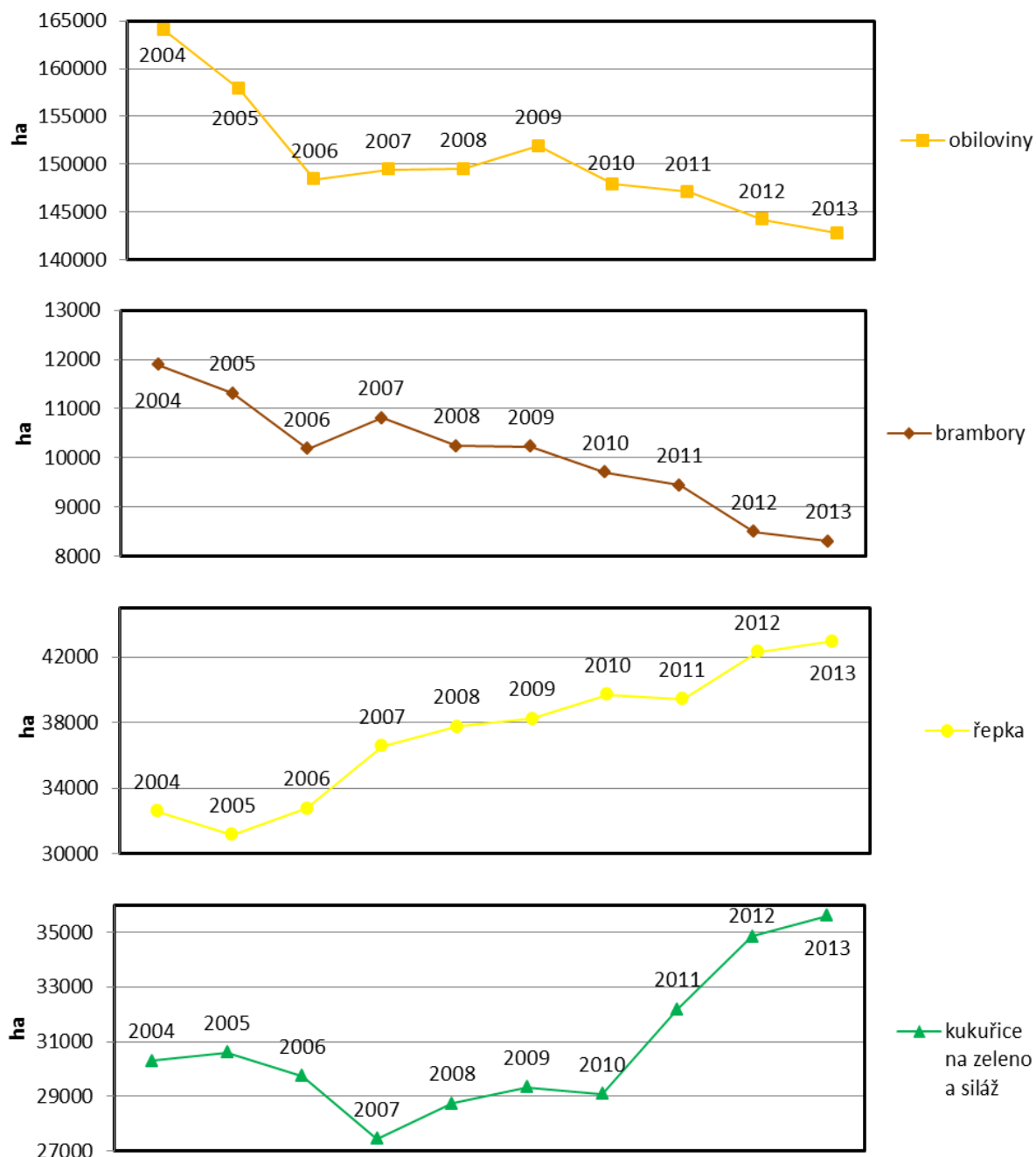
V Kraji Vysočina dochází postupně ke snižování velikosti osevních ploch, mezi lety 2005 a 2012 to bylo o 13,8 tis. ha (4,8 %). Snižování ploch osevů bylo ve sledovaném období v kraji méně výraznější než v ČR (6,8 %). Podle velikosti osevních ploch dominují na Vysočině v rostlinné výrobě **obiloviny**, jejichž podíl na celkové osevní ploše v roce 2013 činil 51,6 %, což však bylo výrazně méně než průměrná hodnota za ČR (57,7 %). V zastoupení jednotlivých druhů obilovin dominovala pšenice. Mezi roky 2005 a 2013 došlo v kraji ke snížení osevních ploch obilovin o 9,5 % (v ČR o 10,4 %), podíl Kraje Vysočina na celkové osevní ploše obilnin v ČR v roce 2013 představoval 10,0 %.

Vzhledem k přírodním podmínkám a také tradici se na území kraje pěstují okopaniny, především brambory. V Kraji Vysočina se nachází více než třetina všech osevních ploch brambor v ČR. Zejména v okresech Havlíčkův Brod a Pelhřimov jejich podíl na orné půdě výrazně převyšuje celostátní průměr. Ve srovnání s rokem 2005 došlo v roce 2013 v Kraji Vysočina ke snížení osevních ploch brambor o 3 008 ha, tj. o 26,6 % (v ČR o 35,7 %).

Významnými jsou pro zemědělství Kraje Vysočina rovněž technické plodiny, jejichž osevní plochy v roce 2013 pokrývaly 17,5 % celkové výměry osevních ploch. U těchto plodin dochází meziročnímu nárůstu osevu, přičemž mezi lety 2005 a 2013 to bylo celkem o 15,1 % (v ČR o 19,1 %). Zvýšený zájem zemědělců o technické plodiny je způsoben legislativním opatřením, které nařizuje zvýšení biosložky v pohonných hmotách.

Nové ekonomické podmínky se v období transformace projevily některými výraznými změnami v rostlinné výrobě, mezi něž patří především snížení podílu pícnin na orné půdě v důsledku snížení početního stavu skotu, avšak v souvislosti s rozvojem alternativních zdrojů energie dochází v posledních letech k opětovnému nárůstu. Podíl kraje na ČR činil v roce 2013 u pícnin 17,0 %. Od roku 2005 byly osevní plochy pícnin na Vysočině zvýšeny o 0,5 %, zatímco v ČR došlo k poklesu o 11,3 %. Nejvýznamnější podíl v rámci pícnin představuje pěstování kukuřice na zeleno a siláž, významné postavení si stále udržuje jetel červený, jehož osevní plocha v roce 2013 na území kraje představovala čtvrtinu osevů této plodiny v celé ČR.

Obr. 6.4.6: Vývoj osevních ploch vybraných plodin v Kraji Vysočina v letech 2004 - 2013 (v letech 2002 – 2004 dle hranic kraje před 1. 1. 2005)

Pramen: Soupis ploch osevů k 31.5.2004 - 2013. ČSÚ Praha, 2004 – 2013.

Tab. 6.4.3: Srovnání struktury osevních ploch vybraných plodin v Kraji Vysočina k 31.5.2005 a 31.5.2013

Plodina	31.5.2005		31.5.2013		Index 13/05 v %	
	ha	podíl na ČR (v %)	ha	podíl na ČR (v %)	Vysočina	ČR
obiloviny	157 875	9,9	142 801	10,0	90,5	89,6
z toho pšenice	67 699	8,3	74 721	9,0	110,4	101,1
ječmen	64 615	12,4	46 052	13,2	71,3	66,9
luskoviny	4 974	12,7	2 327	13,0	46,8	45,5
okopaniny	11 574	11,2	8 638	10,0	74,6	83,7
z toho brambory	11 309	31,3	8 301	35,8	73,4	64,3
technické plodiny	42 096	10,1	48 444	9,8	115,1	119,1
z toho řepka	31 162	11,7	42 932	10,3	137,8	156,8
mák	5 149	11,5	3 779	18,7	73,4	45,4
len setý přadný	1 668	37,1	13	0,9	0,8	33,6
pícniny na orné půdě	73 603	15	73 995	17,0	100,5	88,7
z toho kukuřice na zeleno a siláž	30 601	14,5	35 598	16,3	116,3	103,9
jetel červený	12 776	22,2	11 147	25,7	87,2	75,3
osevní plocha úhrnem	290 511	10,9	276 686	11,2	95,2	93,2

Pramen: Soupis ploch osevů k 31.5.2005 a 31.5.2013. ČSÚ Praha, 2005 a 2013.

Pro zemědělství Kraje Vysočina je více než rostlinná výroba důležitá **výroba živočišná**. Po roce 1990 byl však chov dobytka poznamenán výrazným snížením početních stavů, a to zejména **skotu**. Přesto byl tento pokles v Kraji Vysočina nejnižší v ČR a kraj si tak v rámci celé ČR ponechal specializaci na chov skotu.

Přírodní podmínky předurčily Kraji Vysočina specializaci na chov dobytka, což mělo za následek rozvoj mlékáren a masokombinátů na území kraje již na konci 19. století. Na celkovém počtu kusů skotu i prasat v ČR se Vysočina v roce 2013 podílela 15,6 %, na počtu kusů prasat dominuje okres Třebíč. Stavy prasat jsou meziročně poměrně rozkolísané, neboť v roce 2007 byl v kraji evidován nejvyšší počet kusů za posledních 7 let, následující roky však dochází k výraznému poklesu (viz obr. 6.4.7). Stavy drůbeže se propadaly až do roku 2006, další dva roky počet kusů drůbeže na Vysočině mírně rostl, ovšem další významný propad byl zaznamenán od roku 2009, kdy počty drůbeže klesly téměř o dvě třetiny. Stále oblíbenější se u českých chovatelů stávají ovce, v Kraji Vysočina stavy ovcí za celé sledované období kontinuálně rostou.

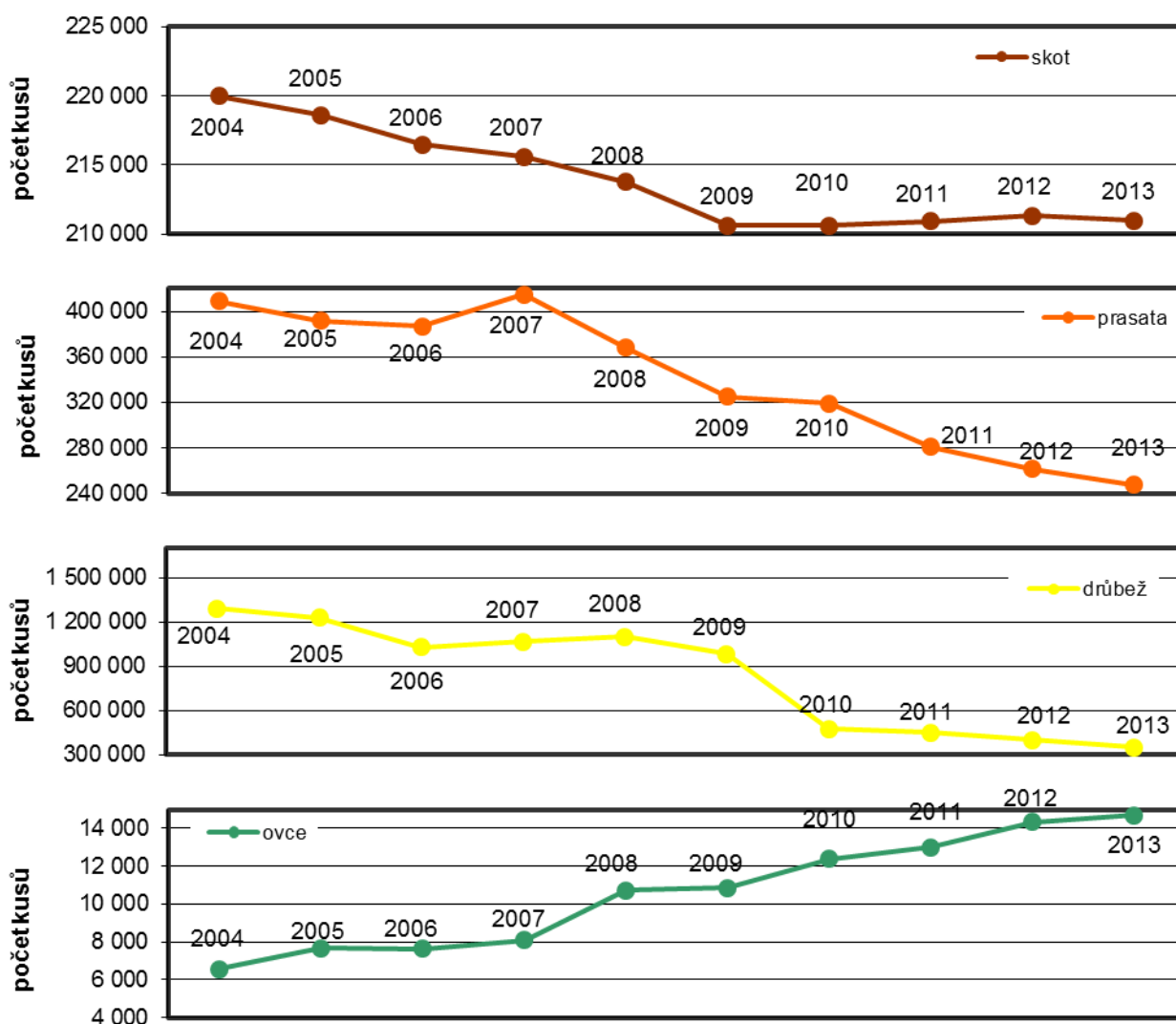
Tab. 6.4.4: Srovnání stavu hospodářských zvířat v Kraji Vysočina k 1. 4. 2005 a 1. 4. 2013

Hospodářská zvířata	1.4.2005		1.4.2013		Index 13/05 v %	
	kusy	podíl na ČR v %	kusy	podíl na ČR v %	Vysočina	ČR
skot	218 625	15,6	211 000	15,6	96,5	96,8
z toho krávy	86 364	15,1	83 162	15,1	96,3	96,2
prasata	391 482	13,6	247 277	15,6	63,2	55,2
z toho prasnice	30 245	13,0	17 097	16,7	56,5	44,0
ovce	7 655	5,5	14 706	6,7	192,1	157,3
drůbež	1 231 383	4,9	348 964	1,5	28,3	91,7

Pramen: Soupis hospodářských zvířat k 1. 4. 2005 a 1. 4. 2013. ČSÚ Praha, 2005, 2013.

V souvislosti s významným zastoupením chovu skotu, dominuje Kraj Vysočina v produkci mléka. Na Vysočině bylo v roce 2011 vyrobeno 460 mil. litrů mléka. To bylo nejvíce ze všech krajů ČR, přičemž podíl Kraje Vysočina na celkové produkci mléka v ČR činil 17,3 %.

Obr. 6.4.7: Vývoj stavu skotu, prasat, drůbeže a ovcí v Kraji Vysočina v období 1. 4. 2004 – 1. 4. 2013 (v letech 2003 – 2004 dle hranic kraje před 1. 1. 2005)

Pramen: Soupis hospodářských zvířat 2004 – 2013 (k 1. 4.). ČSÚ Praha, 2004 – 2013.

Z hlediska subjektů působících v zemědělství Kraje Vysočina mají na zemědělské výrobě rozhodující podíl stále především transformovaná **zemědělská družstva** a dále různé obchodní společnosti typu a.s., s.r.o. apod., které vznikly privatizací bývalých státních statků a částí zemědělských družstev a od druhé poloviny devadesátých let lze sledovat nárůst jejich počtu na úkor zemědělských družstev. Podniky fyzických osob (samostatně hospodařící rolníci - SHR) mají stejně jako v celé ČR spíše doplňkový význam. Podle zaměření zemědělské výroby vykazuje nejvíce zemědělských podniků kombinaci rostlinné a živočišné výroby. Větší specializaci jen na některou část zemědělské výroby je možné sledovat především u menších výrobních jednotek, zvláště pak typu SHR.

6.5 Lesnictví

Lesnictví se na rozdíl od zemědělství vyznačuje zejména dlouhodobostí svého hospodaření. Veškeré procesy, ať přírodní nebo vyvolané lidskou činností, se v lesním prostředí téměř vždy projevují s určitým zpožděním. Z toho plyne potřeba vynaložit větší úsilí při odstraňování následků chybných kroků a opatření. Význam lesního hospodářství jako dodavatele suroviny z obnovitelného přírodního zdroje stále vzrůstá.

Tab. 6.5.1: Přehled základních údajů o lesích v krajích České republiky k 31. 12. 2011

Kraj	Lesnatost (%)	Porostní plocha celkem (ha)	Hospod. lesy (%)	Ochranné lesy (%)	Lesy zvláštního určení (%)	Jehličnaté lesy (%)	Porostní zásoba (tis. m ³ b.k.)	Zásoba (m ³ b.k./ha)
Praha	9,3	4 628	0,3	8,7	90,9	34,1	844,96	183,5
Středočeský	27,2	299 560	73,5	2,7	23,8	70,8	70 298,97	237,5
Jihočeský	36,9	370 839	79,3	1,5	19,3	86,1	106 363,02	290,5
Plzeňský	38,9	294 478	81,6	1,4	17,0	85,7	77 477,96	265,8
Karlovarský	42,2	139 800	50,3	3,1	46,6	83,3	35 174,08	254,5
Ústecký	29,4	157 060	48,5	7,1	44,4	58,1	27 437,52	176,7
Liberecký	42,7	135 160	63,4	8,5	28,1	79,1	30 132,08	225,0
Královéhradecký	30,4	144 461	67,4	8,4	24,3	76,4	37 175,60	259,7
Pardubický	28,8	130 250	87,3	0,9	11,8	80	36 084,61	281,5
Vysočina	29,7	202 049	92,8	0,6	6,7	88,5	65 000,75	325,2
Jihomoravský	27,3	196 716	63,6	2	34,5	49,3	46 840,00	240,3
Olomoucký	34,1	179 599	75,7	3,1	21,3	68,7	50 291,54	283,1
Zlínský	39,0	154 372	89,1	0,1	10,9	56,6	47 348,99	309,5
Moravskoslezský	34,5	186 964	83,2	0,8	16,0	69,7	52 509,77	284,9
Česká republika	32,9	2 595 936	74,7	2,7	22,6	74,4	682 979,83	266,1

Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2012

Tab. 6.5.2: Základní údaje o lesích v obvodech obcí s rozšířenou působností (ORP) k 31. 12. 2011

ORP	Lesnatost (%)	Plocha dřevin				Střední věk porostu	Porostní zásoba (m³b.k./ha)
		jehličnaté		listnaté			
		ha	%	ha	%		
Bystřice nad Pernštejnem	32,7	9 706	85,4	1 534	13,5	64,0	323,3
Havlíčkův Brod	23,8	13 117	87,4	1 736	11,6	61,3	309,0
Humpolec	30,6	6 291	90,2	612	8,8	67,7	330,2
Chotěboř	29,0	7 991	83,7	1 478	15,5	62,3	314,1
Jihlava	30,5	25 246	89,9	2 590	9,2	64,2	353,6
Moravské Budějovice	24,1	8 035	80,7	1 760	17,7	58,6	276,5
Náměšť nad Oslavou	32,5	4 674	68,1	2 089	30,4	66,0	247,4
Nové Město na Moravě	35,4	9 669	93,2	642	6,2	60,0	325,7
Pacov	29,7	6 440	92,4	459	6,6	73,4	402,0
Pelhřimov	29,0	21 674	90,2	2 092	8,7	68,3	369,5
Světlá nad Sázavou	35,4	9 180	89,4	1 014	9,9	67,6	357,6
Telč	30,8	8 051	89,7	848	9,4	62,0	327,4
Třebíč	26,3	17 750	80,7	3 850	17,5	61,5	261,1
Velké Meziříčí	27,7	11 867	90,6	1 087	8,3	55,9	275,6
Žďár nad Sázavou	39,9	17 207	92,8	1 198	6,5	63,9	359,7
Vysočina	29,7	176 898	88,5	22 989	11,5	63,6	325,2

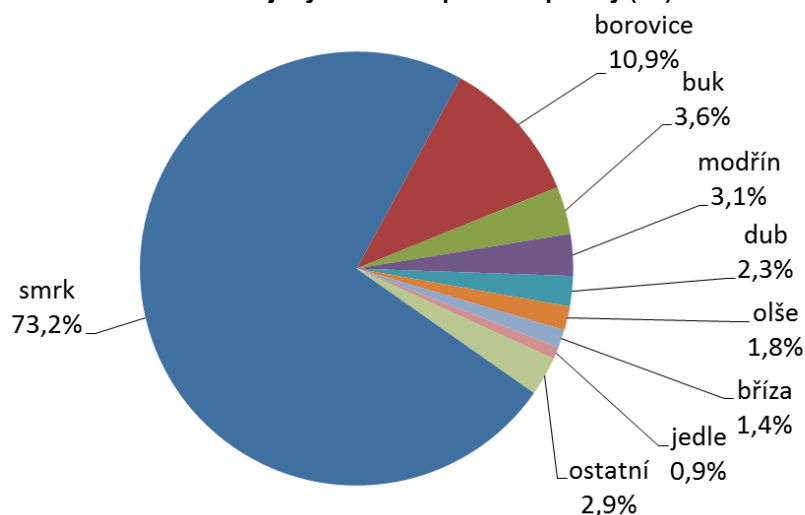
Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2012

Průměrná lesnatost Kraje Vysočina dosahuje 29,7 % a je tedy o něco nižší než činí celostátní průměr (32,9 %). Nejvíce zalesněná území se nacházejí zejména na území Žďárských a Jihlavských vrchů, naopak velmi nízká lesnatost je v některých níže položených a méně členitých územích. Nejvyšší lesnatost vykazuje správní obvod ORP Žďár nad Sázavou (39,9 %). Nejméně zalesněno je ve správních obvodech ORP Havlíčkův Brod (23,8 %) a Moravské Budějovice (24,1 %). V absolutních číslech je největší výměra lesních porostů ve správním obvodu ORP Jihlava (27 836 ha), nejmenší pak ve správním obvodu ORP Náměšť nad Oslavou (6 763 ha).

Ve srovnání s celostátním průměrem je na území Kraje Vysočina nižší zastoupení lesů zvláštního určení, průměr pro celou ČR činí 22,6 %, kdežto v kraji je tento podíl pouze 6,7 %. V rámci nové kategorizace lesů podporuje stát mimoprodukční funkce lesa mimo jiné tím, že lesy ochranné a lesy zvláštního určení nejsou předmětem daně z nemovitostí. Průměrná zásoba dřevní hmoty na 1 ha porostní půdy je v Kraji Vysočina mnohem vyšší než celostátní průměr a dosahuje nejvyšší hodnoty mezi kraji České republiky.

Podle druhového složení mají převahu v lesích Kraje Vysočina jednoznačně jehličnaté dřeviny, jejichž podíl je zde nejvyšší ze všech krajů ČR. Dominantní dřevinou mezi jehličnany je smrk (73,2 %), následuje borovice (10,9 %), modřín (3,1 %) a jedle (0,9 %). Z listnatých dřevin je nejvíce zastoupen buk (3,6 %), dále dub (2,3 %), olše (1,8 %) a bříza (1,4 %). Zastoupení jehličnanů výrazně stoupá s nadmořskou výškou, takže vyšší podíl listnatých dřevin se nachází především v nižších polohách nebo podél vodních toků. Lesní společenstva zejména na návětrných stranách bývají často poškozena dálkovým přenosem škodlivin v ovzduší. Vzhledem ke skutečnosti, že jsou vyšším podílem zastoupeny smrkové monokultury, mají lesní porosty vyšší citlivost vůči některým druhům kalamit (především větrné).

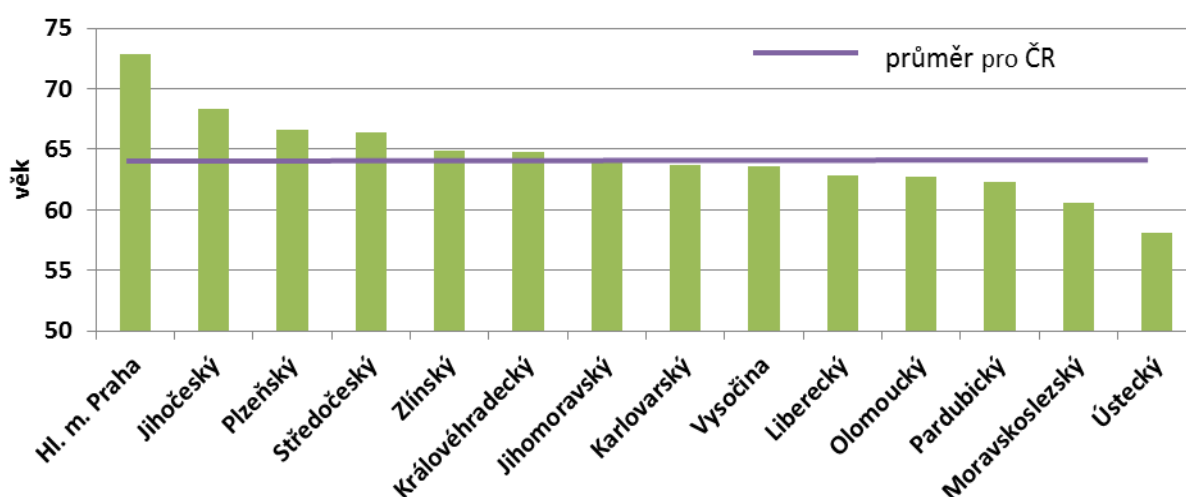
Obr. 6.5.1 : Druhá skladba lesů v Kraji Vysočina dle porostní plochy (ha) k 31. 12. 2011

Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2012.

Průměrné stáří lesních porostů v Kraji Vysočina je 63,6 let, což je mírně pod úrovní průměru ČR (64,4 let). V rámci kraje však existují značné regionální rozdíly. Nejvyšší střední věk lesního porostu je na Pacovsku, kde dosahuje v průměru 73,4 let. Naproti tomu ve správním obvodu ORP Velké Meziříčí je to jen 55,9 let.

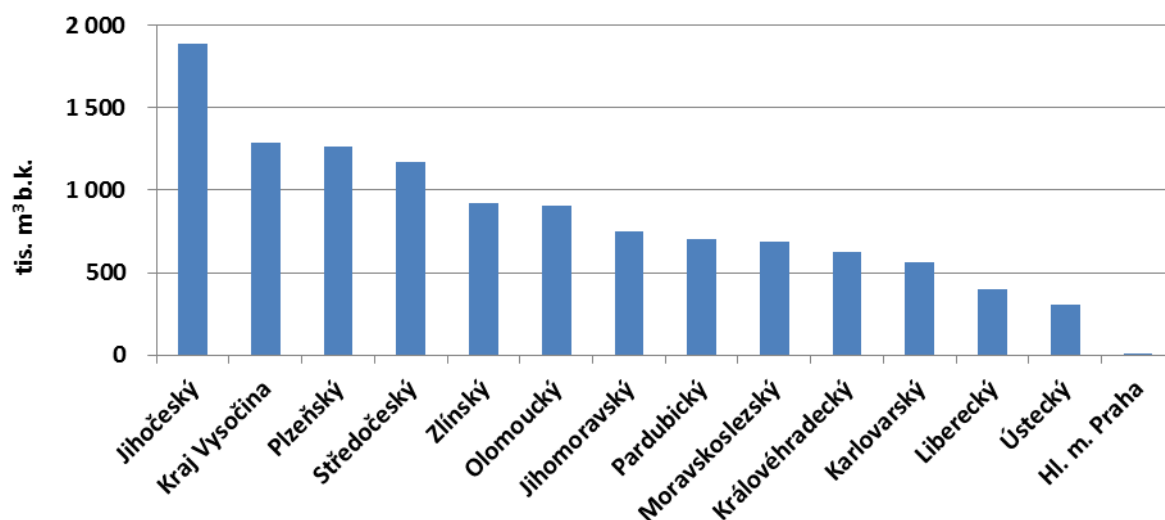
Obr. 6.5.2: Průměrný věk lesů všech kategorií v krajích ČR k 31. 12. 2011

Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2012

Těžba v Kraji Vysočina činila v roce 2011 absolutně 1 284 298 m³ dřevní hmoty, což tvořilo 11,2 % z celkové těžby v České republice. V těžbě dřeva se tak Vysočina umístila na druhém místě za krajem Jihočeským.

Obr. 6.5.3: Těžba dřeva v krajích ČR v roce 2011

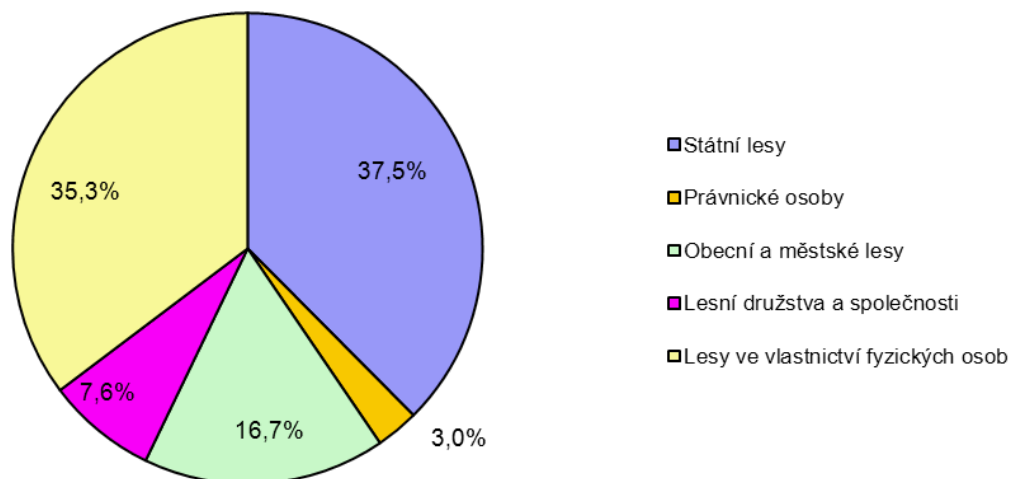

Zdroj dat: Lesnictví a myslivost v roce 2011. ČSÚ Praha, 2012

Po roce 1990 se výrazně změnila držba lesů a jejich vlastnictví. Do roku 1990 naprosto převládala v České republice držba státní, která byla 95,8 %, tehdejší JZD patřilo 4,1 % lesů a jen 0,1 % lesů bylo soukromých. V současnosti v České republice nadále převládá podíl lesů státních, který činí 60 % porostní plochy, pro Kraj Vysočina 37,5 %. Podíl lesů ve vlastnictví fyzických osob je v Kraji Vysočina 35,3 %, což je výrazně vyšší podíl než v ČR (19,3 %).

Právo hospodařit s lesy ve vlastnictví státu má několik státních organizací, přičemž přední postavení mají Lesy ČR s. p., které spravují téměř 83,9 % rozlohy státních lesů (na Vysočině 99,7 %).

Obr. 6.5.4: Struktura typů vlastníků lesů v Kraji Vysočina k 31. 12. 2011

Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2012

Na lesnickou výrobu v Kraji Vysočina navazují významné dřevozpracující či papírenské provozy, z nichž do mnohých vstoupili zahraniční investoři. Jedná se např. o společnosti: Dřevozpracující družstvo v Lukavci, Stora Enso Wood Products Ždírec s.r.o. ve Ždírci nad Doubravou, KRONOSPAN CR, spol. s r.o. v Jihlavě, DH Dekor spol. s r.o. v Humpolci, Masonite CZ spol. s r.o. v Jihlavě, SAPELI a.s. v Polné, SWN Moravia, s.r.o. v Mladoňovicích, Lesní společnost Ledeč nad Sázavou a.s. a Dřevozpracující výrobní družstvo v Jaroměřicích nad Rokytnou.

Z papírenských podniků jmenujme např. společnosti: CEREPA, a. s. v Červené Řečici, MANN + HUMMEL (CZ) s.r.o. v Nové Vsi, Huhtamaki Česká republika, a.s. v Přibyslavicích a Model Obaly a.s., Moravské Budějovice.

Myslivost

Orgány státní správy myslivosti provádí opatření, která vedou k zachování všech druhů zvěře v přírodě a ochraně a podpoře geograficky původních druhů. Cílem je zachování rovnováhy mezi stavy zvěří a prostředím, udržování přírodní kvality genofondu zvěře, zvyšování chovné kvality zvěře a úprava stavů zvěře na optimální stav.

V Kraji Vysočina existuje celkem 522 honiteb, které jsou spravovány buď v režii vlastníka nebo v rámci honebního společenstva. Celková výměra honební plochy činí 618 303 ha, na kterých provozuje myslivost 8 107 držitelů platných loveckých lístků. Zaregistrováno je 2 854 lovecky upotřebitelných psů. Podrobnější údaje za obvody obcí s rozšířenou působností (ORP) přináší následující tabulka.

Tab. 6.5.3: Základní údaje o myslivosti ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina k 31. 3. 2013

ORP	Počet honiteb		Celková výměra honební plochy		Počet držitelů platných loveckých lístků	
	absolutně	%	ha	%	absolutně	%
Bystřice nad Pernštejnem	25	4,8	30 091	4,9	452	5,6
Havlíčkův Brod	52	10,0	58 630	9,5	843	10,4
Humpolec	17	3,3	20 841	3,4	237	2,9
Chotěboř	23	4,4	27 907	4,5	438	5,4
Jihlava	74	14,2	81 060	13,1	993	12,2
Moravské Budějovice	26	5,0	37 885	6,1	536	6,6
Náměšť nad Oslavou	20	3,8	18 077	2,9	316	3,9
Nové Město na Moravě	28	5,4	29 351	4,7	348	4,3
Pacov	15	2,9	21 618	3,5	274	3,4
Pelhřimov	52	10,0	77 892	12,6	926	11,4
Světlá nad Sázavou	23	4,4	24 340	3,9	297	3,7
Telč	29	5,6	29 181	4,7	329	4,1
Třebíč	64	12,3	79 048	12,8	987	12,2
Velké Meziříčí	41	7,9	41 901	6,8	660	8,1
Žďár nad Sázavou	33	6,3	40 481	6,5	471	5,8
Vysočina	522	100	618 303	100	8 107	100

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, OLVHZ 2013

Z hlediska vhodného přírodního prostředí pro zvěř se na většině území Kraje Vysočina nachází honitby s dobrými předpoklady pro chov srnčí zvěře, dříve zde byly i podmínky pro chov drobné polní zvěře. V některých honitbách lze hovořit o podmínkách vhodných pro chov černé zvěře, jejíž početní stavy v posledních letech vlivem špatné spolupráce myslivců s podnikatelskými subjekty a v důsledku nedodržování správných chovatelských zásad nebezpečně narůstají. Divočáci mohou představovat vážné nebezpečí nejen působením škod na zemědělských plodinách, ale i zvýšeným tlakem na ostatní druhy v přírodě volně žijících živočichů. Oblasti s výskytem jelení, daňčí a mufloní zvěře nejsou v Kraji Vysočina příliš rozsáhlé.

6.6 Hospodaření obcí

Po mírném nárůstu příjmů rozpočtů obcí v roce 2010 došlo v následujících letech ke zhoršení situace. Celkové konsolidované příjmy obcí v kraji činily v roce 2012 asi 8,9 miliardy Kč, což znamená pokles o téměř 1,5 mld. Kč oproti roku 2011. Největší pokles byl zaznamenán v obcích na Havlíčkovobrodsku. Celkově příjmy obcí na Vysočině přesáhly výdaje o 80 mil. Kč. Největší rezervy (48 mil. Kč) zaznamenali obce na Havlíčkovobrodsku, naopak v okrese Jihlava zaznamenaly obecní rozpočty schodek.

Tabulka 6.6.1 podává informaci také o daňových příjmech obcí za okresy a kraj. Ty v roce 2012 v souhrnu představovaly zhruba třetinu celkových příjmů obcí. Dále obce naplňovaly svůj rozpočet z účelových dotací, z příjmů z vlastní činnosti či z různých poplatků. Výdaje obcí se dělí na neinvestiční a kapitálové (investiční). V roce 2012 představovaly průměrné kapitálové výdaje v obcích Kraje Vysočina 31,8 % všech výdajů, přičemž nejvyšší podíl kapitálových výdajů byl evidován u obcí

okresu Žďár nad Sázavou (35,8 %). V okrese Pelhřimov byl v rámci Kraje Vysočina vykázán podíl kapitálových výdajů obcí v průměru nejnižší.

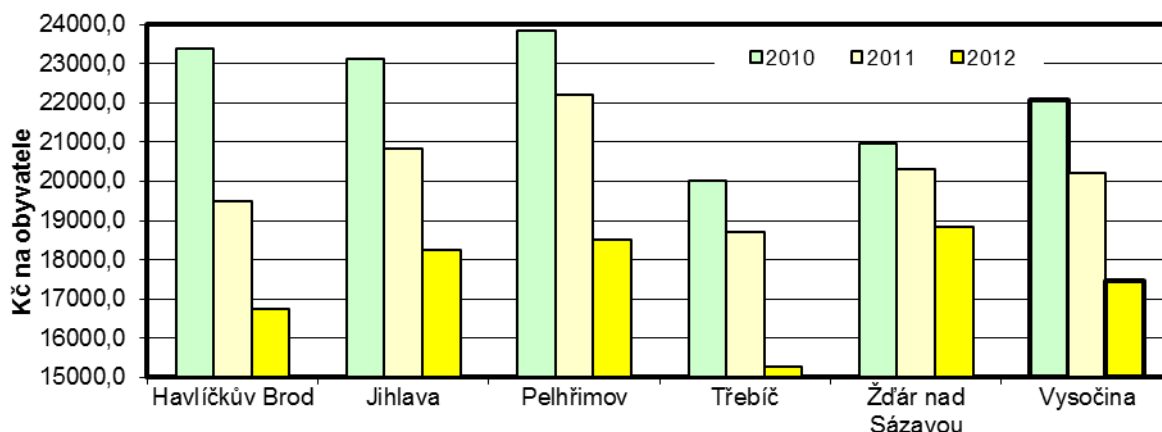
Tab. 6.6.1: Příjmy a výdaje obcí (v tis. Kč) v souhrnu za okresy Kraje Vysočina v roce 2012

Okres	Celkové příjmy (tis. Kč)	Příjmy z daní (tis. Kč)	Podíl příjmů z daní (%)	Rozdíl příjmů a výdajů (tis. Kč)	Podíl kapitálových výdajů (%)
Havlíčkův Brod	1 590 206	884 834	55,6	48 791	29,4
Jihlava	2 047 024	1 092 532	53,4	-3 627	33,8
Pelhřimov	1 340 530	703 922	52,5	5 017	27,8
Třebíč	1 722 280	1 103 516	64,1	7 986	29,7
Žďár nad Sázavou	2 234 655	1 137 273	50,9	20 967	35,8
Vysočina	8 934 696	4 922 078	55,1	79 135	31,8

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, Odbor ekonomický

Poklesy příjmů obcí se projeví rovněž v přepočtu na jednoho obyvatele, jak ukazuje obr. 6.6.1. V roce 2012 byly příjmy obcí na jednoho obyvatele největší v okresech Pelhřimov a Havlíčkův Brod. Naopak již několik let dostávají na jednoho obyvatele nejméně obce v okrese Třebíč.

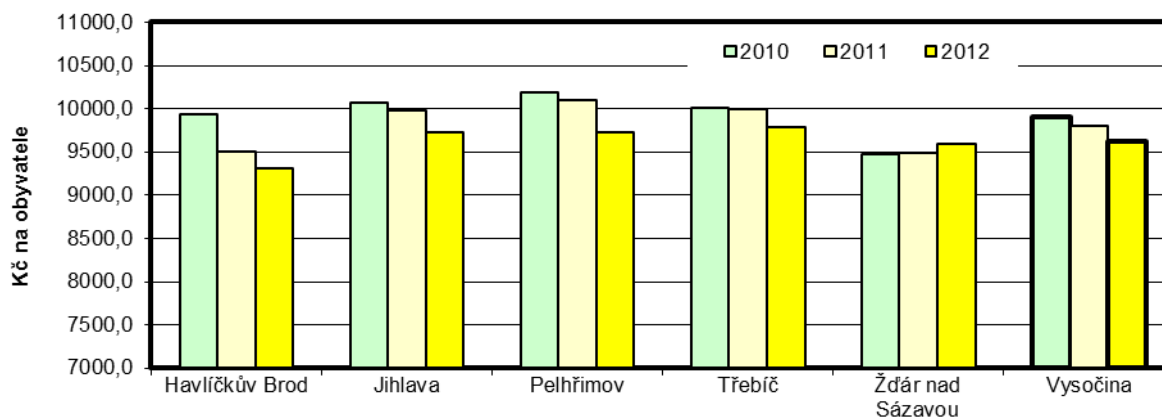
Obr. 6.6.1: Průměrné celkové příjmy obcí za okresy Kraje Vysočina přepočtené na 1 obyvatele středního stavu v roce 2010, 2011 a 2012

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, Odbor ekonomický

V roce 2010 až 2012 plynuly peníze z daní do pokladen obcí v průměru nejvíce v okrese Jihlava a Pelhřimov. V přepočtu na střední stav obyvatel vykázaly v roce 2012 nejnižší daňové příjmy obce na Žďársku, a to i přesto, že zde byl zaznamenán nízký meziroční pokles příjmů z daní.

Obr. 6.6.2: Průměrné daňové příjmy obcí za okresy Kraje Vysočina přepočtené na 1 obyvatele středního stavu v roce 2009 a 2011

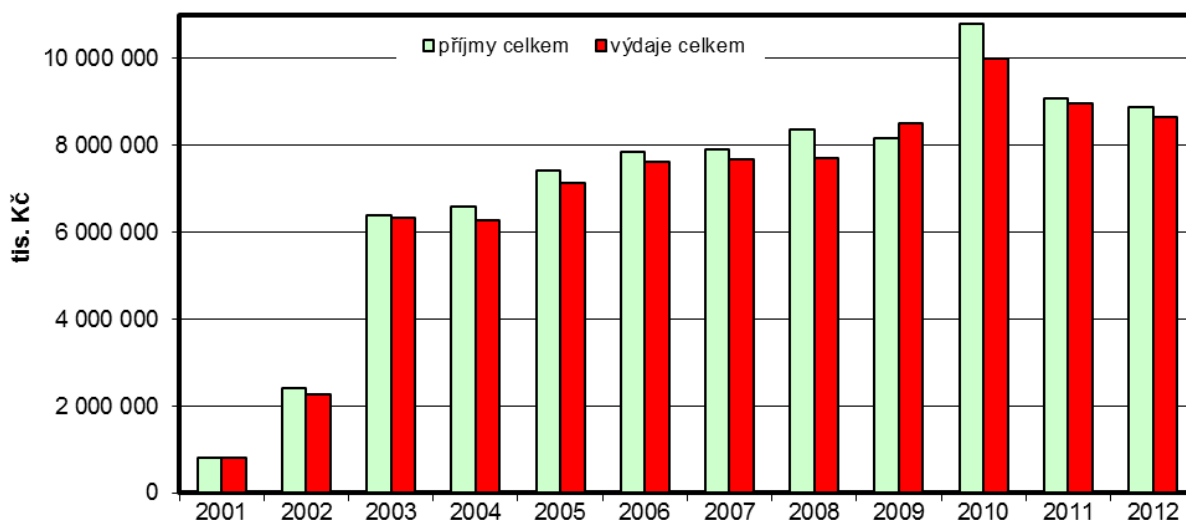

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, Odbor ekonomický

6.7 Hospodaření Kraje Vysočina

Zastupitelstvo Kraje Vysočina od svého ustavení každoročně projednává návrh rozpočtu kraje, což představuje jeden z nejdůležitějších schvalovacích procesů v průběhu kalendářního roku. Výše i struktura příjmů a výdajů krajského rozpočtu se od roku 2001 vyznačuje velmi dynamickým vývojem, a to v závislosti na nárůstu agend, které kraj v rámci systému veřejné správy vykonává. Do rozpočtu 2009 negativním způsobem zasáhla hospodářská krize, která se projevila nárůstem výdajů a poklesem příjmů (především daňové složky). Rozpočet se tak poprvé v historii kraje stal schodkovým. Přes určité zlepšení v roce 2010 díky nárůstu příjmů, došlo v následujícím roce k poklesu.

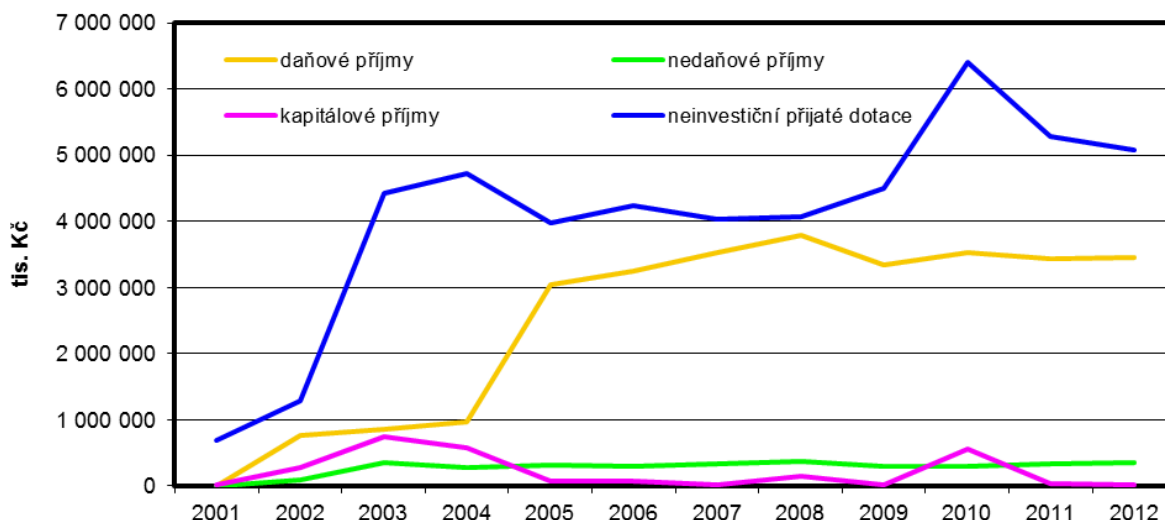
Obr. 6.7.1: Příjmy a výdaje rozpočtu Kraje Vysočina v letech 2001 – 2012

Zdroj dat: Závěrečné účty Kraje Vysočina v letech 2001 - 2012. Krajský úřad Kraje Vysočina, OE.

Příjmy krajského rozpočtu lze rozdělit do čtyř základních kategorií. Nejvýznamnějším zdrojem v průběhu let 2001 – 2012 byly vždy neinvestiční dotace ze státního rozpočtu, přičemž nejvyšší položkou je hrazení přímých nákladů na vzdělávání pro obecní a krajské školy Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Skokový meziroční nárůst daňových příjmů v roce 2005 byl ovlivněn přijetím novely zákona 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní, kterou byl podíl krajů na sdílených daních povýšen z 3,1 % na 8,92 %. Příjmy z pronájmu movitého majetku, bytů a nebytových prostor tvoří nejvýznamnější část nedaňových příjmů. Kapitálové příjmy plynou z prodeje pozemků, ostatních nemovitostí a dlouhodobého majetku ve vlastnictví kraje.

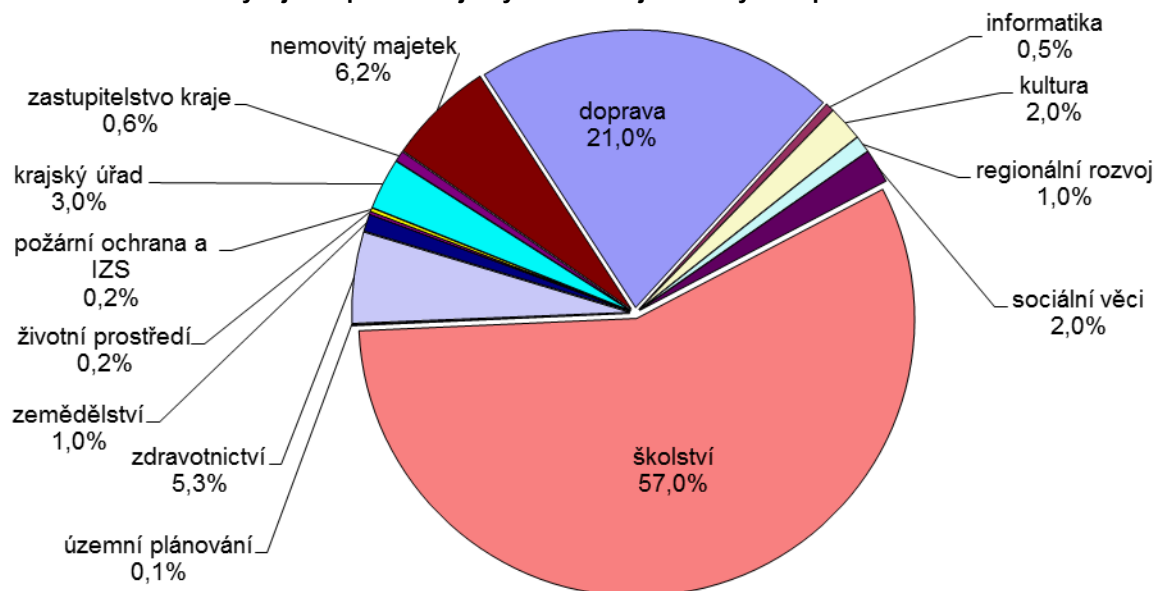
Obr. 6.7.2: Struktura základních skupin zdrojů příjmů rozpočtu Kraje Vysočina v letech 2001 – 2012

Zdroj dat: Závěrečné účty Kraje Vysočina v letech 2001 - 2012. Krajský úřad Kraje Vysočina, OE.

Struktura výdajů rozpočtu Kraje Vysočina je členěna do jednotlivých kapitol. Podle objemu finančních prostředků je největší kapitola školství, pod kterou spadá více než polovina výdajů kraje. Převážná část prostředků kapitoly doprava, která je druhou nejvýznamnější, plyne na souvislé opravy silnic II. a III. třídy, na provozní a investiční příspěvky pro Krajskou správu a údržbu silnic a na úhradu prokazatelných ztrát dopravců veřejné železniční a silniční dopravy. Z kapitoly zdravotnictví, objemově třetí nejvýznamnější, se hradí především zdravotnická záchranná služba. Dále jsou z této kapitoly dotovány krajské nemocnice.

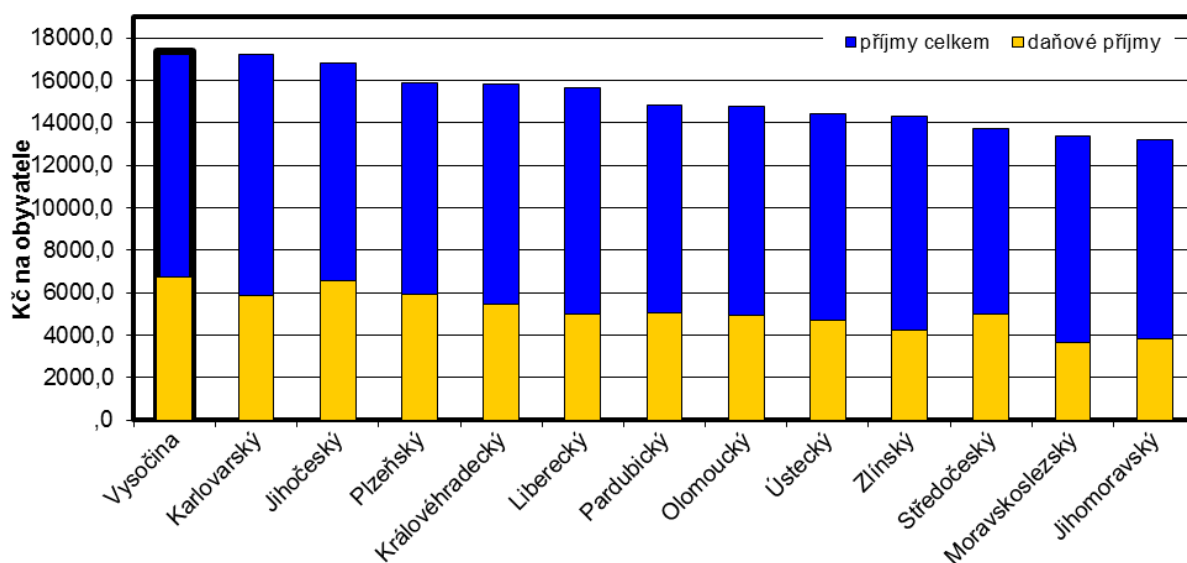
Obr. 6.7.3: Skladba výdajů rozpočtu Kraje Vysočina dle jednotlivých kapitol v roce 2012

Zdroj dat: Závěrečný účet Kraje Vysočina za rok 2012

Příjmy krajského rozpočtu v roce 2012 činily 8,9 miliard Kč. V mezikrajském srovnání, které nabízí obr. 6.7.4, byly v přepočtu na střední stav obyvatel příjmy Kraje Vysočina v roce 2012 nejvyšší před Karlovarským krajem. V případě daňových příjmů je situace obdobná.

Obr. 6.7.4: Výše celkových a daňových příjmů rozpočtů krajů* ČR (bez Prahy) v přepočtu na střední stav obyvatel v roce 2012.

Zdroj dat: Závěrečné účty krajů ČR v roce 2012, 2013

7. Trh práce

7.1. Zaměstnanost v Kraji Vysočina

7.1.1. Vývoj a struktura zaměstnanosti podle sektorů a odvětví ekonomické činnosti

V současnosti jsou základním zdrojem informací o celkové struktuře zaměstnanosti v krajích data Českého statistického úřadu (ČSÚ) pořizovaná v rámci Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS). Výsledky VŠPS zveřejňované za jednotlivé kraje je však nutné především z hlediska zaměstnanosti v jednotlivých odvětvích národního hospodářství hodnotit velmi opatrně, neboť se v případě Kraje Vysočina jedná o odhad založený na šetření u zhruba 3,0 tis. osob starších 15 let v 1,4 tis. domácnostech. Aktuální údaje o zaměstnaných za menší územní jednotky (okresy, ORP) již nejsou k dispozici.

Vývoj zaměstnanosti podle jednotlivých sektorů ekonomiky od počátku existence Kraje Vysočina zachycuje následující tabulka. Jak je z ní patrné, po většinu let se počet zaměstnaných pohyboval těsně pod hranicí 240 tis. Mírný propad zaměstnanosti (pod 238 tis. pracujících) nastal v roce 2003, v roce 2004 pod touto hranicí zůstal a v roce 2005 se ještě prohloubil (v tomto roce dle VŠPS v kraji pracovalo 236,3 tis. osob). V roce 2006 pak došlo k nárůstu počtu pracujících na zhruba stejnou úroveň jako v roce 2002 (na 239,8 tis.). Během roku 2007 se dle údajů ČSÚ počet zaměstnaných výrazně zvýšil (meziročně o 8,4 tis., tj. o 3,5 %) a k nárůstu zaměstnanosti došlo i na úrovni celé ČR, ale poněkud v menší míře (o 2,2 %). V dalším období nastal pokles počtu zaměstnaných a během šesti let tak ubylo 16,0 tis. zaměstnaných (6,6 %) a jejich počet se tak na konci roku 2012 pohyboval na nejnižší úrovni za historie.

Tab. 7.1: Sektorová struktura zaměstnanosti v Kraji Vysočina v období 2001 - 2012

Rok	Celkem	I. sektor		II. sektor				III. sektor	
		abs.	%	průmysl		stavebnictví		abs.	%
				abs.	%	abs.	%		
2001	239,2	27,4	11,5	87,4	36,5	20,8	8,7	103,6	43,3
2002	239,6	30,1	12,5	89,6	37,4	20,2	8,4	99,7	41,6
2003	237,7	24,6	10,4	85,3	35,9	20,1	8,5	107,7	45,3
2004	237,8	24,6	10,4	83,3	35,0	22,3	9,4	107,7	45,3
2005	236,3	24,5	10,4	82,8	35,0	23,7	10,0	105,3	44,6
2006	239,8	21,0	8,8	93,1	38,8	19,8	8,3	105,9	44,2
2007	248,2	20,6	8,2	98,4	39,6	21,8	8,8	107,4	43,3
2008	246,4	24,0	10,3	83,3	34,6	22,7	8,7	116,4	46,4
2009	238,8	19,6	8,2	80,9	33,9	23,9	10,0	114,4	47,9
2010	237,7	16,1	6,8	86,5	36,4	19,5	8,2	115,7	48,6
2011	234,2	12,2	5,2	82,3	35,1	21,4	9,1	118,3	50,5
2012	231,9	15,8	6,8	82,1	35,4	19,8	8,5	114,2	49,2
Index růstu 2012/2001	96,9	57,7	59,2	93,9	97,0	95,2	98,1	110,2	113,7

Zdroj dat: Trh práce v České republice za roky 1993 – 2008. ČSÚ Praha, 2009, Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil za IV. čtvrtletí 2012, ČSÚ Praha, 2013

Dle jednotlivých sektorů ekonomiky lze v daném období sledovat především výrazný pokles významu primárního sektoru pro zaměstnanost kraje. Zatímco v roce 2002 pracovalo v zemědělství, lesnictví a vodním hospodářství přes 30 tis. osob (12,5 %), do roku 2006 klesl jejich počet o čtvrtinu a k dalšímu poklesu, i když ne tak výraznému jako mezi roky 2005 a 2006, došlo i v roce 2007, kdy se počet zaměstnaných v priméru jen těsně udržel nad hranicí 20 tis. osob. Z výběrového šetření vyplynulo, že po nárůstu v roce 2008 (24 tis. osob), klesly počty osob v priméru dosti výrazně. Podíl primárního sektoru ekonomiky na celkové zaměstnanosti v Kraji Vysočina ve IV. čtvrtletí 2012 činil 6,8 % a byl stále **nejvyšší ze všech krajů ČR** před Jihočeským krajem a také výrazně vyšší než činil průměr České republiky (3,1 %).

Počet pracovníků soustředěných do výrobních odvětví sekundárního sektoru ekonomiky kraje kolísal v období 2000 – 2005 v intervalu 105 – 110 tis., v roce 2006 pak činil téměř 113 tis. osob a v roce 2007 v sekundéru průměrně pracovalo již více než 120 tis. osob. Do konce VI. čtvrtletí roku 2012 se však zaměstnanost v druhém sektoru ekonomiky výrazně snížila (na 101,9 tis. osob), a to především

vlivem poklesu zaměstnaných v průmyslu; dle VŠPS se jejich počet od konce roku 2007 snížil o 16,1 tis. a podíl průmyslu lehce překročil na konci IV. čtvrtletí hranici 35 % na celkové zaměstnanosti kraje.

Výkyvy ve vývoji zaměstnanosti v průmyslu a ve stavebnictví byly patrné i v předchozích letech. V průmyslu počet pracujících postupně od roku 2000 rostl až do roku 2002, kdy dosáhl téměř 90 tis., poté začal klesat a v roce 2005 dle VŠPS zaměstnával pouze 82,8 tis. osob. Ve stavebnictví až do roku 2003 zaměstnanost stagnovala mírně nad hranicí 20 tis., poté rychle vzrostla na 22,3 tis., v roce 2005 pak dokonce na 23,7 tis. pracovníků a stavebnictví tak koncentrovalo desetinu všech pracujících v kraji. Těžko lze proto uvěřit vývoji v roce 2006, kdy se podle výběrového šetření meziročně zvýšil počet zaměstnaných v průmyslu o 10,3 tis. a zároveň ve stavebnictví klesl pod hranici 20 tis. a v roce 2007 znovu počet pracujících v průmyslu vzrostl, tentokrát o 5,3 tis. a rovněž ve stavebnictví se meziročně o 2 tis. zvýšil. Extrémní propad zaměstnanosti v průmyslu v roce 2008 jen dokazuje, že data z VŠPS, i když jde o jediná aktuální data o zaměstnanosti dle sektorů ekonomiky, nejsou příliš spolehlivá. Změny mezi jednotlivými odvětvími již ve skutečnosti nejsou tak významné jako např. v polovině devadesátých let minulého století. V celém sledovaném období 2001 – 2012 podle VŠPS zůstal význam průmyslu a stavebnictví v zaměstnanosti kraje na stejné úrovni.

Zemědělsko-průmyslový charakter Kraje Vysočina naznačuje, že terciární sektor je zde více než v jiných krajích stále poddimenzovaný. Terciér se stal nejvýznamnější sektorem v ekonomice kraje až v roce 2003. Svoje prvenství však terciér v Kraji Vysočina ztratil již v roce 2005 a do konce roku 2007 je zpět nezískal. V dalším období dle údajů ČSÚ významně posílil (o 10 tis. osob), a roce 2012 zde pracovala necelá polovina všech zaměstnaných (v ČR od roku 1994 vždy více než polovina).

Počet osob zaměstnaných v Kraji Vysočina v terciéru klesl pod hranici 100 tis. pouze v roce 2002, nad hranicí 105 tis. se trvale udržuje od roku 2003 a v roce 2007 znovu překročil hodnotu 107 tis., tedy nejvíce od roku 2004. Po avizovaném zvýšení v roce 2008 přesáhl počet pracovníků terciéru dle ČSÚ 115 tis. osob. Celkově se od roku 2001 zvýšil absolutní počet zaměstnaných v sektoru služeb o 10,2 % a jeho relativní význam pro zaměstnanost kraje je vyšší o 13,7 %.

Tab. 7.2: Odvětvová struktura zaměstnanosti v Kraji Vysočina ve 2. čtvrtletí 2013

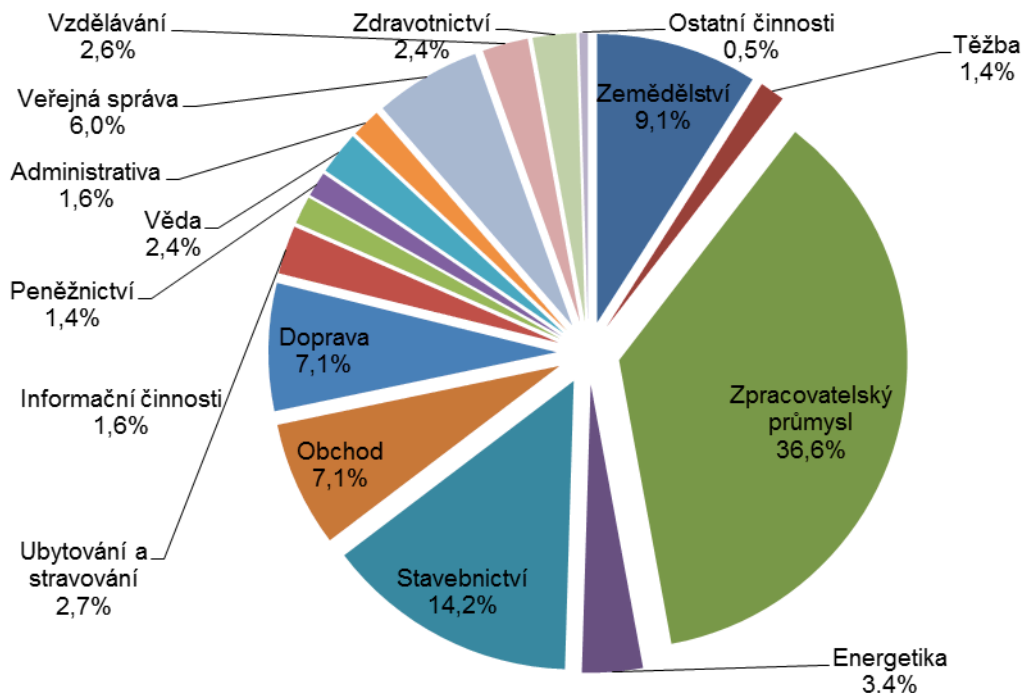
Odvětví NH (CZ-NACE)	Počet zaměstnaných v Kraji Vysočina (v tis.)						Celkem ČR (%)
	celkem		muži		ženy		
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	
I. sektor	15,8	6,8	12,0	8,9	3,8	3,9	3,1
II. sektor	102,0	43,9	73,4	54,7	27,9	28,5	38,1
Průmysl	82,1	35,4	54,7	40,8	26,8	27,4	29,4
Těžba nerostných surovin	1,8	0,8	1,8	1,4	0,0	0,0	0,9
Zpracovatelský průmysl	75,1	32,4	48,3	36,0	26,8	27,4	26,6
Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla	5,2	2,2	4,5	3,3	0,0	0,0	2,0
Stavebnictví	19,8	8,5	18,7	13,9	1,1	1,1	8,7
III. sektor	114,2	49,2	48,7	36,3	65,5	66,9	58,8
Velkoobchod a maloob.; opr. mot. vozidel	24,0	10,3	9,3	6,9	14,7	15,0	12,3
Doprava a skladování	12,2	5,3	9,4	7,0	2,8	2,8	6,3
Ubytování, stravování a pohostinství	8,5	3,6	3,6	2,7	4,9	5,0	3,6
Informační a komunikační činnosti	3,0	1,3	2,0	1,5	0,9	1,0	2,6
Peněžnictví a pojišťovnictví	4,0	1,7	1,8	1,4	2,2	2,2	2,8
Činnosti v oblasti nemovitostí	1,2	0,5	0,5	0,4	0,7	0,7	0,9
Profesní, vědecké a technické činnosti	6,6	2,9	3,2	2,4	3,4	3,5	4,3
Administrativní a podpůrné činnosti	3,5	1,5	2,1	1,6	1,3	1,4	2,4
Veřejná správa a obrana; pov. soc. zabezp.	14,1	6,1	7,9	5,9	6,2	6,4	6,2
Vzdělávání	14,7	6,3	3,4	2,5	11,3	11,5	6,5
Zdravotní a sociální péče	14,9	6,4	3,2	2,4	11,7	12,0	6,8
Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	2,4	1,0	1,2	0,9	1,2	1,3	1,6
Ostatní činnosti	3,2	1,4	0,6	0,5	2,5	2,6	1,9
celkem	232,1	100,0	134,1	100,0	97,94	100,0	100,0

Zdroj dat: Zaměstnanost a nezaměstnanost v České republice podle výsledků výběrových šetření pracovních sil, II. čtvrtletí 2013. ČSÚ Praha, 2013, vlastní výpočty

Aktuální struktura zaměstnanosti v Kraji Vysočina dle jednotlivých odvětví je zachycena v tabulce č. 7.2. Největší podíl všech pracujících byl na konci 2. čtvrtletí 2013 soustředěn do zpracovatelského

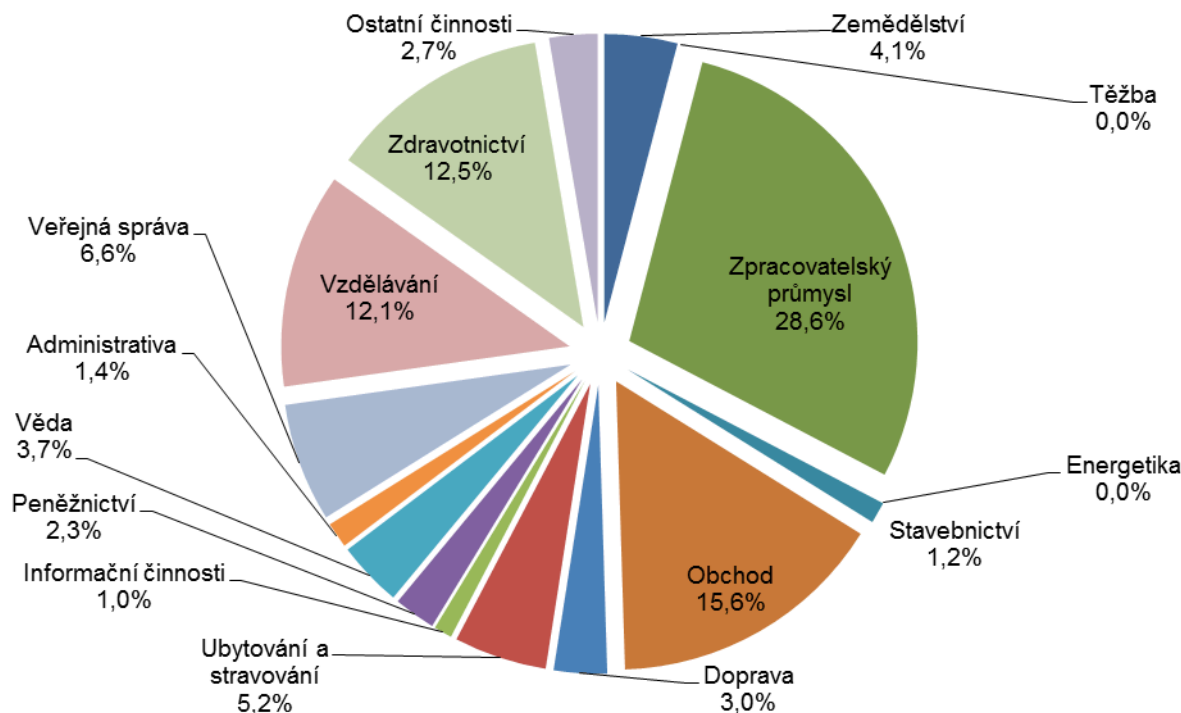
průmyslu - 75,1 tis., tj. 32,4 %, tedy více než na úrovni celé ČR (27,4 %). Naopak na úrovni ČR se pohybuje stavebnictví a pod průměrem ČR byla téměř všechna odvětví terciéru.

Obr. 7.1: Odvětvová struktura zaměstnanosti v Kraji Vysočina ve 2. čtvrtletí 2013 - muži

Zdroj dat:: Zaměstnanost a nezaměstnanost v České republice podle výsledků výběrových šetření pracovních sil, IV. čtvrtletí 2013. ČSÚ Praha, 2013, vlastní výpočty

Obr. 7.2: Odvětvová struktura zaměstnanosti v Kraji Vysočina ve 2. čtvrtletí 2013 – ženy

Zdroj dat:: Zaměstnanost a nezaměstnanost v České republice podle výsledků výběrových šetření pracovních sil, II. čtvrtletí 2013. ČSÚ Praha, 2013, vlastní výpočty

Z výběrových šetření vyplývají určité difference v zastoupení mužů a žen v jednotlivých sektorech i odvětvích národního hospodářství. Sekundér zaměstnával na konci 2. čtvrtletí letošního roku 54,7 % všech pracujících mužů, ale jen 28,5 % všech pracujících žen. Logicky bylo velmi odlišné zastoupení

mužů a žen ve stavebnictví (odvětví zaměstnávalo 13,9 % všech mužů a pouze 1,1 % všech zaměstnaných žen). Také v primárním sektoru byl podíl mužů výrazně vyšší než v případě žen: pracovalo zde 8,9 % zaměstnaných mužů a jen 3,9 % zaměstnaných žen. V terciéru byla situace opačná – sektor zaměstnával 66,9 % pracujících žen a pouze 36,3 % pracujících mužů. Z jednotlivých odvětví terciéru převažovali muži pouze v odvětví doprava, skladování a spoje a u informačních činností, ostatní odvětví byla charakteristická vyšší zaměstnaností žen, a to především odvětví zdravotnictví a sociální péče, vzdělávání a také odvětví obchod a opravy motorových vozidel.

7.1.2. Cizinci na trhu práce

Na trhu práce v Kraji Vysočina působí a zaměstnanost ovlivňují rovněž pracovníci ze zahraničí. Jejich počet je možno považovat za určitý indikátor situace na trhu práce v daném regionu. V roce 2001 překročil počet pracujících cizinců na území Kraje Vysočina hranici 4 tis. S výjimkou roku 2003 byl zaznamenán každoroční nárůst zahraničních pracovníků. Částečně také v důsledku nového zákona o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb. (viz pozn. č. 1) byla v roce 2005 překročena pětitisícová hranice. V dalších letech pokračovalo intenzivní zvyšování počtu pracujících cizinců až do roku 2008, kdy byl zaznamenán největší počet pracovníků za zahraničí v historii kraje. Po výrazném pokles v souvislosti s hospodářskou krizí se od roku 2009 počet cizinců pohybuje na úrovni z roku 2005.

Tab. 7.3: Cizinci na trhu práce v Kraji Vysočina v letech 2002 – 2011¹ (vždy k 31.12.)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Pracovní povolení	1 660	1 502	1 325	1 997	2 207	3 451	4 138	1 070	719	503
Ostatní cizinci	-	-	13	53	196	344	435	513	549	646
Občané EU ¹	-	-	1 814	2 342	2 804	3 219	2 790	2 163	2 343	2 568
z toho občané SR	1 627	1 481	1 616	2 012	2 394	2 680	2 286	1 815	1 970	2 162
Živnostenský list	867	976	1 096	1 463	1 350	1 468	1 794	2 142	2 243	2 092
Celkem	4 154	3 959	4 248	5 855	6 557	8 482	9 157	5 888	5 854	5 809

Zdroj dat: Mezinárodní pracovní migrace v ČR, Bulletin č. 28. VÚPSV Praha, 2012

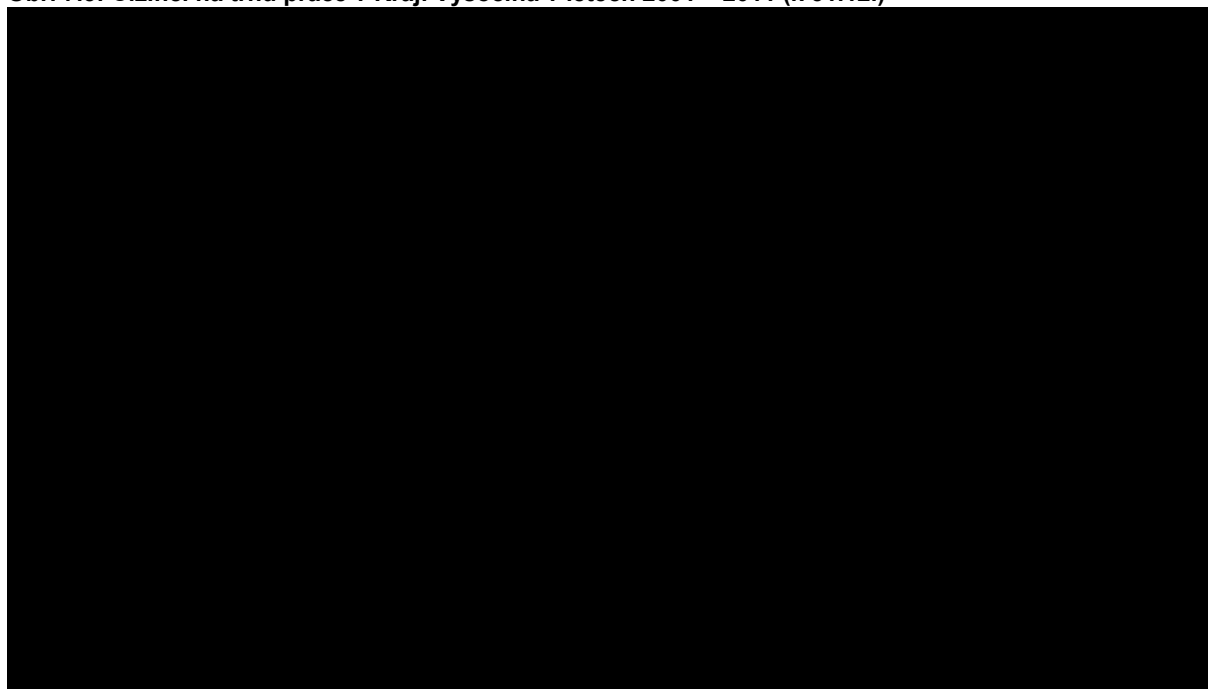
Pracující cizinci u nás jsou rozděleny do několika kategorií, rozdělení a počty ukazuje předcházející tabulka. Počet cizinců s pracovním povolením mírně klesal až do konce roku 2004, poté následuje nárůst a během čtyř let přibýlo v této kategorii téměř 3 tis. cizinců. Výrazný pokles zaznamenaný od roku 2009 pokračoval i v dalších letech, a v polovině roku 2011 tak v kraji zůstalo pouhých 565.

Tzv. ostatní cizinci, kteří nemají původ v zemích EU/EHP či Švýcarska, ale nepotřebují ani pracovní povolení (viz pozn. č. 1) na pracovním trhu jsou u nás sledováni od roku 2004. Jejich počet je zatím zanedbatelný, ale každý rok je zaznamenán mírný nárůst. Také počet pracujících občanů EU je sledován od stejného roku. Zde můžeme sledovat poměrně výrazný nárůst jejich počtu až do roku 2007, kdy byla překročena hranice 3 tis. Po určitém kolísání počtu v posledních třech letech pracovalo na Vysočině na konci roku 2011 na 2 515 občanů EU.

Dlouholetá provázanost se sousedním Slovenskem se projevila také v zastoupení našich sousedů na pracovním trhu v ČR i v Kraji Vysočina. Po celé sledované období činil podíl Slováků na pracujících cizincích v kraji alespoň 25 %. Počet Slováků v kraji vykazoval nárůst i pokles a v polovině roku 2010 jich zde pracovalo lehce přes 2 tis.

Cizinci vlastníci živnostenské oprávnění zvyšovali svůj počet v kraji s výjimkou roku 2006 po celé sledované období. Jejich počet zůstává i v období krize poměrně stabilní, což se dá dát do souvislosti s poklesem cizinců s pracovním povolením, kteří si v tomto období spíše zřizovali živnostenský list. V roce 2011 pracuje na Vysočině přes 2 tis. cizinců s živnostenským oprávněním.

¹⁾ Do konce roku 2003 byly rozlišovány pouze tři skupiny cizinců (cizinci pracující na pracovní povolení, občané SR a cizinci s živnostenským oprávněním). Po vstupu ČR do EU v květnu 2004 již nemají zaměstnavatelé cizinců pocházejících ze zemí EU, Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska povinnost získávat pracovní povolení, pouze musí písemně informovat místně příslušný úřad práce. Ostatní cizinci (z tzv. „třetích zemí“) mohou být stále zaměstnáni pouze na povolení k zaměstnání. To se však již nevyžaduje k zaměstnání cizinců s trvalým pobytem a cizinců uvedených v § 98 písmeno a) až e) j) a k) zákona 435/2004 Sb. o zaměstnanosti. Tito cizinci tvoří na trhu práce v ČR novou, čtvrtou skupinu. Nově se podle tohoto zákona povinnost získat pracovní povolení vztahuje na členy zahraničních (v praxi především ukrajinských) družstev a společníky zahraničních společností, kteří dříve vůči úřadům práce neměli ani oznamovací povinnost.

Obr. 7.3: Cizinci na trhu práce v Kraji Vysočina v letech 2001 – 2011 (k 31.12.)

Zdroj dat: Mezinárodní pracovní migrace v ČR, Bulletin č. 28. VÚPSV Praha, 2012

Vývoj počtu cizinců od roku 2000 má v Kraji Vysočina jako celku poměrně jednoduchý průběh s maximem v roce 2008 a následným poklesem. Avšak mezi okresy Kraje Vysočina lze zachytit výrazné difference. Největší nárůst zahraničních pracovníků do roku 2008 byl zaznamenán v okrese Pelhřimov 5,5krát, dále také v okresech Havlíčkův Brod a Jihlava. V těchto okresech byl však sledován největší pokles cizinců v následujících dvou letech. Relativně malé výkyvy v celkovém počtu pracujících cizinců byly v období 2000 - 2011 zaznamenány v okrese Žďár nad Sázavou a v okrese Třebíč jejich počet dokonce mírně poklesl. Třebíčsko patří mezi okresy s nejmenším počtem působících cizinců na trhu práce v České republice.

Relativně malé rozdíly mezi jednotlivými okresy zjišťujeme v počtu cizinců s živnostenským oprávněním. Ve všech okresech došlo k více než dvojnásobnému nárůstu a na konci roku 2011 jich bylo nejvíce evidováno na Jihlavsku. Naopak velké rozdíly byly odhaleny u cizinců s pracovním povolením. Největší nárůst a následně i pokles byl zjištěn v okrese Pelhřimov, vyšší dynamikou se vyznačují rovněž okresy Jihlava a Havlíčkův Brod (stejný průběh jako u kraje jako celku). Naopak menší dynamika byla zjištěna na Třebíčsku a Žďársku. Nárůst pracujících ze Slovenska byl zjištěn v okresech Pelhřimov a Třebíč. Zaměstnanost ostatních občanů EU (mimo SR) nemá v kraji velký význam, pouze v okrese Jihlava překročili pětinu všech pracujících cizinců z EU.

Tab. 7.4: Cizinci na trhu práce v okresech Kraje Vysočina k 31.12.2011

	Pracovní povolení	Živnostenská oprávnění	Občané EU*		Ostatní cizinci	Cizinci celkem
			celkem	z toho SR		
Havlíčkův Brod	124	298	574	513	98	1 094
Jihlava	219	568	556	424	253	1 596
Pelhřimov	21	484	778	671	148	1 431
Třebíč	11	373	172	148	81	637
Žďár nad Sázavou	128	369	488	406	66	1 051
Vysočina	503	2 092	2 568	2 162	646	5 809

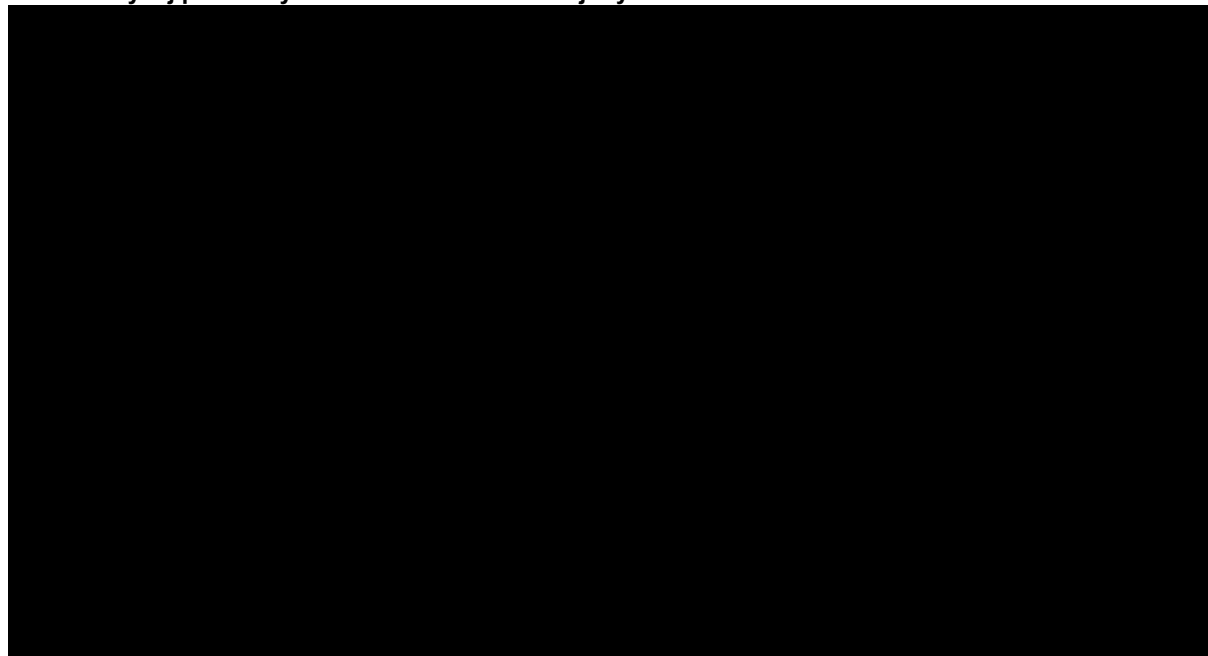
*Poznámka: občané zemí EU, Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska

Zdroj dat: Mezinárodní pracovní migrace v ČR, Bulletin č. 28. VÚPSV Praha, 2012

7.1.3. Úroveň průměrných výdělků v kraji

Situaci na trhu práce lze rovněž charakterizovat z hlediska průměrných výdělků. Údaje o výši průměrných mezd lze získat ze zdrojů ČSÚ. Ty se opírají o statistické výkazy zahrnující podnikatelské subjekty s 20 a více zaměstnanci a lze pomocí nich charakterizovat vývoj průměrných mezd v Kraji Vysočina od roku 2000 (viz následující obrázek).

Obr. 7.4: Vývoj průměrných měsíčních mezd v Kraji Vysočina a v ČR v letech 2000 – 2012

Zdroj dat: Demografický, sociální a ekonomický vývoj Kraje Vysočina v letech 2000 až 2004, ČSÚ 2005, Evidenční počet zaměstnanců a jejich mzdy v ČR v 4. čtvrtletí 2005 až 2012. ČSÚ Praha, 2006 - 2013.

Tab. 7.5: Průměrné mzdy zaměstnanců v krajích ČR ve 2. čtvrtletí 2012 a 2013 (přepočtené stavy)

Území	2. čtvrtletí 2012		2. čtvrtletí 2013	
	Kč	Index (ČR=100)	Kč	Index (ČR=100)
Hlavní město Praha	32 632	133,7	32 345	132,0
Středočeský kraj	24 397	100,0	24 599	100,4
Jihočeský kraj	21 626	88,6	21 768	88,8
Plzeňský kraj	23 076	94,6	23 105	94,3
Karlovarský kraj	20 848	85,4	20 850	85,1
Ústecký kraj	22 008	90,2	22 172	90,5
Liberecký kraj	22 192	90,9	22 398	91,4
Královéhradecký kraj	22 006	90,2	22 199	90,6
Pardubický kraj	21 146	86,7	21 336	87,1
Kraj Vysočina	21 682	88,8	21 974	89,7
Jihomoravský kraj	23 103	94,7	23 378	95,4
Olomoucký kraj	21 308	87,3	21 467	87,6
Zlínský kraj	21 385	87,6	21 333	87,1
Moravskoslezský kraj	22 504	92,2	22 531	92,0
Česká republika	24 403	100	24 503	100

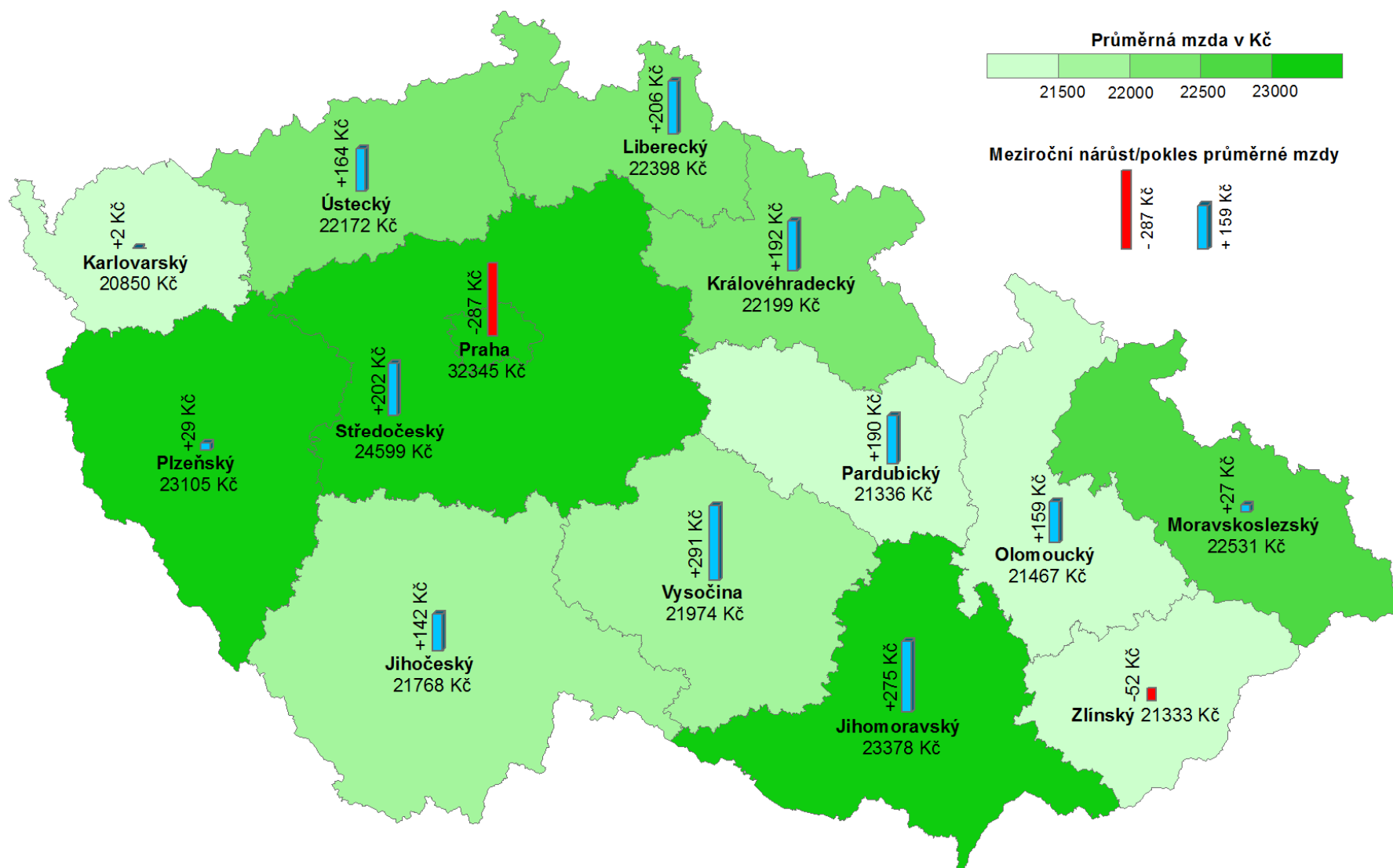
Zdroj dat: Evidenční počty zaměstnanců a jejich mzdy v ČR v 2. čtvrtletí 2013. ČSÚ Praha, 2013

Vzhledem ke zvolené metodice výpočtu průměrné mzdy je však tato určitým způsobem v Kraji Vysočina podhodnocena. Od roku 2000 byla průměrná mzda v kraji vždy nižší než činil průměr České republiky. Z výše uvedeného grafu vyplývá, že rozdíl mezi průměrnou mzdou v kraji a republice se i přes určité výkyvy spíše zvětšuje – v roce 2000 činil dle údajů ČSÚ 2 268 Kč, v 2012 již 2 794 Kč. Nejmenší rozdíl byl zaznamenán v roce 2001, a to 2 187 Kč.

V 2. čtvrtletí roku 2013 bylo postavení Kraje Vysočina v souboru krajů ČR šesté nejhorší. Meziročně se zde mzda zvýšila o 292 Kč, zatímco v ČR o 100 Kč. V porovnání s ostatními kraji, byl nárůst mezd úplně nejvyšší. K průměrné mzdě v ČR dosahoval Kraj Vysočina úrovně 89,7 %, tedy o 0,9

procentního bodu lépe než před rokem. V porovnání průměrné mzdy v krajích ČR nejsou zjištěny dramatické rozdíly, zvláštní postavení zde však zaujímá Praha, kde jsou průměrné mzdy výrazně vyšší než v ostatních částech země a jako v jediném kraji převyšují i republikový průměr.

Obr. 7.5: Průměrná hrubá měsíční mzda v krajích ČR v 1. pololetí 2013 (přepočtené stavy)

Zdroj dat: Evidenční počty zaměstnanců a jejich mzdy v ČR v 2. čtvrtletí 2013. ČSÚ Praha, 2013.

7.2. Rozsah a struktura nezaměstnanosti²

7.2.1. Vývoj nezaměstnanosti v letech 2000 - 2011

Z hlediska nezaměstnanosti patřil Kraj Vysočina vždy mezi méně problematická území v České republice. Počet uchazečů o zaměstnání evidovaných na úřadech práce sice dosáhl na konci roku 1991 celkem 15,8 tis. osob, ale poté se snižoval až do roku 1995, kdy bylo dosaženo dosavadního minima (8,7 tis. osob). Zhoršující se ekonomická situace a neschopnost sektoru služeb absorbovat další pracovníky uvolněné z průmyslu a zemědělství měla podíl na prudkém růstu počtu uchazečů (nejvýraznější zvýšení nastalo v roce 1998, kdy přibýlo téměř 5 tis. nezaměstnaných a meziročně tak počet uchazečů vzrostl o 34,6 %). Po dosažení maxima v roce 1999 (23,2 tis. uchazečů) došlo v následujících dvou letech k mírnému poklesu počtu evidovaných osob, avšak od roku 2002 počet uchazečů opět rostl: na konci roku 2003 bylo registrováno celkem 23,8 tis., o rok později dokonce 24,5 tis. osob bez práce. Během roku 2005 se počet nezaměstnaných pozvolna snižoval (meziročně o 7,0 %) a ještě výraznější pokles nastal v roce 2006; meziročně se počet uchazečů o zaměstnání snížil o 12,1 % a k 31.12. úřady práce evidovaly 20,1 tis. osob. V roce 2007 byl vývoj ještě příznivější – počet uchazečů klesl hluboko pod hranici 20 tis. a meziročně se tak snížil téměř o pětinu (19,2 %), tedy nejvíce od počátku ekonomické transformace. V roce 2008 se až do října počet uchazečů rovněž postupně snižoval a zůstával ještě na nižší úrovni než v roce předchozím. Vlivem špatné hospodářské situace některých významných zaměstnavatelů v kraji a rovněž v souvislosti se začínající finanční a ekonomickou krizí se však počet nezaměstnaných v listopadu a v prosinci vzrostl a v těchto měsících byl již vyšší než v roce 2007. Počet uchazečů o zaměstnání se tedy v roce 2008 poprvé o roku 2004 meziročně zvýšil (o 1 672 osob, tj. o 10,3 %). Dopady ekonomické krize se v Kraji Vysočina se ještě více projeví v roce 2009. Meziročně vzrostl počet uchazečů o zaměstnání o více než 10 tis. (o 60 %) na 28 566 osob. V roce 2010 se nárůst zmírnil, když přibýlo 844 nezaměstnaných. Na úrovni celé ČR se hospodářské problémy projeví obdobným způsobem a počet nezaměstnaných se za roky 2009 a 2010 zvýšil o 210 tis. (60 %). Oproti mírně optimistickému roku 2011, se situace v roce 2012 opět zhoršila a přibýlo zhruba 1 300 nezaměstnaných, s čímž souvisí i pozitivní vývoj dalších charakteristik. To znamená, že odeznění dopadů hospodářské krize a tedy návrat situace na trhu práce před stav v roce 2009 bude dlouhodobou záležitostí.

Tab. 7.6: Vývoj základních ukazatelů trhu práce v Kraji Vysočina v letech 2000 – 2012 (vždy k 31.12)

Období	Uchazeči o zaměstnání	Volná místa	Počet uchazečů na 1 volné místo	Míra nezaměstnanosti (v %)*
2000	19 402	2 638	7,4	7,5
2001	18 196	2 797	6,5	7,0
2002	21 548	2 267	9,5	8,3
2003	23 841	1 317	18,1	9,2
2004	24 531	1 273	19,3	8,8
2005	22 814	1 913	11,9	8,2
2006	20 060	4 071	4,9	7,1
2007	16 202	5 764	2,8	5,6
2008	17 874	2 414	7,4	6,3
2009	28 566	762	37,5	10,3
2010	29 410	916	32,1	10,7
2011	25 605	921	27,8	9,4
2012	26 963	664	40,6	10,2

Poznámka: V roce 2004 došlo ke změně metodiky výpočtu, která znamenala snížení registrované míry nezaměstnanosti v Kraji Vysočina o 0,5 – 0,6 procentního bodu.

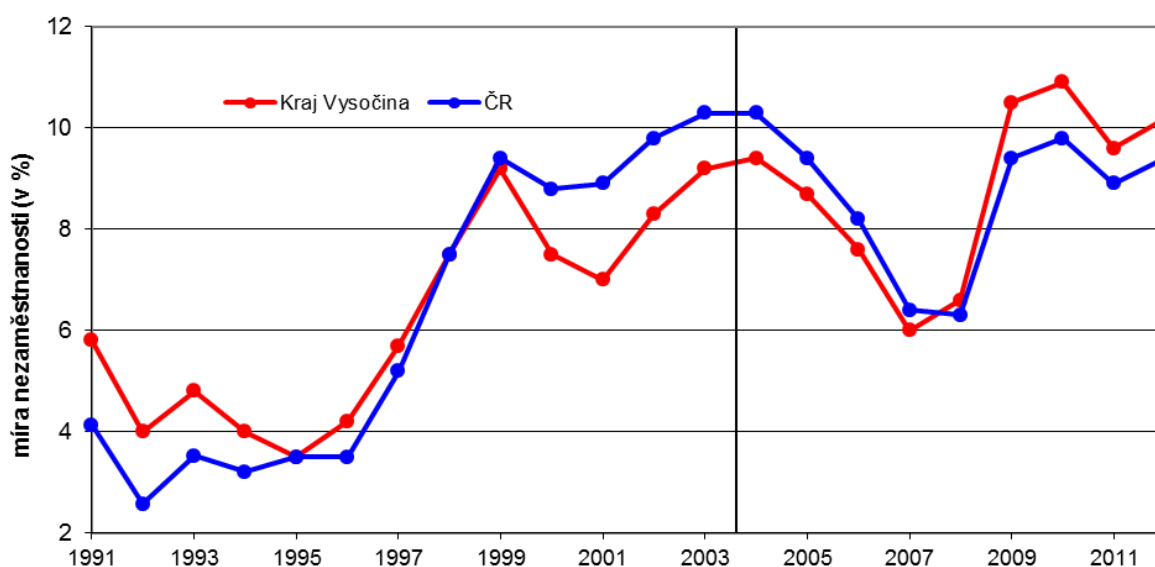
Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2002 - 2013

Měřeno mírou registrované nezaměstnanosti ke konci jednotlivých let (podíl uchazečů o zaměstnání z celkové pracovní síly území) vykazoval Kraj Vysočina nezaměstnanost na vyšší či stejné úrovni jako v ČR do roku 1998 (7,5 % shodně s ČR). O rok později bylo sice dosaženo do té doby nejvyšší hodnoty míry nezaměstnanosti (9,2 %), která však byla zároveň poprvé nižší než republikový průměr. Ovšem hned v následujícím roce došlo ke snížení na 7,5 % a v roce 2001 klesla míra nezaměstnanosti na nejnižší hodnotu od roku 1997 (7,0 %). Pod republikovým průměrem zůstala míra nezaměstnanosti i po následném růstu v roce 2002 (8,3 %) a 2003 (9,2 %). V roce 2004 došlo

²⁾ Vzhledem k tomu, že Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR nepodniklo v souvislosti se změnou hranic některých krajů a okresů k 1.1.2005 a 1.1.2007 žádné opatření týkající se srovnatelnosti dat, je v následujícím textu přistupováno při sledování vývoje nezaměstnanosti k jednotlivým územím tak, jako by k žádné územní změně nedošlo.

k úpravě metodiky výpočtu registrované míry nezaměstnanosti, která tak vykazala na všech úrovních pokles. Kdyby k této úpravě nedošlo, dosáhla by míra nezaměstnanosti jak v ČR tak v Kraji Vysočina svého maxima od počátku devadesátých let (ČR – 10,3 %, Kraj Vysočina 9,4 %). I když tato hodnota byla ve srovnání s předchozím vývojem míry nezaměstnanosti v kraji rekordní, zůstala stále nižší než byl průměr ČR. Zlepšující se situace na trhu práce se však začala projevovat již během roku 2005, na jehož konci klesla míra nezaměstnanosti pod 9 % (8,2 % dle nové metodiky) a k 31.12.2006 dokonce pod 8 % (7,1 %). K dalšímu intenzivnímu poklesu došlo i během roku 2007 a míra nezaměstnanosti se snížila až na 5,6 %, tedy opět na podstatně nižší hodnotu než v celé ČR (6,0 %), i když rozdíl již nebyl tak zřejmý jako v prvních pěti letech nového desetiletí. Vývoj v roce 2008 však naznačil, že období klesající míry nezaměstnanosti v Kraji Vysočina končí. I když se po celý rok udržovala hodnota tohoto ukazatele na nižší než republikové úrovni, v posledních dvou měsících roku průměr ČR překročila (v prosinci o 0,3 procentního bodu). V roce 2009 následovalo prudké zvýšení míry nezaměstnanosti (o 4 p.b.). V roce 2010 byl zaznamenán mírný růst (o 0,4 p.b.). Nárůst nezaměstnanosti v ČR byl o něco mírnější a míra nezaměstnanosti byla o 1,1 p.b. nižší než v kraji. Jak již bylo řečeno výše, rok 2011 byl krátkodobě ve znamení zlepšení situace na trhu na Vysočina o něco více než ČR.

Obr. 7.6: Míra nezaměstnanosti³ v Kraji Vysočina a v ČR v letech 1991 – 2012 (vždy k 31.12.)

Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 1992 – 2013

Důležitým ukazatelem situace na trhu práce je také počet volných pracovních míst registrovaných na úřadech práce. Zatímco v roce 1991 bylo v Kraji Vysočina hlášeno pouze 659 míst, v roce 1996 to bylo již 5 060 a existoval téměř soulad mezi poptávkou a nabídkou (počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo činil 2,1). V dalších letech počet uchazečů rostl, ale počet hlášených volných míst se snižoval a v roce 1999 bylo registrováno pouze 1 877 míst, čímž na jedno volné místo připadalo více než 12 uchazečů. Po mírném nárůstu počtu míst v letech 2000 – 2002 klesl jejich počet do konce roku 2003 na nejnižší hodnotu od roku 1991 (1,3 tis.). Nedostatek volných míst v kraji přetrvával i v roce 2004. V roce 2005 došlo k intenzivnějším projevům ožívajícího trhu práce a nabídka volných míst vzrostla až na 1,9 tis. Rok 2006 byl pak charakteristický prudkým nárůstem počtu volných míst; ten se meziročně více než zdvojnásobil a k 31.12.2006 tak bylo registrováno 4,1 tis. míst.

Také v roce 2007 pokračoval nárůst počtu hlášených volných pracovních míst a meziročně jich tak v nabídce přibýlo téměř 1,7 tis. Na jednoho volné místo připadalo na konci roku 2007 pouze 2,8 uchazečů o zaměstnání, což bylo nejméně od vzniku kraje a pouze nepatrně více než v celé ČR (2,5). V roce 2008 se přicházející hospodářská krize projevila ke konci roku právě rapidním úbytkem počtu volných pracovních míst. Meziročně se jejich počet snížil o téměř 60 % na 2 414, což bylo nejméně od roku 2005. Vysoký úbytek pokračoval i v následujícím roce o 1652 (68,4 %). Přes určité zlepšení

³⁾ Od července 2004 došlo ke změně výpočtu míry nezaměstnanosti, ale pro potřeby kapitoly 7.2.1 a z důvodu zachování srovnatelnosti byla použita původní metodika výpočtu. Míra nezaměstnanosti se podle nové metodiky počítá jako podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání, tedy těch, kteří mohou okamžitě nastoupit do zaměstnání (nejsou v pracovní neschopnosti, na vojenské či civilní službě, v rekvalifikační apod.) z celkové pracovní síly v území, do níž jsou však zahrnuti i cizinci.

situace v letech 2010 a 2011, však v roce 2012 téměř 300 volných míst. Na jedno volné pracovní místo v kraji připadalo 40,6 uchazečů o zaměstnání, což byla druhá nejvyšší hodnota mezi kraji ČR.

7.2.2. Vývoj nezaměstnanosti do podzimu roku 2013

Vývoj situace na trhu práce je možno vedle dlouhodobého sledování, zkoumat také v průběhu jednoho roku. Tomuto se říká sezónní nezaměstnanost.

Na počátku roku 2012 počet uchazečů jen těsně překračuje hranici 27 tis., což je o 3 tis. pod hodnotou z předchozího roku. Zlepšení situace lze sledovat v jarních měsících a v dubnu se počet nezaměstnaných vrací k hranici 23,5 tis., což je hodnota, která byla překonána až v posledních dvou měsících roku, což je možno dávat do souvislosti s končením sezónních prací především v zemědělství, stavebnictví a službách v cestovním ruchu.

V prvních třech měsících roku 2012 tvořili ženy méně než polovinu uchazečů o zaměstnání. Poměr uchazečů podle pohlaví se změnil až v dubnu a během letních měsíců ženy tvořily již nadpoloviční většinu všech evidovaných nezaměstnaných. Míra nezaměstnanosti žen však zůstávala stále na výrazně vyšší úrovni než v případě mužů, ale zatímco v lednu byl rozdíl mezi oběma mírami 0,8 procentního bodu, na konci srpna to bylo již 4,5 procentního bodu.

Tab. 7.8: Vývoj vybraných skupin uchazečů o zaměstnání a míra nezaměstnanosti podle pohlaví v Kraji Vysočina v roce 2012

Měsíc	Počet uchazečů				Volná místa	PU/VM	Míra nezaměstnanosti		
	celkem	ženy	absolventi	OZP			MN	MNŽ	MNM
leden	27 055	12 680	1 984	3 679	975	27,7	10,0	11,1	9,3
únor	27 275	12 733	1 918	3 795	966	28,2	10,1	11,1	9,4
březen	25 847	12 505	1 941	3 638	992	26,1	9,6	10,9	8,6
duben	23 475	12 016	1 764	3 544	981	23,9	8,7	10,4	7,4
květen	22 139	11 771	1 460	3 456	1 031	21,5	8,2	10,3	6,7
červen	21 609	11 597	1 165	3 417	1 115	19,4	8,1	10,2	6,5
červenec	22 260	12 323	1 281	3 534	1 109	20,1	8,4	10,9	6,5
srpen	22 328	12 429	1 552	3 548	1 072	20,8	8,4	11,0	6,5
září	22 508	12 326	2 221	3 486	1 018	22,1	8,5	10,9	6,7
říjen	22 528	12 281	2 238	3 510	1 070	21,1	8,5	10,9	6,8
listopad	23 650	12 681	2 222	3 583	746	31,7	9,0	11,2	7,3
prosinec	26 963	13 260	2 308	3 683	664	40,6	10,2	11,8	9,1

* nová metodika výpočtu (viz pozn. 3)

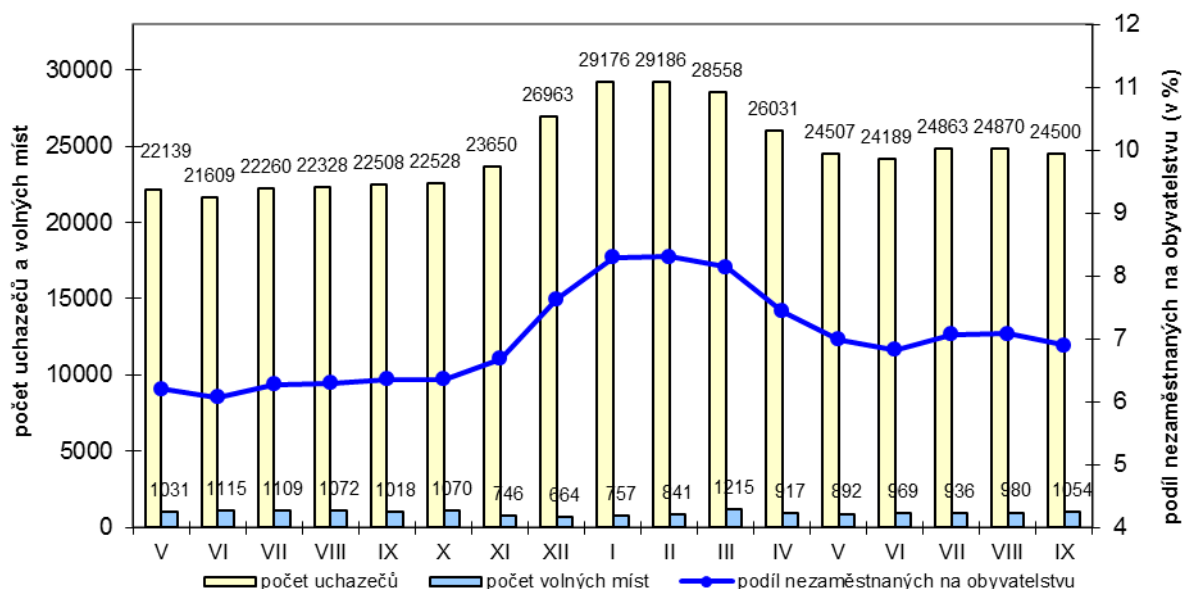
Pozn.: OZP – osoby se zdravotním postižením, PU/VM – počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo, absolventi – osoby max. 2 roky po ukončení docházky do škol a mladiství do 18 let

Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2013

Počet absolventů škol evidovaných na úřadech práce v roce 2012 do značné míry kopíroval celkový počet nezaměstnaných a vykazoval tak typický roční průběh tohoto ukazatele. V prvních třech měsících se počet nezaměstnaných absolventů pohyboval těsně pod hranicí 2 tis. Poté klesal až na své roční minimum v červnu 1 165 osob. Během letních měsíců se počet absolventů pozvolna zvyšoval a září překročil 2,2 tis. osob, nad kterou se pohyboval i po zbytek roku. Ekonomická recese se tedy projevila rovněž na zhoršené uplatnitelnosti absolventů škol.

Počet nezaměstnaných osob se zdravotním postižením v evidenci úřadů práce, se v průběhu roku snižoval jen mírně a pohyboval se kolem 3,5 tis., což odpovídá zhruba podílu zhruba 15 % všech nezaměstnaných.

V letních a někdy i podzimních měsících tradičně bývá více volných pracovních míst, stejné to bylo i od května do října roku 2012, po toto období jich bylo více než tisíc. Již v listopadu však následoval poměrně výrazný pokles.

Obr. 7.7: Vývoj nezaměstnanosti v Kraji Vysočina v roce 2012 - 2013⁴

Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2012 a 2013

Hodnota ukazatele „počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo“ se snižovala až do letních měsíců, poté opět rostla. Nejvyšší hodnota byla zaznamenána v únoru (28,2) a byla třetí nejvyšší mezi kraji ČR. V okrese Třebíč připadalo na jedno volné pracovní místo dokonce 70,4 uchazečů, což byla nejvyšší hodnota ze všech okresů ČR.

Situaci na trhu práce v Kraji Vysočina v letech 2012 a 2013 dokumentuje samozřejmě i vývoj míry nezaměstnanosti. Porovnání nezaměstnanosti v posledním období dle grafu naznačuje zimní zhoršení a také mírné meziroční zhoršení. Dle prognóz o vývoji ekonomiky se zlepšení situace na trhu práce v Kraji Vysočina na úroveň let 2007 a 2008 v nejbližším období nepředpokládá.

7.2.3. Věková struktura uchazečů o zaměstnání

Jednou ze základních charakteristik souboru uchazečů o zaměstnání je jejich věková struktura. Od roku 2000 (tab. č. 7.9) lze hovořit o pozvolném snižování podílu nezaměstnaných osob mladších 19 let až do konce roku 2007. Zatímco v roce 2000 byla příčinou nízkého počtu nejmladších uchazečů reforma školství (prodloužení povinné školní docházky z osmi na devět tříd v roce 1997 vedlo k nízkému přílivu absolventů tříletých učňovských oborů), o rok později bylo uchazečů v této věkové kategorii více než 1,5 tis. a na celkovém počtu registrovaných nezaměstnaných se podíleli 8,3 %. Na konci roku 2006 pak jejich počet již nedosahoval ani jednoho tisíce a jejich podíl činil 4,6 %. Ještě méně jich bylo na konci roku 2007 (celkem 700, tj. 4,3 % všech uchazečů). Situace na trhu práce na konci let 2008 a 2009 se projevila i v nárůstu počtu uchazečů mladších 19 let, a to o téměř 85 %. V posledních třech letech si počty nezaměstnaných absolventů udržují zhruba stejnou hodnotu.

Od roku 2000 dochází rovněž k poklesu podílu osob ve věkové skupině od 20 do 29 let - na konci roku 2000 tato skupina představovala skoro dvě pětiny všech uchazečů, na konci roku 2007 to bylo pouze o něco více než jedna pětina. To souvisí jednak s tím, že se na trh práce dostávají méně početné ročníky narozené v osmdesátých letech, ale také s větším zájmem mladých lidí o další formy studia po ukončení střední školy, ať už jde o studium na vyšších nebo vysokých školách, případně o jiné vzdělávací aktivity (jazykové školách, pracovní a studijní pobyty v zahraničí apod.). Přicházející hospodářská krize vyvolala na konci roku 2008 a ještě více v roce 2009 zvýšený přísun osob této věkové kategorie do evidence úřadů práce. V tomto období jich přibýlo mezi nezaměstnanými 3 630, tj. 99,3 %, což je nejvýznamnější nárůst ze všech věkových kategorií. Stejně jako v předcházejí i v této kategorii přes pokles počtu osob procentuální podíl významně neklesá.

⁴ Od 1.1.2013 je ukazatel Míra registrované nezaměstnanosti nahrazen ukazatelem podíl nezaměstnaných osob vůči obyvatelstvu ve věku 15 – 64 let.

Tab. 7.9: Věková struktura uchazečů o zaměstnání v Kraji Vysočina v letech 2000 – 2012 (vždy k 31.12)

Rok	Uchazeči o zaměstnání										
	celkem	do 19 let		20 – 29 let		30 – 39 let		40 – 49 let		více než 50 let	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
2000	19 402	564	2,9	7 557	38,9	4 283	22,1	4 052	20,9	2 946	15,2
2001	18 196	1 517	8,3	6 126	33,7	3 886	21,4	3 747	20,6	2 920	16,0
2002	21 548	1 780	8,3	7 214	33,4	4 572	21,2	4 156	19,3	3 826	17,8
2003	23 841	1 705	7,2	7 596	31,8	5 219	21,9	4 644	19,5	4 677	19,6
2004	24 531	1 423	5,8	7 340	29,9	5 507	22,5	5 127	20,9	5 130	20,9
2005	22 814	1 190	5,2	6 237	27,3	5 322	23,3	4 886	21,4	5 179	22,7
2006	20 060	914	4,6	5 162	25,7	4 676	23,3	4 229	21,1	5 079	25,3
2007	16 202	700	4,3	3 655	22,6	3 771	23,3	3 440	21,2	4 636	28,6
2008	17 874	831	4,6	4 321	24,2	4 194	23,5	3 705	20,7	4 823	27,0
2009	28 566	1 292	4,5	7 285	25,5	6 775	23,7	5 807	20,3	7 407	25,9
2010	29 410	1 110	3,8	7 049	24,0	7 149	24,3	6 115	20,8	7 987	27,2
2011	25 605	1 098	4,3	6 523	25,5	6 009	23,5	5 376	21,0	6 599	25,8
2012	26 963	1 133	4,2	6 784	25,2	6 253	23,2	5 659	21,0	7 134	26,5

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2002 – 2013, vlastní výpočty

Zatímco podíl mladších věkových kategorií mezi uchazeči se až do konce roku 2007 pozvolna snižoval, podíl nezaměstnaných ve vyšších věkových kategoriích rostl, a to nejzřetelněji u osob starších 50 let. Celkový počet uchazečů se ve sledovaném období 2000 – 2007 snížil o 4,2 tis., avšak uchazečů starších 50 let přibýlo 1 690. V roce 2000 tyto osoby tvořily pouze 15,2 % všech nezaměstnaných, ale na konci roku 2007 již více než čtvrtinu (28,6 %). Do této skupiny již spadají silné generační ročníky narozené po II. světové válce, ale důvodem je také zákon o zaměstnanosti, který zohledňuje počet odpracovaných let při vyplácení dávek nezaměstnaným⁵, čehož využívají především lidé s blízkým odchodem do starobního důchodu. V případě věkových skupin 30 – 39 let a 40 – 49 let k výrazným změnám během sledovaného období nedošlo.

Od roku 2008 se ve všech výše uvedených věkových skupinách počet uchazečů zvýšil, ale jejich podíl na celkové zaměstnanosti zůstává téměř stejný, i když s určitými výkyvy.

Z hlediska jednotlivých okresů lze k 31.12.2012 zaznamenat nadprůměrné zastoupení uchazečů starších 50 let v okrese Havlíčkův Brod a Pelhřimov. Naopak podprůměrný byl podíl těchto uchazečů v okrese Jihlava (24,5 %). Významnější rozdíly mezi okresy nebyly ve skupině 30 – 39 let, krajská i okresní hodnoty se pohybovaly kolem průměru ČR. Všechny okresy Kraje Vysočina s výjimkou okresu Jihlava (5,6 %) mají podprůměrný podíl nezaměstnaných mladších 20 let (nejméně okres Třebíč – 3,8 %). V ostatních věkových kategoriích významné meziokresní rozdíly ve věkové struktuře uchazečů o zaměstnání patrné nejsou (viz tabulka č. 7.10).

Tab. 7.10: Věková struktura uchazečů o zaměstnání v okresech Kraje Vysočina k 31. 12. 2012

Území	Struktura uchazečů o zaměstnání podle věkových skupin										
	celkem	do 19 let		20 – 29 let		30 – 39 let		40 – 49 let		více než 50 let	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Havlíčkův Brod	4548	189	4,2	1 066	23,4	1 036	22,8	925	20,3	1 332	29,3
Jihlava	5841	330	5,6	1 559	26,7	1 327	22,7	1 192	20,4	1 433	24,5
Pelhřimov	2597	115	4,4	623	24,0	613	23,6	514	19,8	732	28,2
Třebíč	7735	261	3,4	1 884	24,4	1 794	23,2	1 741	22,5	2 055	26,6
Žďár nad Sázavou	6242	238	3,8	1 652	26,5	1 483	23,8	1 287	20,6	1 582	25,3
Vysočina	26963	1133	4,2	6 784	25,2	6 253	23,2	5 659	21,0	7 134	26,5
ČR	545311	24221	4,4	134 452	24,7	128 019	23,5	113 980	20,9	144 639	26,5

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2013, vlastní výpočty

7.2.4. Vzdělanostní struktura uchazečů o zaměstnání

Mezi další charakteristiku nezaměstnaných patří jejich vzdělanostní struktura. V rámci kraje dlouhodobě tvoří největší skupinu osoby se středním vzděláním bez maturity; jejich podíl se pohybuje mírně nad 50 % (na konci roku 2012 to bylo 51,0 %, v ČR 43,2 %).

⁵⁾ Od 1.10.2004 vešel v platnost nový zákon o zaměstnanosti č. 435/2004, který přiznává uchazečům o zaměstnání ve věku 50 – 55 vyplácení hmotného zabezpečení po dobu 9 měsíců, pro osoby starší 55 let po dobu 12 měsíců ode dne evidence (původně 6 měsíců pro všechny bez ohledu na věk).

Tab. 7.11: Vývoj vzdělanostní struktury uchazečů o zaměstnání v Kraji Vysočina v letech 2000 – 2012 (vždy k 31. 12.)

Rok	Uchazeči o zaměstnání								
	celkem	základní		střední bez maturity		střední s maturitou		vysokoškolské	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
2000	19 402	4 242	21,0	9 503	47,7	5 114	26,4	543	2,8
2001	18 196	3 928	21,9	8 866	49,0	4 811	26,4	591	3,2
2002	21 548	4 512	20,9	10 666	49,6	5 676	26,3	694	3,2
2003	23 841	5 049	21,2	11 999	50,3	6 085	25,5	708	3,0
2004	24 531	4 928	20,1	12 601	51,4	6 229	25,4	773	3,2
2005	22 814	4 549	19,9	11 676	51,2	5 841	25,6	748	3,3
2006	20 060	4 221	21,0	10 074	50,2	5 112	25,5	653	3,3
2007	16 202	3 469	21,4	7 982	49,3	4 118	25,4	633	3,9
2008	17 874	3 596	20,1	8 947	50,1	4 630	25,9	701	3,9
2009	28 566	4 946	17,3	15 062	52,7	7 403	25,9	1 155	4,0
2010	29 410	5 111	17,4	15 547	52,9	7 464	25,4	1 288	4,4
2011	25 605	4 651	18,2	13 032	50,9	6 366	24,9	1 556	6,1
2012	26 963	4 872	18,1	13 752	51,0	6 585	24,4	1 754	6,5

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2002 - 2013, vlastní výpočty

Druhou nejsilnější skupinou jsou uchazeči se středním vzděláním s maturitou, jejichž podíl od roku 2000 představuje stabilně zhruba čtvrtinu všech uchazečů. Necelou pětinu všech nezaměstnaných tvoří trvale osoby s pouze základním vzděláním (po Praze a Zlínském kraji 3. nejnižší hodnota mezi kraji, v ČR tento podíl představuje zhruba 27,6 %). Vysokoškoláci tvoří mezi nezaměstnanými dlouhodobě pouze kolem 3 % z celkového počtu uchazečů o zaměstnání, avšak na konci posledních tří let jejich počet významně stoupal a v roce 2012 již představují 6,5 % nezaměstnaných.

Nepříznivý vývoj od konce roku 2008 se projevil rovněž na růstu počtu uchazečů ve všech vzdělanostních kategoriích v letech 2009 a 2010, a to nejpodstatněji u osob se středním vzděláním bez maturity (nárůst o 68,3 %). Výrazný nárůst byl rovněž zaznamenán u vysokoškoláků (o 64,8 %) a osob s maturitou (o 59,9 %). Nejmenší nárůst byl zaznamenán u uchazečů s nejvýše základním vzděláním (o 37,5 %), což vedlo k tomu, že podíl těchto osob na celkovém počtu uchazečů o zaměstnání se meziročně snížil (o 2,8 procentního bodu). Na rovní ČR došlo k největšímu nárůstu u osob se středním vzděláním bez maturity (o 62,4 %). Naopak nejnižší růst zaznamenaly osoby se základním vzděláním (o 35,1 %). V roce 2012 se zvýšil počet zaměstnaných všech vzdělanostních skupin.

Také dle vzdělání uchazečů lze sledovat určité meziokresní rozdíly. Největší podíl nekvalifikovaných uchazečů vykázal na konci roku 2012 okres Jihlava (23,2 % z celkového počtu nezaměstnaných v okrese), nejnižší okres Žďár nad Sázavou (15,6 %, po okresech Praha-západ a Vsetín nejméně v ČR). Středoškoláci bez maturity nachází nejlepší uplatnění na Jihlavsku (podíl na nezaměstnaných jen 46,3 %). Středoškoláci s maturitou měli větší než čtvrtinové zastoupení mezi uchazeči v okresech Havlíčkův Brod a Pelhřimov. Odchyly od průměru vykázaly jednotlivé okresy také v podílu nezaměstnaných vysokoškoláků – relativně nejvíce jich bylo v okrese Žďár nad Sázavou (7,2 %), nejméně pak v okrese Třebíč (5,6 %).

Tab. 7.12: Vzdělanostní struktura uchazečů o zaměstnání v okresech Kraje Vysočina k 31. 12. 2012

Území	Uchazeči o zaměstnání								
	celkem	základní		střední bez maturity		střední s maturitou		vysokoškolské	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Havlíčkův Brod	4 548	789	17,3	2 282	50,2	1 177	25,9	300	6,6
Jihlava	5 841	1 354	23,2	2 704	46,3	1 397	23,9	386	6,6
Pelhřimov	2 597	449	17,3	1 295	49,9	670	25,8	183	7,0
Třebíč	7 735	1 306	16,9	4 192	54,2	1 802	23,3	435	5,6
Žďár nad Sázavou	6 242	974	15,6	3 279	52,5	1 539	24,7	450	7,2
Vysočina	26 963	4 872	18,1	13 752	51,0	6 585	24,4	1 754	6,5
ČR	545 311	150 585	27,6	235 691	43,2	123 337	22,6	35 698	6,5

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2013, vlastní výpočty

7.2.5. Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence

Spolu s nárůstem celkového počtu uchazečů o zaměstnání stoupaly také počty v jednotlivých délkách evidence. Největší nárůst byl zaznamenán v kategorii (do 6-12 měsíců), kde meziročně přibýlo 700 uchazečů (20 %). Naopak osob dlouhodobě nezaměstnaných (nad 12 měsíců délky evidence) mírně ubylo. Nejvyšších podíl mají dlouhodobě nezaměstnaní (34,1 %), což může způsobovat vážné sociální problémy a vyloučení. Druhý největší podíl mají potom osoby s délkou registrace do třech měsíců (33,0 %). Ostatní kategorie se vešly do rozmezí 3 procentních bodů. V ČR jako celku je vyšší podíl osob s delší registrací, naopak kratší délka byla více častá na Vysočině.

Tab. 7.13: Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence v Kraji Vysočina v letech 2000 – 2012 (vždy k 31.12)

Rok	Uchazeči o zaměstnání								
	celkem	do 3 měsíců		3 - 6 měsíců		6 – 12 měsíců		nad 12 měsíců	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
2000	19 402	5 522	28,5	3 567	18,4	3 202	16,5	7 111	36,7
2001	18 196	5 710	31,4	3 782	20,8	3 022	16,6	5 682	31,2
2002	21 548	6 246	29,0	4 911	22,8	3 963	18,4	6 428	29,8
2003	23 841	6 244	26,2	5 013	21,0	4 515	18,9	8 069	33,8
2004	24 531	7 356	30,0	4 732	19,3	3 834	15,6	8 609	35,1
2005	22 914	6 542	28,7	4 047	17,7	3 619	15,9	8 606	37,7
2006	20 060	5 924	29,5	3 402	17,0	2 923	14,6	7 811	38,9
2007	16 202	5 360	33,1	2 787	17,2	2 409	14,9	5 646	34,8
2008	17 874	7 763	43,4	3 227	18,1	2 334	13,1	4 550	25,5
2009	28 566	9 440	33,0	6 364	22,3	6 548	22,9	6 214	21,8
2010	29 410	11 246	38,2	4 734	16,1	4 324	14,7	9 106	31,0
2011	25 605	8 545	33,4	4 454	17,4	3 388	13,2	9 218	36,0
2012	26 963	8 889	33,0	4 818	17,9	4 065	15,1	9 191	34,1

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2002 - 2013, vlastní výpočty

S rostoucím podílem dlouhodobě nezaměstnaných osob registrovaných na úřadech práce se zvyšuje i průměrná délka nezaměstnanosti. Ta činila v Kraji Vysočina na konci roku 2012 v Kraji Vysočina 503 dnů, což bylo o 5 dnů více než před rokem avšak o 14 dnů méně než činil průměr ČR. Z hlediska dlouhodobé nezaměstnanosti tedy zůstává situace na trhu práce v Kraji Vysočina stále o něco příznivější než v případě jiných oblastí České republiky.

Na úrovni jednotlivých okresů lze opět upozornit na určité rozdíly, a to např. na stále vysoký počet i podíl dlouhodobě nezaměstnaných a zároveň průměrnou délku evidence v okrese Žďár nad Sázavou (618 dnů) a Třebíč (546 dnů). Opačným extrémem je okres Pelhřimov, kde bylo na konci 2012 pouze 21,4 % dlouhodobě nezaměstnaných, přičemž délka evidence činila jen 300 dnů (6. nejnižší délka nezaměstnanosti mezi okresy ČR). Na Pelhřimovsku stejně jako ostatních okresech kraje byl naopak vyšší než republikový podíl osob nezaměstnaných kratší dobu než 3 měsíce (44,5 %).

Tab. 7.14: Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence v okresech Kraje Vysočina k 31.12.2012

Území	celkem	Délka nezaměstnanosti uchazečů							
		do 3 měsíců		3 - 6 měsíců		6 – 12 měsíců		více než 12 měsíců	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Havlíčkův Brod	4 548	1 465	32,2	820	18,0	717	15,8	1 546	34,0
Jihlava	5 841	1 868	32,0	1 235	21,1	948	16,2	1 790	30,6
Pelhřimov	2 597	1 155	44,5	468	18,0	418	16,1	556	21,4
Třebíč	7 735	2 517	32,5	1 214	15,7	1 035	13,4	2 969	38,4
Žďár nad Sázavou	6 242	1 884	30,2	1 081	17,3	947	15,2	2 330	37,3
Vysočina	26 963	8 889	33,0	4 818	17,9	4 065	15,1	9 191	34,1
ČR	545 311	154 773	28,4	100 270	18,4	98 034	18,0	192 234	35,3

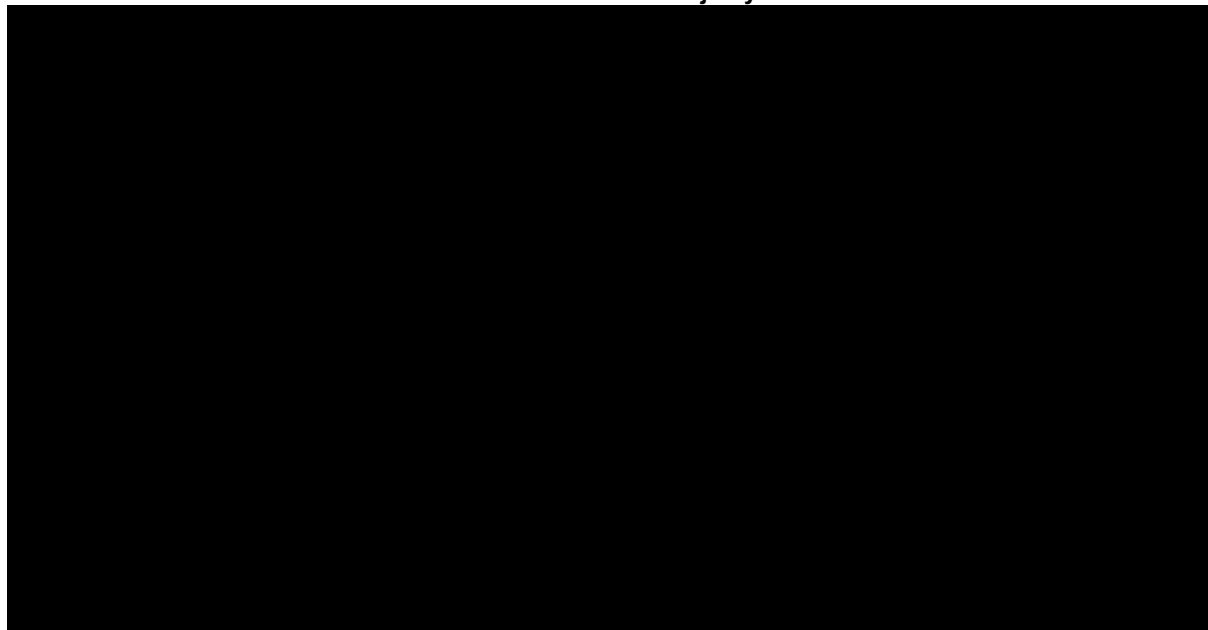
Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2013, vlastní výpočty

Pro názornější představu o situaci dlouhodobě nezaměstnaných je možno použít ukazatel „míra dlouhodobé nezaměstnanosti“, tedy podíl uchazečů evidovaných déle než rok z pracovní síly daného území. Kraj Vysočina vykazoval míru dlouhodobé nezaměstnanosti od počátku jejího sledování (1997) vždy nižší než ČR, ale na konci roku 2003 již i zde překročila hranici 3 % (v ČR 4 %), nad kterou se udržela i v následujících třech letech. Na konci roku 2007 pak klesla na hodnotu 2,1 % (v ČR 2,3 %) a na konci roku 2008 se dokonce snížila pod hranici 2 %, a to v kraji (1,7 %) i v ČR (1,8 %). Od roku

2009 rostla míra dlouhodobé nezaměstnanosti v kraji rychleji a díky tomu je na konci roku 2012 hodnota na Vysočině vyšší (3,5 %) než v celé ČR (3,4).

Nejhorší je stále situace v okrese Třebíč, kde hodnota tohoto ukazatele přesáhla v roce 2012 hranici 5,0 % (15. nejvyšší hodnota z okresů ČR). Naopak problémy s dlouhodobou nezaměstnaností nemá okres Pelhřimov, kde nezaměstnaní setrvávající v evidenci úřadů práce déle než rok tvořili na konci roku 2012 pouze 1,5 % z celkové pracovní síly okresu (7. nejnižší hodnota z okresů ČR).

Obr. 7.8: Míra dlouhodobé nezaměstnanosti v okresech Kraje Vysočina v letech 2000 – 2012

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2001 - 2013, vlastní výpočty

7.2.6. Aktuální situace na trhu práce v okresech Kraje Vysočina

Během září roku 2013 pokračovalo období zlepšené situace na trhu práce. Počet uchazečů evidovaných na úřadech práce se meziměsíčně snížil, a to o 370 osob, tj. 1,5 %, což byla nejvyšší hodnota v mezikrajském porovnání. V okresech Jihlava (pokles o 4,5%) a Žďár nad Sázavou (3,9 %) jsou okresy s vůbec nejvyšším meziměsíčním poklesem počtu uchazečů o zaměstnání.

I díky mírnému nárůstu bylo již tradičně nejvíce uchazečů evidováno v okrese Třebíč (6,9 tis.) a odpovídala tomu i nejvyšší podíl nezaměstnaných (8,8 %). V okrese Žďár nad Sázavou bylo evidováno 6,0 tis. nezaměstnaných a podíl nezaměstnaných činil 7,3 %. Nejnižší úroveň nezaměstnanosti vykazoval tradičně okres Pelhřimov (2,3 tis. nezaměstnaných, 4,6 % podíl nezaměstnaných), i přes dopady ekonomické recese patřil mezi 10 okresů s nejnižší mírou nezaměstnanosti v ČR (3. místo). Pouze v okrese Pelhřimov se podíl nezaměstnaných žen pohybovala v říjnu pod hranicí 6 %.

Tab. 7.15: Základní charakteristiky trhu práce v okresech Kraje Vysočina k 30.9.2013

Území	Počet uchazečů			Volná místa	PU/VM	Podíl nezaměstnaných na obyvatelstvu (%)		
	celkem	ženy	OZP			celkem	ženy	muži
Havlíčkův Brod	4 094	2 205	690	164	25,0	6,3	6,9	5,6
Jihlava	5 215	2 699	595	219	23,8	6,5	7,0	6,1
Pelhřimov	2 278	1 248	420	170	13,4	4,6	5,2	4,0
Třebíč	6 917	3 796	762	196	35,3	8,8	9,9	7,8
Žďár n. Sázavou	5 996	3 221	1 098	305	19,7	7,3	8,0	6,6
Vysočina	24 500	13 169	3 565	1 054	23,2	6,9	7,6	6,2
ČR	557 058	283 386	61 354	41 422	13,4	7,6	7,8	7,4

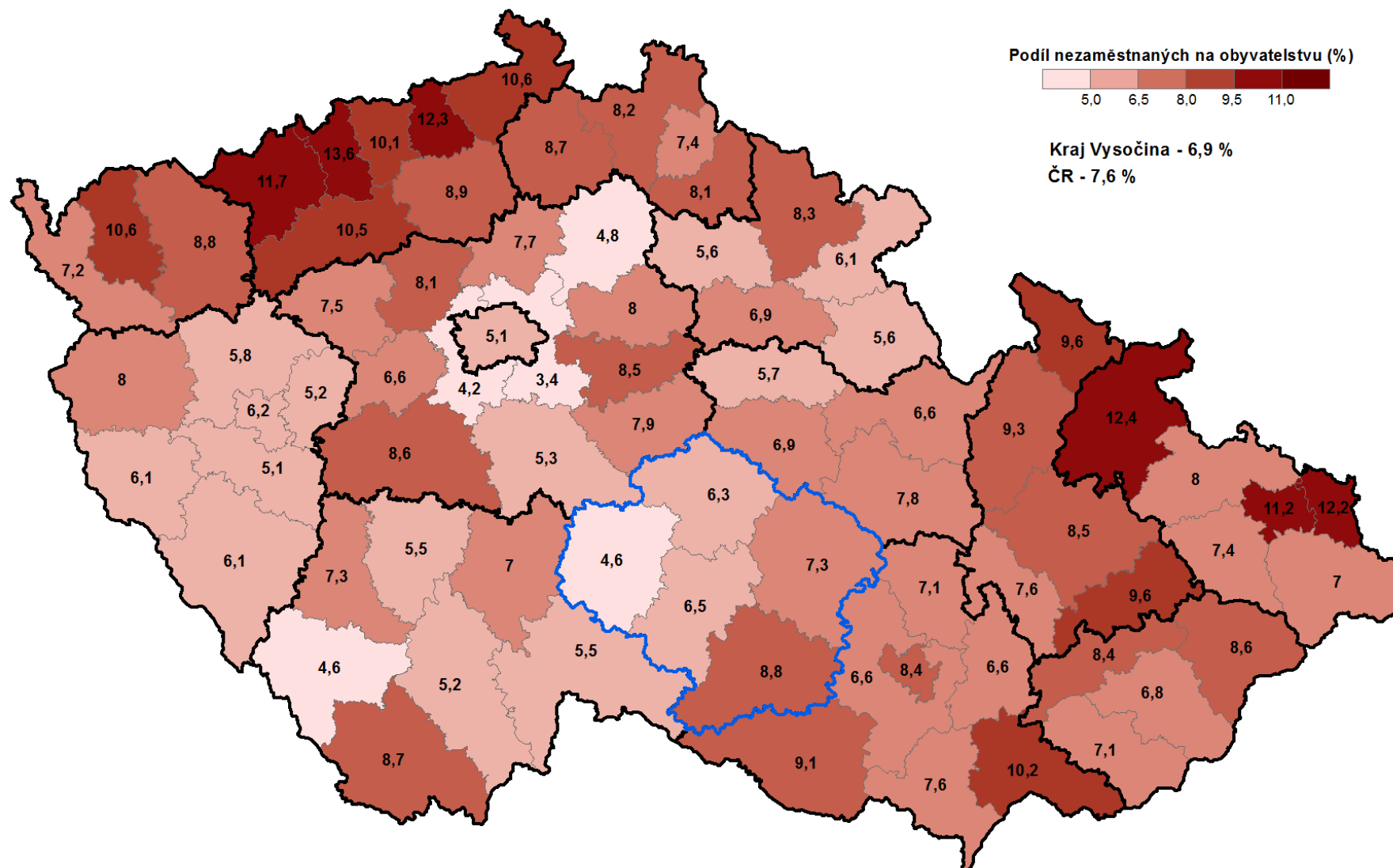
Poznámka: OZP – osoby se zdravotním postižením, PU/VM – počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo, Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa k 30.9.2013. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2013

Velmi nízký byl však v říjnu počet hlášených volných pracovních míst: zatímco na celkovém počtu uchazečů v ČR se Kraj Vysočina podílel 4,4 %, v případě volných míst se jednalo pouze o 2,5 %. To se odrazilo také v syntetickém ukazateli počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo, jehož hodnota v kraji činila 23,2 zatímco v ČR 13,4. Nejvýraznější nepoměr mezi počtem nezaměstnaných a hlášenými volnými místy byl v září zaznamenán v okrese Třebíč, kdy na jedno volné místo připadalo 35,3 uchazečů, což byla šestá nejvyšší hodnota ze všech okresů ČR. Naopak podstatně lepší byla situace v okrese Pelhřimov, kde bylo registrováno 1170 volných míst, takže na jedno místo připadalo „jen“ 13,4 uchazečů (30. nejlepší místo mezi okresy ČR).

Ženy tvořily většinu nezaměstnaných ve všech okresech kraje, největší podíl měly na Třebíčsku (54,9 %). Výrazné meziokresní rozdíly byly zachyceny také v případě podílu osob se zdravotním postižením (OZP) registrovaných na úřadech práce v kraji – zatímco v okrese Pelhřimov tvořily OZP 18,4 % ze všech nezaměstnaných, v okrese Třebíč a Jihlava jen lehce překračovaly hranici 10 %, což bylo zhruba stejně jako na úrovni celé ČR (11,0 %).

Nezaměstnanost za jednotlivé okresy ČR k 30.9.2013 je zachycena na následujícím obrázku.

Obr. 7.9: Nezaměstnanost v okresech ČR k 30.9.2013

Zdroj dat: Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2013

8. Vzdělávací, zdravotnická, sociální a kulturní infrastruktura

8.1 Vzdělávání

Jedním z významných faktorů, který ovlivňuje vývoj v oblasti vzdělávání, je demografický vývoj. V roce 1996 klesl počet narozených v Kraji Vysočina pod hranici 5 000 dětí. Minimum bylo zaznamenáno v roce 2001 (4 568), historické maximum pak v roce 1975 (9 513). V roce 2008 se narodilo 5 646 dětí (lokální maximum), v dalších letech však dochází k mírnému poklesu.

Demografický pokles poloviny 90. let doznívá v základních školách. Nejvíce jsou jím nyní zasaženy střední školy (rozdíl v počtu patnáctiletých mezi lety 2005 a 2013 činí cca 2 240) a v roce 2014 bude dále pokračovat. V roce 2013 tak deficit počtu žáků ve věku 15 let ve srovnání s rokem 2005 představuje více než 30%. Minimum počtu patnáctiletých lze očekávat kolem roku 2016. V mateřských školách došlo k růstu počtu dětí, v nejbližších letech lze očekávat určitou stabilitu počtů, případně mírný pokles. I v Kraji Vysočina se proto zejména některá města potýkají s nedostatečnou kapacitou v těchto zařízeních.

Tab. 8.1.1: Počet živě narozených dětí v okresech Kraje Vysočina dle roku narození k 31. 12. 2012

Rok narození	Rok vstupu do MŠ	Rok vstupu do ZŠ	Rok vstupu do SŠ	Kraj Vysočina	HB	JI	PE	TR	ZR
2012	2015	2018	2027	5 148	959	1 208	719	1 080	1 182
2011	2014	2017	2026	5 062	947	1 172	686	1 076	1 181
2010	2013	2016	2025	5 357	1 035	1 261	689	1 110	1 262
2009	2012	2015	2024	5 466	980	1 335	699	1 156	1 296
2008	2011	2014	2023	5 646	1 046	1 340	730	1 193	1 337
2007	2010	2013	2022	5 369	1 025	1 205	681	1 182	1 276
2006	2009	2012	2021	5 071	923	1 176	687	1 073	1 212
2005	2008	2011	2020	5 066	945	1 115	668	1 132	1 206
2004	2007	2010	2019	4 796	859	1 057	665	1 015	1 200
2003	2006	2009	2018	4 772	873	1 035	654	1 096	1 114
2002	2005	2008	2017	4 692	878	1 001	670	983	1 160
2001	2004	2007	2016	4 503	790	930	639	1 067	1 077
2000	2003	2006	2015	4 679	881	993	669	1 021	1 115
1999	2002	2005	2014	4 614	843	986	642	1 024	1 119
1998	2001	2004	2013	4 864	874	1 002	707	1 109	1 172
1997	2000	2003	2012	4 904	860	1 018	693	1 063	1 270
1996	1999	2002	2011	4 838	912	980	644	1 115	1 187
1995	1998	2001	2010	5 261	952	1 085	692	1 198	1 334
1994	1997	2000	2009	5 832	1 061	1 255	774	1 306	1 436
1993	1996	1999	2008	6 660	1 154	1 405	908	1 571	1 622
1992	1995	1998	2007	6 561	1 172	1 366	880	1 546	1 597
1991	1994	1997	2006	6 773	1 196	1 381	896	1 594	1 706
1990	1993	1996	2005	7 106	1 238	1 520	930	1 665	1 753
1989	1992	1995	2004	6 793	1 237	1 390	909	1 565	1 692
1988	1991	1994	2003	7 109	1 327	1 492	939	1 646	1 705
1987	1990	1993	2002	6 885	1 338	1 423	940	1 526	1 658

Zdroj dat: Věkové složení obyvatelstva v roce 2012. ČSÚ Praha, 2013.

8.1.1 Předškolní vzdělávání

Ve školním roce 2012/13 je k 30. 9. 2012 v Kraji Vysočina v provozu 360 míst, ve kterých vykonává činnost mateřská škola. Příspěvkových organizací s právní subjektivitou bylo 123 (některé vykonávají činnost na více místech), 155 mateřských škol bylo součástí základních škol. Zřizovatelem většiny MŠ jsou obce, jedna byla zřízena krajem (ZŠ a MŠ při zdravotnických zařízeních Kraje Vysočina), šest soukromým zřizovatelem a jedna církví. Předškolní zařízení navštěvuje cca 17,6 tis. dětí (viz tabulka 8.1.2).

Tab. 8.1.2.: Mateřské školy v okresech Kraje Vysočina ve školním roce 2012/2013

Okres	Počet škol (celkem)	Počet tříd	Počet dětí	Počet pedag. (přepočítaných) pracovníků	Počet dětí na 1 třídu	Počet dětí na 1 pedag. zam.
Havlíčkův Brod	68	141	3 240	251,5	23,0	12,9
Jihlava	69	168	3 831	308,0	22,8	12,4
Pelhřimov	45	113	2 521	199,6	22,3	12,6
Třebíč	82	167	9 914	310,4	23,4	12,6
Žďár nad Sázavou	96	176	4 171	324,3	23,7	12,9
Kraj Vysočina 12/13	360	765	17 677	1 393,8	23,1	12,7
Kraj Vysočina 11/12	349	738	17 001	1 355,2	23,0	12,6
Kraj Vysočina 10/11	341	722	16 520	1 295,0	22,9	12,8
Kraj Vysočina 09/10	341	696	15 786	1 245,8	22,7	12,7
Kraj Vysočina 08/09	341	691	15 427	1 206,4	22,3	12,8
Kraj Vysočina 07/08	337	671	14 937	1 151,6	22,3	13,0

Zdroj dat: UIV, výkaz S1-01 z roku 2012-2007, výkaz P1-04 z roku 2012-2007

8.1.2 Základní vzdělávání

Ve školním roce 2012/13 působí k 30. 9. 2012 v Kraji Vysočina 271 základních škol. Základních škol se statutem právnické osoby bylo pouze 262, neboť několik základních škol ve větších městech v kraji bylo sloučeno pod jednu právnickou osobu. Z celkového počtu základních škol (právnických osob) bylo 147 plně organizovaných (devítiletých) škol, tj. 56 %, 115 malotřídních škol s jedním až pěti ročníky. Ve srovnání se školním rokem 2007/2008 se počet škol snížil o 11, tj. o 3,9 %, poněkud větším tempem se snížil počet tříd – o 6,9 %. ZŠ navštěvovalo 41 191 žáků, oproti školnímu roku 2007/2008 došlo k poklesu o 9 % (viz tabulku 8.1.3). Jednu základní školu zřizuje církev, 13 kraj, ostatní jsou zřízeny obcí.

Tab. 8.1.3: Základní školy v okresech Kraje Vysočina ve školním roce 2012/2013

Okres	Počet škol (celkem)	Počet tříd	Počet žáků	Počet pedag. (přepočítaných) pracovníků	Žáků na 1 třídu	Žáků na 1 pedag. zam.
Havlíčkův Brod	49	397	7 515	594,1	18,9	12,6
Jihlava	48	451	8 890	676,7	19,7	13,1
Pelhřimov	33	312	5 961	455,3	19,1	13,1
Třebíč	64	472	9 102	707,7	19,3	12,9
Žďár nad Sázavou	77	512	9 723	781,0	19,0	12,4
Kraj Vysočina 12/13	271	2 144	41 191	3 214,8	19,2	12,8
Kraj Vysočina 11/12	270	2 166	41 029	3 246,3	18,9	12,6
Kraj Vysočina 10/11	278	2 178	41 145	3 243,1	18,9	12,7
Kraj Vysočina 09/10	280	2 194	41 878	3 318,8	19,1	12,6
Kraj Vysočina 08/09	282	2 235	43 340	3 362,0	19,4	12,9
Kraj Vysočina 07/08	282	2 303	45 280	3 406,6	19,7	13,3

Zdroj dat: UIV, výkaz S3-01 z roku 2012-2007, výkaz P1-04 z roku 2012-2007

8.1.3 Střední vzdělávání

V Kraji Vysočina je nabídka středoškolského vzdělání v důsledku přirozených spádových oblastí koncentrována do větších měst. Takovými středisky jsou okresní města, v nichž ve školním roce 2012/13 studovaly nebo se učily téměř dvě třetiny z celkového počtu studentů kraje. Mezi nimi vyniká Jihlava s podílem cca 23 %.

V důsledku demografického vývoje ubývá žáků na středních školách. Ve srovnání se škol. rokem 06/07 bylo na středních školách v Kraji Vysočina ve škol. roce 12/13 o 4 644 žáků méně. Situace se má dále zhoršovat. Klesající naplněnost ve třídách znamená méně peněz pro školu. Stávající situace není dlouhodobě udržitelná a vyžaduje řešení (optimalizace středních škol).

V Kraji Vysočina je ve školním roce 2012/13 k 30. 9. 2012 zařazeno ve školském rejstříku celkem 76 právnických osob vykonávajících činnost středních škol. Z celkového počtu škol poskytujících střední vzdělávání byly na 18 školách vyučovány obory typu gymnázií, na 41 školách obory typu středních odborných škol, na 29 školách obory typu středních odborných učilišť a na 10 školách obory s upravenými učebními plány pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

8.1.3.1 Střední školy – obory se všeobecným zaměřením

Gymnázia nabízejí různou délku studia – nejběžnější formou je studium osmileté a čtyřleté, pouze tři gymnázia jsou šestiletá. Celkový počet studentů na 18 gymnáziích činil ve školním roce 2012/13 7 144. V posledních letech se začíná rozvíjet další typ všeobecného středoškolského vzdělávání – lycea. Jedná se o čtyřleté vzdělávání s určitým obecně odborným zaměřením, např. lycea technická, ekonomická, přírodovědná, pedagogická. Stejně jako v případě gymnázií jsou v nich mladí lidé připravováni zejména ke studiu na vyšších odborných a vysokých školách.

Tab. 8.1.4: Přehled studentů na gymnáziích a lyceích v okresech Kraje Vysočina ve školním roce 2012/2013

Studijní obor	HB	Jl	PE	TR	ZR	Kraj 2012/13	Kraj 2011/12	Kraj 2010/11	Kraj 2009/10	Kraj 2008/09
Gymnázium 4-leté	378	458	320	531	706	2 393	2 496	2 606	2 813	2 848
Gymnázium 6-leté		148	152	116		416	407	395	392	364
Gymnázium 8-leté	744	613	418	438	1098	3 311	3 412	3 471	3 586	3 702
Lycea	295	233	81	171	244	1 024	1 186	1 268	1 218	1 069
Celkem	1417	1452	971	1256	2048	7 144	7 501	7 740	8 009	7 983

Zdroj dat: UIV, výkaz S8-01 z roku 2008-2012

8.1.3.2 Střední školy – odborně zaměřené studijní a učební obory

Tab. 8.1.5: Počty studentů v maturitních oborech (M, L) v okresech Kraje Vysočina ve školním roce 2012/2013 (denní studium)

Kód oboru	Studijní obor	HB	Jl	PE	TR	ZR	Kraj 2012/13	Kraj 2011/12	Kraj 2010/11	Kraj 2009/10	Kraj 2008/09
21,23,39	Strojírenství, stroj. výr.	97	307	142	239	309	1 094	1 239	1 321	1 540	1 610
29,65	Gastro., hotelnictví, turismus	119	61	99	215	408	902	961	1 027	1 019	948
16,41,43	Zemědělství a lesnictví, ekologie, veterinář		92	244	252	43	631	759	845	871	867
26,18	Elektrotech., telekom. a VT	103	403	188	459	243	1 396	1 382	1 303	1 258	1 160
36	Staveb., geodézie, kartograf.	206	226		204	93	729	778	743	766	780
53	Zdravotnictví	110	222		163	117	612	604	618	668	734
63,64,66	Ekonomika, obchod a podnikání	293	742	235	342	311	1 923	2 748	2 701	3 157	3 444
33	Zpracování dřeva	50		28			78	104	87	90	77
31,69	Osobní a provozní služby		102	11		60	173	177	208	231	241
75	Pedag., učit., soc.péče	84	262		65		411	408	415	443	455
68	Právo, veřejnosp.činnosti		334		191	45	570	692	633	628	603
82,34	Umění a užité umění	180	402		55		637	660	652	663	679
34,37	Ostatní					45	45	35	20	8	0
--	Nástavby	91	137	169	257	151	805	1 040	1 073	1 062	993

--	Celkem obory	1 333	3 351	1 329	2 442	1 825	10 006	11 596	11 646	12 404	12 591
----	--------------	-------	-------	-------	-------	-------	--------	--------	--------	--------	--------

Zdroj dat: UIV, výkaz S8-01 z roku 2008-2012

Počet studentů, kteří ukončí střední vzdělání maturitní zkouškou, přesahuje 17 tisíc. Největšímu zájmu se těší obory, které jsou především orientovány na ekonomiku a administrativu, strojírenství a strojní výrobu a obory orientované na elektrotechniku (viz tabulka 8.1.5).

Tab. 8.1.6: Počty studentů v nejfrekventovanějších učebních oborech (H, E) v okresech Kraje Vysočina ve školním roce 2012/2013 (denní studium)

Kód oboru	Učební obor	HB	JI	PE	TR	ZR	Kraj 2012/13	Kraj 2011/12	Kraj 2010/11	Kraj 2009/10	Kraj 2008/09
21,23, 4155	Strojírenství, strojírenská výroba	73	329	280	450	362	1 494	1 522	1 634	1 810	1 842
29,65	Gastronomie, hotelnictví, turismus	200	323	160	241	410	1 334	1 398	1 487	1 617	1 648
66	Obchod		43	33	102	33	211	243	219	215	261
33	Zpracování dřeva	70	100	63	78	40	351	393	444	460	447
41	Zemědělství a lesnictví		76	65		98	239	254	236	201	212
26	Elektrotechnika, telekomunikace a VT	35	128	51	140	80	434	477	458	495	490
31,34, 37,69	Osobní a provozní služby		115	88	88	126	417	494	533	578	570
36	Stavebnictví, geodézie, kartograf.	21	225	97	203	85	631	639	650	595	529
53	Zdravotnictví	19					19		0	28	0
82	Umění a užité umění	49	20				69	27	62	32	88
--	Ostatní	31					31	66	54	41	34
--	Celkem obory	498	1 359	837	1 302	1 234	5 230	5 513	5 777	6 072	6 121

Zdroj dat: UIV, výkaz S8-01 z roku 2008-2012

Počet studentů, kteří dosáhnou středního stupně vzdělání nebo středního vzdělání s výučním listem, přesahuje hranici 5 tisíc. Největší zájem je o obory strojírenství, gastronomie, hotelnictví a turismus a stavebnictví, geodézii, kartografii. Počty studentů v těchto oborech tvořily ve sledovaném školním roce více než polovinu studentů všech učebních a studijních oborů typu středních odborných učilišť (viz tabulku 8.1.6).

8.1.4 Vyšší odborné školy

Přestože s nárůstem kapacit vysokých škol postupně zájem o vyšší odborné vzdělání klesá, zůstává v našem kraji stále významným prvkem terciárního vzdělávání; důvody jsou různé: nenalezení pracovního místa, zvyšování kvalifikace, neúspěšné vykonání přijímacích zkoušek na vysokou školu aj. Na území Kraje Vysočina působí k 30. 9. 2012 14 vyšších odborných škol, z nichž pouze dvě jsou samostatné, ostatní jsou spojeny s různými typy středních škol. Rozložení VOŠ i oborů v kraji lze označit za poměrně rovnoměrné, rozložení počtu studentů jednotlivých oborů se koncentruje více na obory ekonomického, technického a sociálně zdravotního zaměření. Následující tabulka 8.1.7 nabízí oborovou skladbu a počty studentů vyšších odborných škol Kraje Vysočina.

Tab. 8.1.7: Obory a počty studentů vyšších odborných škol v jednotlivých okresech Kraje Vysočina ve školním roce 2012/2013 (v denním studiu)

Okres	Název školy	Studijní obor	2012/13	2011/12	2010/11	2009/10	2008/09
Havlíčkův Brod	VOŠ a OA Chotěboř	Facility management	33				
		Ekonomika a management podniku					15
		Řízení bezpečnosti práce	48	46	90	84	88
		Řízení a zabezpečení jakosti	15	33		11	12
	SZŠ a VOŠ zdravotnická Havlíčkův Brod	Diplomovaná všeobecná sestra	96	98	136	128	146
	G, SOŠ a VOŠ Ledec nad Sázavou	Ekonomika a management podniku	73	75	60	85	59
	Akademie - VOŠ, G a SOŠ uměleckoprůmyslová Světlá nad Sázavou	Řízení sklářské a keramické výroby	31	35	51	57	58
		Řízení výroby zpracování kamene	21	22	19	13	
Pelhřimov	VOŠ a SŠ hotelová SČMSD Pelhřimov, s.r.o.	Management hotelového provozu	22	27	37	30	29
Jihlava	FARMEKO - VOŠ zdravotnická a SOŠ, s.r.o.	Diplomovaný farmaceutický asistent	46	49	52	53	43
	SZŠ a VOŠ zdravotnická Jihlava	Diplomovaná všeobecná sestra			16	64	104
	Soukromá VOŠ grafická a Střední umělecká škola grafická, s.r.o.	Multimediální umělecká tvorba	46	43	42	33	22
	Soukromá VOŠ sociální, o.p.s.	Sociální práce	126	126	126	126	120
	Vyšší policejní škola Ministerstva vnitra v Jihlavě	Dopravně bezpečnostní činnost					
Třebíč	VOŠ a SŠ veterinární, zemědělská a zdravotnická Třebíč	Diplomovaná všeobecná sestra	40	47	76	77	74
		Účetnictví a finanční hospodaření	65	44	38	63	60
Žďár nad Sázavou	VOŠ a SOŠ zemědělsko-technická Bystřice nad Pernštejnem	Agroturistika	78	76	66	64	78
	VOŠ a SPŠ, Žďár nad Sázavou, Studentská 1	Automatizace a informatika	30	31	44		18
		Informační technologie ve strojírenství	49	35	40	36	28
		Ekonomika strojírenství	65	59	60	55	32
		Elektrotechnika				46	22
	SZŠ a VOŠ zdravotnická Žďár nad Sázavou	Diplomovaná všeobecná sestra	79	73	92	83	74
Vysočina			963	919	1 045	1 108	1 082

Zdroj dat: UIV, výkaz M10 z roku 2006-2012

8.1.5 Speciální školství

Speciální školství je tvořeno mateřskými a základními školami pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, základními školami speciálními, speciálními školami při zdravotnických zařízeních, odbornými učiteli a praktickými školami. Síť těchto zařízení je v Kraji Vysočina stabilizovaná, přičemž některá z nich mají nadregionální působnost. Pro doplnění informací uvádíme tabulku 8.1.8 s počtem individuálně integrovaných žáků v ZŠ. Řada škol se speciálním zaměřením zajišťuje ve větší míře vzdělávání žáků s těžšími formami zdravotního handicapu.

Vzdělávací systém doplňuje výchovné, pedagogicko-psychologické a speciálně pedagogické poradenství. Tyto služby poskytují v Kraji Vysočina výchovní poradci (pozice ustavena zpravidla na každé úplné základní škole a na středních školách), pět pedagogicko-psychologických poraden (včetně dalších čtyř odloučených pracovišť) a tři speciálně pedagogická centra.

Tab. 8.1.8: Individuálně integrovaní zdravotně handicapovaní žáci ZŠ v Kraji Vysočina

Druh postižení	2012/13	2011/12	2010/11	2009/10	2008/09
Mentálně postižení	91	91	85	85	97
Sluchově postižení	25	24	22	23	24
Zrakově postižení	26	32	27	32	28
S vadami řeči	55	59	33	18	9
Tělesně postižení	45	52	46	54	47
S více vadami	67	66	66	44	43
S vývoj. poruchami učení a chování	1 640	1 566	1 397	1 292	1 216
Autisté	54	56	46	32	21
Celkem	2 003	1 946	1 722	1 580	1 485

Zdroj dat: UIV, výkaz S3-01 z roku 2006-2012

8.1.6 Vysoké školy

V Kraji Vysočina mají sídlo 2 vysoké školy a dále působí na území kraje odloučená pracoviště jiných vysokých škol.

V akademickém roce 2012/13 studovalo v prezenčních vysokoškolských programech na území kraje 2 348 studentů ve 12 oborech, z toho 2 282 studentů v 10 oborech na dvou vysokých školách se sídlem na území kraje: Západomoravská vysoká škola Třebíč, o.p.s. (282 studentů) a Vysoká škola polytechnická v Jihlavě (2 000 studentů).

V akademickém roce 2012/13 měly v Kraji Vysočina odloučené pracoviště 2 vysoké školy: Česká zemědělská univerzita Praha, Vysoká škola chemicko-technologická v Praze.

Prezenční bakalářské studium nabízejí následující vysoké školy:

Vysoká škola polytechnická, Jihlava, Tolstého 16.

Elektrotechnika a informatika - obory: Počítačové systémy, Aplikovaná informatika

Ekonomika a management - obory: Finance a řízení, Cestovní ruch

Ošetřovatelství - obory: Porodní asistentka, Všeobecná sestra

Západomoravská vysoká škola Třebíč, o.p.s.

obory: Aplikované informační technologie, Informační management, Veřejnoprávní studium, Management a marketing.

Prezenční formu bakalářského studia nabízejí také detašovaná pracoviště těchto VŠ:

Česká zemědělská univerzita Praha, Praha-Suchbát, Kamýcká 129, Fakulta agrobiologie, přírodních a potravinářských zdrojů – pracoviště Česká zemědělská akademie v Humpolci, střední škola, Chov koní - tříleté prezenční bakalářské studium.

Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, Technická 5, Praha 6 - Dejvice Fakulta chemicko-technologická – pracoviště Akademie - VOŠ, G, SOŠ umělecko-průmyslová Světlá nad Sázavou, Konzervování-restaurování umělecko-řemeslných děl – čtyřleté prezenční bakalářské studium.

8.1.7 Celoživotní vzdělávání

Realizace konceptu celoživotního vzdělávání znamená užší propojení existujícího školského systému se sektorem dalšího vzdělávání, s politikou zaměstnanosti a se sociální politikou. Zdůrazňuje se význam učení mimo rámec vzdělávací soustavy (vzdělávání na pracovišti, uznávání předchozí pracovní zkušenosti), tedy co největší prostupování oblasti učení a práce. Zvyšuje se úloha sociálních partnerů, zdůrazňuje se osobní volba každého jedince a propojení individuální poptávky se společenskou.

Dle údajů z Registru ekonomických subjektů z ledna roku 2008 vykazovalo v Kraji Vysočina činnost zaměřenou na vzdělávací služby pro dospělé přes dvě stě právnických osob a kolem tisíce fyzických osob. Podrobnější informace o účasti dospělých v dalším vzdělávání nejsou s výjimkou informací ze škol k dispozici.

Ve školním roce 2012/13 se střední a základní školy opět podílely na organizaci odborně zaměřených vzdělávacích kurzů. Střední školy mimo jiné spolupracují s úřady práce a na základě jejich požadavků zajišťují kvalifikační a rekvalifikační kurzy pro veřejnost a kurzy pro zaměstnance škol a školských zařízení zakončené odborným přezkoušením nebo státní zkouškou. Mezi kurzy, které pořádaly zmíněné školy, převažovaly především rekvalifikační kurzy pro uchazeče o zaměstnání, dále pak kurzy jazykové, kurzy pro rozšíření znalostí v řemeslných živnostech, kurzy autoškol, sportovní kurzy, svářečské školy, kurzy práce s výpočetní technikou či další odborné kurzy technického, obchodního, ekonomického nebo uměleckého charakteru. Roste také zájem o kurzy pro seniory.

8.2 Zdravotnictví

Ve zdravotnictví v Kraji Vysočina pracovalo na konci roku 2011 v evidenčním počtu celkem 10 352,99 zaměstnanců a zaměstnavatelů. Odborní zdravotničtí pracovníci představovali 84,5 % z celkového evidenčního počtu zaměstnanců a zaměstnavatelů ve zdravotnických zařízeních v kraji. Z nich činil podíl lékařů 17,0 %, zubních lékařů 3,5 %, farmaceutů 3,1 %, zdravotnických pracovníků nelékařů s odbornou způsobilostí (ZPBD) 55,8 %, zdravotnických pracovníků nelékařů s odbornou a specializovanou způsobilostí (ZPSZ) 3,6 %, zdravotnických pracovníků nelékařů pod odborným dohledem nebo přímým vedením (ZPOD) 15,5 % a jiných odborných pracovníků nelékařů s odbornou způsobilostí (JOP) 1,5 %.

Tab. 8.2.1: Pracovníci ve zdravotnictví podle kategorií (evidenční počet pracovníků) – stav k 31. 12. 2011

Evidenční počet zaměstnanců	Vysočina	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou
Pracovníci celkem	10 353	2 478	2 932	1 263	1 714	1 966
lékaři	1 490	306	397	192	287	307
zubní lékaři	304	57	68	33	75	71
farmaceuti	274	45	59	42	56	72
ostat. odborní pracovníci ve zdravotnictví	6 679	1 613	1 976	768	1 132	1 190
v tom: ZPBD	4 879	1 104	1 441	536	866	932
z toho: všeob.sestry a porod.asist.	3 879	939	1 080	440	694	726
ZPSZ	314	69	63	43	68	73
ZPOD	1 352	426	382	173	189	181
jiní odborní pracovníci (JOP) a dentisté	134	14	90	16	9	4
ostatní	1 604	455	431	227	165	327

Pozn.: ZPBD – zdravotničtí pracovníci nelékaři s odbornou způsobilostí

ZPSZ – zdravotničtí pracovníci nelékaři s odbornou a specializovanou způsobilostí

ZPOD – zdravotničtí pracovníci nelékaři pod odborným dohledem nebo přímým vedením

JOP – jiní odborní pracovníci nelékaři s odbornou způsobilostí

Zdroj dat: ÚZIS ČR

V kraji je šest nemocnic (zřizovatelem pěti z nich je Kraj Vysočina) s 2 665 lůžky (ke konci roku 2011), z toho bylo 91 % lůžek akutní péče a 9 % lůžek ošetrovatelské péče. Nemocniční péče je doplněna následnou péčí v 12 odborných léčebných ústavech (OLÚ) s 2 006 lůžky, o 38 lůžek méně proti loňskému roku. V nemocnicích pracovalo celkem 674 lékařů a 2 350 ZPBD, v odborných léčebných ústavech 127 lékařů a 733 ZPBD. V ambulantní péči pracovalo celkem 1 249 lékařů a 2 313 ZPBD (přepočtený počet).

Tab. 8.2.2: Počet lékařů (přepočtený počet) – stav k 31. 12. 2011

Okres	Lůžková péče				Ambulantní péče				Celkem	
	celkem		nemocnice		celkem ¹⁾		samostatná ambul. zařízení			
	počet	rel.	počet	rel.	počet	rel.	počet	rel.	počet	rel.
Havlíčkův Brod	128,02	13,38	77,44	8,09	232,11	24,25	170,53	17,82	360,13	37,63
Jihlava	135,31	12,00	109,36	9,70	279,39	24,78	227,94	20,22	414,70	36,78
Pelhřimov	71,11	9,75	52,41	7,19	167,50	22,98	124,48	17,08	238,61	32,73
Třebíč	97,03	8,54	71,33	6,27	276,90	24,37	228,49	20,11	373,93	32,91
Žďár nad Sázavou	94,59	7,90	82,88	6,92	293,30	24,49	224,56	18,75	387,89	32,39
Vysočina	526,06	10,22	393,42	7,64	1 249,20	24,27	976,00	18,96	1775,26	34,49

rel. – počet lékařů na 10 000 obyvatel

¹⁾ včetně ambulantních částí nemocnic

Zdroj dat: ÚZIS ČR

Tab. 8.2.3: Kapacita lůžkových zdravotnických zařízení dle typu lůžek - stav 31. 12. 2011

Okres	Počet lůžek celkem	Nemocnice	LDN	Léčebny TRN	Psychiatrické léčebny	Ostatní lůžková zařízení
Havlíčkův Brod	1 432	554	88	0	750	40
Jihlava	1 278	758	0	0	520	0
Pelhřimov	654	350	224	80	0	0
Třebíč	632	468	112	0	0	52
Žďár nad Sázavou	675	535	50	40	50	0
Vysočina	4 671	2 665	474	120	1 322	90

Zdroj dat: ÚZIS ČR

V kraji působí 3 samostatná zařízení a 2 detašovaná oddělení nemocnic poskytující následnou péči, 3 psychiatrické léčebny, 1 samostatná léčebna TRN a rehabilitační ústav. Nadregionální působnost má zejména léčebna tuberkulózy a respiračních onemocnění v Humpolci a oddělení TRN Nemocnice Nové Město na Moravě (Buchtův kopec), které ukončilo svou činnost 31. 12. 2011, Rehabilitační ústav pro cévní choroby mozku Chotěboř a psychiatrické léčebny v Havlíčkově Brodě, Jihlavě a Dětská psychiatrická léčebna Velká Bíteš.

Tab. 8.2.4: Nemocnice v Kraji Vysočina - stav k 31. 12. 2011

Okres	Název	Adresa	Zřizovatel	Počet lůžek	Detašovaná pracoviště
Havlíčkův Brod	Nemocnice Havlíčkův Brod, příspěvková organizace	Havlíčkův Brod, Husova 2624	Kraj Vysočina	554	-
Jihlava	Nemocnice Jihlava, příspěvková organizace	Jihlava, Vrchlického 59	Kraj Vysočina	758	-
Pelhřimov	Nemocnice Pelhřimov, příspěvková organizace	Pelhřimov, Slovanského bratrství 710	Kraj Vysočina	350	-
Třebíč	Nemocnice Třebíč, příspěvková organizace	Třebíč, Purkyňovo nám. 2	Kraj Vysočina	580	Mor. Budějovice, nám. Svobody 358
Žďár nad Sázavou	Nemocnice Nové Město na Moravě, příspěvková org.	Nové Město na Moravě, Žďárská 600	Kraj Vysočina	519	Sněžné, Buchtův kopec
	Nemocnice sv. Zdislavy, a.s. Mostiště	Velké Meziříčí, Mostiště 93	nestátní	135	-

Zdroj dat: datový sklad Kraje Vysočina 2011

V ambulantní péči pracovalo 1 249 lékařů. Více jak polovina lékařů zajišťovala primární péči - praktičtí lékaři pro dospělé, praktičtí lékaři pro děti a dorost, praktičtí ženští a praktičtí zubní lékaři. Ostatní lékaři pracovali jako ambulantní specialisté, z toho 49 % v soukromých ordinacích. Na jednoho ambulantního lékaře připadlo v průměru 410 obyvatel. Z nich bylo 224 praktických lékařů pro dospělé, 102 praktických lékařů pro děti a dorost, 270 zubních lékařů a 50 praktických ženských lékařů.

Tab. 8.2.5: Praktičtí lékaři v ambulantních zařízeních podle oborů – stav k 31. 12. 2011

území	Počet lékařů (přepočtený počet)			
	pro dospělé	pro děti a dorost	zubní lékař	ženský lékař
Havlíčkův Brod	41,27	16,20	45,30	7,80
Jihlava	51,65	21,30	63,24	11,80
Pelhřimov	33,00	15,20	30,41	6,90
Třebíč	51,90	25,30	68,35	12,26
Žďár nad Sázavou	46,20	24,60	62,60	10,55
Vysočina	224,02	102,60	269,90	49,31

Zdroj dat: ÚZIS ČR, datový sklad Kraje Vysočina

Obyvatelé kraje měli koncem roku 2011 k dispozici 127 lékáren a 103 výdejen zdravotnických prostředků. Na jednu lékárnu připadalo v průměru 4 031 obyvatel.

Tab. 8.2.6: Lékárenská péče v Kraji Vysočina - stav k 31. 12. 2011

Okres	Počet lékáren a výdejen (vč. odloučených pracovišť)	Farmaceuti (přep. počet)	Farmaceut. asistenti (přep. počet)	Počet obyvatel na 1 lékárnou a výdejnu	Tržby za léčiva a zdravotnické prostředky na 1 obyvatele (Kč)	Počty expedovaných receptů a poukazů
Havlíčkův Brod	24	45,62	41,60	4 031	5 437	657 521
Jihlava	28	59,05	52,98	4 487	7 874	759 530
Pelhřimov	24	41,33	34,45	3 150	5 333	537 177
Třebíč	32	55,22	49,03	4 048	5 095	713 115
Žďár nad Sázavou	32	72,16	43,73	4 099	5 034	889 785
Vysočina	140	273,38	220,79	4 031	5 786	3 557 128

Zdroj dat: ÚZIS ČR, datová sklad Kraje Vysočina

Rozdíly v kapacitě zařízení zdravotnické péče mezi okresy kraje nejsou celkově příliš výrazné. Odráží rozdílnou sídelní strukturu a také regionální působnost zdravotnických zařízení.

Zdravotní stav obyvatelstva

Zdravotní stav obyvatelstva je výsledkem působení komplexu faktorů, mezi něž patří životní styl, sociální struktura obyvatelstva, dostupnost a kvalita zdravotnické péče, stav životního prostředí, péče obyvatel o vlastní zdraví a další. Zdravotní stav obyvatel Kraje Vysočina je v rámci ČR mírně nadprůměrný. Nepřímo to můžeme usuzovat z úmrtnostních poměrů, které jsou v kraji relativně dobré a od počátku 90. let mají dlouhodobou výraznou tendenci se zlepšovat.

Střední délka života (naděje dožití při narození) je u mužů o 0,9 roku a u žen o 1 rok vyšší než činí průměr ČR. Kraj se tak řadí v tomto velice důležitém ukazateli zdravotního stavu mezi kraje s nejdelší střední délkou života. Ženy v Kraji Vysočina žijí v průměru o více než 6 let déle než muži. Střední délka života mužů na Vysočině je třetí nejvyšší po Praze a Královéhradeckém kraji. U žen je druhá nejvyšší po Praze. Jak je možné vyčíst z následující tabulky, naděje dožití se na Vysočině za uplynulá dvě pětiletá období poměrně výrazně prodloužila a to i větší intenzitou než činil průměr za ČR.

Tab. 8.2.7: Vybrané charakteristiky úmrtnosti obyvatelstva v okresech Kraje Vysočina

Okres	Naděje dožití při narození		Úmrtnost	
	(průměr let 2007-2011)		(průměr let 2007-2011)	
	muži	ženy	kojenecká	novorozenecká
Havlíčkův Brod	74,6	80,9	3,2	1,8
Jihlava	75,8	81,9	2,5	1,9
Pelhřimov	74,8	81,1	2,3	1,4
Třebíč	74,7	81,0	3,0	1,5
Žďár nad Sázavou	75,2	81,0	1,7	3,0
Vysočina	75,0	81,2	2,5	1,5
ČR	73,9	80,1	2,9	1,8

Pozn.: 1) novorozenecká úmrtnost = počet zemřelých ve věku 0 – 28 dní na 1000 živě narozených

2) kojenecká úmrtnost = počet zemřelých ve věku 0 – 365 dní na 1000 živě narozených

Zdroj dat: Úmrtnostní tabulky za okresy ČR v období 2007 až 2011. ČSÚ Praha, 2007 a 2011; Demografická ročenka okresů 2002 až 2011. ČSÚ Praha, 2011; Demografická ročenka krajů 2003 až 2012. ČSÚ Praha, 2011.

V roce 2011 bylo v Kraji Vysočina nově nahlášeno něco málo přes 51 tisíc případů pracovní neschopnosti (o 2 105 případů méně než v roce 2011), což představovalo 28,7 hlášených případů na 100 pojištěnců regionu. Průměrná doba jedné pracovní neschopnosti činila 45,6 dní, což bylo stejně jako v předchozím roce.

Tab. 8.2.8: Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz v okresech Kraje Vysočina v roce 2012

Okres	Průměrný počet osob nemocensky pojištěných	Nově hlášené případy pracovní neschopnosti na 100 nemocensky pojištěných	Průměrná doba trvání 1 případu pracovní neschopnosti (kalendářní dny)	Průměrné procento pracovní neschopnosti
Havlíčkův Brod	31 730	28,3	45,9	3,5
Jihlava	48 632	28,0	40,8	3,1
Pelhřimov	25 972	32,1	44,2	3,9
Třebíč	31 647	25,5	50,6	3,5
Žďár nad Sázavou	40 887	30,0	48,6	4,0
Vysočina	178 868	28,7	45,6	3,6
ČR	4 471 889	27,4	46,1	3,5

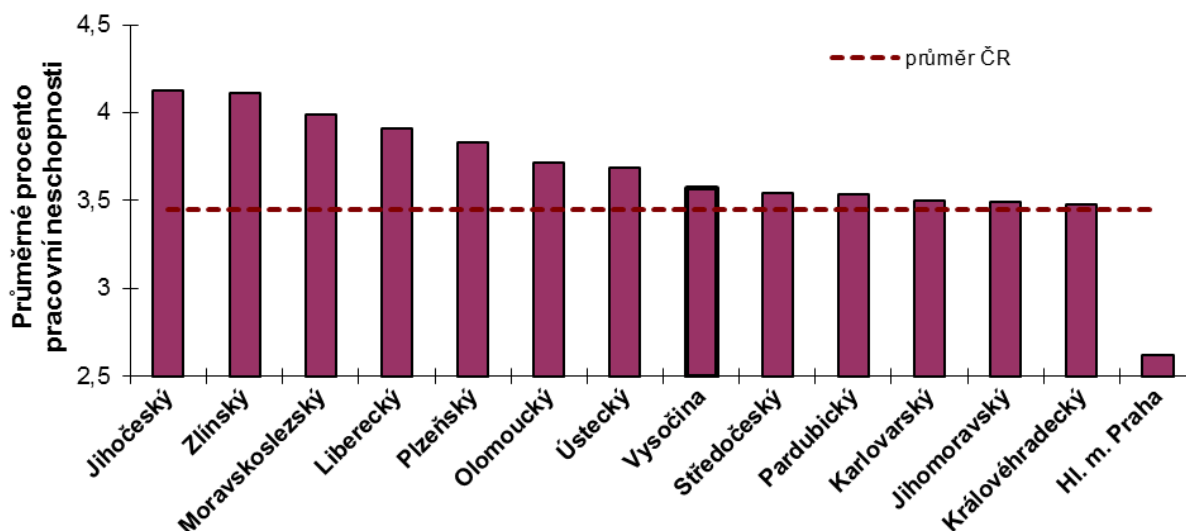
Poznámka: průměrné procento pracovní neschopnosti = kalendářní dny pracovní neschopnosti x 100 / (průměrný počet osob nemocensky pojištěných x počet kalendářních dnů ve sledovaném období)

Zdroj dat: Statistický bulletin - Kraj Vysočina 1. čtvrtletí 2012. ČSÚ Jihlava, 2012.

Průměrné procento pracovní neschopnosti je v meziokresním srovnání v rámci Kraje Vysočina nejnižší v okrese Jihlava, který jediný vykázal v roce 2012 z hlediska celorepublikového průměru nižší hodnoty. Na Jihlavsku byla rovněž evidována nejnižší průměrná doba trvání 1 případu pracovní neschopnosti, přičemž pouze na Třebíčsku a Žďársku byla hodnota tohoto ukazatele nad republikovým průměrem. Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti na 100 nemocensky pojištěných byl nejvyšší v okresech Pelhřimov a Žďár nad Sázavou, s výjimkou Třebíčska všech okresy převyšovaly v roce 2012 průměrnou hodnotu za ČR.

V mezikrajském porovnání bylo v roce 2012 průměrné procento pracovní neschopnosti na Vysočině sedmé nejnižší. Jeho výše překročila celostátní průměr, na čemž měla hlavní podíl skokově nízká hodnota za Prahu.

Obr. 8.2.1: Průměrné procento pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v krajích ČR v roce 2012

Pozn.: průměrné procento pracovní neschopnosti = kalendářní dny pracovní neschopnosti x 100 / (průměrný počet osob nemocensky pojištěných x počet kalendářních dnů ve sledovaném období)

Zdroj dat: Statistický bulletin - Kraj Vysočina 1. čtvrtletí 2013. ČSÚ Jihlava, 2013.

Zdravotnická záchranná služba (ZZS)

V Kraji Vysočina zajišťuje přednemocniční neodkladnou péči jediná příspěvková organizace zřizovaná krajem - Zdravotnická záchranná služba Kraje Vysočina, příspěvková organizace (se sídlem: Vrchlického 61, 568 01 Jihlava).

Zdravotnické záchranné službě se úspěšně daří zajišťovat vysokou úroveň přednemocniční neodkladné péče v našem kraji pro přibližně 1 300 obcí a místních částí, na území velkém cca 6 796 km² s více než půl milionem obyvatel, kdy se v turisticky atraktivních regionech v letních a zimních sezonách tento počet významně zvyšuje.

Tab. 8.2.9: Přehled výjezdových základen a posádek Zdravotnické záchranné služby Kraje Vysočina

Oblast	Výjezdová základna	Počet posádek			
		RLP	RZP	RV	LZZS
Jihlava	Jihlava	1	2		1
	Telč	1			
Pelhřimov	Pelhřimov	1		1	
	Pacov		1		
	Počátky		1		
	Kamenice nad Lipou		1		
	Humpolec	1			
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	1	1	1	
	Chotěboř		1		
	Ledeč nad Sázavou		1		
	Příbram		1		
Třebíč	Třebíč	1	1		
	Jemnice		1		
	Moravské Budějovice	1			
	Náměšť nad Oslavou	1			
	Velká Bíteš		1		
Nové Město na Moravě	Nové Město na Moravě		1		
	Bystřice nad Perštejnem	1			
	Velké Meziříčí	1			
	Žďár nad Sázavou	1			
celkem ZZS Vysočina		11	13	2	1

Pozn.: RLP – výjezdová skupina rychlé lékařské pomoci (lékař, záchranář, řidič – záchranář)

RZP – výjezdová skupina rychlé zdravotnické pomoci (záchranář, řidič – záchranář)

RV – výjezdová skupina „rendez vous“ (lékař, řidič – záchranář)

LZZS – vzletová skupina zdravotnické záchranné služby (lékař, záchranář)

ZZS je organizačně dělena na pět oblastních středisek. Na 20 základnách je 27 výjezdových skupin ZZS, z toho jedna skupina letecké zdravotnické záchranné služby (LZZS). LZZS je zajišťovaná ve spolupráci s privátní firmou Alfa Helicopter, která poskytuje vrtulník a piloty vrtulníku.

Poskytování přednemocniční péče je řízeno z jediného zdravotnického operačního střediska (ZOS) v Jihlavě. ZOS řídí všechny výjezdové skupiny a skupinu letecké záchranné služby. Jednotlivé základny ZZS mají své obvody určené územím přiřazených obcí, většinou s dodržáním dojezdového časového limitu 20 minut, ZOS však využívá jednotlivé týmy podle indikací a nejbližší dostupnosti po celém území kraje.

Obr.: 8.2.2 Umístění výjezdových základů a obvodů zdravotnické záchranné služby v Kraji Vysočina

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, OZ

Personální obsazení a statistika

Přepočtený počet pracovníků ZZS zajišťujících poskytování přednemocniční péče v Kraji Vysočina byl k 31. 12. 2012 následující: 353, z toho je 21 THP a 9 dělnických profesí. ZZS dále provoz zajišťuje externími spolupracovníky, převážně lékaři.

Statistika výjezdů a vzletů

V roce 2012 činil počet výjezdů 35 081, z toho plánovaných sekundárních 1 225. Z tohoto počtu bylo 19 605 výjezdů RLP (s lékařem), 14 671 výjezdů RZP (se zdravotníkem) a 805 výjezdů rendez-vous. Počet vzletů na tísňovou výzvu byl 338, plánovaných sekundárních 212.

8.3 Sociální zabezpečení a sociální služby

8.3.1. Sociální zabezpečení

Průměrná výše většiny typů důchodů v Kraji Vysočina je pod průměrem ČR, i když rozdíl mezi výší důchodů v kraji a ČR je poměrně malý, podobně jako rozdíly mezi okresy. Také územní rozložení příjemců důchodů odpovídá počtu obyvatel.

Tab. 8.3.1: Počet příjemců důchodů v okresech Kraje Vysočina v prosinci 2012

Okres, pohlaví	Celkem	z toho						
		starobní plné	starobní poměrné	invalidní III. stupně	invalidní I. a II. stupeň	vdovské	vdovecké	sirotčí
Havlíčkův M	11 084	7 605	3	1 357	961	-	970	188

Brod	Ž	16 312	8 357	4	1 087	990	5 654	-	220
Jihlava	M	11 998	8 668	1	1 045	1 011	-	1 048	225
	Ž	18 093	9 885	3	904	1 042	6 044	-	215
Pelhřimov	M	8 989	6 143	-	1 000	909	-	774	163
	Ž	12 767	6 554	3	593	864	4 620	-	133
Třebíč	M	12 268	8 861	-	1 004	1 065	-	1 103	235
	Ž	18 350	9 993	6	773	915	6 404	-	259
Žďár nad Sázavou	M	15 305	9 961	-	1 739	2 122	-	1 222	261
	Ž	20 700	10 455	4	1 367	1 659	6 939	-	276
Vysočina	M	59 644	41 238	4	6 145	6 068	-	5 117	1 072
	Ž	86 222	45 244	20	4 724	5 470	29 661	-	1 103

Pozn.: Vdovské a vdovecké důchody jsou započítány včetně kombinovaných; invalidita III. stupně odpovídá pracovnímu omezení o více než 70 %.

Zdroj dat: Vyplacené důchody k prosinci 2012. ČSSZ, 2013

Tab. 8.3.2: Průměrná výše důchodů v okresech Kraje Vysočina v prosinci 2012

Okres, pohlaví		Celkem	z toho						
			starobní plné	starobní poměrné	invalidní III. stupně	invalidní I. a II. stupeň	vdovské	vdovecké	sirotčí
Havlíčkův Brod	M	10 990	11 539	5 457	10 676	13 714	-	12 394	5 595
	Ž	9 949	9 681	5 965	9 720	12 280	11 253	-	5 619
Jihlava	M	10 892	11 436	5 337	10 525	13 372	-	12 091	5 736
	Ž	9 853	9 509	6 397	9 825	12 455	11 234	-	5 712
Pelhřimov	M	10 864	11 507	-	10 526	13 300	-	12 340	5 528
	Ž	10 018	9 736	6 799	9 754	12 487	11 315	-	5 445
Třebíč	M	10 713	11 261	-	10 276	13 103	-	11 985	5 540
	Ž	9 711	9 291	5 664	9 363	11 820	11 148	-	5 494
Žďár nad Sázavou	M	11 048	11 903	-	11 100	13 789	-	12 567	5 690
	Ž	9 831	9 602	5 726	9 713	12 200	11 297	-	5 644
Vysočina	M	10 909	11 541	5 427	10 681	13 531	-	12 277	5 625
	Ž	9 860	9 547	6 017	9 684	12 259	11 246	-	5 593

Pozn.: Vdovské a vdovecké důchody jsou započítány včetně kombinovaných; invalidita III. stupně odpovídá pracovnímu omezení o více než 70 %.

Zdroj dat: Vyplacené důchody k prosinci 2012. ČSSZ, 2013

8.3.2 Sociální služby

Významnou změnou v oblasti sociálních služeb bylo v souvislosti s reformou územní veřejné správy přenesení zodpovědnosti za zajištění těchto služeb ze státu (reprezentovaného okresními úřady) na územní samosprávné orgány. Zřizovateli zařízení sociálních služeb jsou buď samy samosprávné orgány (města, obce, kraj) nebo nestátní neziskové organizace.

Současně se sociálními a ekonomickými změnami ve společnosti a mění se socioekonomická a demografická struktura společnosti se mění struktura poptávky po jednotlivých druzích sociálních služeb. Obecným trendem je zvyšování rozmanitosti typů sociálních služeb (na straně poptávky i nabídky), a to jak v oblasti služeb sociální péče, tak především v oblasti služeb sociální prevence.

Vývoj a současný stav zabezpečení poptávky po sociálních službách v Kraji Vysočina celkově odpovídá těmto trendům. Zajištění některých typů služeb je však nedostatečné, jiné služby chybí zcela, problémem je také regionální rozmístění a dostupnost zařízení služeb.

Dle zákona o sociálních službách mohou být poskytnuty následující sociální služby:

Odborné sociální poradenství, osobní asistence, pečovatelská služba, tísňová péče, průvodcovské a předčitatelské služby, podpora samostatného bydlení, odlehčovací služby, centra denních služeb, denní stacionáře, týdenní stacionáře, domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem, chráněné bydlení, služby poskytované ve zdravotnických zařízeních ústavní péče, raná péče, telefonická krizová pomoc, tlumočnické služby, azylové domy, domy na půl cesty, kontaktní centra, krizová pomoc, intervenční centra, nízkoprahová denní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, noclehárny, služby následné péče, sociálně aktivizační

služby pro rodiny s dětmi, sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením, sociálně terapeutické komunity, terénní programy, sociální rehabilitace.

V Kraji Vysočina jsou poskytovány všechny výše uvedené sociální služby vyjma krizové pomoci, podpory samostatného bydlení, nízkoprahového denního centra a noclehárny. Je zde zabezpečena péče o všechny cílové skupiny – od rodin s dětmi přes mládež až po osoby s různými druhy postižení, včetně osob s duševním onemocněním.

V Kraji Vysočina je celkem 113 poskytovatelů, kteří poskytují celkem 248 sociálních služeb.

Kraj Vysočina zřizuje 11 domovů pro seniory (při některých z nich je také zřízena služba domova se zvláštním režimem pro seniory s demencí získanou v důsledku onemocnění spojených se seniorským věkem), 1 domov se zvláštním režimem pro osoby s duševním onemocněním, 1 domov se zvláštním režimem pro chronické alkoholiky, 7 domovů pro osoby se zdravotním postižením (osoby s mentálním a kombinovaným postižením) a Psychocentrum – manželskou a rodinnou poradnu Kraje Vysočina, při které je také zřízeno intervenční centrum pro oběti domácího násilí. Zmíněná zařízení, která Kraj Vysočina zřizuje, poskytují celkem 40 sociálních služeb.

Tab. 8.3.3 Vybrané typy sociálních služeb v Kraji Vysočina (k 30. 6. 2013)

		Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou	Vysočina
Odlehčovací služba	počet zařízení	3	0	3	4	0	10
	počet lůžek	32	0	24	10	0	66
Týdenní stacionáře	počet zařízení	-	1	1	-	-	2
	počet lůžek	-	28	12	-	-	40
Domovy pro osoby se zdravotním postižením	počet zařízení	2	-	4	2	1	9
	počet lůžek	140	-	314	34	134	622
Domovy pro seniory	počet zařízení	3	4	7	6	4	24
	počet lůžek	256	338	537	713	287	2131
Domovy se zvláštním režimem	počet zařízení	3	1	4	4	3	15
	počet lůžek	129	56	89	133	101	508
Chráněné bydlení	počet zařízení	2	1	3	2	1	9
	počet lůžek	4	3	10	61	8	86
Sociální služby ve zdravotnickém zařízení	počet zařízení	2	2	3	2	2	11
	počet lůžek	30	15	27	30	40	142
Azylové domy	počet zařízení	2	2	-	2	2	8
	počet lůžek	32	38	-	69	54	193
Pečovatelská služba	počet poskytovatelů	12	13	12	7	16	60
Poradenství	počet poskytovatelů	3	7	4	4	4	22

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina

Oblast poskytování sociálních služeb je velmi různorodá, což souvisí jak s rozmanitou strukturou poptávky po těchto službách, tak i s množstvím různých aktérů zabezpečujících tyto služby (nejčastěji obce a neziskové organizace). Současně je to i značně dynamická oblast, neboť struktura poptávky se v průběhu socioekonomických změn ve společnosti s časem mění. To vytváří značné nároky na monitorování stavu nabídky sociálních služeb, včetně odhadu současných potřeb (poptávky) a jejich očekávaného vývoje. Tento monitoring, včetně systémové podpory kritických či prioritních oblastí, je jednou z klíčových rolí krajské samosprávy v oblasti sociálních služeb. Z toho důvodu je uvedena

problematika předmětem samostatného strategického dokumentu „Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb Kraje Vysočina“.

Procesem střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb se v Kraji Vysočina zabývá celkem 10 expertních skupin, které jsou složeny ze zástupců krajského úřadu a poskytovatelů sociálních služeb, přičemž je dbáno na to, aby byli zastoupeni poskytovatelé služeb, kde zřizovatelem je kraj, obec i NNO.

8.4 Skupiny osob ohrožené sociálním vyloučením

Současné demografické a sociální změny ve společnosti jsou provázeny kromě jiného i tím, že dochází k oddělování určitých skupin obyvatelstva od hlavního proudu společnosti, tzv. sociálnímu vyloučení některých skupin obyvatelstva. V České republice se tohoto pojmu začalo používat v souvislosti s přípravou na vstup do Evropské unie a přijetím dokumentu „Společné memorandum k sociálnímu začleňování“ v roce 2003. Převzetí tohoto pojmu (dříve se používalo převážně pojmu „chudoba“) je doprovázeno i rozšířením okruhu obyvatel, pro které je tento jev charakteristický. Česká republika i Kraj Vysočina se řadí mezi státy (kraje) s nízkým, ne však zanedbatelným výskytem sociálně vyloučených. Značná část těchto obyvatel žije pod hranicí chudoby, sociální dávky jsou často jejich jediným příjmem, řadí se mezi skupinu osob, které se často dopouští trestné činnosti apod. Mezi sociálně vyloučené a ohrožené sociálním vyloučením se řadí část romského obyvatelstva, dlouhodobě nezaměstnaní, marginální skupiny obyvatel (osoby bez přístřeší, osoby vracející se z výkonu trestu, alkoholici a další), osoby závislé na návykových látkách, apod. Odborníky jsou mezi obyvatele ohrožené sociálním vyloučením řazeny i některé další sociální kategorie, např. zdravotně postižení atd. Obecně přijímaná definice je obsažena v zákoně o sociálních službách, který sociálním vyloučením rozumí vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace.

8.4.1 Romská problematika

Nezanedbatelnou skupinou osob ohrožených sociálním vyloučením je romská populace žijící na území Kraje Vysočina. Jedinou oficiální informací o počtu a rozmístění příslušníků romské národnosti je sčítání lidu, domů a bytů (dále jen „sčítání“). Dle údajů ČSÚ se v roce 2001 hlásilo v Kraji Vysočina k romské národnosti 258 obyvatel. Dle předběžných výsledků sčítání se k romské národnosti (bez dalších kombinací) přihlásilo v roce 2011 pouze 129 osob, tj. poloviční počet proti roku 2001. Jak je známo, takto zjištěný údaj nedokumentuje skutečný počet ani rozmístění příslušníků romské národnosti. Příslušnost k romské národnosti není statistickým znakem v žádném jiném veřejném informačním systému. Kvalifikovaný odhad počtu příslušníků romské menšiny v Kraji Vysočina je v současné době téměř tři tisíce čtyři sta.

Etnicky jsou Romové na Vysočině příslušníky velkorodin z oblasti Spišské Nové Vsi a Humenného. Do kraje přišli většinou v padesátých a šedesátých letech dvacátého století. Na základě kvalifikovaného odhadu lze orientačně stanovit, že počet Romů ve vyloučených lokalitách Kraje Vysočina se pohybuje mezi 50 - 70 % z celkového počtu Romů v kraji. Z více než 90% žijí lidé v sociálně vyloučených lokalitách ze sociálních dávek. Obyvatelstvo těchto lokalit se vyznačuje nízkou vzdělaností, vysokou nezaměstnaností (80 - 100 %), vysokou porodností, nízkou úrovní bydlení, nízkými příjmy, zhoršeným zdravotním stavem apod.

Prostorové rozložení sociálně vyloučených lokalit v Kraji Vysočina se do určité míry mění. Zůstává ovšem i nadále pravidlem, že území dříve platných správních obvodů (bývalé okresy), jsou nějakou sociálně vyloučenou komunitou zastoupeny. Na změny v rozmístění těchto osob působí různé podněty, jejichž vlivem některé „tradiční“ lokality zanikají a obyvatelé se stěhují do nově vznikajících ubytoven. Vzhledem k vysokým nákladům na bydlení dochází k značným finančním potížím při platbách a k dalšímu zadlužování. Tito klienti následně mezi ubytovacími prostorami nekontrolovatelně migrují a stěhují se tam, kde ještě nejsou zadluženi.

S osobami romské menšiny, které jsou ohroženy sociálním vyloučením, je realizována přímá sociální práce zaměřená na potřeby klienta. Za použití vhodných metod sociální práce je klientům poskytována pomoc především v oblasti rozvoje schopností a dovedností, v oblasti funkční a finanční gramotnosti osob ohrožených sociálním vyloučením. Jedná se zejména o hospodaření s příjmy, placení závazků, získání a udržení zaměstnání, udržení stávajícího bydlení, jednání s úřady, pomoc při administrativních úkonech, vyřizování nárokových sociálních dávek apod., a to tak, aby byla minimalizována rizika spojená s životem osob ohrožených sociálním vyloučením. Při práci s Romy se

sleduje situace v komunitě, v přirozeném prostředí dochází k udržování kontaktů s jejich mluvčími a rodovými autoritami, poskytuje se poradenská činnost ve prospěch romské komunity v dané obci, spolupracuje se s nestátními neziskovými organizacemi.

Jednou z překážek k úspěšnému splnění vytyčených cílů může být nezáměr Romů řešit svoji situaci aktivně, vystupovat jednotně jako komunita, hlásit se ke své národnosti.

Zhodnocení pozice Romů na trhu práce

Přístup Romů k pracovním místům je komplikovaný. V evidenci uchazečů o zaměstnání vedené úřadem práce v Kraji Vysočina bylo k 31. 12. 2012 vedeno kvalifikovaným odhadem cca 792 příslušníků romských komunit, z toho může být 398 žen.

Protože nejsou k dispozici informace ani o přibližných celkových počtech Romů v Kraji Vysočina v produktivním věku (15 - 64 let, není možno ani odhadnout, jak vysoká je míra jejich nezaměstnanosti. Nicméně je jisté, že bude násobně vyšší, než je průměrná míra nezaměstnanosti v kraji.

V kraji je celkově nedostatek pracovních míst vhodných pro Romy. Na území kraje působí několik romských firem, které se snaží zaměstnávat osoby obtížně uplatnitelné na trhu práce. Jedná se především o dělnické profese nevyžadující žádnou odbornou kvalifikaci (úklidové práce, stavební práce, údržba silnic a koryt řek atd.). Romské dívky většinou po skončení povinné školní docházky nepokračují v přípravě na zaměstnání, brzy vstupují do partnerských vztahů, stávají se manželkami a matkami. Z důvodu své nízké kvalifikace si velmi obtížně hledají zaměstnání. Jejich motivace získat zaměstnání je nízká, protože je pro ně nejdůležitější péče o rodinu. Nezanedbatelným faktorem je v tomto případě i tradiční chápání úloh v rodině, muž zaměstnání své ženy může vnímat jako degradaci vlastní osoby.

V rámci uplatnění na trhu práce často dochází k rasové segregaci, která této cílové skupině znemožňuje plnohodnotný vstup na trh práce.

Identifikace možných bariér:

- romští uchazeči většinou nesplňují požadavky kladené zaměstnavateli na pracovní sílu (úroveň vzdělání a kvalifikace, nedostatek pracovních zkušeností);
- vliv ekonomické recese – vyšší konkurence mezi uchazeči o zaměstnání → vyšší počet kvalifikovaných nezaměstnaných vytlačuje nízko kvalifikované romské uchazeče z pracovních míst;
- nedostatečná iniciativa a demotivace při hledání zaměstnání díky opakovanému neúspěchu a odmítání ze strany zaměstnavatelů;
- nízká mzda ve srovnání s příjmem ze sociálních dávek a s očekávanými náklady na hledání a udržení si zaměstnání;
- nechuť a nezáměr pracovat v důsledku chybějících pracovních návyků a další.

Mezi vnější překážky patří zejména předsudky zaměstnavatelů vůči zaměstnávání Romů. Další překážkou se jeví být systém sociálních dávek a výše minimální mzdy, která nemotivuje mladé osoby bez vzdělání k aktivnímu hledání legální práce. Pro mladistvé bez vzdělání je finančně výhodnější se zaregistrovat na úřad práce.

Mezi překážky vycházející z vnitřního prostředí patří vysoká zadluženost jednotlivých osob a rodin. Osobám, na které je uvalena exekuce, se nevyplatí legálně pracovat, protože je jim stejně většina mzdy zabavena na umoření dluhu. Další překážkou je nízká, mnohdy žádná kvalifikace, neuspokojivý zdravotní stav, špatné návyky. V některých sociálně vyloučených lokalitách jsou rozšířené nelegální zdroje obživy, jako je sběr starého železa a kovů. Pozice Romů na trhu práce je velmi špatná, přístup k pracovním místům je komplikovaný. V kraji je celkově nedostatek pracovních míst vhodných pro Romy. Jedinou pracovní příležitostí vhodnou pro Romy jsou dělnické profese nevyžadující žádnou odbornou kvalifikaci (úklidové práce, stavební práce, údržba silnic, koryt řek atd.).

Popis bytové situace Romů, zejména těch sociálně vyloučených

Dostupnost bydlení v kraji je pro cílovou skupinu různá, většina obcí se zbavila svého bytového fondu. Několik málo rodin má svoje vlastní bydlení (většinou na vesnici).

Pokud obce ještě disponují nějakým bytovým fondem, jsou byty ve vlastnictví města Romům pronajímány. Většina Romů bydlí v městských bytech nižší kategorie a městských ubytovnách. Jen malé procento z nich nemovitost vlastní, stále častěji se objevuje komerční pronájem bytů.

Díky jejich finanční situaci je bytová situace v sociálně vyloučených lokalitách velmi kritická. Neinvestují do bydlení a vybydlují prostory, které mají k dispozici. Prakticky malá dostupnost nového bydlení zapříčiňuje vícegenerační byty a mnoho sociálních problémů v nich vznikajících. Dobrá praxe rozmísťovat Romy do obecních bytů v rámci celé spádové oblasti a obecní byty rozdělovat na základě sociální potřeby podléhá stále více komerčnímu trendu. Romové jsou často sestěhováváni do bytů nižší kategorie a holobytů, protože je to pro obec levnější. Přestěhování do holobytů předchází neřešení dluhů na nájemném a na službách spojených s užíváním obecního bytu. Také sami Romové za úplatu směňují větší městské byty za menší. V současné době žije velké množství Romů v ubytovnách s velmi nízkým zázemím pro výchovu dětí. V malých přeplněných pokojích se tísní od čtyř do osmi osob. Tato skutečnost má devastující vliv především na vzdělání dětí s povinnou školní docházkou. Tím je smysluplná sociální terénní práce pro začleňování této skupiny osob do majoritní společnosti prakticky nemožná. Podobný problém nastává i vlivem navrácení majetků původním majitelům v místech, kde se sociálně vyloučená lokalita vyskytuje, popř. musí ustoupit nějakému podnikatelskému záměru různých subjektů.

Situace Romů v sociální oblasti

Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Kraji Vysočina obsahuje opatření pracovní skupiny poskytovatelů služeb pro národnostní a etnické menšiny, osoby bez přístřeší a osoby ohrožené domácím násilím: „Připravit a zavést systém pomoci osobám v sociálně vyloučených lokalitách“. Nejčastějším druhem realizované služby s cílovou skupinou etnické menšiny a osoby žijící v sociálně vyloučených lokalitách je odborné sociální poradenství, které je v kraji zastoupeno v pěti případech. Pomoc předmětné cílové skupině dle registru zajišťují dále uvedené sociální služby. Druh služby nízkoprahová zařízení pro děti a mládež je poskytován ve čtyřech zařízeních zaměřených na uvedenou cílovou skupinu. Terénní programy pro tuto cílovou skupinu jsou registrovány u tří poskytovatelů sociálních služeb, stejně jako sociální rehabilitace. Jeden z devíti azylových domů, které působí v Kraji Vysočina, se zaměřuje v rámci svého působení i na etnické menšiny. Dva poskytovatelé realizují sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi v romských komunitách. V kraji byla zřízena také dvě kontaktní centra, která deklarují zaměření na sociálně vyloučené lokality. Romové v sociálně vyloučených lokalitách mají k dispozici také telefonickou krizovou pomoc a mohou využít služeb terapeutické komunity. Celkově tedy v Kraji Vysočina existuje 21 neziskových organizací, které působí ve prospěch etnických menšin. Kraj Vysočina systematicky a kontinuálně podporuje síť registrovaných sociálních služeb v kraji, a tak může koncepčně zajistit jejich vývoj a efektivní dopad pro všechny cílové skupiny, včetně etnických menšin.

V souladu se střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb je registrováno v Kraji Vysočina 12 poskytovatelů sociálních služeb, kteří poskytují 28 služeb, jejichž cílovou skupinou jsou Romové a osoby žijící v sociálně vyloučených lokalitách.

Zhodnocení situace romské menšiny v oblasti vzdělávání

Základní překážkou pro dobré zvládnutí nároků běžné školy je malá motivace žáků a jejich rodin k samotnému procesu vzdělávání, z nedostatečné motivace vyplývající špatná školní docházka (mnohdy nepostihovaná) a nízká podpora vzdělávání v rodině. Dále se často jedná o nepodnětné domácí prostředí dětí a skutečnost, že v romské komunitě má vzdělání jen malou hodnotu. Velkou snahou bývá co nejjednodušší absolvování povinné školní docházky, další bariérou jsou především sociální návyky. Další obtíže také způsobuje absence předškolního vzdělávání romských dětí a nižší vzdělanostní úroveň rodičů, tím dochází k mezigeneračnímu přenosu nízké vzdělanostní úrovně v romských komunitách. Nepřehlédnutelnou komplikací je i nepřipravenost školských zařízení - nedostatek odborných pracovníků (školní psychologové, speciální pedagogové, asistenti pedagoga) a nesystémová podpora integračních snah škol ze strany státu.

Velký problém nastává při dalším vzdělávání (přípravě na povolání). Většina romských žáků nastupuje na střední školy převážně do učebních oborů, ovšem minimum romských studentů střední školu úspěšně dokončí. Většina v průběhu sekundárního vzdělávání školy opouští pro nezáměr o studium, pro minimální nebo žádnou podporu rodičů, z výchovných důvodů (kázeňské problémy), z ekonomických důvodů (vidina eventuálních dřívějších výdělků).

Dle dostupných zdrojů z odboru školství a z informací poskytnutých školami a školskými zařízeními vyplývá, že v Kraji Vysočina nedochází k řízené segregaci romské populace v rámci vzdělávací soustavy. Romové byli vychováni se stigmatem méněcennosti, byl jim odepřen rovný přístup ke

vzdělání i pracovnímu uplatnění a bylo jim bráněno užívat výhod vzdělávání a života v multikulturní společnosti. Segregace Romů probíhá ve všech úrovních – mateřské školy, základní školy, střední školy ukončené maturitou nebo výučním listem. Mezi hlavní příčiny vzniku segregace Romů patří nejenom vliv rodiny a způsob životního stylu a finanční gramotnosti – tzn. segregace od Romů samotných, ale také předsudky společnosti, neznalost a nepochopení etnika, neosvojení českého jazyka (dvou – tří jazyčné prostředí).

8.4.2 Cizinci

Sociálním vyloučením mohou být ohroženi příslušníci etnických menšin, případně imigranti. Tyto skupiny obyvatel jsou vystaveny riziku vyloučení zejména z důvodu neznalosti českého jazyka a dále např. z důvodu neznalosti možností čerpání sociálních dávek, využívání zdravotních služeb, dosažitelnosti vzdělání ad. V průběhu roku 2012 počet cizinců s povoleným pobytem jak v České republice, tak v Kraji Vysočina postupně klesal. Příčinou poklesu byla jednak opatření přijatá Ministerstvem vnitra ČR a dále pak snižující se počet pracovních míst. Následující tabulka ukazuje vývoj počtu cizinců ukrajinské, vietnamské a mongolské národnosti, kteří jsou v Kraji Vysočina nejpočetněji zastoupeni:

Tab. 8.4.1: Počty cizinců s povoleným pobytem na území Kraje Vysočina a ČR od roku 2007 (vždy k 31. 12.)

Území	2007				2008			
	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko
Vysočina	8 729	3 598	1 046	919	9 780	3 668	1 466	889
ČR	392 315	126 526	50 955	5 967	438 301	131 965	60 258	8 569
Území	2009				2010			
	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko
Vysočina	8 589	3 092	1 289	621	8 029	2 683	1 259	558
ČR	433 305	131 977	61 126	8 485	425 301	124 339	60 301	5 576
Území	2011				2012			
	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko
Vysočina	7 905	2 495	1 195	554	7 782	2 263	965	586
ČR	436 389	119 025	58 265	5 386	438 213	112 647	57 360	5 307

Zdroj dat: Policie ČR, ČSÚ

V Kraji Vysočina je v současné době evidováno 37 cizinců s přiznaným statutem azylanta, kterým bylo zajištěno ubytování v rámci Integrovaného programu Ministerstva vnitra ČR v obecních bytech ve městech Jihlava, Havlíčkův Brod, Nové Město na Moravě, Přibyslav, Náměšť nad Oslavou, Velká Bíteš. Nejvíce azylantů pochází z Myanmaru (19).

Hlavním úkolem integrace jak azylantů, tak i osob s povoleným pobytem je zajistit znalost českého jazyka, znalost práv a povinností vyplývajících ze zákonů ČR a pomáhat jim s hledáním zaměstnání. Kraj Vysočina v tomto směru spolupracuje zejména s Policií ČR a neziskovými organizacemi, které se integrací cizinců zabývají.

K osobám ohroženým sociálním vyloučením se řadí i některé další skupiny obyvatel, které označujeme jako marginalizované. Patří mezi ně například obyvatelé bez přístřeší, osoby vracející se z výkonu trestu, recidivisté, alkoholici ad. Základní údaje o této skupině obyvatel jsou uvedeny v následující tabulce:

Tab. 8.4.2: Základní údaje o marginalizovaných skupinách obyvatelstva v Kraji Vysočina v roce 2007 – 2012

Ukazatel	Rok					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Počet evidovaných občanů	1 399	1 152	1 202	1 350	1 335	1 296
Počet jednorázových peněžních příspěvků příslušníkům marginalizovaných skupin	499	366	414	443	451	438
Vyplaceno Kč	398 889	420 516	*	*	*	*
Počet občanů propuštěných z vězení	370	383	439	428	482	396

Zdroj: MPSV (* údaj není k dispozici)

O jednotlivých skupinách těchto obyvatel se nevedou oficiální statistické údaje. Pouze Český statistický úřad prováděl v roce 2012 zjišťování počtu bezdomovců. V Kraji Vysočina je v současné době 318 obyvatel bez přístřeší. Ve spolupráci s odbory sociálních věcí obcí s rozšířenou působností bylo zjištěno, že kapacita zařízení pro muže je v Kraji Vysočina dostačující. Naopak, v kraji chybí ubytování azylového typu pro ženy. Dále byla zjištěna nedostatečná kapacita zařízení pro alkoholiky a psychotiky.

V roce 2012 byl zaznamenán ve srovnání s rokem 2011 nárůst počtu trestných činů spáchaných recidivisty. Zatímco v roce 2011 to bylo 2 743 trestných činů, v roce 2012 to bylo 2 807 trestných činů. O téměř 2 % narostl podíl recidivistů na celkovém počtu pachatelů v Kraji Vysočina v roce 2011. Stále se jedná o skupinu obyvatel, která má na celkové trestné činnosti nejvyšší podíl.

Specifickou skupinou osob ohrožených sociálním vyloučením jsou bývalí svěřenci zařízení pro výkon ústavní výchovy. Jedná se o osoby, které byly odřaty z péče rodičů, většinou z důvodu zanedbané péče, a prožily několik let v dětském domově. Tyto děti se po propuštění z ústavního zařízení po dosažení zletilosti obtížně integrují do společnosti. Nepoznaly model normální fungující rodiny a často se po zletilosti vracejí do závadového rodinného prostředí, z něhož byly před lety odebrány. Obtížně navazují zpřetrhané vazby s příbuznými, vrstevníky i s celou komunitou. Ročně opouští ústavní zařízení po dosažení zletilosti přibližně 30 dětí z Kraje Vysočina. Riziko jejich selhání je velké právě z důvodu absence kvalitního rodinného zázemí.

8.4.2 Protidrogová prevence a péče o uživatele drog

Mezi specifické skupiny v současné době stále více ohrožené sociálním vyloučením patří osoby závislé na návykových látkách, které se sdružují v uzavřených komunitách. Nejsou zpravidla motivováni k životu bez drogy, jsou nositeli zdravotních rizik pro společnost, zvýšeně se dopouští trestné činnosti.

Na území Kraje Vysočina jednoznačně převažuje zneužívání legálních látek (alkohol, nikotin) nad nelegálními, avšak ani zneužívání této skupiny látek a jeho důsledky nejsou zanedbatelné.

Nejužívanější primární nelegální drogou byl v roce 2012 dle Krajské hygienické stanice pervitin. Na druhé místo se řadí marihuana, na třetí místo heroin. Kromě nelegálních drog je sledováno i patologické hráčství – gambling, jehož výskyt je v pořadí hned za nelegální marihuanou. K jakým změnám došlo v roce 2012 v porovnání s rokem 2011 ve výskytu základní drogy, na to poukazuje obrázek 8.4.2.1.

Tab. 8.4.2.1: Výskyt základní drogy v letech 2011 a 2012

2011		2012	
Droga	Četnost	Droga	Četnost
pervitin	496	pervitin	502
marihuana	204	marihuana	197
gambling	64	gambling	67
heroin	38	heroin	27
sedativa, hypnotika	20	subutex	26

Zdroj dat: Krajská hygienická stanice Jihlava, Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor sociálních věcí, 2013

U většiny uživatelů není výjimkou kombinace jak primární tak sekundární drogy. Četnost v užívání základní a sekundární drogy v Kraji Vysočina v roce 2012 ukazuje tab. 8.4.2.2 a tab. 8.4.2.3.

Základní drogou je droga, kvůli níž klient L/K centrum navštívil. Kromě nelegálních drog sledujeme i patologické hráčství – gambling.

Tab. 8.4.2.2: Výskyt základní drogy dle okresů v roce 2012

Základní droga	Okresy					Celkem
	H. Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár n/S.	
heroin	5	10		3	9	27
ostatní opiáty	1	16		5		22
pervitin	48	214	6	130	104	502

kokain		1		1		2
marihuana	34	54	42	25	42	197
barbituráty				1		1
benzodiazepiny	1	3			2	6
sedativa, hypnotika		7			2	9
toluen	1	2				3
jiná rozpustidla		1				1
gambling	17	44			6	67
subutex	7	4		12	3	26
Celkem	114	356	48	177	168	863

Zdroj dat: Krajská hygienická stanice Jihlava, Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor sociálních věcí, 2013

Sekundární droga je droga užívaná v kombinaci se základní drogou. Z 863 uživatelů drog v Kraji Vysočina užilo druhou drogu 566 osob, ještě třetí drogu užilo 193 osob.

Tab. 8.4.2.3: Výskyt sekundární drogy dle okresů v roce 2012

Sekundární droga	Okresy					Celkem
	H.Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár n/S	
heroin		10	1	4	6	21
ostatní opiáty	1	1		10		12
amfetamin		1				1
pervitin	23	41	9	23	29	125
extáze	1				5	6
kokain		3			3	6
marihuana	40	127	4	86	79	336
benzodiazepiny	2	1		3	3	9
sedativa, hypnotika				1		1
LSD	1	3		4	3	11
lysohlávka				1	1	2
toluen	2	1		2	3	8
jiné drogy a léky					1	1
gambling	2	1				3
subutex	2	1		3		6
alkohol	2	14		1	1	18
celkem	76	204	14	138	134	566

Zdroj dat: Krajská hygienická stanice Jihlava, Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor sociálních věcí, 2013

Uvedené informace vychází z hlášení drogové epidemiologie Krajské hygienické stanice. Sledování se týká tzv. problémových uživatelů drog, kteří vyhledali pomoc v některém kontaktním centru nebo léčebném zařízení (dále jen L/K centra). Tato centra vykazují čtvrtletně nové případy, tj. klienty, kteří vyhledali pomoc poprvé (incidence) a 1x ročně klienty již v minulosti léčené v příslušném L/K centru nebo v jiných zařízeních (prevalence). Vykazují je prostřednictvím anonymního formuláře „registru uživatelů drog – žadatelů o léčbu“.

Tab. 8.4.2.4: Přehled L/K center v okresech a počty jejich klientů v roce 2012

Okres	L/K centrum							Celkem
	1	2	3	4	7	8	9	
Havlíčkův Brod		47	67					114
Jihlava	113	115		128				356
Pelhřimov	46	2	0					48
Třebíč	44		118			15		177
Žďár nad Sázavou	23	17			94		34	168
Celkem								863

Zdroj dat: Krajská hygienická stanice Jihlava, Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor sociálních věcí, 2013

L/K centrum Havl.Brod:

2 = Ordinance psych.závislostí, Dobrovského ul., HB
3 = PL Havl.Brod

L/K centrum Jihlava:

1 = Psych. léčebna Jihlava
2 = K-centrum U Větrníku 17, Ji.

4 = Ambul. pro léčbu závislostí -
MUDr. Tkáč, Vrchlického 57, Ji.

L/K centrum Pelhřimov:

- 1 = Norbertinum, Tř. legií 2006, Pe.
- 2 = Psych.středisko, Svatovítské nám.880, Pe.
- 3 = Okr.pedag.-psych.poradna, Pražská 127, Pe.

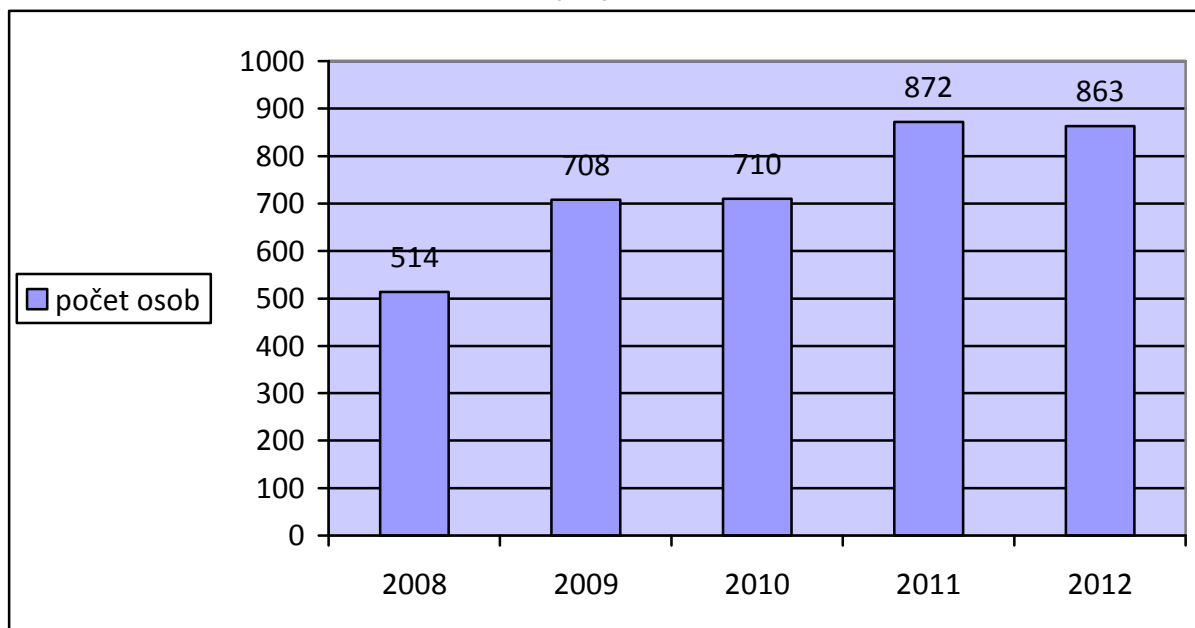
L/K centrum Třebíč:

- 1 = PATEB, PL Jemnice
- 3 = K-centrum Noe, Hybešova 10, Tr.
- 8 = Circle of life – resocializační centrum, Koněšín

L/K centrum Žďár nad Sázavou:

- 1 = Dětská PL Velká Bíteš
- 2 = Ambul. AT – poliklinika, Žďár
- 7 = K-centrum Spektrum, Žďár
- 9 = Terapeutická komunita, Sejřek

Obr. 8.4.2.5: Přehled počtu klientů L/K center Kraje Vysočina v letech 2008 – 2012

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, Odbor sociálních věcí, 2013

Obečně drogová scéna odpovídá charakteru kraje – podprůměrné mzdy, nízká hustota zalidnění, nejvíce malých obcí v ČR (tzn. vysoká spotřeba alkoholu), žádné velké město (tzn. málo opiátů - nízká možnost si na ně opatřit prostředky a obstarat si je).

Drogová scéna jsou rozptýlena do spádových center, ve kterých se uživatelé drog izolují v menších vzájemně propojených komunitách (zachování anonymity), a je tedy převážně uzavřená.

V rámci regionu je oblast protidrogové prevence a péče o uživatele drog zajišťována státními institucemi, samosprávou a nestátními neziskovými institucemi, viz. tabulka 8.4.2.6. V oblasti minimalizace škod (harm reduction) poskytují v rámci Kraje Vysočina protidrogové služby 3 kontaktní a poradenská centra se sídlem v Jihlavě, Třebíči a Žďáru nad Sázavou. Kontaktní centra poskytují služby na území svých okresů a v rámci terénního programu zajišťují základní protidrogové služby také ve zbylých okresech Havlíčkův Brod a Pelhřimov, kde kontaktní centra chybí.

Tab. 8.4.2.6: Největší poskytovatelé služeb v okresech Kraje Vysočina: struktura podle typu poskytovaných služeb (2012)

Typ poskytovaných služeb	Zařízení	Okres

Primární prevence	Všechny typy škol (MŠ, ZŠ, ZvŠ, SOŠ a gymnázia, OU a SOU, VOŠ)	Celý region
	Školská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny, výchovné ústavy, dětské domovy)	Celý region
	Ponorka - centrum prevence Žďár nad Sázavou	Žďár nad Sázavou
	Nadosah - centrum prevence Bystřice nad Pernštejnem	Žďár nad Sázavou
	Spektrum – Centrum primární prevence Žďár nad Sázavou	Žďár nad Sázavou
	EZOP – programy primární prevence Nové Město na Moravě	Žďár nad Sázavou
	Klub Zámek – centrum prevence Třebíč	Třebíč
	Střed o.s. – programy primární prevence Třebíč	Třebíč
	Centrum primární prevence Vrakbar Jihlava	Jihlava
Harm reduction	K-centrum U Větrníku Jihlava	Jihlava
	K-centrum Spektrum Žďár nad Sázavou	Žďár nad Sázavou
	K-centrum Noe Třebíč	Třebíč
Léčba a resocializace	Psychiatrické léčebny a nemocnice	Celý region
	AT ambulance a psychiatrické ambulance	Celý region
	Circle of Life (doléčování - následná péče, pracovní programy a rekvalifikace, chráněné bydlení) v Koněšíně	Třebíč
	Terapeutická komunita Sejřek	Žďár nad Sázavou
Represe	Policie ČR a další orgány činné v trestním řízení	Celý region
	Městské policie	Celý region

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor sociálních věcí, 2013

8.5 Volnočasové aktivity a sport

Mimoškolní výchovu a organizované využití volného času poskytuje z velké části síť základních uměleckých škol a domů dětí a mládeže, jejichž zřizovatelem je především obec. V Kraji Vysočina existuje 24 základních uměleckých škol (23 zřizuje obec, jedna ZUŠ je soukromá). K 31. 10. 2012 v pravidelné výuce navštěvovalo 11 278 žáků. ZUŠ jsou většinou umístěny ve větších městech, ale zřizují i detašovaná pracoviště v dalších obcích. Další organizovaná zájmová činnost dětí probíhá v domech dětí a mládeže. K 31. 10. 2012 existovalo v kraji 20 středisek volného času, tzv. domů dětí a mládeže (18 obecních, jedno středisko volného času zřizuje Biskupství českobudějovické a jedno pracuje při středisku pro vzdělávání a výchovu v přírodě Chaloupky, o.p.s.). Pravidelnou zájmovou činností těchto školských zařízení navštěvovalo 13,5 tis. účastníků. Dalším velmi významným organizátorem volnočasových aktivit v Kraji Vysočina jsou nestátní neziskové organizace (NNO) působící v oblasti volného času dětí a mládeže.

Vybavenost sportovišť pro širší veřejnost je Kraj Vysočina ve srovnání s celou Českou republikou mírně nadprůměrná. Mírně nadprůměrná je jak vybavenost tělocvičnami, včetně školních s přístupem veřejnosti, tak i krytých zimních stadiónů. Tato zařízení se však koncentrují do okresních měst a jejich přístupnost ze vzdálenějších míst je omezená dopravní dostupností. Mimo okresní města je důležitá činnost sportovních jednot a klubů, které jsou především na venkově základem veřejné tělovýchovy, ale také organizátorem společenského a kulturního života.

Tab. 8.5.1: Přehled vybraných sportovních zařízení v okresech Kraje Vysočina k 31. 12. 2007

Okres	Tělocvičny vč. škol. s přístupem veřejnosti	Stadióny celkem	Zimní stadióny kryté i otevřené	Kryté bazény
Havlíčkův Brod	62	6	5	1
Jihlava	58	6	2	3
Pelhřimov	42	11	2	1
Třebíč	74	11	3	4
Žďár nad Sázavou	82	9	6	6

Kraj Vysočina	318	43	18	15
na 10 000 obyvatel	6,22	0,84	0,35	0,29
Česká republika	5 288	974	221	342
na 10 000 obyvatel	5,15	0,95	0,22	0,33

Zdroj dat: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2008. ČSÚ, Praha 2008

8.6 Nestátní neziskový sektor v Kraji Vysočina (NNO)

NNO je název pro nestátní (někdy však také nevládní, z anglického 'non governmental') neziskové organizace. Tyto mají vlastní právní subjektivitu a od ostatních organizačních forem se liší tím, že nerozdělují zisk mezi subjekty, které je založily, řídí nebo kontrolují, i když ho mohou vytvářet. Existuje několik klasifikací NNO. Mezinárodně uznávané třídění neziskového sektoru od Lestera Salamona a Helmuta Anheiera, předních světových odborníků, kteří se zabývají výzkumem NNO, definuje neziskový sektor jako celek, který se skládá z jednotlivých organizací (organizovaných, soukromých, samosprávných a dobrovolných) vykonávajících různé druhy aktivit, které se rozdělují podle příslušnosti k určitému oboru. Jedná se o tyto obory: kultura, památky, sport, volný čas, vzdělávání a výzkum, zdraví, sociální služby, ochrana životního prostředí, komunitní rozvoj a bydlení, ochrana práv, obhajoba zájmů, politika, filantropie a dobrovolnictví, mezinárodní aktivity, náboženství a církve, hospodářská a profesní sdružení, odbory, činnosti jinde neuvedené. V užším vymezení ústředních orgánů státní správy, které se ustálilo v devadesátých letech v ČR, patří mezi NNO vyjmenované právní formy: občanská sdružení vyvíjející činnost podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů a jejich organizační jednotky, obecně prospěšné společnosti zřízené podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, církevní právnické osoby zřízené podle zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech (také se používá název účelová zařízení církví), nadace a nadační fondy zřízené podle zákona č. 227/1997. Změnu v tomto vymezení by měl přinést nový Občanský zákoník.

Nestátní neziskový sektor Kraje Vysočina je skupina všech nestátních neziskových organizací Kraje Vysočina, které buď v kraji mají sídlo, nebo na jeho území vykonávají svoji činnost. V Kraji Vysočina mělo k 31. 12. 2012 sídlo podle údajů Českého statistického úřadu 5 707 aktivních NNO (dle výpisu z Registru ekonomických subjektů).

Tab.: Právní formy občanských sdružení v Kraji Vysočina k 31. 12. 2012

o.p.s.	o.s.	nadace	org. jedn. o.s.	nad. fond	círk. org.	mezinár. org.
69	3078	5	2228	33	290	4

Zdroj dat: NNO v kraji Vysočina podle stavu RES k 31. 12. 2012, Krajská správa ČSÚ Jihlava

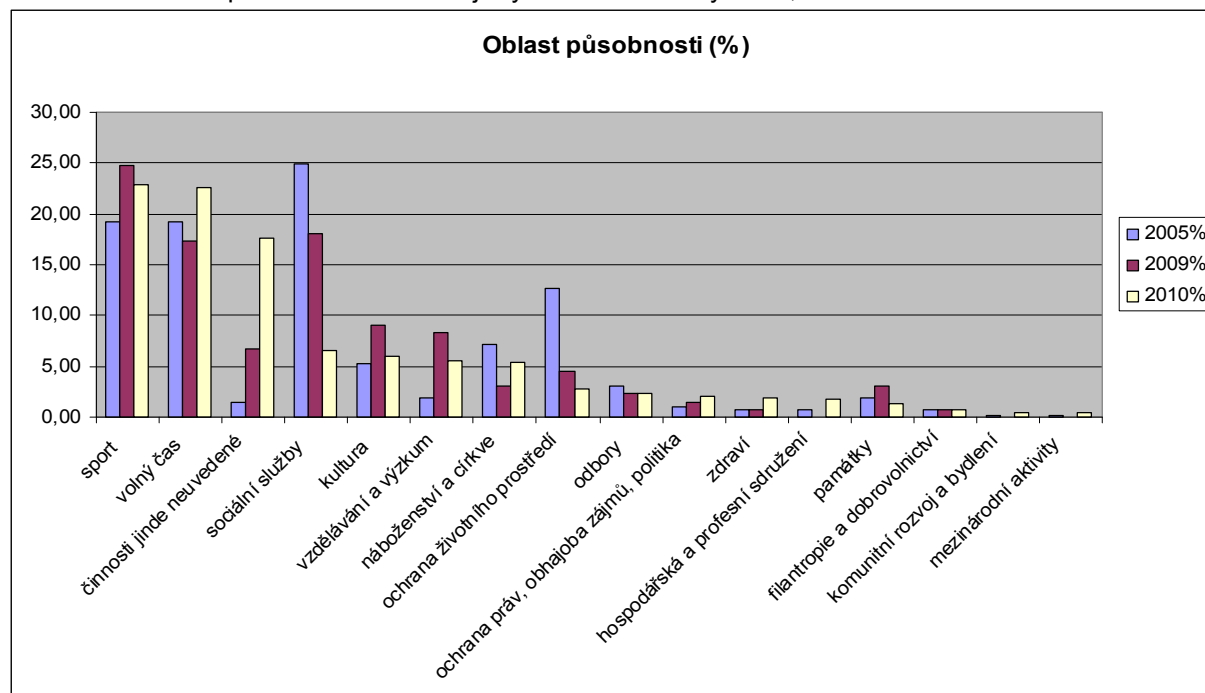
Pro získání dostatečné představy o struktuře a zastoupení jednotlivých NNO je nutné provést speciální šetření. Na Vysočině jich bylo provedeno několik a jejich výsledky jsou součástí publikace Analýza a Strategie udržitelného rozvoje nestátního neziskového sektoru Kraje Vysočina 2010 – 2015. Jedním z výstupů je také Databáze NNO v Kraji Vysočina, která je přístupná na stránkách www.partenstvi-vysocina.cz a www.kr-vysocina.cz/nno.

Pro neziskový sektor je důležité vhodné využití pracovních sil. Ze všech organizací jich 22,3 % má nějakého zaměstnance, zbytek nemá žádného. Nyní se zaměříme na organizace se zaměstnanci, v každé je průměrně zaměstnáno 13,2 osob. Zhruba polovina organizací měla více 4 zaměstnance.

Velmi důležitá je rovněž pomoc ze strany dobrovolníků. Podle výsledků analýz a pomocí kvalifikovaných odhadů bylo zjištěno, že se na Vysočině do činnosti NNO zapojuje více než 60 tis. dobrovolníků, tedy necelých 13 % obyvatel kraje. Tito lidé zde pracují často desítky hodin týdně. Asi třetina organizací má alespoň jednoho dobrovolníka, průměrný počet dobrovolníků v těchto organizacích je asi 21,3.

Dalším a v podstatě rozhodujícím momentem pro fungování neziskového sektoru je získání finančních prostředků. Jak ukázaly zmiňované analýzy, nejdůležitějšími finančními zdroji pro NNO jsou příjmy z vlastní činnosti a peníze od ministerstev a státních fondů. Tyto dva finanční zdroje pokrývají více na 2/3 příjmů NNO (vlastní činnost 34,9 %, ministerstva a státní fondy 33,8 %). Dále jsou rovněž významné příjmy od kraje, z fondů EU a od měst a obcí.

Obr. 8.6.1: Oblasti působení NNO v Kraji Vysočina mezi roky 2005, 2009 a 2010

Zdroj dat: Dotazníkové průzkumy nestátního neziskového sektoru v Kraji Vysočina, 2006, 2009, 2010. Řazeno dle počtu v roce 2010

Přehled oblastí, v nichž působí jednotlivé NNO, ukazuje následující tabulka. Z ní vyplývá, že nejvíce NNO působí v oblasti sportu. Dále je významné zastoupení v oblasti organizování volnočasových aktivit a činnosti v oblasti sociálních služeb.

Oblast působnosti je vyhodnocena na základě převažující činnosti organizace. Jedna organizace má tedy vždy jednu převažující činnost. V kategorii „činnosti jinde neuvedené“ se v roce 2010 objevily především myslivecké spolky a nově sbory dobrovolných hasičů, které se v dřívějších výzkumech řadily do sociálních služeb (ochrana osob a majetku).

8.7 Kultura a památková péče

8.7.1 Kultura

Kultura je nedílnou součástí života společnosti. Je odrazem životní úrovně obyvatelstva, plní důležitou sociální a výchovně vzdělávací funkci. Zároveň je důležitým impulzem pro rozvoj cestovního ruchu i významným hospodářským odvětvím.

Kraj Vysočina od svého vzniku vytváří finanční, koncepční a legislativní předpoklady pro rozvoj kultury v kraji a reaguje na aktuální potřeby v souladu s koncepcemi vlády ČR a doporučením Ministerstva kultury ČR (Státní kulturní politika, Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví, Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu, Koncepce rozvoje knihoven aj.).

Velká pozornost je věnována rozvoji aktivit volného času s důrazem na stimulaci rozvoje mezinárodní kulturní spolupráce. Nezastupitelnou roli zde představuje spolková a zájmová činnost obyvatel. Ta je v rámci kraje podporována vybranými dotačními tituly nebo přímou podporou významných kulturních akcí (tabulka 8.7.1).

Tab. 8.7.1: Nejvýznamnější hudební festivaly v Kraji Vysočina

Hudební festivaly:	Místo konání
Mezinárodní hudební festival Petra Dvorského	Jaroměřice nad Rokytnou, Kraj Vysočina
Mezinárodní hudební festival Hudba tisíců - Mahler Jihlava	Kraj Vysočina
Mezinárodní hudební festival 13 měst Concentus Moraviae	Kraj Vysočina
Festival sborového umění Jihlava	Jihlava
Hasičský festival dechových hudeb a dny záchranářů	Pelhřimov

Mezinárodní pěvecká soutěž	Žďár nad Sázavou
Václav Hudeček a jeho hosté	Moravské Budějovice
Francouzsko-česká hudební akademie v Telči	Telč
Multižánrové festivaly	Místo konání
Arts & film – Telč International European Film Festival	Telč
Hračkobraní	Kamenice nad Lipou
Mezinárodní festival dokumentárních filmů Jihlava	Jihlava
Folkové prázdniny v Náměšti nad Oslavou	Náměšť nad Oslavou
Prázdniny v Telči	Telč
Slavnosti jeřabin	Žďár nad Sázavou
Mezinárodní festival Pelhřimov – město rekordů	Pelhřimov

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Zvlášť je udělována podpora pořadatelům krajských postupových a národních přehlídek v oblasti neprofesionálního umění (tabulka 8.7.2) a účinkujícím z Kraje Vysočina při jejich účasti na národní přehlídce v jiném kraji.

Tab. 8.7.2: Krajské postupové a národní přehlídky v oblasti neprofesionálního umění v Kraji Vysočina

Krajské postupové přehlídky	Pořadatel
Dospělí dětem	Sdružení Adivadlo
JID 20-13	Sdružení na podporu mezinárodního přátelství "Slunce", o.s.,
Oblastní kolo festivalu Porta Vysočina	Česká tábornická unie – T.K. Porta Vysočina
Pohádkový mlejnek	Kultura Žďár, příspěvková organizace
Tanec, tanec ... Žďár 2013	ZUŠ Františka Drdly, Žďár nad Sázavou, Doležalovo náměstí 4, příspěvková organizace
Třeštské divadelní jaro	Město Třešť
Zpěváček 2013	Horácké folklorní sdružení Jihlava
47. Třebíčské loutkářské jaro	Městské kulturní středisko Třebíč
Krajská přehlídka dětských souborů 2013	Horácké folklorní sdružení Jihlava
Pionýrský Sedmikvítek	Krajská organizace Pionýra kraje Vysočina
Národní přehlídka	Pořadatel
23. celostátní přehlídka dětských folklorních souborů	Národní informační a poradenské středisko pro kulturu

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

V zájmu kraje je také podpora tradiční lidové kultury, která je významná jak pro identifikaci obyvatel s územím, tak pro zvýšení atraktivity z hlediska cestovního ruchu. V Kraji Vysočina působí více než 40 folklorních souborů a skupin, které prezentují lidové tradice, zvyky a obyčeje regionu (tabulka 8.7.3). V souladu s Konceptcí účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice bylo zřízeno při Muzeu Vysočiny Třebíč, příspěvkové organizaci, Regionální pracoviště tradiční lidové kultury v Kraji Vysočina.

Tab. 8.7.3: Nejvýznamnější folklorní akce v Kraji Vysočina

Název	Místo konání
Bramborobraní	Třebíč
Folklor v máji	Telč
Horácký bál	Jihlava
Zpěváček	Jihlava
Pašijová hra	Žďár nad Sázavou
Setkání na Podhorácku	Velká Bíteš

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Na kulturním životě Vysočiny se podílí aktivní činnost divadelních spolků se zaměřením na činohru, muzikál, kabaret, divadlo poezie. Počty se stále mění, zejména dětské a studentské kolektivy rychle vznikají a zanikají, často se zakládají za účelem uskutečnění jednoho představení. Nadregionální působnost má Divadlo T. E. J. P. – divadlo mimořádné nonverbální produkce, které koresponduje s prvky tzv. nového cirkusu, tedy akrobacií a rytmikou. Jedinou stálou profesionální divadelní scénou v regionu představuje Horácké divadlo Jihlava, od roku 2003 příspěvková organizace Kraje Vysočina. Divadlo disponuje Velkou scénou s kapacitou 316 míst a alternativním prostorem Malou scénou s

maximální kapacitou 100 míst. HDJ ročně odehraje kolem 220 představení s návštěvností okolo 55 000 diváků. Průměrná návštěvnost jednoho představení na Velké scéně je 290 osob.

Významným způsobem se na kulturních a vzdělávacích aktivitách podílejí také knihovny (tabulka 8.7.4). V Kraji Vysočina odevzdalo za rok 2012 statistický výkaz celkem 612 knihoven, z nichž 40 je profesionálních, 499 neprofesionálních a 73 poboček (z toho 64 poboček funguje jako neprofesionální knihovny v obcích, kde není obecní úřad). V porovnání s rokem 2011 zahájily činnost dvě neprofesionální knihovny, jedna v regionu Jihlava (MK Markvartice) a druhá v regionu Žďár nad Sázavou (MK Velké Janovice). V rámci kraje došlo ke zrušení dvou neprofesionálních knihoven – v regionu Havlíčkův Brod (MK Kochánov) a v regionu Jihlava (MK Mirošov). V regionu Havlíčkův Brod byla zrušena jedna neprofesionální pobočka (MK Kamenice).

Pět profesionálních knihoven – Krajská knihovna Vysočiny v Havlíčkově Brodě, příspěvková organizace Kraje Vysočina a pověřené knihovny v Jihlavě, Pelhřimově, Třebíči a ve Žďáře nad Sázavou - vykonávají tzv. regionální funkce (RF), tj. poskytují základním knihovnám v kraji poradenské a vzdělávací služby, budují výměnné fondy, zapůjčují výměnné soubory knihovních dokumentů a zajišťují další nezbytné činnosti napomáhající rozvoji knihoven a jejich veřejných knihovnických a informačních služeb. V rámci výkonu RF bylo v roce 2012 obsluhováno 571 knihoven. V uplynulém roce byla zpracována nová „Koncepce výkonu regionálních funkcí v Kraji Vysočina v letech 2012 – 2015“, která byla schválena Radou Kraje Vysočina 13. března 2012. Podářilo se plnit její priority – zvýšil se počet automatizovaných neprofesionálních knihoven, počet zpřístupněných on-line katalogů a zvýšil se počet knihoven s novou webovou stránkou. Rovněž došlo k navýšení počtu realizovaných vzdělávacích akcí pro knihovníky v Kraji Vysočina.

Tab. 8.7.4: Počet knihoven v Kraji Vysočina

Okres	Profesionální	Neprofesionální	Pobočky	Knihovny celkem
Havlíčkův Brod	11	98	22	131
Jihlava	6	78	21	105
Pelhřimov	8	84	1	93
Třebíč	10	135	16	161
Žďár nad Sázavou	5	104	13	122
Vysočina	40	499	73	612

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

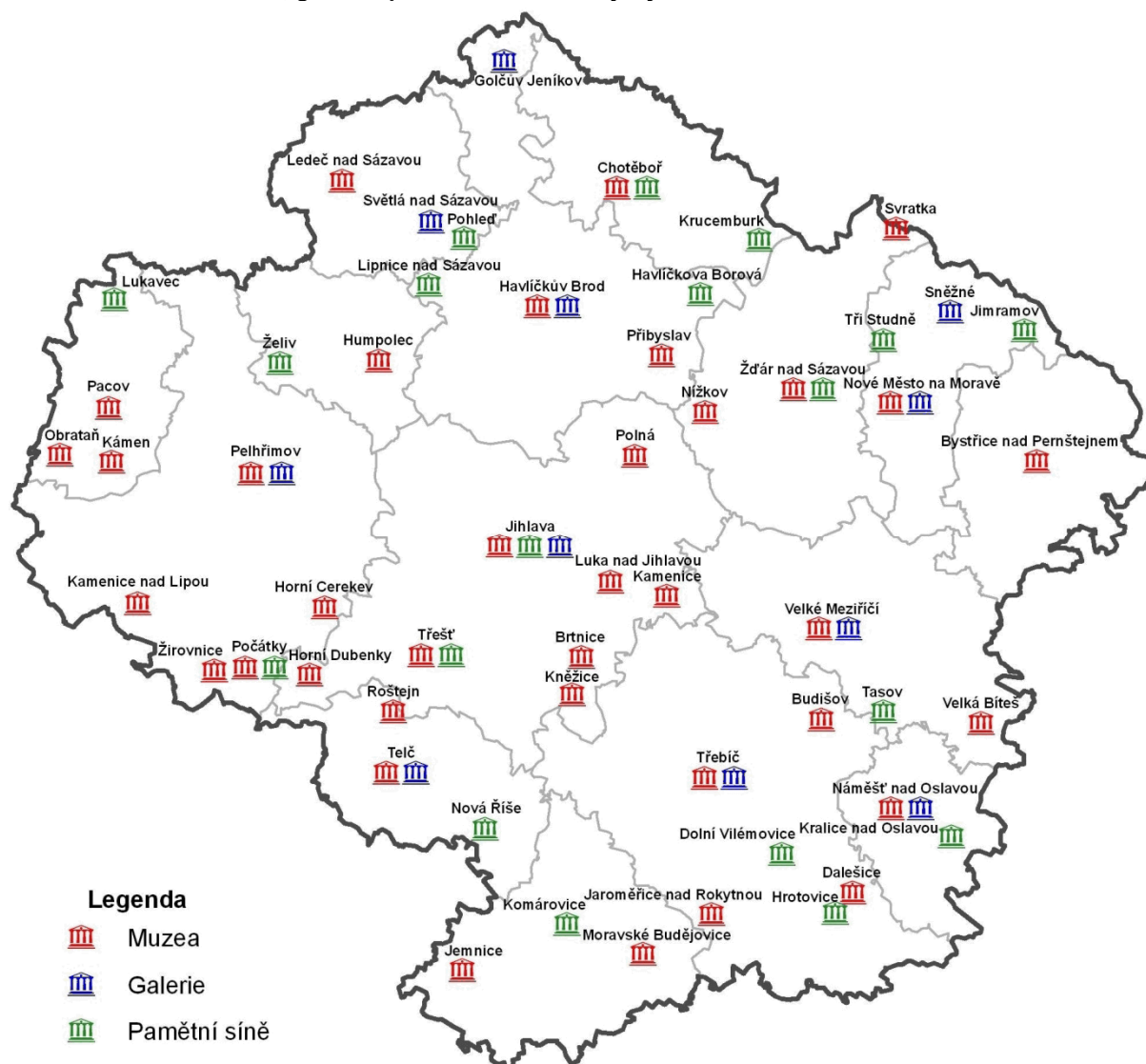
Spolu s muzei a galeriemi zřizovanými Krajem Vysočina (tabulka 8.7.5) působí na území kraje více než 70 muzeí, galerií a pamětních síní (obr. 8.7.1), které uchovávají a prezentují kulturní dědictví, historické a lidové tradice i současné umělecké směry. Jejich zřizovatelem jsou obce, města, stát, občanská sdružení, soukromé fyzické i právnické osoby.

Tab. 8.7.5: Příspěvkové organizace zřizované Krajem Vysočina na úseku kultury

Muzeum Vysočiny Havlíčkův Brod, příspěvková organizace
Muzeum Vysočiny Jihlava, příspěvková organizace
Muzeum Vysočiny Pelhřimov, příspěvková organizace
Muzeum Vysočiny Třebíč, příspěvková organizace
Galerie výtvarného umění v Havlíčkově Brodě
Horácká galerie v Novém Městě na Moravě
Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě
Horácké divadlo Jihlava, příspěvková organizace
Krajská knihovna Vysočiny

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Obr. 8.7.1: Přehled muzeí, galerií a pamětních síní v Kraji Vysočina

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Mezi současné priority podporované Krajem Vysočina na úseku kultury patří propagace kulturního dění na Vysočině ve formě ucelené nabídky kulturních akcí se zaměřením nejen na občany kraje, ale i na návštěvníky z celé České republiky a zahraničí. Dále pak zkvalitnění podmínek pro zajištění správy a ochrany muzejních sbírek ve vlastnictví kraje, účinnější prezentace kulturního dědictví s mezinárodním přesahem a prezentace regionálních umělců, zejména malířů, sklářů, kovářů či fotografů atd. na celostátních a mezinárodních výstavách a kulturních misích.

Důležitým partnerem zejména v oblasti propagace kulturních akcí a aktivit i jsou kulturní (tabulka 8.7.6) a informační střediska (tabulka 10.1.).

Jedná se o stabilní síť kulturních zařízení, která je srovnatelná s průměrem ČR a odpovídá postavení regionu v rámci České republiky.

Tab. 8.7.6: Kulturní střediska v Kraji Vysočina

Název	Město
Kulturní dům Bystřice nad Pernštejnem	Bystřice nad Pernštejnem
Kulturní dům OSTROV, spol. s r.o.	Havlíčkův Brod
Městské kulturní a informační středisko v Humpolci	Humpolec
Městské kulturní středisko	Jaroměřice nad Rokytnou

DKO s.r.o.	Jihlava
Správa kulturních zařízení Města Kamenice nad Lipou - KD	Kamenice nad Lipou
Městské kulturní středisko BESEDA	Moravské Budějovice
Městské kulturní středisko Náměšť nad Oslavou	Náměšť nad Oslavou
Městské kulturní středisko Pacov	Pacov
Kulturní zařízení města Pelhřimova - KD Máj	Pelhřimov
Kulturní zařízení města Počátky	Počátky
Parolaart s.r.o.	Jihlava
Kulturní zařízení města Přibyslav, příspěvková organizace	Přibyslav
KyTICe - Kulturní zařízení Světlá nad Sázavou	Světlá nad Sázavou
Městské kulturní středisko Třebíč	Třebíč
Kulturní dům	Třešť
Novoměstská kulturní zařízení	Nové Město na Moravě
Informační centrum a Klub kultury	Velká Bíteš
Jupiter club, s.r.o.	Velké Meziříčí
Kultura Žďár, příspěvková organizace	Žďár nad Sázavou
Kulturní zařízení města Ždírec nad Doubravou	Ždírec nad Doubravou
CEKUS Chotěboř	Chotěboř

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

8.7.2 Památková péče

Území Kraje Vysočina je bohaté na množství kulturních památek, z nichž mnohé přesahují svým významem hranice regionu. Na prestižní Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO jsou zapsány 3 památky. Skupinu nejvýznamnějších památek doplňuje 12 nemovitých národních kulturních památek a 3 movité národní kulturní památky.

Výjimečným kulturním bohatstvím kraje jsou také městské a vesnické památkové rezervace, městské a vesnické památkové zóny, krajinné památkové zóny a ochranná pásma.

Památkové rezervace jsou území, jejichž charakter a prostředí určuje soubor nemovitých kulturních památek, popřípadě archeologických nálezů. Vláda České republiky nařízením prohlašuje tato území jako celek za památkovou rezervaci a stanovuje podmínky pro zabezpečení její ochrany. Tyto podmínky se mohou v potřebném rozsahu vztahovat i na nemovitosti na území památkové rezervace, které nejsou kulturními památkami.

Památkové zóny jsou území sídelního útvaru nebo jeho části s menším podílem kulturních památek, historické prostředí nebo část krajinného celku, které vykazují významné kulturní hodnoty, jenž může Ministerstvo kultury České republiky po projednání s orgánem kraje v přenesené působnosti prohlásit za památkovou zónu a určit podmínky její ochrany.

Ochranná pásma jsou vymezena k ochraně nemovité kulturní památky či jejího prostředí.

Tab. 8.7.7: Přehled památek UNESCO a národních kulturních památek v Kraji Vysočina

Kulturní památky na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO
Telč, historické jádro města
Žďár nad Sázavou, poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře
Třebíč, židovská čtvrť a basilika sv. Prokopa

Národní kulturní památky - nemovité
Rodný dům Karla Havlíčka Borovského
Zámek Telč
Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře
Zřícenina hradu Lipnice nad Sázavou
Zámek Jaroměřice nad Rokytnou
Zámek Náměšť nad Oslavou
Klášter s kostelem sv. Prokopa v Třebíči
Židovský hřbitov v Třebíči
Kostel sv. Jakuba Většího v Jihlavě

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Polné
Štáflova chalupa v Havlíčkově Brodě
Klášteř premonstrátů v Želivě

Národní kulturní památky - movité	
Soubor gotických soch z období krásného slohu v českých zemích	Svatá Kateřina z Jihlavy (kamenná socha)
	Jihlavská Pieta (kamenné sousoší Panny Marie s mrtvým tělem Ježíše Krista)
Přemyslovský krucifix	

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Tab. 8.7.8: Přehled městských a vesnických památkových rezervací, městských a vesnických památkových zón, krajinných památkových zón a ochranných pásů

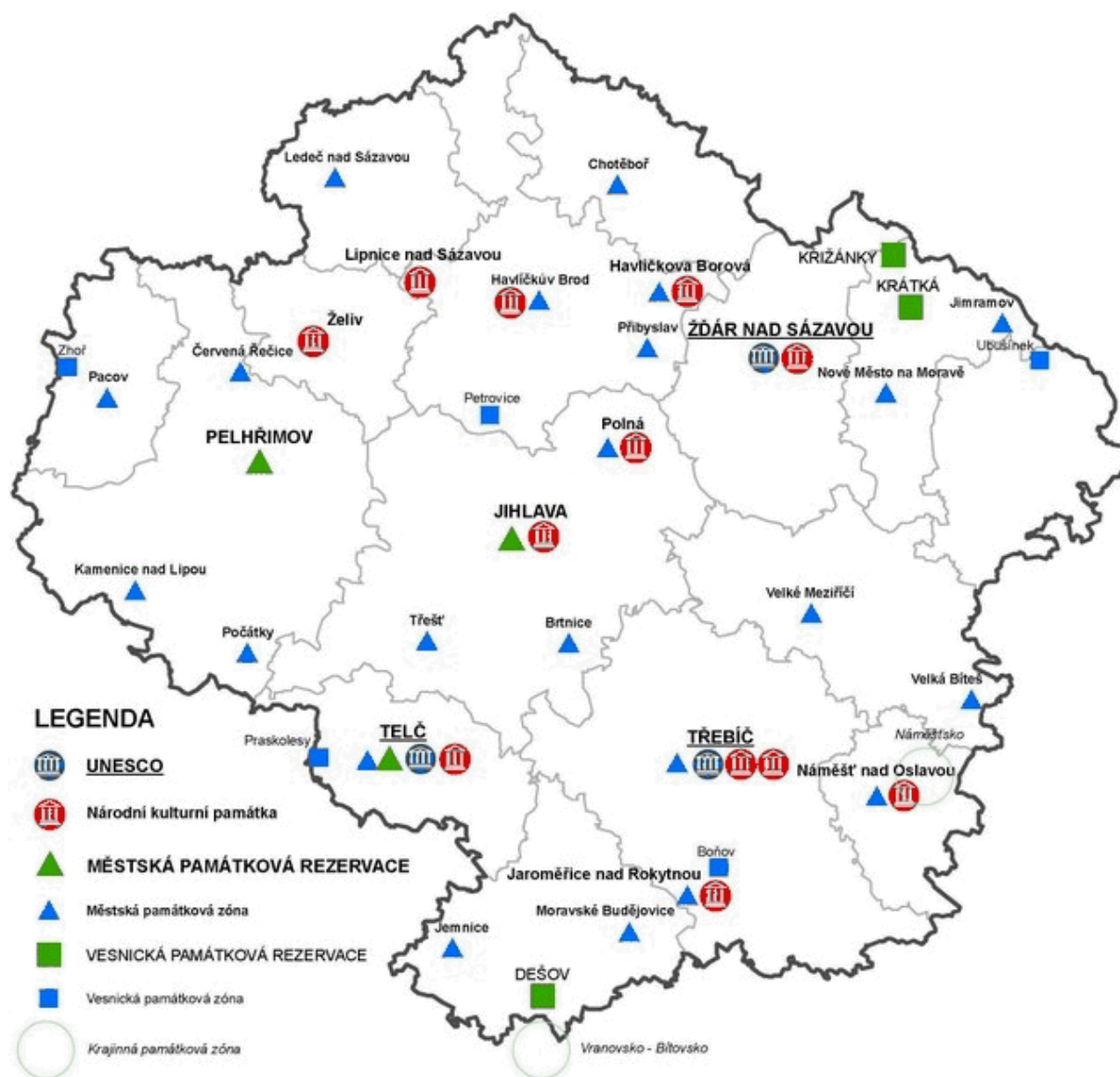
Městské památkové rezervace	
Městská památková rezervace Jihlava	
Městská památková rezervace Pelhřimov	
Městská památková rezervace Telč	
Vesnické památkové rezervace	
Vesnická památková rezervace Dešov	
Vesnická památková rezervace Krátká	
Vesnická památková rezervace Křižánky	
Krajinné památkové zóny	
Krajinná památková zóna Náměštsko	
Krajinná památková zóna Vranovsko – Bítovsko	
Městské památkové zóny	
Městská památková zóna Brtnice	
Městská památková zóna Červená Řečice	
Městská památková zóna Havlíčkova Borová	
Městská památková zóna Havlíčkův Brod	
Městská památková zóna Chotěboř	
Městská památková zóna Jaroměřice nad Rokýtnou	
Městská památková zóna Jemnice	
Městská památková zóna Jimramov	
Městská památková zóna Kamenice nad Lipou	
Městská památková zóna Ledec nad Sázavou	
Městská památková zóna Moravské Budějovice	
Městská památková zóna Náměšť nad Oslavou	
Městská památková zóna Nové Město na Moravě	
Městská památková zóna Pacov	
Městská památková zóna Počátky	
Městská památková zóna Polná	
Městská památková zóna Přibyslav	
Městská památková zóna Telč – Staré město	
Městská památková zóna Třebíč	
Městská památková zóna Třešť	
Městská památková zóna Velká Bíteš	
Městská památková zóna Velké Meziříčí	
Vesnické památkové zóny	
Vesnická památková zóna Boňov	
Vesnická památková zóna Petrovice	
Vesnická památková zóna Ubušín	
Památková zóna s dochovanými soubory lidové architektury Praskolesy (Mrákotín)	
Památková zóna s dochovanými soubory lidové architektury Zhoř (Pacov)	
Ochranná pásma	
Ochranné pásmo areálu bývalého cisterciáckého kláštera a poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáře nad Sázavou	
Ochranné pásmo hradu Kámen	
Ochranné pásmo hradu Žirovnice	

Ochranné pásmo kostela sv. Anny a barokního kostela Narození Panny Marie v Přibyslavicích
Ochranné pásmo kostela svaté Kateřiny v Lázních svaté Kateřiny v Počátkách
Ochranné pásmo kostela sv. Michala ve Vítochově
Ochranné pásmo MPR Jihlava
Ochranné pásmo MPR Pelhřimov
Ochranné pásmo MPR Telč
Ochranné pásmo MPZ Jaroměřice nad Rokytnou
Ochranné pásmo MPZ Jemnice
Ochranné pásmo MPZ Jimramov
Ochranné pásmo MPZ Moravské Budějovice
Ochranné pásmo MPZ Polná
Ochranné pásmo MPZ Třebíč
Ochranné pásmo památníku „Bratrství“ Mních
Ochranné pásmo nemovitých kulturních památek v Boňově
Ochranné pásmo pro historické jádro města Brtnice
Ochranné pásmo pro státní hrad Lipnice nad Sázavou
Ochranné pásmo zámku Krhov
Ochranné pásmo zámku ve Stránecké Zhoři
Ochranné pásmo zaniklé středověké osady Mstěnice v k. ú. Hrotovice
Ochranné pásmo kolem kostela sv. Víta a sochy Panny Marie v k. ú. Horní Paseka

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Stát chrání kulturní památky jako nedílnou součást kulturního dědictví lidu, svědectví jeho dějin, významného činitele životního prostředí a nenahraditelné bohatství státu. Kraj Vysočina proto může být právem hrdý na množství a význam kulturních památek na svém území. K tomu se však váže i povinnost chránit toto kulturní bohatství před nepříznivými vlivy. Jedním z aktuálních ohrožení, zejména ve smyslu společenského a estetického uplatnění kulturních památek, může být nadměrná a neregulovaná výstavba větrných nebo solárních elektráren, která zásadně změní charakter krajiny, v případě instalace solárních panelů na objekty také vzhled samotných kulturních památek.

Obr. 8.7.2: Přehled památek zapsaných do seznamu Unesco, národních kulturních památek, městských a vesnických památkových rezervací, městských, vesnických a krajinných památkových zón

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Celkový počet kulturních památek v Kraji Vysočina zapsaných v Ústředním seznamu kulturních památek Ministerstva kultury ČR je 6 453. Těmito památkami mohou být nemovité i movité věci popř. jejich soubory, které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti.

Tab. 8.7.9: Počet kulturních památek v správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina

Obec s rozšířenou působností	Počet nemovitých KP	Počet movitých KP
Havlíčkův Brod	262	316
Světlá nad Sázavou	42	39
Chotěboř	71	105
Jihlava	674	555
Telč	264	218
Pelhřimov	334	373
Humpolec	78	128
Padov	94	155
Třebíč	302	426
Moravské Budějovice	197	196
Náměšť nad Oslavou	51	151

Velké Meziříčí	182	194
Nové Město na Moravě	228	175
Žďár nad Sázavou	162	207
Bystřice nad Pernštejnem	95	179
Celkem	3 036	3 417

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Kraj Vysočina je sám vlastníkem několika desítek významných památkově chráněných objektů, v nichž dnes sídlí příspěvkové organizace kraje na úseku školství, sociálních služeb a kultury. Údržba a citlivá obnova památkově chráněných budov vyžaduje ze strany vlastníka nemalé finanční prostředky, které pocházejí zejména z rozpočtu kraje. Snahou kraje je v co největší míře získávat na obnovu finanční dotace z evropských fondů.

V této souvislosti připravuje odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu k předložení v rámci Finančního mechanismu EHP a Norska 2009 – 2014 (Ochrana kulturního dědictví) projektovou žádost - Obnova a zpřístupnění kaple Panny Marie Bolestné v obci Kámen a revitalizace objektu bývalého pivovaru hradu Kámen.

Kromě nesporného zlepšení stavu kulturních památek vznikne revitalizací budovy bývalého pivovaru hradu Kámen kvalitní zázemí pro návštěvníky a obnova kaple Panny Marie Bolestné přinese rozšíření kulturní nabídky pro návštěvníky o novou prohlídkovou trasu.

V roce 2011 byla Ministerstvem kultury ČR schválena Koncepce památkové péče v České republice na léta 2011-2016. Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu v návaznosti na státní koncepci zpracoval v roce 2013 Koncepci podpory státní památkové péče v Kraji Vysočina na léta 2013-2016.

9. Životní prostředí

9.1 Ovzduší

9.1.1. Emisní situace

Kvalita ovzduší v Kraji Vysočina byla a je nejvíce ovlivňována emisemi z dopravy a z malých spalovacích zdrojů znečišťování ovzduší. Hromadně sledované zdroje znečišťování ovzduší evidované v REZZO 3 zahrnují emise z vytápění domácností, fugitivní emise prachu ze stavební a zemědělské činnosti, emise amoniaku z nesledovaných chovů hospodářských zvířat a aplikace minerálních hnojiv a emise VOC z plošného použití organických rozpouštědel. Meziroční změny v množství emisí z vytápění domácností jsou závislé především na charakteru topné sezóny a na změnách ve skladbě spalovacích zařízení. Zatímco topné sezóny v letech 2006 až 2009 měly podobný teplotní průběh pod hodnotou normálu, topná sezóna 2010 patřila k nejchladnějším za posledních deset let. V roce 2010 používalo přibližně 17 % domácností k vytápění tuhá paliva. Z těchto 17 % tvoří podle odborných odhadů téměř polovinu stará spalovací zařízení s prohořivací konstrukcí, která mají z hlediska tvorby emisí nejhorší vlastnosti. Tato zařízení mají životnost až několik desítek let a z důvodu snadnější cenové dostupnosti se stále prodávají.

Následující tabulka uvádí vývoj emisí vybraných znečišťujících látek v letech 2008 – 2010 na území Zóny Vysočina.

Tab. 9.1: Vývoj emisí relevantních znečišťujících látek v letech 2008 - 2010 na území Zóny Vysočina (kt/rok)

Znečišťující látka	2008	2009	2010
TZL	5,177	5,119	5,06
SO ₂	2,772	2,718	3,02
NO _x	13,609	13,333	12,94
VOC	9,827	9,718	9,52
NH ₃	7,611	8,407	8,87

Zdroj: ČHMÚ

Z tabulky je zřejmé, že emise sledovaných znečišťujících látek nevykazují žádný výrazný trend, s výjimkou emisí amoniaku, kde v posledních třech letech dochází k nárůstu. Dále lze konstatovat, že velmi výrazně poklesly emise tuhých látek z velkých zdrojů, což je zapříčiněno především vlivem snížení emisí na zdrojích KRONOSPAN CR, spol. s r.o.

9.1.2. Imisní situace

Kraj Vysočina je z hlediska čistoty ovzduší jedním z nejčistších regionů České republiky. Potvrzuje to dlouhodobý monitoring Českého hydrometeorologického ústavu včetně modelování či výzkumných projektů.

V Kraji Vysočina je z hlediska ochrany vnějšího ovzduší prioritním cílem ochrana zdraví obyvatelstva, přičemž důraz je kladen nejen na aglomerace s nejvyšší hustotou obyvatelstva, ale i na obce s nízkým počtem obyvatel. V současnosti představují největší problém suspendované částice (měřeny jsou frakce PM₁₀, PM_{2,5} a menší), na ně vázané látky (polycyklické aromatické uhlovodíky, těžké kovy), v letním období přízemní ozon a v blízkosti frekventovaných komunikací oxid dusičitý.

Překročení 24hodinového imisního limitu pro PM₁₀ a cílového imisního limitu pro benzo(a)pyren v Zóně Vysočina v letech 2008 - 2010 jsou uvedeny v následující tabulce:

Tab. 9.2: Překročení imisních a cílových imisních limitů na území Zóny Vysočina (v % území zóny), období let 2008 - 2010

Rok	PM ₁₀	benzo(a)pyren
2008	-	0,06
2009	-	0,04
2010	0,06	0,51

Zdroj: Věstník MŽP

V další tabulce je uveden vývoj překročení 24hodinového imisního limitu pro PM_{10} ve formátu používaném pro vymezení oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší Ministerstvem životního prostředí, tedy v procentech území stavebních úřadů.

Tab. 9.3: Vymezení OZKO pro PM_{10} (v % území SÚ), období let 2008 - 2010

Stavební úřad	rok 2008	rok 2009	rok 2010
Městský úřad Třebíč	-	-	1,1

Zdroj: Věstník MŽP

OZKO – oblast se zhoršenou kvalitou ovzduší; oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší se rozumí území v rámci územního celku (zóny nebo aglomerace), kde je překročena hodnota imisního limitu pro ochranu lidského zdraví u jedné nebo více znečišťujících látek (oxid siřičitý, suspendované částice PM_{10} , oxid dusičitý, olovo, oxid uhelnatý a benzen).

Státní monitorovací síť na území Kraje Vysočina

Na území Kraje Vysočina je v současnosti sedm lokalit měření kvality ovzduší ve správě Českého hydrometeorologického ústavu. V lokalitách Jihlava, Třebíč, Kostelní Myslová probíhá automatizovaný měřicí program (AIM), v lokalitách Dukovany, Křižanov, Velké Meziříčí a Košetice manuální měřicí program (MIM).

Dále jsou v Kraji Vysočina 3 stanice ve správě Zdravotního ústavu – Havlíčkův Brod (Smetanovo náměstí), Jihlava (Znojemská) a Žďár nad Sázavou.

Rozšířené sledování kvality ovzduší na území Kraje Vysočina

Mimo výše uvedený státní monitoring zajistil Kraj Vysočina nad rámec zákona další měření. Jedná se o měření provedená v souvislosti s projektem „Vyhodnocení kvality ovzduší průmyslové zóny města Jihlavy a z něho vyplývajících zdravotních rizik“, který zrealizoval v letech 2008 a 2009 ČHMÚ ve spolupráci se Zdravotním ústavem se sídlem v Brně. Ve sledované oblasti přesahující území města Jihlavy byl hodnocen vliv dopravy, šíření pachových látek, zdravotní rizika a pro správné rozhodování na úrovni kraje slouží rozptylová studie města Jihlavy. Cílem studie bylo mimo jiné najít kroky ke zlepšení kvality ovzduší nejen v zájmové oblasti, ale i v celém Kraji Vysočina, a to ve vztahu ke strategickým dokumentům Kraje Vysočina.

Kompletní studie je zveřejněna na stránkách krajského úřadu <http://www.krvysocina.cz/vyhodnoceni-kvality-ovzdusi-prumyslove-zony-mesta-jihlavy-a-z-nehovplyvajicich-zdravotnich-rizik/>.

Vzhledem k tomu, že výše uvedená odborná studie prokázala významný vliv lokálních topenišť a dopravy na kvalitu ovzduší, Kraj Vysočina rozšířil sledování ovzduší na celý Kraj Vysočina v rámci Informačního systému kvality ovzduší v Kraji Vysočina (dále jen ISKOV). Kraj Vysočina získává přes tento systém aktuální data o plošném znečištění ovzduší s ohledem na dopad průmyslového znečištění, vliv dopravy a lokálních topenišť. Základem systému jsou tři mobilní měřicí stanice, které v intervalu 8 týdnů měří ve 24 pečlivě vybraných lokalitách hodnoty nejvýznamnějších znečišťujících látek, jako jsou např. prašné částice PM_{10} a $PM_{2,5}$, NO , NO_2 , a další oxidy dusíku, SO_2 , VOC (těkavé organické sloučeniny), polyaromatické uhlovodíky, výběrově také aldehydy a dioxiny. Současně se měří meteorologické prvky (směr a rychlost větru, teplota, tlak, vlhkost vzduchu).

Data získaná z této sítě se on-line zveřejňují na níže uvedených stránkách, aby měla široká veřejnost aktuální informace o znečištění ovzduší na jednotlivých místech kraje. Především však slouží výsledky měření k dlouhodobému sledování stavu ovzduší na Vysočině a k modelování výhledů. Získané výstupy se stanou podkladem pro výkon státní správy na úseku ochrany ovzduší a především pro rozhodování samospráv o opatřeních na ochranu ovzduší nebo o nových investicích v oblasti průmyslu, zemědělství nebo dopravy. On-line informace na <http://www.ovzdusivysocina.cz/>.

9.2 Voda

Území Kraje Vysočina je pramennou oblastí významných českých a moravských řek a prochází jím hlavní evropské rozvodí. Do Severního moře odvádí povrchovou vodu řeky Doubrava, Sázava a Želivka, na opačnou stranu do Černého moře odvádí povrchovou vodu řeky Svratka, Oslava, Jihlava, Rokytá a Moravská Dyje. Z hlediska průměrného ročního průtoku jsou nejvýznamnějšími vodními toky na území kraje řeka Jihlava ($11,4 \text{ m}^3/\text{s}$), Sázava ($9,9 \text{ m}^3/\text{s}$), Želivka ($7,2 \text{ m}^3/\text{s}$) a Svratka ($7,2 \text{ m}^3/\text{s}$).

Území Kraje Vysočina je důležitou zásobárnou zejména povrchové vody nadregionálního významu. Vodárenská nádrž Švihov na řece Želivce zásobuje pitnou vodou hlavní město Prahu, část Středočeského kraje a západní část Kraje Vysočina, vodárenská nádrž Vír na řece Svratce zásobuje

pitnou vodou brněnskou aglomerací a severovýchodní část Kraje Vysočina, dalšími regionálně významnými vodárenskými nádržemi jsou Mostiště, Hubenov a Nová Říše. Oproti tomu značná část území okresu Třebíč je zásobována vodou z vodárenské nádrže Vranov v Jihomoravském kraji. Kromě zdrojů povrchových vod se na území kraje nachází i zdroje podzemních vod spíše místního významu. K ochraně vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti zdrojů podzemních nebo povrchových vod se stanovují ochranná pásma vodních zdrojů, která ale mohou omezovat hospodářskou činnost v území.

Odvádění a čištění odpadních vod v obcích na území kraje je i přes roztržitou strukturu na poměrně dobré úrovni, nicméně vzhledem ke stále nedostatečnému čištění odpadních vod vypouštěných do vod povrchových a dřívější intenzivní zemědělské produkci je v některých částech kraje nadále zhoršená kvalita povrchových i podzemních vod. Nejvýznamnějšími znečišťovateli povrchových vod jsou kromě velkých měst a obcí provozy masného, kožedělného a papírenského průmyslu a jaderné energetiky. Postupně však již dochází ke zlepšování stavu a to vzhledem k výstavbě nových čistíren odpadních vod a rekonstrukcím stávajících, zejména ve větších aglomeracích. V současné době i v dalším plánovacím období by mělo být prioritou řešení odvádění a čištění odpadních vod v menších sídlech, zejména v místech, kde je zvláštní zájem ochrany vod nebo ochrany přírody. Proto je třeba podporovat investiční akce, které řeší výstavbu a obnovu kanalizací a ČOV v obcích o velikosti nad 500 ekvivalentních obyvatel (EO) a v obcích v oblastech zvláštní ochrany, např. v ochranných pásmech vodních zdrojů, v povodích vodárenských nádrží, v Chráněné krajinné oblasti a Chráněné oblasti přirozené akumulace vod Žďárské vrchy, územích soustavy Nature 2000.

Území Kraje Vysočina oplývá rovněž velkým počtem rybníků. Největší z nich Velké Dářko s rozlohou cca 205 ha slouží především k rekreačním účelům. Kolem Velkého Dářka jsou také proslulá rašeliniště. Velkou část území okresu Žďár nad Sázavou a část okresu Havlíčkův Brod zaujímá Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy, která je zároveň také Chráněnou oblastí přirozené akumulace vod. Na území kraje se taktéž nachází významné vodní dílo Dalešice (nádrže Kramolín a Mohelno) na řece Jihlavě, které je zdrojem vody pro Jadernou elektrárnu Dukovany.

Povodně jako extrémní projev srážko-odtokového procesu, který je přirozenou součástí přírodního prostředí a krajiny, patří mezi největší přímé nebezpečí pro obyvatele kraje v oblasti přírodních katastrof (rozsáhlé materiální škody, rozsáhlá devastace kulturní krajiny včetně ekologických škod, ale i možné ztráty na životech). Proto je třeba podporovat investiční opatření ke snižování úrovně ohrožení a povodňových rizik v záplavových územích vodních toků, ke zvýšení kapacit koryt vodních toků v intravilánech obcí a k posílení akumulčních schopností v povodí. Jedná se tedy jak o technická opatření přímo v obcích, tak o přírodě blízká opatření v jednotlivých povodích. Podpora se týká také zlepšení systému povodňové služby a preventivní protipovodňové ochrany (např. budování hlásných a předpovědních povodňových systémů, varovných a výstražných systémů ochrany před povodněmi, zpracování digitálních povodňových plánů).

9.3 Staré ekologické zátěže

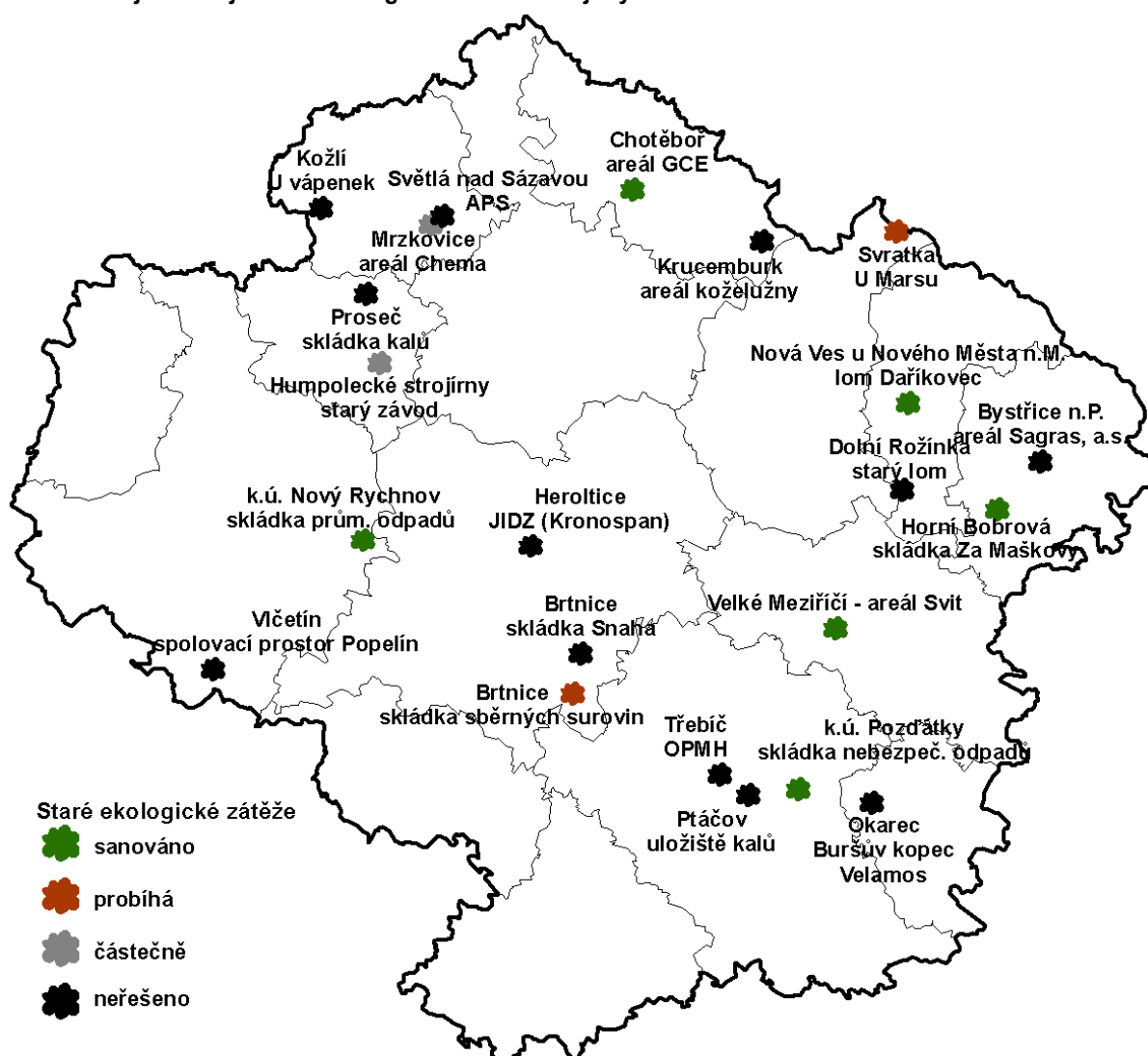
Jedním z největších problémů na území Kraje Vysočina z hlediska ohrožení životního prostředí jsou staré ekologické zátěže resp. kontaminovaná místa. Na území kraje se nacházejí desítky starých ekologických zátěží a kontaminovaných míst zejména charakteru starých skládek a průmyslových objektů. Řada ekologických zátěží zůstává neřešena především tam, kde náklady na sanaci přesahují cenu vlastních nemovitostí, nejsou vyjasněna vlastnická práva nebo kde převod nemovitosti na nového vlastníka nebyl vázán na povinnost provedení sanace. Přesto se podařilo na území Kraje Vysočina odstranit některé staré ekologické zátěže. Kromě níže uvedených dvou významnějších sanací ekologických zátěží dochází v kraji i k řešení menších starých ekologických zátěží.

Na skládce nebezpečných odpadů v katastrálním území Pozdátky v okrese Třebíč do roku 2009 dlouhodobě volně unikaly skládkové vody s obsahem kyseliny sírové do horninového prostředí a do vod podzemních a následně i povrchových. Dosavadní vlastník skládky, který nebyl původcem ekologické zátěže, prováděl dílčí opatření ke snížení, nikoliv však k odstranění negativního vlivu skládky na okolní životní prostředí (zejména monitoring kvality podzemních a povrchových vod, čerpání a zneškodnění skládkových vod a části znečištěných podzemních vod). Vláda České republiky usnesením č. 129 ze dne 2. 2. 2009 schválila odkoupení skládky včetně souvisejících pozemků státním podnikem DIAMO. Dne 25. 2. 2009 byla uzavřena smlouva o koupi skládky mezi jejím dosavadním vlastníkem a kupujícím DIAMO, státní podnik. V roce 2009 státní podnik DIAMO zajišťoval realizaci okamžitých protihavarijních opatření (čerpání znečištěných podzemních vod na lokalitě a jejich čištění a monitoring kvality vod), zpracování analýzy rizik a podal žádost o podporu z Operačního programu Životní prostředí na vlastní sanaci skládky. V květnu roku 2010 byly zahájeny

sanační práce spočívající v odtěžení všech odpadů a jejich následném bezpečném uložení na náležitě zajištěné skládce, sanaci podloží skládky a kontaminované podzemní vody, provedení technické a biologické rekultivace území, přičemž v dubnu 2012 byly uvedené sanační práce ukončeny. Následně bude pokračovat 3-letá pěstební péče a 2-letý postsanační monitoring. Celkové náklady sanace dosáhly výše 595,4 mil. Kč, přičemž z Operačního programu Životní prostředí byla poskytnuta dotace ve výši 476,4 mil. Kč.

Na skládce průmyslových odpadů v katastrálním území Nový Rychnov v okrese Pelhřimov byly v roce 2008 ukončeny sanační práce spočívající v odtěžení uložených odpadů z tělesa skládky, jejich zneškodnění a čištění znečištěných podzemních vod. Investorem sanace byl městys Dolní Cerekev, jelikož skládka ohrožovala blízké vodní zdroje podzemní vody využívané k zásobování městyse Dolní Cerekev pitnou vodou, i když městys nebyl původcem této ekologické zátěže. Celkové náklady sanace dosáhly výše 36,9 mil. Kč, přičemž dotace z Operačního programu Infrastruktura byla poskytnuta ve výši 29,0 mil. Kč. Zbýlých 7,9 mil. Kč dofinancoval Kraj Vysočina. Od roku 2009 po dobu 6 let probíhá monitoring zbytkového znečištění na lokalitě bývalé skládky z prostředků Operačního programu Životní prostředí a Kraje Vysočina.

Obr. 9.3: Nejzávažnější staré ekologické zátěže v Kraji Vysočina

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, OLVHZ, OŽP

9.4 Produkce odpadů a způsoby nakládání s nimi

9.4.1 Produkce odpadů

V Kraji Vysočina bylo v roce 2010 vyprodukováno celkem 857,060 tis. tun odpadů. V průměru připadá na jednoho obyvatele kraje 1,665 tuny vyprodukovaného odpadu ročně. Nebezpečného odpadu bylo na Vysočině vyprodukováno 100,51 tisíc tun.

Produkce komunálních odpadů dosáhla v roce 2010 hodnoty 214,96 tis. t odpadů a na celkové produkci odpadů se podílí měrou 25,1 %. V přepočtu na 1 obyvatele bylo v roce 2010 vyprodukováno téměř 418 kg komunálních odpadů. Komunální odpady jsou převážně skládkovány - cca 210,0 tisíc tun za rok.

V kraji představuje skládkování komunálního odpadu na skládkách prozatím jako jeden z nejčastějších způsobů nakládání s odpady, přestože by se mělo dle hierarchie nakládání s odpady jednat o způsob nejméně preferovaný. Dochází však k postupnému poklesu tohoto druhu ukládání TKO na skládky, roste podíl vytríděných složek komunálních odpadů.

Na území Kraje Vysočina není provozována žádná skládka nebezpečných odpadů.

Největší podíl materiálově využitelných složek z komunálních odpadů tvoří papír a lepenka, biologicky rozložitelné odpady, sklo, kovy a plasty. Nižší podíl na materiálově využitelných složkách mají elektrozařízení, textil, baterie a akumulátory, což odpovídá celorepublikovému trendu.

Některé obce započaly s odděleným sběrem bioodpadů, které jsou využívány v kompostárnách nebo bioplynových stanicích. Počet kompostáren bude narůstat.

Jedním z možných kroků ke snížení skládkování těchto odpadů je postupné zavádění odděleného sběru bioodpadů a to, jak pomocí propagace domácích kompostérů, tak postupným zaváděním odděleného sběru bioodpadů přímo od občanů.

Kraj Vysočina, jak z vlastních prostředků, tak ve spolupráci se společnostmi EKO-KOM také podporuje rozvoj infrastruktury a technického vybavení území systémem grantů například na rozšíření sítě sběrných nádob, na separované komodity a na rozšíření sběrných dvorů.

Stále více se daří využívat odpady z tepelných procesů a také stavební odpady, které již nejsou skládkovány. Hlavním sládkovaným odpadem je prozatím směsný komunální odpad.

9.4.2 Technické vybavení kraje

Seznam povolených zařízení pro sběr, výkup, odstraňování nebo využívání odpadů (sklárky, spalovny, biodegradační plochy, kompostárny, zařízení k nakládání s autovraky, atd.), kterým byl Krajským úřadem Kraje Vysočina udělen souhlas k provozu na území kraje, ve smyslu § 14 odst. 1 zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech, je uveden na webových stránkách kraje: www.kr-vysocina.cz/zivotni-prostredi.asp (seznam oprávněných osob v sekci odpadové hospodářství).

Na území Kraje Vysočina je např. povoleno:

- 11 zařízení k odstraňování odpadů - sklárky. Jedná se o sklárky na inertní odpad (S-IO) a sklárky ostatních odpadů - komunálních (S-OO). Na území Kraje Vysočina není provozována žádná skládka nebezpečných odpadů (NO),
- 3 zařízení k odstraňování odpadů - spalovny průmyslového a nebezpečného odpadu: Rumpold s.r.o. (Jihlava), Sporten a.s. (Nové Město na Moravě), Envir s.r.o. (Brtnice) – tyto uvedené spalovny nespalují tuhý komunální odpad (TKO),
- 207 zařízení ke sběru a výkupu odpadů - jedná se o sběrný, sběrná místa, výkupny a sběrné dvory, mobilní zařízení,
- 63 zařízení k využívání odpadů: z toho 17 kompostáren, 44 recyklačních linek stavebních a demoličních odpadů vč. mobilních, dále zařízení dekontaminační, deemulgační či jinak upravující odpady, 2 stacionární zařízení pro sběr a úpravu použitých rostlinných olejů. Většina zařízení na recyklaci stavebních sutí je na bázi mobilního dojezdu na konkrétní deponii stavebního odpadu,
- 29 zařízení k nakládání s autovraky (sběr, výkup, využití), která jsou oprávněna odebírat autovraky a vydávat doklad o jejich převzetí. Vzhledem k požadované technologické vybavenosti se počítá s tím, že několik takových zařízení ještě přibude, ale nelze očekávat jejich významný nárůst.

9.5 Radonové riziko

Horninové složení regionu s převažujícím výskytem žul a různých druhů rul dává předpoklad ke zvýšenému výskytu radioaktivního plynu radonu a tudíž ke zvýšenému riziku incidence rakoviny plic.

Z hlediska výskytu radonu patří území Kraje Vysočina mezi nejvíce problémové, neboť dvě třetiny kraje leží na území vysokého radonového indexu (dříve riziku). To se týká zejména okresů Třebíč (třebíčský masív), Žďár nad Sázavou (Žďárské vrchy), Jihlava (část trebičského masívu, Čerínek, Javořice) a jižní části okresu Pelhřimov s častým průnikem radonu do obytných objektů.

Tato nebezpečná zátěž obyvatel kraje je postupně snižována formou protiradonových ozdravných opatření v bytech, školních a předškolních zařízeních, v budovách ve veřejném zájmu (DPS, DD) a ve veřejných vodovodech za pomoci účelové státní dotace v rámci Radonového programu ČR.

V Kraji Vysočina bylo do konce roku 2012 v rámci Radonového programu ČR z hlediska výskytu radonu prozkoumáno 33 100 objektů, z nichž bylo 5 400 shledáno závadnými a 635 z nich bylo za pomoci státního příspěvku v celkové výši 64,5 mil. Kč ozdraveno. Na veřejných vodovodech bylo vybudováno 145 odradonovacích zařízení celkovým nákladem 90 mil. Kč. Tím se podařilo ozdravit životní prostředí pro cca 75 tis. obyvatel Kraje Vysočina.

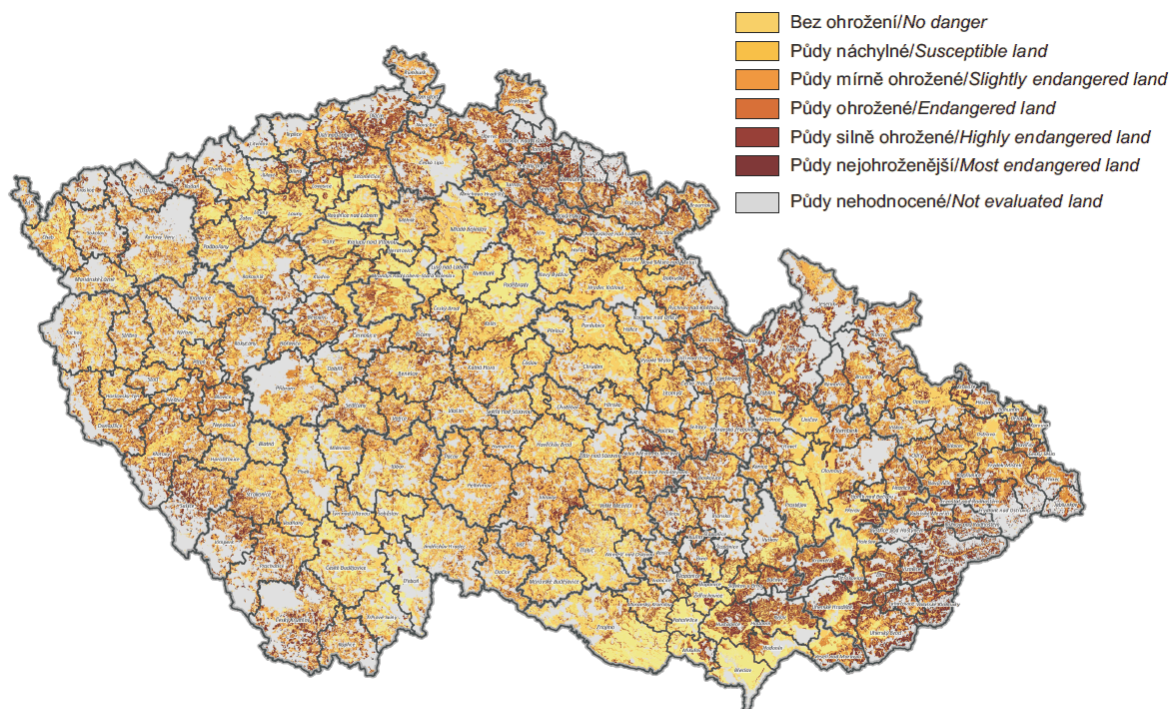
9.6 Ochrana půdního fondu

V období uplynulých padesáti let došlo k výrazným změnám co do využívání půd na Vysočině. Dřívější rovnováha v přírodě tvořená mozaikou polí, luk, lesů a různých remízků byla narušena. V tabulce můžeme sledovat, že více než polovinu území kraje pokrývá zemědělská půda. Závažnější však je, že přes typický kopcovitý terén Vysočiny je stupeň zornění 77 %, což je výrazně více než republikový průměr.

V Kraji Vysočina setrvale ubývají plochy zemědělské půdy. Vysoký podíl odnímaných ploch zemědělské půdy je v Kraji Vysočina požadován k zalesnění, k výstavbě průmyslových zón a k výstavbě víceúčelových vodních nádrží. V posledních letech se stále větším problémem stává využití zemědělské půdy k produkci plodin pro výrobu elektrické energie z obnovitelných zdrojů, čímž se ničí neobnovitelný zdroj – půda. Na rozsáhlých plochách, kde dříve zlátko obilí, dnes stojí farmy solárních elektráren, nebo zde rostou velkoobjemové plodiny pro využití v elektrárnách na biomasu nebo bioplyn. Územní plány obcí a jejich časté změny požadují další plochy pro nezemědělské využití, především pro bydlení a průmyslovou výrobu.

Půdní fond na řadě míst ohrožuje vodní eroze, zejména vlivem přívalových srážek dochází k poškození příznivých fyzikálních vlastností půdy.

Obr.: Potenciální ohrožení zemědělských půd vodní erozí na území ČR

Zdroj: VÚMOP Praha

9.7 Ochrana přírody a krajiny

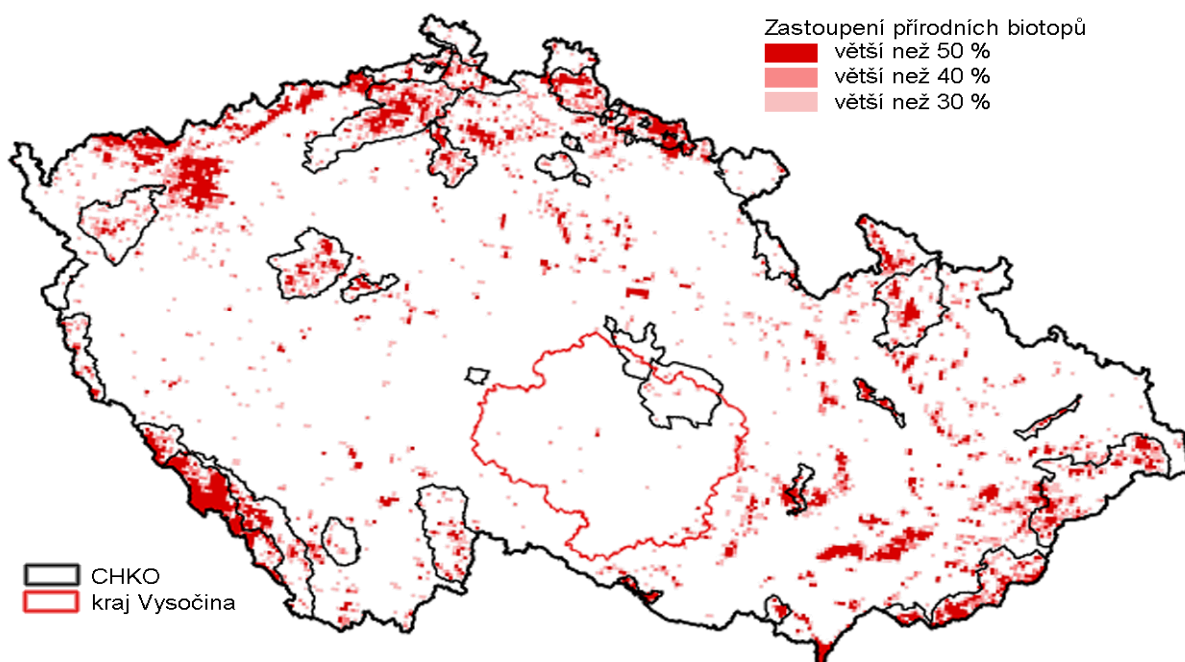
9.7.1 Obecná ochrany přírody a krajiny

Území Kraje Vysočina je charakteristické maloplošným střídáním celků lesní a zemědělské krajiny; rozsáhlejší lesní komplexy se nacházejí spíše v pramenné oblasti hlavního evropského rozvodí ve Žďárských vrších. Lesy mají nepříznivou druhovou skladbu, kdy převažují smrkové porosty s nízkou stabilitou. Následkem nízké stability je v lesním hospodářství velmi vysoký podíl nahodilých těžeb, vysoká ztrátovost při zalesňování a nemalé škody zvěří. Negativně se projevuje snaha o umělé zalesňování nelesních půd kulturami stanovištně nepůvodních jehličnatých dřevin. Kromě hospodářských ztrát při neujmutí sazenic vlivem přísušků je negativní i environmentální dopad, protože se mnohdy jedná o extenzivně využívané luční porosty s vysokým podílem dvouděložných rostlin, které se tak stávají vzácnými.

Krajina je dále charakteristická velkým množstvím menších rybníků, je zde řada prameništ a drobných vodních toků. K tomu lze připočíst, že mnoho rybníků bylo v minulosti zrušeno pro získání většího množství zemědělské půdy, některé rybníky byly vážně poškozeny vlivem velkých vod, často způsobených nevhodným hospodařením v povodí. Neúměrné množství rybníků je ve špatném technickém stavu, zaneseno splachy z orné půdy (zabahněno). Řada vodních toků je nevhodně technicky upravených, nivní louky a prameniště jsou odvodněna. Revitalizace komplexně odvodněných pozemků naráží na neprůchodnost z hlediska vlastnických zájmů a setkává se zatím s jen mizivým zájmem o realizaci nápravných opatření v takto postižených pramenných oblastech. Potřeba revitalizačních opatření se týká podstatné části povodí i vlastních drobných vodotečí v oblastech přítoků Želivky, Jihlavy, Moravské Dyje. Negativně se projevuje uplatňování nevhodných způsobů odbahňování rybníků vyhrnováním břehů včetně litorálního pásma, ničení údolních niv vodních toků zavážením přebytečnými zeminami ze stavebních prací (včetně rybníčního bahna). Snahou o navrzení a výstavbu některých nepřiměřeně projektovaných vodohospodářských děl jsou vodní toky vystaveny nebezpečí fragmentace.

Důsledkem vysokého zornění zemědělských půd (viz kap. 9.6), nepříznivého způsobu hospodaření v lesích, na rybnících a vodních tocích je příroda na Vysočině natolik poznamenána, že zde nejsou rozsáhlejší území s vyšší koncentrací přírodních biotopů (je zde nízký podíl přirozených nebo lidskou činností málo pozměněných ekosystémů, tj. lesů s vyšším zastoupením dřevin přirozené skladby, je zde nižší podíl luk a pastvin a vyšší podíl orné půdy).

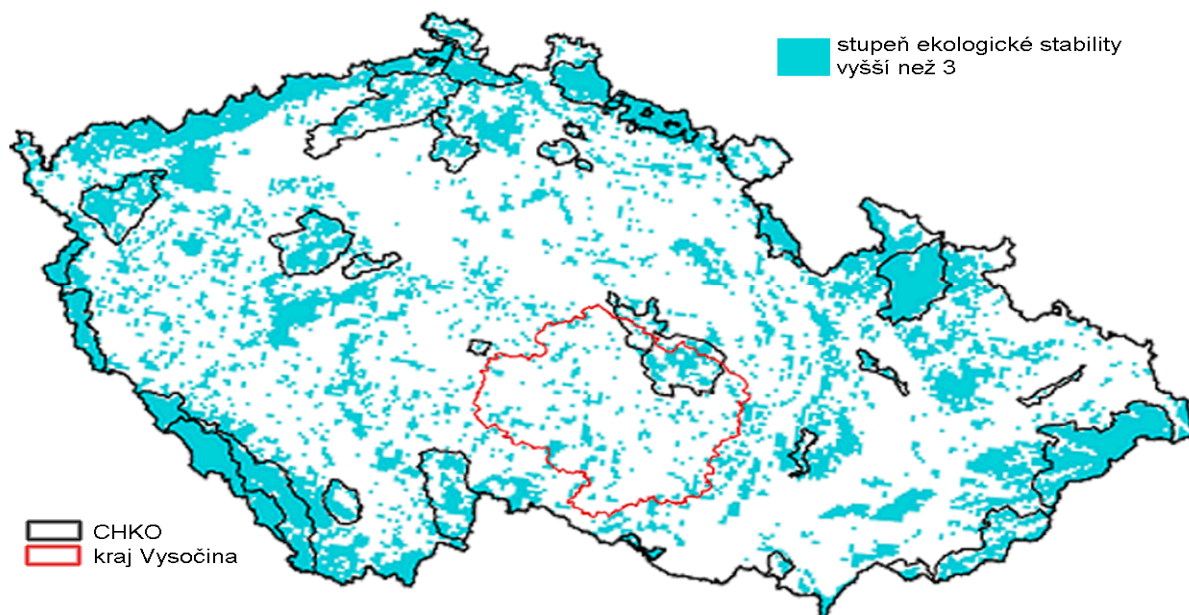
Zastoupení přírodních biotopů

Zdroj dat: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

V Kraji Vysočina nejsou rozsáhlejší území se zvýšenou ekologickou stabilitou.

Území se stupněm ekologické stability vyšším než 3

Zdroj dat: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

K ochraně krajinného rázu, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je v Kraji Vysočina v lokalitách s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami vyhlášeno devět přírodních parků (tab. 9.4). Pro stávající přírodní parky není k dispozici zhodnocení, zda dostatečně reprezentují všechny v kraji zastoupené krajinné typy (zejména s ohledem na jejich vzácnost, jedinečnost).

Tab. 9.5: Přírodní parky v Kraji Vysočina

Název	Výměra v Kraji Vysočina (ha)	Rok vyhlášení	Poslání přírodního parku dle zřizovací listiny
Doubrava	65,00	1998	zachování krajinného rázu při umožnění únosného turistického využití a rekreace
Melechov	3 226,41	1995	zachování krajinného rázu s charakteristickou strukturou zemědělských kultur, lesních porostů, rozptýlenou zelení apod., při umožnění turistického využití
Rokytná	1 640,00	1996	zachovat krajinný ráz při umožnění turistického využívání a rekreace i únosné urbanizace
Svratecká hornatina	24 817,00	1988	účelem je ochrana krajinného rázu bez podstatného omezení stávající hospodářské činnosti, posláním je zachovat hodnoty krajiny s podmínkami pro individuální rekreaci
Třebíčsko	8 861,55	1982	zachování území a využít je k zotavení občanů a k poučení
Čeřínek	2 313,05	1985	zachování krajinných hodnot za účelem poučení, zotavení a aktivního odpočinku občanů
Bohdalovsko	6 041,38	2001	účelem je ochrana krajinného rázu bez podstatného omezení stávající hospodářské činnosti, posláním je zachovat hodnoty krajiny s podmínkami pro individuální rekreaci
Střední Pohlaví	800,00	1988	zachování málo narušeného přírodního prostředí pro rekreaci občanů a k poučení, osvěžení či zotavení
Balinské údolí	428,00	1984	zachování území pro jeho krajinné hodnoty a využít je k zotavení občanů i jejich poučení
Celkem	48 192,39		

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, OŽP

Koeficient ekologické stability, vyjadřující poměr výměry ekologicky stabilních ploch (např. louky, lesy, rybníky apod.) a ekologicky nestabilních ploch (orná půda, zastavěné plochy apod.), je za celý Kraj Vysočina 1,08 (střední). Z hlediska dnes běžných a převažujících forem hospodaření v krajině je v současnosti pozornost ochrany přírody věnována zejména jednotlivým vybraným lokalitám nelesního charakteru. Z tohoto pohledu je třeba konstatovat, že negativně se projevuje přetrvávající tlak na výstavbu ve volné krajině, narušující jak krajinný ráz, tak cenné biotopy.

Nově je třeba řešit problematiku dotčení krajinného rázu stavbou vysokých větrných elektráren. První čtyři vysoké větrné elektrárny byly v roce 2006 postaveny a uvedeny do provozu v Pavlově (okres Jihlava) – 2 stožáry vysoké 105 m (rotor průměr 90 m) s instalovaným výkonem 2 MW a 2 stožáry vysoké 65 m (rotor průměr 52 m) s instalovaným výkonem 0,85 MW. Počátkem roku 2008 byla v lokalitě u obce Kámen v okrese Havlíčkův Brod postavena další větrná elektrárna s celkovým instalovaným výkonem 2 MW (výška stožáru 105 m, rotor 90 m). Koncem roku 2009 byly vztyčeny další dvě větrné elektrárny v katastru obce Věžnice v okrese Havlíčkův Brod.

Tab. 9.6: Přehled větrných elektráren v Kraji Vysočina

Větrná elektrárna	Obec	Okres	Celkový instalovaný výkon (MWe)
VTE Kámen u Habrů	Kámen	Havlíčkův Brod	2
2x VTE 2000 kw Věžnice	Věžnice	Havlíčkův Brod	4
2x VTE 850 kW Pavlov	Pavlov	Jihlava	1,7
2 x VTE 2000 kW Pavlov	Pavlov	Jihlava	4
Větrná elektrárna Šeborov	Uhřínov	Žďár nad Sázavou	0,01
Malá větrná elektrárna	Cíkháj	Žďár nad Sázavou	0,005

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina

Negativně se v krajině projevuje přetrvávající snaha o intenzivní produkční využití půdy na zorných katastrech, se všemi nepříznivými důsledky - erozní splachy, zvýšené užívání umělých hnojiv a ochranných chemických přípravků na plochách stejnorodých polních kultur (zejména při rozšířeném pěstování kukuřice). V krajině přibývá neobhospodařovaných postagrárních lad - dochází k samovolnému zarůstání opouštěných, hůře přístupných a dlouhodoběji neobhospodařovaných pozemků, což vnáší do krajiny dynamické sukcesivní prvky. Dosud se v Kraji Vysočina neuplatňují agroenvironmentální programy, které by mohly tuto ne právě příznivou situaci napomoci částečně napravit. V kraji se rozšiřují agresivní druhy rostlin – bolševník velkolepý, křídlatka sibiřská a sachalinská (a jejich kříženci), netýkavka žlaznatá – *Impatiens glandulifera*. Přesná evidence šíření agresivních druhů rostlin neexistuje.

9.7.2 Zvláště chráněná území a území soustavy Natura 2000

Na území kraje leží podstatné části dvou chráněných krajinných oblastí - CHKO Žďárské vrchy a CHKO Železné hory, jejichž správy sídlí ve Žďáře nad Sázavou resp. v Nasavrkách. CHKO tvoří jen 8,8 % celkové rozlohy Kraje Vysočina (průměr v ČR je 14,7 %).

Tab. 9.7: Chráněné krajinné oblasti v Kraji Vysočina

CHKO	Celková rozloha (ha)	Rozloha v Kraji Vysočina (ha)	Rozloha v Kraji Vysočina v %
Žďárské vrchy	70 890	51 495	72,6 %
Železné hory	28 643	9 449	33,0 %

Zdroj dat: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

V Kraji Vysočina je k 31. 10. 2012 celkem 182 maloplošných zvláště chráněných území. Z toho 44 jich je v rámci CHKO. V Kraji Vysočina jsou dvě smluvně chráněná území. V Kraji Vysočina nebyla vymezena žádná ptačí oblast pro ochranu populací ptáků v rámci Evropského společenství. Národním seznamem bylo v Kraji Vysočina vymezeno 75 evropsky významných lokalit.

V posledních letech Kraj Vysočina, Správa CHKO i Ministerstvo životního prostředí v Praze postupně upravují vyhlášení stávajících zvláště chráněných území (nové vyhlášení stávajících území s technickými opravami, upřesněním předmětu a vymezení ochrany, úpravami bližších ochranných podmínek apod.) a vyhláší nová zvláště chráněná území, zejména v souvislosti s implementací

Natury 2000 a podle poznatků nových průzkumů území. Aktuální stav počtu a výměr zvláště chráněných území je v tabulce 9.8.

Maloplošná zvláště chráněná území jsou zásluhou trvalé péče Kraje Vysočina od roku 2003 ve velmi dobrém stavu, podařilo se zastavit degradační procesy na řadě území, stabilizovat významné biotopy. Předmět ochrany ve většině území (zejména lučních a rašelinistních biotopů) je přímo podmíněn zajištěním náhradní extenzivní podoby jejich pravidelného obhospodařování. Některá území jsou však zejména vlivem zásahů v okolí (například odvodnění ve druhé polovině 20. století) ve stálém nebezpečí ohrožení existence význačných biotopů.

Tab. 9.8: Maloplošná zvláště chráněná území a evropsky významné lokality v okresech Kraje Vysočina

OKRES	Havl. Brod		Jihlava		Pelhřimov		Třebíč		Žďár nad Sáz.		Kraj Vysočina	
Kategorie	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)
NPR	1	695,4	2	72,9	0	0	1	109,5	3	137,2	7	1015
NPP	0	0	1	4,9	1	72,5	0	0,0	1	13,9	3	91,3
PR	15	643,9	20	314,8	13	129,7	15	2361,8	9	108,0	70	3527,4
PP	7	8,2	19	215,9	10	37,7	18	333,9	46	354,7	101	957,4
celkem	23	1347,5	42	608,4	24	239,9	34	2805,2	59	613,8	181	5591,1

Smluvně chráněná území	1	0,1	0	0	0	0	0	0	1	1,1	2	1,1
------------------------	---	-----	---	---	---	---	---	---	---	-----	---	-----

Evropsky významné lokality	11	759,3	21	868,5	5	528,5	15	2948,2	28	1074,9	75	6179,3
----------------------------	----	-------	----	-------	---	-------	----	--------	----	--------	----	--------

Pozn.: NPR - národní přírodní rezervace, NPP - národní přírodní památka, PR - přírodní rezervace, PP - přírodní památka
 *) Poznámka: tři maloplošná zvláště chráněná území se rozkládají na území dvou okresů, proto se počet za okresy liší od celkového počtu v Kraji Vysočina

Zdroj dat: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (ke dni 1.2. 2013)

9.7.3 Zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů

V kraji se vyskytuje řada zvláště chráněných druhů (rostlin i živočichů) a to i mimo zvláště chráněná území. Příznivý je postupný návrat některých druhů zpět do krajiny (vydra říční – *Lutra lutra*, sýc rousný – *Aegolius funereus*), na druhou stranu zdecimované populace jiných druhů (sýček obecný – *Athene noctua*, sova pálená – *Tyto albus*) jsou i přes značné úsilí o jejich podporu v celém regionu nadále kriticky ohroženy. Bez odpovídající úpravy způsobu zemědělského hospodaření v krajině spolu s vytvořením vhodných biotopových podmínek nemůže být úspěšná ani snaha některých mysliveckých sdružení o zvýšení stavů drobné zvěře. Dochází tak však i nadále k případům záměrné likvidace některých druhů chráněných zákonem.

K úspěchům patří koordinace záchranného programu pro kriticky ohrožený rostlinný druh – hořeček český (*Gentianella praecox subsp. bohémica*). Jeho populace jsou ohrožené v celé ČR především vlivem změn ve způsobu hospodaření v krajině v předchozích desetiletích a vlivem změněných přírodních podmínek. V našem kraji se podařilo stabilizovat nadějně populace minimálně na dvou lokalitách, a to v katastru obce Číchov a na nedávno objevené lokalitě v katastru obce Lavičky.

9.7.4 Aktivní úloha místních obyvatel v ochraně přírody a krajiny

Snaha o udržení rozmanitosti kulturní krajiny není bez podpory místní komunity obyvatel myslitelná. Mnohdy chybí nebo se teprve vytváří vazba na obce a jejich obyvatele, jichž se praktická péče o území bezprostředně týká. Malý je okruh aktivně činných nevládních organizací působících v oblasti ochrany přírody, životního prostředí a výchovy k environmentálně příznivému životu. Nevládní organizace mají problém vyrovnat se s administrativní stránkou péče o přírodu a málo se zapojují do správních řízení. V některých regionech již tato spolupráce úspěšně probíhá (např. Sdružení Krajina Počitky, ČSOP Chotěboř, ČSOP Bory, ČSOP Jihlava, ČSOP Chaloupky Kněžice, pobočka ČSO v Jihlavě, Hutí Brontosaurus Zvonek, Alternativa pro venkov, ad.). Velmi obtížné je pro aktivní nevládní organizace se úspěšně vypořádat s nadměrně složitým postupem při získávání příspěvků a dotací nezbytných pro jejich činnost.

10. Rekreační a cestovní ruch

Téměř celé území Kraje Vysočina se nachází v geomorfologické podsoustavě Českomoravská vrchovina a jeho území je tak ve srovnání s ostatními kraji ČR jedním z nejvíce homogenních krajinných typů. Přesto je však území vnitřně diferencováno z hlediska své atraktivity a potenciálního celoročního turistického využití.

Z turistické nabídky (historická města, hrady, zámky, církevní památky, lázně, přírodní atraktivity, letní rekreace u vody, horská turistika, atraktivní kulturní krajina, aj.) nabízí kraj zejména příležitosti pro pobytovou letní a zimní turistiku a pro návštěvu hodnotných kulturně - historických památek (městská turistika).

Z atraktivit mezinárodního významu, nacházejících se na území kraje, lze uvést zejména městskou památkovou rezervaci Telč, areál národní kulturní památky poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře u Žďáru nad Sázavou a židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa v Třebíči které jsou zapsány na Seznamu světového dědictví UNESCO. Dalšími významnými turistickými atraktivitami jsou městské památkové rezervace Jihlava a Pelhřimov a rodný dům Karla Havlíčka Borovského v Havlíčkově Borové. V kraji je velké množství dalších jedinečných kulturních a přírodních atraktivit. Velkou environmentální i estetickou hodnotu má jedinečná kulturní krajina Vysočiny, která sama o sobě vytváří atraktivní prostředí pro trávení volného času (skrže svoji reprezentaci v dílech výtvarných umělců a spisovatelů se stala známou i mimo území kraje). Pro svoji přírodní i kulturní hodnotu má krajina značné části Vysočiny statut chráněných území – největší z nich jsou CHKO Žďárské vrchy a CHKO Železné Hory, dále devět přírodních parků, řada národních přírodních rezervací, přírodních rezervací aj. V současnosti je velmi aktuálním tématem výstavba větrných elektráren na území Kraje Vysočina. Jednalo by se o nesporný zásah do krajiny Vysočiny zvláště, pokud by šlo o územně nekoncentrovanou lokalizaci těchto zdrojů elektrické energie, přičemž riziko negativního dopadu na návštěvnost Kraje Vysočina je poměrně vysoké.

Dominantní rekreační funkcí území je středně náročná pobytová i pohybová turistika s významnou letní sezónou. Značný rekreační potenciál mají zejména lokality v údolí řek Sázavy (Hamry nad Sázavou, Stvořidla), Doubravy (Bílek), Jihlavy (např. v lokalitách Rantířov, Luka nad Jihlavou, Čichov, Třebíč, Mohelno), Svratky (v celé délce od Svratky přes Jimramov a Vířskou nádrž k Nedvědicí), Oslavy (pod Velkým Meziříčím, Vaneč, Náměšť nad Oslavou, Kladeruby nad Oslavou), dále např. Balinské údolí, údolí Loučky/Bohrůvky, Bystřice, Chvojnice, Rokytné, Brtnice, Želetavky, Želivky a Hejlovky atd. Jejich turistická atraktivita je zvýšena četnými hradními zříceninami na ostrožkách nad údolími. Samotné prameny větších řek, např. Dyje a Svratky, jsou cílem turistických výletů. Charakter krajiny dotvářejí četné rybníky - nejvýznamnější z nich jsou v oblasti rozvodí Sázavy a Doubravy (Velké a Malé Dářko, rybník Řeka), v okolí Nového Veselí a Bohdalova (Matějovský, Veselský, Rendlíček), Medlov, Sykovec a Milovy ve Žďárských vrších, Velkopařezitý, Žibřid a další v Jihlavských vrších, dále rybníky na Křižanovsku, Náměštsku, Kamenicku a Žirovnicku, vodní plochy v okolí Lipnice nad Sázavou, Domanínský rybník a mnoho dalších. Další vodní plochy vytvářejí údolní nádrže na Trnavě (Želiv), Hejlovce (Sedlice), Jihlavě (Dalešice), Svratce (Vír), Oslavě (Mostišť), Sázavě (Pílská nádrž) aj.

Pro zimní turistiku a sporty je vhodná většina území Českomoravské vrchoviny, zejména pro běžkové lyžařské sporty (v okresech Pelhřimov, Havlíčkův Brod, Jihlava a Třebíč ovšem jen lokální lyžařská střediska na Křešíně, Božejova, na Melechově, Javořici, Čeřínku aj.). Výjimečné je postavení chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy (hlavní střediska Nové Město na Moravě, Fryšava, Tři Studně, Rokytno, Sněžné), která je lyžařskou oblastí celostátního významu a má tradici pořádání mezinárodních závodů.

Z hlediska rozmístění atraktivit cestovního ruchu je patrná tendence územní koncentrace turistických zařízení a infrastruktury (ubytovacích a stravovacích zařízení, služeb) do několika nejvýznamnějších středisek, zejména do okresních a turisticky významných měst a rekreačních obcí.

V kraji existuje poměrně hustá síť turistických a cykloturistických tras, udržovaná Klubem českých turistů a některými místními neziskovými organizacemi. Nedostatečný je počet tematických tras, zapojení existujících tras do turistických programů, terénní informační systém a drobný mobiliář na těchto trasách i podíl bezpečných úseků na existujících cyklotrasách.

Tab. 10.1: Přehled turistických informačních center v Kraji Vysočina k 30. 7. 2013

Název TIC	Název TIC
Informační centrum Brtnice	Turistické informační centrum Počátky
Turistické informační centrum Bystřice nad Pernštejnem	Informační centrum Polná
Informační centrum Jaderné elektrárny Dukovany a Informační centrum Vodní elektrárny Dalešice	Informační centrum Polná – Děkaný úřad
Informační centrum DraXmoor, Dolní Rožinka	Informační centrum Přibyslav
Informační centrum Golčův Jeníkov	Informační kancelář Sněžné
Městské informační centrum Havlíčkův Brod	Ekologické informační centrum Krátká (obec Sněžné)
Informační centrum Hrotovice	Turistické informační centrum Světlá nad Sázavou
Městské kulturní a informační středisko Humpolec	Informační centrum Svatka
Turistické informační centrum Chotěboř	Turistické informační centrum Těchobuz
Turistické informační centrum Jaroměřice nad Rokytou	Informační centrum MěÚ Telč
Turistické informační centrum Jemnice	Turistické informační centrum Národní dům Třebíč
Turistické informační centrum Jihlava - brána Matky Boží	Turistické informační centrum Bazilika sv. Prokopa Třebíč
Turistické informační centrum Jihlava - radnice	Turistické informační centrum Pelhřimov
Informační středisko Kamenice nad Lipou	Turistické informační centrum Zadní synagoga Třebíč
Informační centrum Koněšín	Informační centrum Třešť
Informační centrum Koněšínská pláž	Turistické informační centrum Velká Bíteš
Informační centrum Kramolín	Informační centrum Velká Losenice
Informační centrum Krucemburk	Turistické informační centrum Velké Meziříčí
Informační centrum Ledec nad Sázavou	Turistické informační centrum Central kemp Westernové městečko Šiklův mlýn, Zvole
Informační středisko MěÚ Moravské Budějovice	Turistické informační centrum Westernové městečko Šiklův mlýn, Zvole
Informační centrum Náměšť nad Oslavou	Informační a turistické centrum Zámek Žďár nad Sázavou
Turistické informační centrum Nové Město na Moravě	Informační turistické centrum – cestovní kancelář SANTINI TOUR Žďár nad Sázavou
Informační centrum Pacov	Informační centrum Ždírec nad Doubravou
	Turistické informační centrum Žirovnice

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, OKPPCR

Možnosti regionální statistiky cestovního ruchu jsou zatím dosti omezené. Stávající statistické informace nepostihují plošně všechna zařízení (údaje za chybějící zařízení se získávají dopočtem), chybí i sociologické průzkumy návštěvnosti v jednotlivých místech a oblastech.

Hrubý přehled o kapacitě zařízení cestovního ruchu v Kraji Vysočina ve srovnání s ostatními kraji ČR je uveden v tab. 10.2 a 10.3, údaje o kapacitě zařízení v okresech Kraje Vysočina v tab. 10.4 a informace o návštěvnosti tab. 10.5 a 10.6.

Tab. 10.2: Hromadná ubytovací zařízení v krajích ČR k 31. 12. 2012

Kraj	Počet HUZ		Počet pokojů v HUZ		Počet lůžek v HUZ		Počet míst pro stany a karavany	
	abs.	% z ČR	abs.	% z ČR	abs.	% z ČR	abs.	% z ČR
Praha	621	8,1	37 996	20,6	80 925	17,1	1 063	2,2
Jihočeský	987	12,9	18 619	10,1	53 417	11,3	12 931	26,7
Královéhradecký	954	12,5	16 229	8,8	45 877	9,7	4 850	10,0
Liberecký	789	10,3	12 790	6,9	38 741	8,2	2 935	6,1
Středočeský	552	7,2	11 626	6,3	31 177	6,6	6 132	12,7
Jihomoravský	534	7,0	14 273	7,7	35 225	7,5	5 088	10,5
Plzeňský	476	6,2	9 376	5,1	25 530	5,4	3 482	7,2
Moravskoslezský	472	6,2	10 631	5,8	27 050	5,7	1 754	3,6
Karlovarský	407	5,3	14 648	7,9	30 042	6,4	1 267	2,6
Vysočina	387	5,1	7 221	3,9	21 102	4,5	3 536	7,3

Ústecký	382	5,0	7 640	4,1	19 934	4,2	1 664	3,4
Olomoucký	370	4,8	7 754	4,2	20 176	4,3	817	1,7
Pardubický	351	4,6	7 180	3,9	20 260	4,3	1 557	3,2
Zlínský kraj	349	4,6	8 676	4,7	22 559	4,8	1 274	2,6
Česká republika	7 631	100,0	184 659	100	472 015	100	48 350	100

Zdroj dat: Kapacita hromadných ubytovacích zařízení v krajích ČR – časové řady. ČSÚ Praha 2013

Z dostupných statistických pramenů je přes jejich omezenou vypovídací schopnost možné přehledně charakterizovat ubytovací infrastrukturu kraje následovně:

Podíl kraje na počtu hromadných ubytovacích zařízení (5,1 %), počtu pokojů (3,9 %) i lůžek (4,5 %) byl k 31. 12. 2012 nižší nebo podobný jako jeho podíl na počtu obyvatel ČR (4,9 %). V rámci ČR Vysočina v současné době představuje turistický region spíše podprůměrného významu.

Průměrná velikost ubytovacího zařízení cestovního ruchu na Vysočině (18,6 pokojů na zařízení) byla menší než v ČR (24,1 pokojů na zařízení). Rovněž z hlediska počtu lůžek na jedno zařízení byly koncem roku 2012 hodnoty za Vysočinu (53,0 lůžek na zařízení) nižší než za ČR (61,8 lůžek).

Průměrný počet lůžek v jednom pokoji (2,9) byl vyšší ve srovnání s ČR (2,5 lůžka na pokoj). To odráží rozdíly ve kvalitativní struktuře ubytovacích zařízení.

Kraj Vysočina disponoval v roce 2012 nadprůměrným počtem míst pro stany a karavany. Je dle pořadí počtu míst pátým krajem ČR.

Tab. 10.3: Srovnání ČR a Kraje Vysočina z hlediska podílu (%) jednotlivých druhů hromadných ubytovacích zařízení (HUZ) k 31. 12. 2012

Typ zařízení (jen HUZ)	Kraj Vysočina			Česká republika		
	HUZ	Pokoje	Lůžka	HUZ	Pokoje	Lůžka
Hotely a podobná ubytovací zařízení	47,0	46,7	39,3	61,2	64,4	57,5
Kempy	7,8	4,8	5,8	6,4	4,5	6,4
Chatové osady a turistické ubyt.	19,4	14,9	19,1	11,6	8,0	11,5
Ostatní HUZ jinde nespecifikovaná	25,8	32,3	34,5	20,7	23,1	24,6
Ubytovací zařízení celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Poznámka: Pod pojem „ostatní hromadná ubytovací zařízení jinde nespecifikovaná“ se řadí např. léčebné lázně, rekreační zařízení podniků, školicí střediska podniků, ubytování apartmánového typu a jiná ubytovací zařízení, která vyčleňují kapacitu pro cestovní ruch jako jsou domovy mládeže, vysokoškolské koleje, podnikové ubytovny. Od ubytování hotelového typu se liší službami jako je každodenní úklid či stlaní.

Zdroj dat: Kapacity hromadných ubytovacích zařízení - časová řada. VDB ČSÚ Praha, 2013.

Struktura ubytovacích zařízení v kraji se na konci roku 2012 významně odlišovala od průměru ČR, a to především nižším podílem hotelů a "jim podobných ubytovacích zařízení" (především penzionů).

V hotelovém pokoji v kraji bylo průměrně 2,5 lůžka, tedy opět poněkud více než v ČR (2,0 lůžka).

V kraji byl evidován významně vyšší podíl lůžek v tzv. „ostatních ubytovacích zařízeních“.

Tab. 10.4: Hromadná ubytovací zařízení v okresech Kraje Vysočina k 31. 12. 2012

Okres	Počet HUZ		Počet pokojů		Počet lůžek		Počet míst pro stany a karavany	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Havlíčkův Brod	66	17,1	969	13,4	2 878	13,6	997	257,6
Jihlava	74	19,1	1 535	21,3	3 851	18,2	243	62,8
Pelhřimov	74	19,1	1 281	17,7	4 237	20,1	507	131,0
Třebíč	58	15,0	1 149	15,9	3 322	15,7	945	244,2
Žďár nad S.	115	29,7	2 287	31,7	6 814	32,3	844	218,1
Kraj celkem	387	100,0	7 221	100,0	21 102	100,0	3 536	100,0

Zdroj dat: Kapacity hromadných ubytovacích zařízení - časová řada. VDB ČSÚ Praha, 2013.

Ubytovací kapacita zařízení cestovního ruchu je v Kraji Vysočina rozmístěna nerovnoměrně. Největší kapacita byla na konci roku 2012 koncentrována v okrese Žďár nad Sázavou, kde bylo soustředěno 29,7 % zařízení, 32,7 % pokojů a 32,3 % lůžek z celkového počtu.

Nejméně atraktivní je z hlediska cestovního ruchu podle koncentrace ubytovacích kapacit okres Havlíčkův Brod.

Nejvíce míst pro stany a karavany bylo v roce 2012 evidováno v okrese Třebíč, naopak v okrese Jihlava byl počet těchto míst velmi nízký.

Relativně nejkvalitnější ubytování bylo podle dostupných pramenů v okrese Jihlava, kde na jeden pokoj připadalo 2,5 lůžek. Nejvíce lůžek na jeden pokoj v průměru vykazala hromadná ubytovací zařízení v okrese Pelhřimov (3,3)

Tab. 10.5: Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních podle krajů v roce 2012

Kraj	Počet příjezdů		Počet přenocování		Průměrný počet přenocování	
	celkem	cizinci	celkem	cizinci	celkem	cizinci
Hlavní město Praha	5 394 283	4 680 746	13 601 964	12 282 810	2,5	2,6
Středočeský	717 367	179 757	1 787 812	429 024	2,5	2,4
Jihočeský	1 006 299	316 968	2 891 982	679 755	2,9	2,1
Plzeňský	539 432	190 792	1 373 295	401 522	2,5	2,1
Karlovarský	770 180	499 037	4 658 504	3 405 987	6,0	6,8
Ústecký	359 571	129 971	1 015 631	356 036	2,8	2,7
Liberecký	674 958	157 360	2 299 697	563 943	3,4	3,6
Královéhradecký	887 470	212 922	3 137 732	748 160	3,5	3,5
Pardubický	330 959	48 125	936 428	121 006	2,8	2,5
Vysočina	370 515	54 680	983 675	140 263	2,7	2,6
Jihomoravský	1 099 351	401 049	2 150 333	694 328	2,0	1,7
Olomoucký	405 334	91 723	1 403 751	186 945	3,5	2,0
Zlínský	483 929	69 587	1 532 347	188 019	3,2	2,7
Moravskoslezský	607 265	131 859	1 794 361	324 017	3,0	2,5
Česká republika	13 646 913	7 164 576	39 567 512	20 521 815	2,9	2,9

Zdroj dat: Cestovní ruch – časové řady. ČSÚ Praha, 2013.

V roce 2012 navštívilo hromadná ubytovací zařízení v Kraji Vysočina mírně přes 370 tis. turistů, to bylo pouze 2,7 % z celkového počtu turistů, kteří navštívili hromadná ubytovací zařízení v ČR, což byl třetí nejnižší podíl z krajů ČR (po Pardubickém a Ústeckém kraji).

V roce 2012 navštívilo hromadná ubytovací zařízení v Kraji Vysočina 54,6 tis. turistů s cizí státní příslušností, to bylo jen 0,7 % z celkového počtu turistů-nerezidentů, kteří navštívili hromadná ubytovací zařízení v ČR, méně cizinců přenocovalo pouze v Pardubickém kraji.

Cizinci tvořili v roce 2012 zhruba sedminu (14,4 %) všech návštěvníků hromadných ubytovacích zařízení Kraje Vysočina, což bylo významně méně než v celé ČR, kde byl jejich podíl poloviční (52,5 %). Vysočina je tak turistickým regionem s výraznou převahou domácích návštěvníků. Menší podíl turistů-nerezidentů vykázal v roce 2012 pouze Zlínský kraj.

Průměrný počet přenocování hostů (2,7) byl v roce 2012 na Vysočině nižší než činil průměr ČR (2,9) a pátý nejnižší ze všech krajů ČR (po Jihomoravském, Plzeňském, Středočeském kraji a Praze).

Průměrný počet přenocování hostů-cizinců (2,6) byl v roce 2012 nižší než v ČR (2,9) a zároveň čtvrtý nejnižší v mezikrajském porovnání.

Využití lůžkové kapacity je poměrně nízké: z podílu počtu přenocování a počtu lůžek vyplývá, že kapacita hromadných ubytovacích zařízení v Kraji Vysočina byla v roce 2012 využita jen ze 12,7 % (v ČR 23,3 %).

Návštěvnost Kraje Vysočina je poměrně významně ovlivněna skutečností, že zde nebyly vybudovány lázně, pro což zde neexistují ani vhodné přírodní podmínky. Kraj Vysočina je jediným krajem v ČR, kde není lokalizováno ani jedno lázeňské zařízení.

Tab. 10.6: Hosté ze zahraničí v hromadných ubytovacích zařízeních na Vysočině v roce 2012

Země původu	Kraj Vysočina			ČR	
	abs.	v %	průměrný počet přenočování	v %	průměrný počet přenočování
Cizinci	54 680	100,0	2,6	100,0	2,9
z toho					
Německo	14 610	26,7	2,3	19,8	3,2
Slovensko	9 620	17,6	2,2	5,3	2,0
Nizozemsko	3 076	5,6	6,9	2,8	3,4
Rakousko	2 962	5,4	1,9	2,8	2,0
Polsko	2 935	5,4	1,7	5,2	2,1
Francie	2 365	4,3	1,9	3,8	2,6
Itálie	1 781	3,3	2,3	4,9	2,8
USA	1 627	3,0	4,8	5,1	2,5
Spojené království	1 450	2,7	2,1	4,8	2,4
Maďarsko	1 231	2,3	1,8	1,6	2,1
Rusko	1 178	2,2	3,8	9,7	5,0
Švédsko	1 108	2,0	2,1	1,2	2,6
Ukrajina	693	1,3	2,7	1,8	3,1
Španělsko	661	1,2	2,7	2,8	2,8
ostatní státy	9 383	17,2	2,3	28,3	2,5

Zdroj dat: Cestovní ruch – časové řady. ČSÚ Praha, 2013.

Mezi návštěvníky ze zahraničí tvořili v roce 2012 největší skupinu hosté z Německa. Průměrný počet přenočování těchto hostů byl v Kraji Vysočina výrazně nižší než je průměr ČR a celkově se zahraniční hosté v Kraji Vysočina zdržovali kratší dobu, než činil průměr ČR.

S odstupem za turisty z Německa následovali hosté ze Slovenska. U nich byl průměrný počet přenočování ve srovnání s průměrem ČR naopak vyšší. Ještě vyšší průměrný počet přenočování vykázali hosté z Nizozemska a USA. V případě těchto hostů nešlo patrně o pobyt zaměřený na poznávání turistických atrakcí Kraje Vysočina, nýbrž o pracovní pobyt. To ale naše statistika nerozlišuje.

Ve srovnání z celorepublikovým průměrem navštěvovali Kraj Vysočina v roce 2012 méně často hosté z Itálie, Velké Británie, USA, Ruska.

Výrazně větší zastoupení oproti průměru ČR měli například turisté z Německa, Slovenska, Rakouska a Polska.

PŘÍLOHY

2. Obyvatelstvo**Tab. 2.1: Města Kraje Vysočina podle počtu obyvatel v letech 1850 - 2012**

Město	Počet obyvatel v roce 1850 ^{*)}	Počet obyvatel 3.3.1991	Počet obyvatel 1.3.2001	Počet obyvatel 31.12.2012	Index 2010/1850 (1850=100 ^{*)}	Index 2010/1991 (1991=100)
1 Jihlava	20 622	51 831	50 702	50 598	245,4	97,6
2 Třebíč	7 886	38 355	39 021	37 324	473,3	97,3
3 Havlíčkův Brod	4 987	24 472	24 375	23 483	470,9	96,0
4 Žďár n. Sázavou	3 072	23 191	24 289	21 845	711,1	94,2
5 Pelhřimov	3 909	16 480	16 590	16 269	416,2	98,7
6 Velké Meziříčí	5 308	11 518	11 811	11 749	221,3	102,0
7 Humpolec	5 050	11 122	10 929	10 917	216,2	98,2
8 Nové Město na Mor.	2 362	10 426	10 471	10 200	431,8	97,8
9 Chotěboř	3 814	9 352	9 870	9 506	249,2	101,6
10 Bystřice n. Pernšt.	3 081	9 304	9 068	8 485	275,4	91,2
11 Mor. Budějovice	2 550	7 884	8 004	7 580	297,3	96,1
12 Světlá n. Sázavou	1 876	7 853	7 188	6 779	361,4	86,3
13 Třešť	3 856	5 948	5 933	5 805	150,5	97,6
14 Ledec n. Sázavou	4 556	6 049	6 053	5 576	122,4	92,2
15 Telč	2 104	6 540	6 127	5 482	260,6	83,8
16 Polná	5 195	4 691	4 869	5 140	98,9	109,6
17 Náměšť n. Oslavou	2 059	4 652	4 889	5 070	246,2	109,0
18 Pacov	1 776	5 115	5 246	4 970	279,8	97,2
19 Velká Bíteš	2 920	5 201	5 232	4 903	167,9	94,3
20 Jemnice	2 277	3 982	4 106	4 212	185,0	105,8
21 Jaroměřice n. Rokyt.	2 386	4 282	4 307	4 195	175,8	98,0
22 Kamenice n. Lipou	2 433	4 028	3 982	4 000	164,4	99,3
23 Přibyslav	3 000	4 202	4 220	3 876	129,2	92,2
24 Brtnice	4 004	3 592	3 656	3 722	93,0	103,6
25 Žďírec n. Doubravou	1 008	2 792	2 783	3 177	315,2	113,8
26 Žiřovice	2 034	3 127	3 056	2 953	145,2	94,4
27 Počátky	2 708	2 746	2 604	2 631	97,2	95,8
28 Golčův Jeníkov	2 843	2 856	2 755	2 592	91,2	90,8
29 Horní Cerekev	1 880	1 877	1 845	1 847	98,2	98,4
30 Černovice	2 236	1 901	1 846	1 791	80,1	94,2
31 Hrotovice	962	1 581	1 796	1 748	181,7	110,6
32 Svatka	1 681	1 675	1 592	1 424	84,7	85,0
33 Habry	2 039	1 317	1 298	1 311	64,3	99,5
34 Červená Řečice	1 877	1 073	987	963	51,3	89,7
Celkem	118 474	299 942	300 513	293 312	247,6	97,8
Podíl na počtu obyvatel kraje (v %)	23,0	57,6	57,9	57,3	x	x

Pozn.: ^{*)}rok 1850 - města v hranicích roku 1850, ostatní roky - města v hranicích roku 2008; v roce 1991 a 2001 - výsledky sčítání lidu, v roce 2011 - průběžná evidence obyvatel k 31. 12. 2011.

Zdroj dat: Města České republiky v retrospektivě. ČSÚ, Praha 1996; Sčítání lidu, domů a bytů 1991 a 2001. ČSÚ, Praha 1992 a 2003; Bilance počtu obyvatel ve městech Kraje Vysočina v roce 2012. ČSÚ Jihlava, 2013.

Tab. 2.2: Počet živě narozených ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2005 – 2012

Správní obvod ORP	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bystřice nad Pernštejnem	196	192	195	238	201	175	161	178
Havlíčkův Brod	496	534	597	618	579	614	534	563
Humpolec	177	151	152	189	175	154	192	201
Chotěboř	238	227	234	252	220	213	234	218
Jihlava	989	1 061	1 080	1 208	1 191	1 151	1 045	1 069
Moravské Budějovice	213	206	247	227	228	236	209	187
Náměšť nad Oslavou	133	143	110	114	142	137	126	125
Nové Město na Moravě	211	203	209	216	225	221	200	195
Pacov	88	84	106	101	80	76	59	81
Pelhřimov	408	456	419	438	442	459	439	437
Světlá nad Sázavou	190	157	191	163	173	202	176	173
Telč	137	132	127	147	142	116	126	144
Třebíč	793	739	822	859	783	737	753	768
Velké Meziříčí	356	383	419	380	410	418	374	364
Žďár nad Sázavou	445	445	465	499	456	448	447	445
Vysočina	5 070	5 113	5 373	5 649	5 466	5 357	5 075	5 148
Česká republika	102 211	105 831	114 632	119 570	118 348	117 153	108 673	108 576

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2004-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2012. ČSÚ Jihlava, 2013.

Tab. 2.3: Hrubá míra porodnosti (počet živě narozených na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2005 – 2012

Správní obvod ORP	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bystřice nad Pernštejnem	9,4	9,2	9,4	11,5	9,8	8,6	7,9	8,8
Havlíčkův Brod	9,6	10,3	11,5	11,8	11,0	11,7	10,2	10,8
Humpolec	10,5	8,9	8,9	11,0	10,2	9,0	11,1	11,5
Chotěboř	10,6	10,1	10,4	11,1	9,6	9,4	10,4	9,8
Jihlava	10,2	10,9	11,0	12,3	12,0	11,6	10,5	10,8
Moravské Budějovice	8,8	8,5	10,1	9,3	9,4	9,7	8,7	7,9
Náměšť nad Oslavou	9,9	10,7	8,2	8,5	10,6	10,2	9,3	9,3
Nové Město na Moravě	10,8	10,4	10,6	11,0	11,4	11,3	10,3	10,0
Pacov	8,7	8,4	10,6	10,1	8,0	7,6	6,0	8,3
Pelhřimov	9,0	10,0	9,2	9,5	9,6	10,0	9,7	9,7
Světlá nad Sázavou	9,3	7,7	9,4	8,0	8,6	10,0	8,8	8,6
Telč	10,1	9,8	9,4	10,9	10,5	8,6	9,5	10,9
Třebíč	10,4	9,7	10,8	11,3	10,3	9,7	9,9	10,2
Velké Meziříčí	10,2	10,9	11,9	10,7	11,5	11,7	10,5	10,1
Žďár nad Sázavou	10,2	10,1	10,6	11,3	10,3	10,2	10,3	10,3
Vysočina	9,9	10,0	10,5	11,0	10,6	10,4	9,9	10,1
Česká republika	10,0	10,3	11,1	11,5	11,3	11,1	10,4	10,3

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2004-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2012. ČSÚ Jihlava, 2013.

Tab. 2.4: Počet zemřelých ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2005 – 2012

Správní obvod ORP	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bystřice nad Pernštejnem	231	213	213	207	215	233	214	250
Havlíčkův Brod	554	525	495	549	551	498	520	529
Humpolec	221	196	176	171	191	169	181	205
Chotěboř	225	207	208	220	226	225	217	244
Jihlava	956	885	884	865	864	1 019	903	967
Moravské Budějovice	263	246	261	273	269	243	260	272
Náměšť nad Oslavou	165	137	151	139	164	119	154	158
Nové Město na Moravě	176	181	167	181	183	163	184	174
Pacov	115	122	113	99	113	130	124	122
Pelhřimov	506	424	467	447	467	458	494	468
Světlá nad Sázavou	242	188	210	215	228	220	210	228
Telč	150	136	127	124	145	132	146	170
Třebíč	776	672	759	696	749	747	704	724
Velké Meziříčí	360	326	297	341	353	348	307	317
Žďár nad Sázavou	399	315	352	354	376	401	413	395
Vysočina	5 339	4 773	4 880	4 881	5 094	5 105	5 031	5 223
Česká republika	107 938	104 441	104 636	104 948	107 421	106 844	106 848	108 189

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2004-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2012. ČSÚ Jihlava, 2013.

Tab. 2.5: Hrubá míra úmrtnosti (počet zemřelých na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2005 – 2012

Správní obvod ORP	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bystřice nad Pernštejnem	11,0	10,3	10,3	10,0	10,5	11,4	10,5	12,3
Havlíčkův Brod	10,7	10,1	9,5	10,5	10,5	9,5	10,0	10,2
Humpolec	13,2	11,6	10,3	10,0	11,1	9,8	10,5	11,8
Chotěboř	10,0	9,2	9,2	9,7	9,9	9,9	9,7	10,9
Jihlava	9,9	9,1	9,0	8,8	8,7	10,2	9,1	9,7
Moravské Budějovice	10,8	10,1	10,7	11,2	11,1	10,0	10,8	11,4
Náměšť nad Oslavou	12,2	10,2	11,3	10,4	12,2	8,9	11,4	11,7
Nové Město na Moravě	9,0	9,3	8,5	9,2	9,3	8,3	9,5	9,0
Pacov	11,4	12,1	11,3	9,9	11,3	13,1	12,6	12,5
Pelhřimov	11,2	9,3	10,2	9,7	10,2	10,0	10,9	10,3
Světlá nad Sázavou	11,9	9,2	10,3	10,6	11,3	10,9	10,4	11,3
Telč	11,1	10,0	9,4	9,2	10,8	9,8	11,0	12,8
Třebíč	10,2	8,8	9,9	9,1	9,8	9,8	9,3	9,5
Velké Meziříčí	10,3	9,3	8,4	9,6	9,9	9,7	8,6	8,9
Žďár nad Sázavou	9,2	7,2	8,0	8,0	8,5	9,1	9,5	9,1
Vysočina	10,5	9,3	9,5	9,5	9,9	9,9	9,8	10,2
Česká republika	10,5	10,2	10,1	10,1	10,2	10,2	10,2	10,3

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2004-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2012. ČSÚ Jihlava, 2013.

Tab. 2.6: Přirozený přírůstek ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2005 – 2012

Správní obvod ORP	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bystřice nad Pernštejnem	-35	-21	-18	31	-14	-58	-53	-72
Havlíčkův Brod	-58	9	102	69	28	116	14	34
Humpolec	-44	-45	-24	18	-16	-15	11	-4
Chotěboř	13	20	26	32	-6	-12	17	-26
Jihlava	33	176	196	343	327	132	142	102
Moravské Budějovice	-50	-40	-14	-46	-41	-7	-51	-85
Náměšť nad Oslavou	-32	6	-41	-25	-22	18	-28	-33
Nové Město na Moravě	35	22	42	35	42	58	16	21
Pacov	-27	-38	-7	2	-33	-54	-65	-41
Pelhřimov	-98	32	-48	-9	-25	1	-55	-31
Světlá nad Sázavou	-52	-31	-19	-52	-55	-18	-34	-55
Telč	-13	-4	0	23	-3	-16	-20	-26
Třebíč	17	67	63	163	34	-10	49	44
Velké Meziříčí	-4	57	122	39	57	70	67	47
Žďár nad Sázavou	46	130	113	145	80	47	34	50
Vysočina	-269	340	493	768	353	252	44	-75
Česká republika	-5 727	1 390	9 996	14 622	10 927	10 309	1 825	387

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2004-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2012. ČSÚ Jihlava, 2013.

Tab. 2.7: Přirozený přírůstek na 1 000 obyvatel středního stavu ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2005 – 2012

Správní obvod ORP	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bystřice nad Pernštejnem	-1,6	-1,0	-0,9	1,5	-0,7	-0,8	-2,6	-3,6
Havlíčkův Brod	-1,1	0,2	2,0	1,3	0,5	1,2	0,3	0,7
Humpolec	-2,6	-2,7	-1,4	1,0	-0,9	-1,0	0,6	-0,2
Chotěboř	0,6	0,9	1,2	1,4	-0,3	0,5	0,8	-1,2
Jihlava	0,3	1,8	2,0	3,5	3,3	2,4	1,4	1,0
Moravské Budějovice	-2,1	-1,6	-0,6	-1,9	-1,7	-1,2	-2,1	-3,6
Náměšť nad Oslavou	-2,4	0,4	-3,1	-1,9	-1,6	-1,0	-2,1	-2,5
Nové Město na Moravě	1,8	1,1	2,1	1,8	2,1	2,0	0,8	1,1
Pacov	-2,7	-3,8	-0,7	0,2	-3,3	-2,6	-6,6	-4,2
Pelhřimov	-2,2	0,7	-1,1	-0,2	-0,5	-0,2	-1,2	-0,7
Světlá nad Sázavou	-2,6	-1,5	-0,9	-2,6	-2,7	-1,7	-1,7	-2,7
Telč	-1,0	-0,3	0,0	1,7	-0,2	0,0	-1,5	-2,0
Třebíč	0,2	0,9	0,8	2,1	0,4	0,8	0,6	0,6
Velké Meziříčí	-0,1	1,6	3,5	1,1	1,6	1,9	1,9	1,3
Žďár nad Sázavou	1,0	3,0	2,6	3,3	1,8	2,3	0,8	1,2
Vysočina	-0,5	0,7	1,0	1,5	0,7	0,9	0,1	-0,1
Česká republika	-0,6	0,1	1,0	1,4	1,0	0,9	0,2	0,0

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2004-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2012. ČSÚ Jihlava, 2013.

Tab. 2.8: Počet přistěhovalých do správních obvodů ORP Kraje Vysočina v letech 2005 - 2012

Správní obvod ORP	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bystřice nad Pernštejnem	231	187	229	226	179	197	206	150
Havlíčkův Brod	845	905	1 155	1 059	628	667	597	631
Humpolec	272	329	432	340	216	249	286	287
Chotěboř	450	355	626	434	322	280	258	281
Jihlava	1 720	1 580	1 445	1 562	1 127	1 050	1 004	892
Moravské Budějovice	313	411	448	355	282	274	250	246
Náměšť nad Oslavou	210	225	261	255	198	211	196	191
Nové Město na Moravě	223	296	469	474	215	224	215	181
Pacov	171	154	151	167	134	145	134	133
Pelhřimov	723	797	1 057	845	548	514	499	526
Světlá nad Sázavou	293	322	347	294	244	237	319	327
Telč	219	199	210	221	190	180	146	197
Třebíč	814	934	984	688	639	653	606	635
Velké Meziříčí	362	449	345	494	365	362	335	350
Žďár nad Sázavou	427	414	557	434	422	401	365	377
Vysočina	4 681	4 893	6 402	5 402	3 503	3 406	3 197	3 207

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2004-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2012. ČSÚ Jihlava, 2013.

Tab. 2.9: Hrubá míra imigrace (počet přistěhovalých na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2005 - 2012

Správní obvod ORP	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bystřice nad Pernštejnem	11,0	9,0	11,1	11,0	8,7	9,6	10,1	7,4
Havlíčkův Brod	16,4	17,5	22,2	20,2	11,9	12,7	11,4	12,1
Humpolec	16,2	19,4	25,4	19,8	12,5	14,5	16,6	16,5
Chotěboř	20,0	15,8	27,8	19,1	14,1	12,3	11,5	12,6
Jihlava	17,8	16,3	14,8	15,8	11,4	10,5	10,1	9,0
Moravské Budějovice	12,9	16,9	18,4	14,5	11,6	11,3	10,4	10,3
Náměšť nad Oslavou	15,6	16,8	19,5	19,1	14,8	15,8	14,5	14,2
Nové Město na Moravě	11,4	15,2	23,9	24,1	10,9	11,4	11,0	9,3
Pacov	17,0	15,3	15,1	16,7	13,4	14,6	13,6	13,6
Pelhřimov	15,9	17,5	23,1	18,4	11,9	11,2	11,0	11,6
Světlá nad Sázavou	14,4	15,8	17,1	14,5	12,1	11,7	15,9	16,2
Telč	16,2	14,7	15,6	16,4	14,1	13,4	11,0	14,9
Třebíč	10,7	12,3	12,9	9,0	8,4	8,6	8,0	8,4
Velké Meziříčí	10,4	12,8	9,8	13,9	10,2	10,1	9,4	9,8
Žďár nad Sázavou	9,7	9,4	12,7	9,9	9,6	9,1	8,4	8,7
Vysočina	9,2	9,6	12,5	10,5	6,8	6,6	6,2	6,3

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2004-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2012. ČSÚ Jihlava, 2013.

Tab. 2.10: Počet vystěhovalých ze správních obvodů ORP Kraje Vysočina v letech 2005 - 2012

Správní obvod ORP	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bystřice nad Pernštejnem	269	278	286	264	298	237	241	265
Havlíčkův Brod	727	807	853	696	811	766	696	605
Humpolec	203	181	227	278	229	206	178	193
Chotěboř	312	475	385	359	354	388	266	344
Jihlava	963	1 296	1 239	1 161	979	969	877	920
Moravské Budějovice	346	324	351	375	346	347	374	374
Náměšť nad Oslavou	230	250	225	231	199	195	187	205
Nové Město na Moravě	296	266	381	380	437	335	243	245
Pacov	132	186	149	163	157	132	134	144
Pelhřimov	600	719	709	653	648	644	510	582
Světlá nad Sázavou	314	299	313	322	250	279	241	274
Telč	264	249	224	212	184	162	197	169
Třebíč	926	915	959	909	761	819	844	916
Velké Meziříčí	301	251	328	327	311	356	318	329
Žďár nad Sázavou	468	523	548	552	517	484	462	494
Vysočina	3 759	4 355	4 863	4 436	4 275	4 081	3 549	3 862

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2004-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2012. ČSÚ Jihlava, 2013.

Tab. 2.11: Hrubá míra emigrace (počet vystěhovalých na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2005 - 2012

Správní obvod ORP	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2011
Bystřice nad Pernštejnem	12,8	13,4	13,8	12,8	14,5	11,6	11,8	13,1
Havlíčkův Brod	14,1	15,6	16,4	13,3	15,4	14,6	13,3	11,6
Humpolec	12,1	10,7	13,3	16,2	13,3	12,0	10,3	11,1
Chotěboř	13,9	21,1	17,1	15,8	15,5	17,1	11,9	15,4
Jihlava	10,0	13,3	12,7	11,8	9,9	9,7	8,8	9,3
Moravské Budějovice	14,2	13,3	14,4	15,4	14,2	14,3	15,6	15,7
Náměšť nad Oslavou	17,1	18,6	16,8	17,3	14,8	14,6	13,8	15,2
Nové Město na Moravě	15,2	13,6	19,4	19,3	22,2	17,1	12,5	12,6
Pacov	13,1	18,5	14,9	16,3	15,8	13,3	13,6	14,7
Pelhřimov	13,2	15,8	15,5	14,2	14,1	14,1	11,3	12,9
Světlá nad Sázavou	15,4	14,7	15,4	15,9	12,4	13,8	12,0	13,6
Telč	19,5	18,4	16,6	15,8	13,7	12,0	14,8	12,7
Třebíč	12,1	12,0	12,6	11,9	10,0	10,8	11,1	12,1
Velké Meziříčí	8,7	7,2	9,3	9,2	8,7	10,0	8,9	9,2
Žďár nad Sázavou	10,7	11,9	12,5	12,5	11,7	11,0	10,7	11,4
Vysočina	7,4	8,5	9,5	8,6	8,3	7,9	6,9	7,5

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2004-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2012. ČSÚ Jihlava, 2013.

Tab. 2.12: Migrační saldo ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2005 - 2012

Správní obvod ORP	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bystřice nad Pernštejnem	-38	-91	-57	-38	-119	-40	-35	-115
Havlíčkův Brod	118	98	302	363	-183	-99	-99	26
Humpolec	69	148	205	62	-13	43	108	94
Chotěboř	138	-120	241	75	-32	-108	-8	-63
Jihlava	757	284	206	401	148	81	127	-28
Moravské Budějovice	-33	87	97	-20	-64	-73	-124	-128
Náměšť nad Oslavou	-20	-25	36	24	-1	16	9	-14
Nové Město na Moravě	-73	30	88	94	-222	-111	-28	-64
Pacov	39	-32	2	4	-23	13	0	-11
Pelhřimov	123	78	348	192	-100	-130	-11	-56
Světlá nad Sázavou	-21	23	34	-28	-6	-42	78	53
Telč	-45	-50	-14	9	6	18	-51	28
Třebíč	-112	19	25	-221	-122	-166	-238	-281
Velké Meziříčí	61	198	17	167	54	6	17	21
Žďár nad Sázavou	-41	-109	9	-118	-95	-83	-97	-117
Vysočina	922	538	1 539	966	-772	-675	-352	-655

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2004-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2012. ČSÚ Jihlava, 2013.

Tab. 2.13: Hrubá míra migračního salda (migrační saldo na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2005 - 2012

Správní obvod ORP	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bystřice nad Pernštejnem	-1,8	-4,4	-2,8	-1,8	-5,8	-2,0	-1,7	-5,7
Havlíčkův Brod	2,3	1,9	5,8	6,9	-3,5	-1,9	-1,9	0,5
Humpolec	4,1	8,7	12,0	3,6	-0,8	2,5	6,3	5,4
Chotěboř	6,1	-5,3	10,7	3,3	-1,4	-4,8	-0,4	-2,8
Jihlava	7,8	2,9	2,1	4,1	1,5	0,8	1,3	-0,3
Moravské Budějovice	-1,4	3,6	4,0	-0,8	-2,6	-3,0	-5,2	-5,4
Náměšť nad Oslavou	-1,5	-1,9	2,7	1,8	-0,1	1,2	0,7	-1,0
Nové Město na Moravě	-3,7	1,5	4,5	4,8	-11,3	-5,7	-1,4	-3,3
Pacov	3,9	-3,2	0,2	0,4	-2,3	1,3	0,0	-1,1
Pelhřimov	2,7	1,7	7,6	4,2	-2,2	-2,8	-0,2	-1,2
Světlá nad Sázavou	-1,0	1,1	1,7	-1,4	-0,3	-2,1	3,9	2,6
Telč	-3,3	-3,7	-1,0	0,7	0,4	1,3	-3,8	2,1
Třebíč	-1,5	0,2	0,3	-2,9	-1,6	-2,2	-3,1	-3,7
Velké Meziříčí	1,8	5,6	0,5	4,7	1,5	0,2	0,5	0,6
Žďár nad Sázavou	-0,9	-2,5	0,2	-2,7	-2,2	-1,9	-2,2	-2,7
Vysočina	1,8	1,1	3,0	1,9	-1,5	-1,3	-0,7	-1,3

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2004-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2012. ČSÚ Jihlava, 2013.

Tab. 2.14: Celkový přírůstek obyvatel ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2005 – 2012

Správní obvod ORP	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bystřice nad Pernštejnem	-73	-112	-75	-7	-133	-98	-88	-187
Havlíčkův Brod	60	107	404	432	-155	17	-85	60
Humpolec	25	103	181	80	-29	28	119	90
Chotěboř	151	-100	267	107	-38	-120	9	-89
Jihlava	790	460	402	744	475	213	269	74
Moravské Budějovice	-83	47	83	-66	-105	-80	-175	-213
Náměšť nad Oslavou	-52	-19	-5	-1	-23	34	-19	-47
Nové Město na Moravě	-38	52	130	129	-180	-53	-12	-43
Pacov	12	-70	-5	6	-56	-41	-65	-52
Pelhřimov	25	110	300	183	-125	-129	-66	-87
Světlá nad Sázavou	-73	-8	15	-80	-61	-60	44	-2
Telč	-58	-54	-14	32	3	2	-71	2
Třebíč	-95	86	88	-58	-88	-176	-189	-237
Velké Meziříčí	57	255	139	206	111	76	84	68
Žďár nad Sázavou	5	21	122	27	-15	-36	-63	-67
Vysočina	653	878	2 032	1 734	-419	-423	-308	-730
Česká republika	30 502	36 110	93 941	86 412	39 271	25 957	18 714	10 680

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2004-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2012. ČSÚ Jihlava, 2013.

Tab. 2.15: Hrubá míra celkového přírůstku obyvatel (celkový přírůstek na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2005 – 2012

Správní obvod ORP	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bystřice nad Pernštejnem	-3,5	-5,4	-3,6	-0,3	-6,5	-4,8	-4,3	-9,2
Havlíčkův Brod	1,2	2,1	7,8	8,2	-2,9	0,3	-1,6	1,2
Humpolec	1,5	6,1	10,6	4,7	-1,7	1,6	6,9	5,2
Chotěboř	6,7	-4,4	11,9	4,7	-1,7	-5,3	0,4	-4,0
Jihlava	8,2	4,7	4,1	7,5	4,8	2,1	2,7	0,7
Moravské Budějovice	-3,4	1,9	3,4	-2,7	-4,3	-3,3	-7,3	-8,9
Náměšť nad Oslavou	-3,9	-1,4	-0,4	-0,1	-1,7	2,5	-1,4	-3,5
Nové Město na Moravě	-2,0	2,7	6,6	6,6	-9,2	-2,7	-0,6	-2,2
Pacov	1,2	-7,0	-0,5	0,6	-5,6	-4,1	-6,6	-5,3
Pelhřimov	0,6	2,4	6,6	4,0	-2,7	-2,8	-1,5	-1,9
Světlá nad Sázavou	-3,6	-0,4	0,7	-3,9	-3,0	-3,0	2,2	-0,1
Telč	-4,3	-4,0	-1,0	2,4	0,2	0,1	-5,3	0,2
Třebíč	-1,2	1,1	1,2	-0,8	-1,2	-2,3	-2,5	-3,1
Velké Meziříčí	1,6	7,3	3,9	5,8	3,1	2,1	2,3	1,9
Žďár nad Sázavou	0,2	0,5	2,8	0,6	-0,3	-0,8	-1,5	-1,5
Vysočina	1,3	1,7	4,0	3,4	-0,8	-0,8	-0,6	-1,4
Česká republika	3,0	3,5	9,1	8,3	3,7	2,5	1,8	1,0

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2004-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2012. ČSÚ Jihlava, 2013.

Tab. 2.16: Počet sňatků ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2005 – 2012

Správní obvod ORP	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bystřice nad Pernštejnem	91	108	119	120	95	85	94	81
Havlíčkův Brod	247	244	258	217	225	236	235	222
Humpolec	88	72	80	78	63	79	73	80
Chotěboř	87	116	105	103	82	98	67	91
Jihlava	522	468	565	489	483	454	433	462
Moravské Budějovice	106	117	100	81	104	100	80	88
Náměšť nad Oslavou	59	60	56	61	64	62	54	61
Nové Město na Moravě	89	95	99	92	85	79	73	76
Pacov	43	38	37	35	25	19	42	31
Pelhřimov	200	217	209	188	157	182	179	201
Světlá nad Sázavou	73	86	102	82	94	79	69	92
Telč	59	64	64	66	55	69	65	62
Třebíč	411	360	400	344	298	348	352	352
Velké Meziříčí	160	155	186	179	161	144	166	127
Žďár nad Sázavou	193	193	200	197	196	182	185	182
Vysočina	2 428	2 393	2 580	2 332	2 187	2 216	2 167	2 208
Česká republika	51 829	52 860	57 157	52 457	47 862	46 746	45 137	45206

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2004-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2012. ČSÚ Jihlava, 2013.

Tab. 2.17: Hrubá míra sňatečnosti (počet sňatků na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2004 – 2011

Správní obvod ORP	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bystřice nad Pernštejnem	4,3	5,2	5,8	5,8	4,6	4,2	4,6	4,0
Havlíčkův Brod	4,8	4,7	5,0	4,1	4,3	4,5	4,5	4,3
Humpolec	5,2	4,3	4,7	4,5	3,7	4,6	4,2	4,6
Chotěboř	3,9	5,1	4,7	4,5	3,6	4,3	3,0	4,1
Jihlava	5,4	4,8	5,8	5,0	4,9	4,6	4,4	4,6
Moravské Budějovice	4,4	4,8	4,1	3,3	4,3	4,1	3,3	3,7
Náměšť nad Oslavou	4,4	4,5	4,2	4,6	4,8	4,6	4,0	4,5
Nové Město na Moravě	4,6	4,9	5,0	4,7	4,3	4,0	3,8	3,9
Pacov	4,3	3,8	3,7	3,5	2,5	1,9	4,3	3,2
Pelhřimov	4,4	4,8	4,6	4,1	3,4	4,0	3,9	4,4
Světlá nad Sázavou	3,6	4,2	5,0	4,0	4,6	3,9	3,4	4,6
Telč	4,4	4,7	4,7	4,9	4,1	5,1	4,9	4,7
Třebíč	5,4	4,7	5,2	4,5	3,9	4,6	4,6	4,6
Velké Meziříčí	4,6	4,4	5,3	5,0	4,5	4,0	4,6	3,5
Žďár nad Sázavou	4,4	4,4	4,5	4,5	4,4	4,1	4,3	4,2
Vysočina	4,8	4,7	5,0	4,5	4,2	4,3	4,2	4,3
Česká republika	5,1	5,1	5,5	5,0	4,6	4,4	4,3	4,3

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2004-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2012. ČSÚ Jihlava, 2013.

Tab. 2.18: Počet rozvodů ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2005 – 2012

Správní obvod ORP	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bystřice nad Pernštejnem	53	35	42	40	49	44	40	29
Havlíčkův Brod	123	124	125	137	106	130	137	82
Humpolec	33	33	36	50	45	47	32	47
Chotěboř	53	50	57	38	37	56	46	36
Jihlava	261	273	286	270	221	271	193	222
Moravské Budějovice	55	44	58	60	45	50	55	40
Náměšť nad Oslavou	37	33	38	39	31	34	28	26
Nové Město na Moravě	52	43	35	38	37	42	31	36
Pacov	14	25	19	21	26	17	21	15
Pelhřimov	95	116	117	118	120	126	100	88
Světlá nad Sázavou	59	52	52	61	49	46	41	41
Telč	35	26	24	31	27	31	19	33
Třebíč	196	187	187	241	179	191	200	182
Velké Meziříčí	72	74	69	89	81	106	83	48
Žďár nad Sázavou	109	109	107	110	104	137	79	70
Vysočina	1 247	1 224	1 252	1 343	1 157	1 328	1 105	995
Česká republika	31 288	31 415	31 129	31 300	29 133	30 783	28 113	26402

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2004-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2012. ČSÚ Jihlava, 2013.

Tab. 2.19: Hrubá míra rozvodovosti (počet rozvodů na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2005 – 2012

Správní obvod ORP	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2011
Bystřice nad Pernštejnem	2,5	1,7	2,0	1,9	2,4	2,2	2,0	1,4
Havlíčkův Brod	2,4	2,4	2,4	2,6	2,0	2,5	2,6	1,6
Humpolec	2,0	1,9	2,1	2,9	2,6	2,7	1,9	2,7
Chotěboř	2,4	2,2	2,5	1,7	1,6	2,5	2,1	1,6
Jihlava	2,7	2,8	2,9	2,7	2,2	2,7	1,9	2,2
Moravské Budějovice	2,3	1,8	2,4	2,5	1,9	2,1	2,3	1,7
Náměšť nad Oslavou	2,7	2,5	2,8	2,9	2,3	2,5	2,1	1,9
Nové Město na Moravě	2,7	2,2	1,8	1,9	1,9	2,1	1,6	1,9
Pacov	1,4	2,5	1,9	2,1	2,6	1,7	2,1	1,5
Pelhřimov	2,1	2,5	2,6	2,6	2,6	2,7	2,2	1,9
Světlá nad Sázavou	2,9	2,6	2,6	3,0	2,4	2,3	2,0	2,0
Telč	2,6	1,9	1,8	2,3	2,0	2,3	1,4	2,5
Třebíč	2,6	2,5	2,4	3,2	2,4	2,5	2,6	2,4
Velké Meziříčí	2,1	2,1	2,0	2,5	2,3	3,0	2,3	1,3
Žďár nad Sázavou	2,5	2,5	2,4	2,5	2,4	3,1	1,8	1,6
Vysočina	2,4	2,4	2,4	2,6	2,2	2,6	2,2	1,9
Česká republika	3,1	3,1	3,0	3,0	2,8	2,9	2,7	2,5

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2004-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2012. ČSÚ Jihlava, 2013.

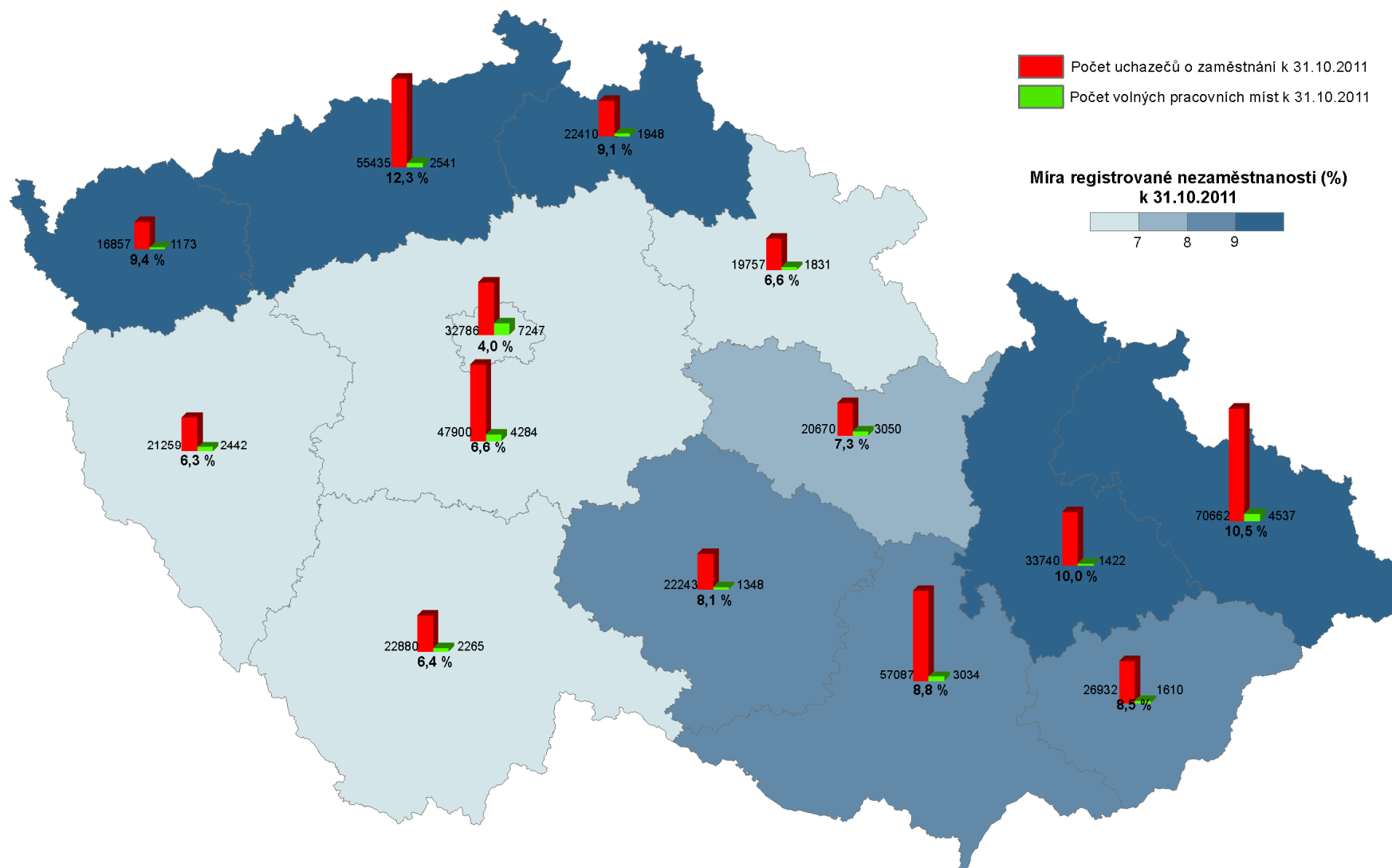
Tab. 2.20: Věkové složení obyvatelstva ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina k 31. 12. 2012

Správní obvod ORP	0 – 14 let		15 – 64 let		65 a více let	
	absolutně	relativně	absolutně	relativně	absolutně	relativně
Bystřice nad Pernštejnem	2 892	14,2	13 906	68,3	3 561	17,5
Havlíčkův Brod	7 820	15,0	35 613	68,3	8 674	16,6
Humpolec	2 508	14,5	11 586	66,9	3 237	18,7
Chotěboř	3 293	14,7	15 196	67,8	3 938	17,6
Jihlava	15 024	15,1	68 622	69,1	15 699	15,8
Moravské Budějovice	3 410	14,2	16 463	68,8	4 072	17,0
Náměšť nad Oslavou	1 842	13,6	9 228	68,4	2 427	18,0
Nové město na Moravě	2 982	15,3	13 220	67,9	3 270	16,8
Pacov	1 302	13,3	6 555	66,8	1 954	19,9
Pelhřimov	6 449	14,2	30 954	68,3	7 915	17,5
Světlá nad Sázavou	2 631	13,1	14 047	69,8	3 458	17,2
Telč	1 866	14,1	9 017	68,0	2 374	17,9
Třebíč	11 146	14,7	52 997	69,8	11 745	15,5
Velké Meziříčí	5 597	15,6	24 788	69,2	5 415	15,1
Žďár nad Sázavou	6 569	15,2	29 584	68,4	7 091	16,4
Vysočina	75 331	14,7	351 776	68,7	84 830	16,6
Česká republika	1 541 241	14,7	7 262 768	69,1	1 701 436	16,2

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2013.; Databáze MOS, ČSÚ Praha.

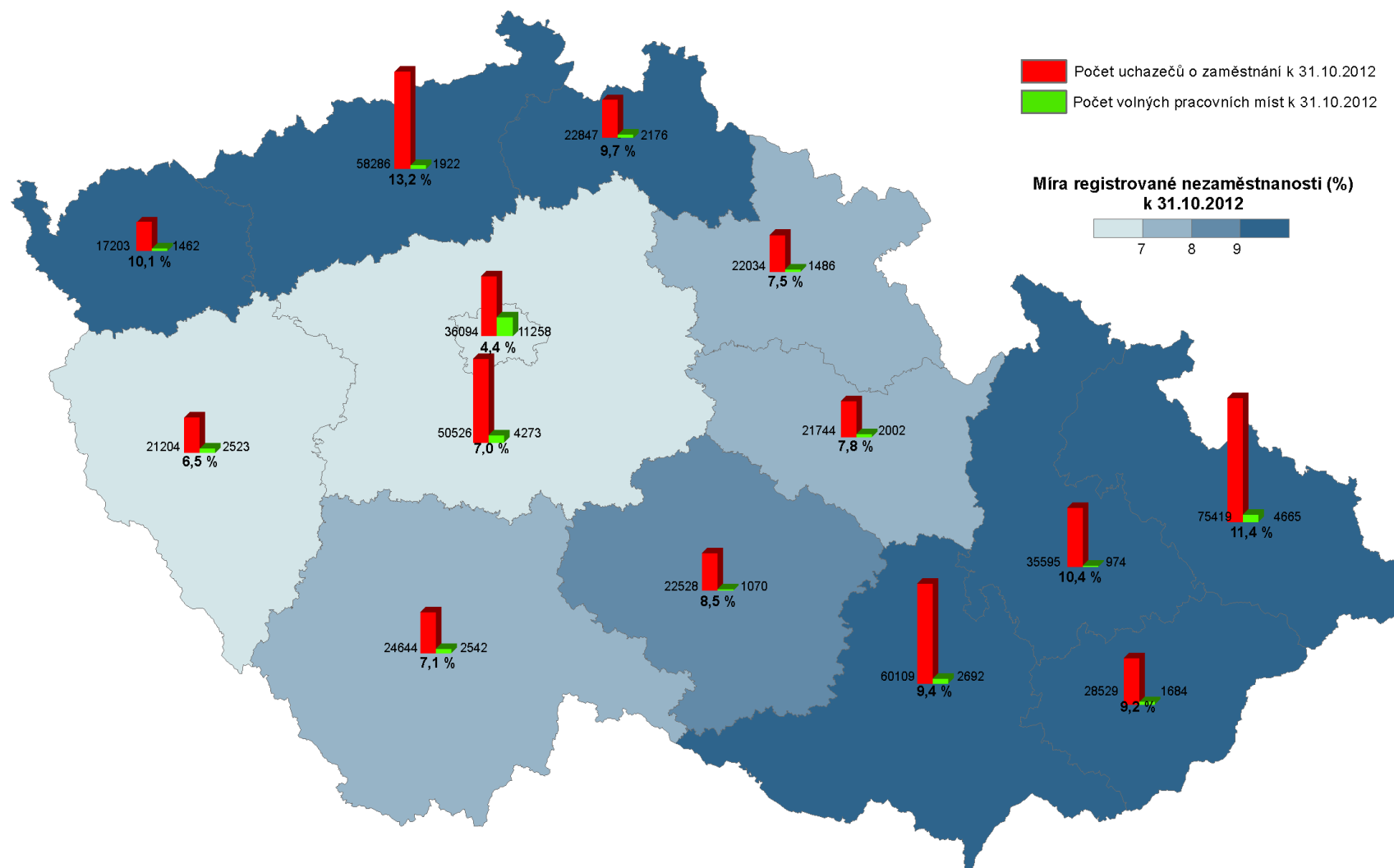
7. Trh práce

Obr. 7.4: Míra registrované nezaměstnanosti, počet uchazečů o práci a volná pracovní místa v krajích ČR k 31. 10. 2011

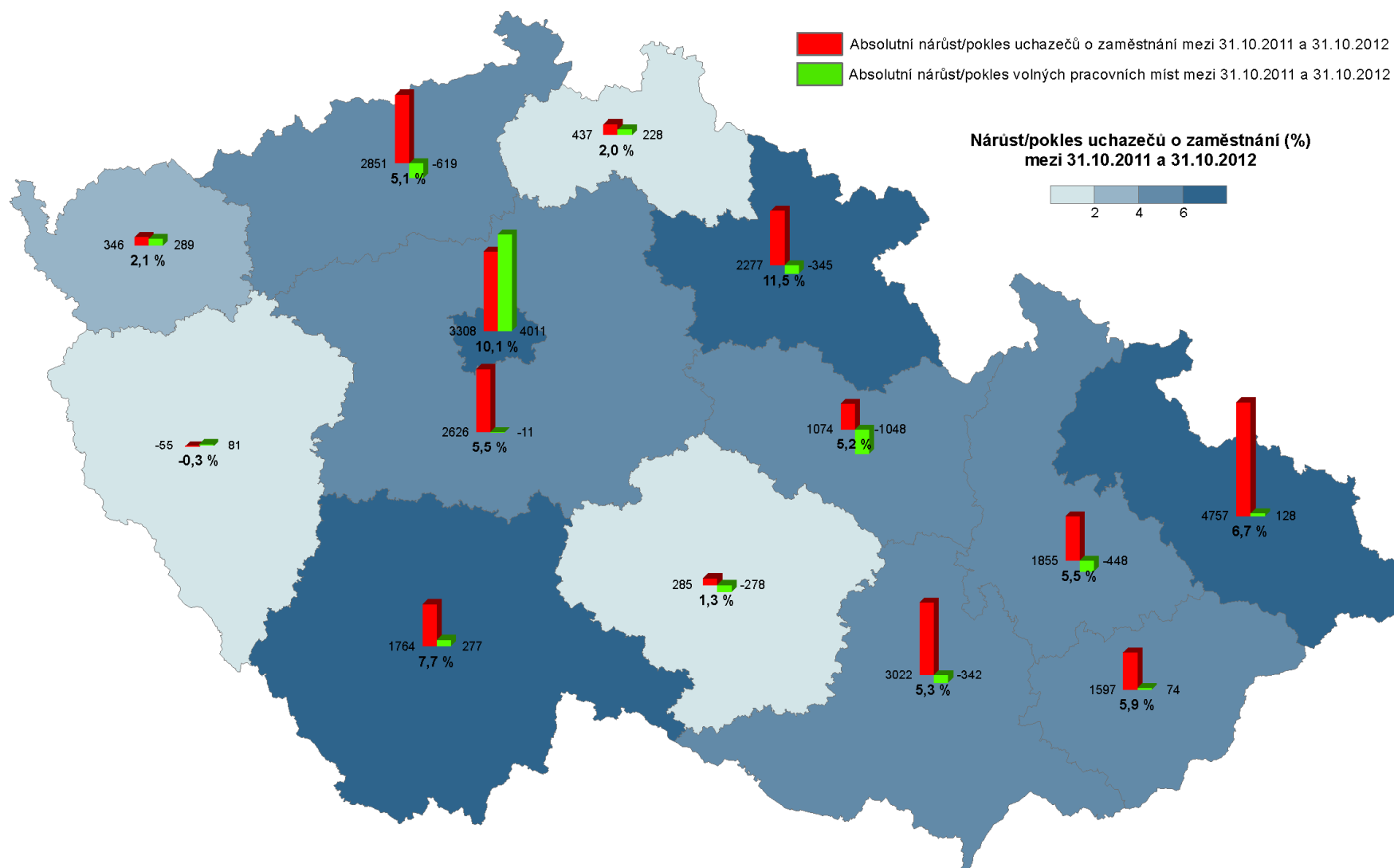
Zdroj dat: Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2011.

Obr. 7.5: Míra registrované nezaměstnanosti, počet uchazečů o práci a volná pracovní místa v krajích ČR k 31. 10. 2012

Zdroj dat: Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2012.

Obr. 7.6: Změny počtu uchazečů o práci a volných pracovních míst v krajích ČR mezi 31. 10. 2011 a 31. 10. 2012

Zdroj dat: Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2011, 2012.

8.3 Sociální zabezpečení a sociální služby

Tab. 8.1: Domy s pečovatelskou službou

Okres	Obec	Počet DPS	Zřizovatel	Počet b. jednotek
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	2	Sociální služby města Havl. Brod	117
	Chotěboř	1	Město Chotěboř	39
	Krucemburk	1	Obec Krucemburk	7
	Ledeč nad Sázavou	1	Město Ledeč nad Sázavou	68
	Přibyslav	4	Město Přibyslav	67
	Slavíkov	1	Obec Slavíkov	25
	Světlá nad Sázavou	1	Město Světlá nad Sázavou	33
	Štoky	1	Městys Štoky	18
	Úsobí	1	Obec Úsobí	4
	Ždírec nad Doubravou	1	Město Ždírec nad Doubravou	28
Jihlava	Batelov	1	Obec Batelov	15
	Brtnice	1	Město Brtnice	42
	Janštejn	1	Obec Janštejn	26
	Jihlava	4	Město Jihlava	177
	Kamenice u Jihlavy	1	Obec Kamenice u Jihlavy	17
	Luka nad Jihlavou	1	Obec Luka nad Jihlavou	56
	Nová Říše	1	Obec Nová Říše	11
	Polná	1	Město Polná	30
	Stonařov	1	Obec Stonařov	9
	Telč	1	Město Telč	33
	Třešť	2	Město Třešť	39
Pelhřimov	Častrov	1	Obec Častrov	6
	Horní Cerekev	2	Obec Horní Cerekev	17
	Humpolec	2	Město Humpolec	23
	Kamenice nad Lipou	1	Město Kamenice nad Lipou	12
	Pacov	1	Město Pacov	12
	Pelhřimov	4	Město Pelhřimov	73
	Počátky	2	Město Počátky	27
	Želiv	2	Obec Želiv	15
	Žirovnice	1	Obec Žirovnice	16
Třebíč	Hrotovice	1	Město Hrotovice	36
	Jaroměřice nad Rokýtnou	1	Město Jaroměřice nad Rokýtnou	36
	Jemnice	1	Město Jemnice	41
	Kněžice	1	Obec Kněžice	4
	Kralice nad Oslavou	1	Obec Kralice nad Oslavou	19
	Mohelno	1	Obec Mohelno	23
	Moravské Budějovice	2	Město Moravské Budějovice	55
	Okříšky	1	Obec Okříšky	28
	Třebíč	3	Město Třebíč	174
	Želetava	1	Obec Želetava	18
Žďár nad Sázavou	Bystřice nad Pernštejnem	1	Město Bystřice nad Pernštejnem	93
	Herálec	1	Obec Herálec	13
	Jimramov	1	Městys Jimramov	10
	Křižanov	1	Městys Křižanov	4
	Měřín	1	Městys Měřín	9
	Nížkov	1	Obec Nížkov	7
	Nové Město na Moravě	1	Město Nové Město na Moravě	50
	Sněžné	1	Obec Sněžné	9
	Škrdlovice	1	Subregion Velké Dářko	27
	Velká Bíteš	1	Město Velká Bíteš	13
	Velké Meziříčí	1	Město Velké Meziříčí	62
	Vír	1	Obec Vír	5
	Žďár nad Sázavou	5	Město Žďár nad Sázavou	213

Sociální služby na území kraje jsou podrobně uvedeny v samostatném koncepčním dokumentu „Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Kraje Vysočina na období 2012 – 2014“. Jedná se o azylové domy, centra denních služeb, denní stacionáře, domy na půl cesty, domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem, hospicovou péči, chráněné bydlení, intervenční centra, kontaktní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, odborné sociální poradenství, odlehčovací služby, osobní asistenci, pečovatelskou službu, průvodcovské a předčitatelské služby, ranou péči, služby následné péče, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením, sociálně terapeutické dílny, sociální rehabilitaci, sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních, telefonickou krizovou pomoc, terapeutické komunity, terénní programy, tísňovou péči, tlumočnické služby, týdenní stacionáře.

Předmětný dokument je zveřejněn na webových stránkách kraje v sekci „sociální portál“.

Přehled použitých zkratk a cizích výrazů

Výraz	Vysvětlení
AIM	automatizovaný imisní monitoring
AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
AT ambulance	ambulance pro alkoholismus a toxikomanie
AV ČR	Akademie věd České republiky
CEDA	Central European Data Agency, a.s. (specializovaná firma, která se věnuje pořizování a správě mapových podkladů v digitální formě)
CNC	stroje řízené počítačem (<i>Computer Numerical Control</i>)
ČHMÚ	Český hydrometeorologický ústav
ČOV	čistička odpadních vod
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
ČSÚ	Český statistický úřad
ČZÚK	Český úřad zeměměřický a katastrální
databáze KROK	databáze krajská a okresní (ČSÚ)
databáze MOS	databáze městské a obecní statistiky
DDM	domov dětí a mládeže
DDM	domov důchodců
DPS	dům s pečovatelskou službou
EA	ekonomicky aktivní
EIB	Evropská investiční banka (<i>European Investment Bank</i>)
e-PUSA	elektronický portál územních samospráv
ERP	užitečný vyzářený výkon (<i>Effective Radiate Power</i>)
ES	energetická soustava
ESPAD	Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (<i>The European School Survey on Alcohol and Other Drugs</i>)
EU	Evropská unie
EUROSTAT	Evropský statistický úřad
EVVO	enviromentální výchova, vzdělávání a osvěta
FF UP	Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
FSÚ	Federální statistický úřad
G	gymnázia
GIS	geografické informační systémy
Harm reduction	snižování zdravotních a sociálních rizik
HDP	hrubý domácí produkt
HIV	virus oslabující lidskou imunitu (<i>human immunodeficiency virus</i>)
HotSpot (inf.)	místo či oblast s možností bezdrátového připojení k internetu
HUZ	hromadné ubytovací zařízení
CHKO	chráněná krajinná oblast
ICT	informační a komunikační technologie (<i>Information and Communication Technologies</i>)
ILO	Mezinárodní organizace práce (<i>International Labour Organization</i>)
INDOŠ	internet do škol
IZS	integrovaný záchranný systém
JOP	jiní odborní pracovníci nelékaři s odbornou způsobilostí
LDN	léčebna dlouhodobě nemocných
LHO	lesní hospodářské osnovy
LV	limitní hodnota (<i>limit value</i>)
LV+MT	limitní hodnota navýšená o mez tolerance
Marigold	webový deník (weblog)
MD	mateřská dovolená
MF ČR	Ministerstvo financí České republiky
MN	míra nezaměstnanosti
MPSV ČR	Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
MŠ	mateřské školy
NEAD 2000	nealkoholické drogy 2000 (výzkum)
NH	národní hospodářství
NNO	nestátní neziskové organizace
NPP	národní přírodní památka

Výraz	Vysvětlení
NPR	národní přírodní rezervace
NUTS	Normalizovaná klasifikace územních celků (<i>Nomenclature des Unites Territoriales</i>)
OA	obchodní akademie
ODO	ostatní dopravní obslužnost
OPM	obsazená pracovní místa
OPM/Z	obsazená pracovní místa/zaměstnaní bydlící
ORP	obec s rozšířenou působností
OU	odborné učiliště
OZE	obnovitelné zdroje energie
OZKO	oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší
OZP	osoby se zdravotním postižením
PP	přírodní památka
PR	přírodní rezervace
PŠ	pomocné školy
PU/VM	počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo
REZZO	registr emisí a zdrojů znečišťování ovzduší
ŘSD ČR	Ředitelství silnic a dálnic České republiky
SHR	samostatně hospodařící rolníci
S-IO	skládka interního odpadu
SIPVZ	státní informační politika ve vzdělávání
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
S-NO	skládka nebezpečného odpadu
SO ORP	správní obvod obce s rozšířenou působností
S-OO	skládka komunálního odpadu
SOŠ	střední odborné školy
SOU	střední odborné učiliště
SŠ	střední školy
SÚS	Správa a údržba silnic
SV	skupinové vodovody
TIC	turistické informační centrum
TRN	tuberkulóza a respirační nemoci
TTP	trvalé travní porosty
TZL	tuhé znečišťující látky
UHDP	úhrnné hodnoty druhů pozemků
UIR-ADR	územně identifikační registr adres
ÚIV	Ústav pro informace ve vzdělávání
UNESCO	Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>)
ÚP VÚC	územní plán velkého územního celku
ÚPD	územně plánovací dokumentace
UPT	umělé přerušení těhotenství
ÚZIS	Ústav zdravotnických informací a statistiky
VOC	těkavá organická sloučenina (<i>volatile organic compound</i>)
VOŠ	vyšší odborné školy
VRT	vysokorychlostní trať
VŠ	vysoké školy
VŠPS	Výběrové šetření pracovních sil (ČSÚ)
VT	výpočetní technika
VÚPSV	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí
ZDO	základní dopravní obslužnost
ZPDB	zdravotničtí pracovníci nelékaři bez odborného dohledu po získání odborné způsobilosti
ZPOD	zdravotničtí pracovníci nelékaři pod odborným dohledem nebo přímým vedením
ZPSZ	zdravotničtí pracovníci nelékaři s odbornou a specializovanou způsobilostí
ZŠ	základní školy
ZUŠ	základní umělecké školy
ZvŠ	zvláštní školy